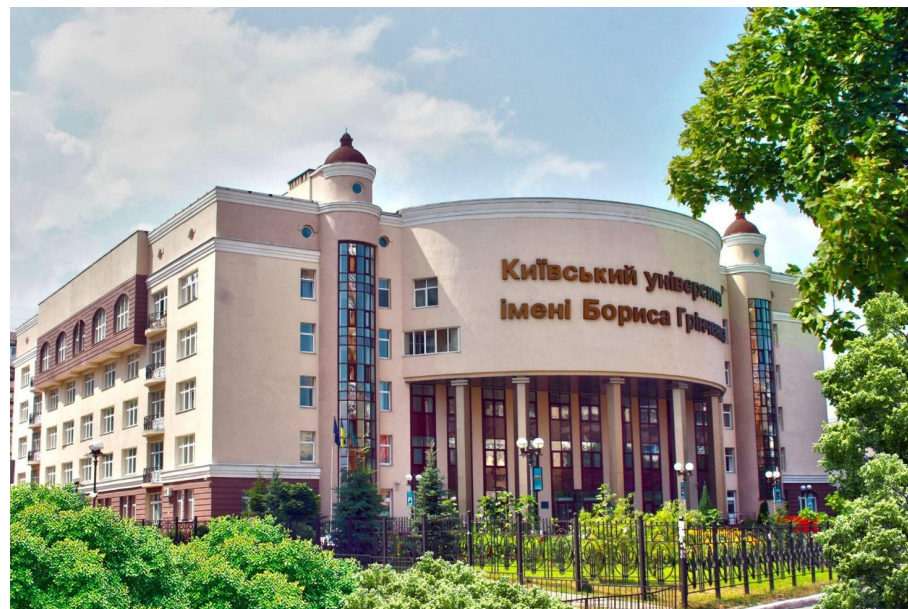

**НАУКОВІ РОЗВІКИ
З АКТУАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ
ПУБЛІЧНОГО ТА ПРИВАТНОГО ПРАВА**

Матеріали
II Всеукраїнської науково-практичної конференції
(Київ, 24 квітня 2019 року)

**УДК 343.1:343.98:340.6
А437**

ДЛЯ НОТАТОК

**А437 НАУКОВІ РОЗВІКИ З АКТУАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ
ПУБЛІЧНОГО ТА ПРИВАТНОГО ПРАВА:** матеріали II
Всеукраїнської науково-практичної конференції (Київ, 24 квітня
2019 року). – Київ: Київський університет імені Бориса
Грінченка, 2019. – 216 с.

У матеріалах II Всеукраїнської науково-практичної конференції висвітлено широкий спектр питань, пов'язаних із актуальними проблемами теорії і практики публічного та приватного права. На основі аналізу вітчизняного та міжнародного досвіду розглянуто шляхи вирішення завдань сьогодення у згаданих галузях, надано обґрунтовані пропозиції щодо вдосконалення чинного законодавства.

Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції адресовано вченим, практикам, адвокатам, нотаріусам, співробітникам правоохоронних та судових органів, аспірантам (ад'юнктам), слухачам магістратури, студентам вищих навчальних закладів, а також усім, хто цікавиться проблемами теорії та практики публічного та приватного права.

Матеріали подано в авторській редакції. Редакційна колегія не завжди поділяє висловлені позиції та не несе відповідальності за їх зміст

УДК 343.1:343.98:340.6

© Київський університет імені Бориса Грінченка, 2019

Александров О.В.

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри екології
і безпеки життєдіяльності
Державний університет
інфраструктури та технологій

КОЛІЗІЙНІ ПРИВ'ЯЗКИ У РЕГУЛЮВАННЯ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН, УСКЛАДНЕНИХ ІНОЗЕМНИМ ЕЛЕМЕНТОМ

Проблематику колізійного регулювання конфліктів трудових законів різних правових систем країн, ускладнених іноземним елементом щодо здійснення вибору права держави вивчали А. С. Скоридов, М. М. Яблочков, Л. А. Лунц, С. Н. Лебедев, І. Я. Кисельов, Е. В. Кабатова, А. Я. Сухарева, В. Д. Зорькина, В. Е. Крутских, В. В. Васильченко, А. І. Іванчак та ін. У зв'язку з динамічністю та змінами чинного законодавства, на наш погляд, потрібно уточнити і визначити деякі способи їх розв'язання.

Сутність існування міжнародного приватного права зводиться до питання: право якої держави повинно бути застосовано при вирішенні конкретних правовідносин з іноземним елементом? На цю роль претендують дві правові системи різних країн, до яких належать фізичні і юридичні особи. У разі вирішення конкретних правовідносин, у яких іноземний елемент представлений об'єктом, який перебуває в іншій державі, на роль регулятора правових відносин претендує право держави суду і право держави перебування цього об'єкта. Тобто, в разі виникнення спору застосовується закон тієї держави, в якій він розглядається, або застосовується право держави за місцем знаходження об'єкта. Отже, при трудових відносинах, ускладнених іноземним елементом у вигляді юридичного факту, який був в іншій державі, можливе застосування права держави суду і право держави за місцем цього факту. Кожна із правових систем здійснює власне регулювання правових відносин, результати яких можуть значно відрізнятися в кожному праві, а тому виникає колізія, зіткнення правових систем. Щоб подолати колізії правових систем різних країн, формуються спеціальні норми, які дають змогу вибрати право однієї країни для вирішення конкретних правовідносин, ускладнених іноземним елементом у сфері міжнародних трудових відносин. Отже, колізійні норми становлять основу міжнародного приватного права і вони вказують, яке законодавство держави слід застосувати до конкретних трудових відносин з іноземним елементом.

Суверенітет і незалежність дали потужний поштовх розвитку міжнародно-правової бази Україні. Постійні міграційні процеси, виїзд за кордон з метою працевлаштування – усе це зумовлює вирішення проблем правової регламентації трудових відносин, ускладнених іноземним елементом.

Трудові відносини, здійснювані в межах цивільного, економічного і торгового обороту протягом багатьох років є об'єктом міжнародного

приватного права різних держав. Тому, на наш погляд, вивчення світового досвіду в сфері правового регулювання праці дає змогу вдосконалювати національне законодавство у всіх галузях суспільного життя, зокрема у сфері трудових правовідносин з іноземним елементом у вирішенні деяких трудових конфліктів, оскільки «завдання науки приватного міжнародного права – знайти одностайне вирішення конфліктів законів різних держав, таке рішення, котре надихалось би однією якоюсь високою ідеєю».

З метою захисту власних національних інтересів кожна країна встановлює певні правила (операції) в'їзду на територію іноземних громадян. Наприклад, усі операції в Франції, пов'язані з прийомом на роботу і виїздом іноземців або оформлення за кордон будь-яких робітників покладено виключно на Національне Управління з міграції. У Франції іноземному робітникові спочатку видається тимчасовий дозвіл на заняття трудовою діяльністю, а в подальшому з обмеженням строку дії, при цьому дозволи дають право на роботу тільки в одному або декількох департаментах ст. 342-2. В Австрії закріплена обов'язкова письмова форма вибору права.. У ПАР головним критерієм відбору на роботу, у тому числі і для мігрантів, встановлений граничний вік (до 45 років), задовільний стан здоров'я, потрібна для держави професія, висока кваліфікація, урегульований сімейний стан (шлюб, розлучення). Законодавство деяких держав (Бельгія) вимагає два дозволи – для робітника и для наймача. Отже більшість країн світу обмежують в'їзд іноземних громадян, встановлюючи певні правила (операції) та інші додаткові обмеження у вигляді одержання спеціального дозволу на отримання роботи, які залежать від внутрішнього законодавства конкретної країни.

Трудові відносини, ускладнені іноземним елементом, носять подвійний характер, а саме приватноправовий і публічно-правовий, тобто виникає колізійна і матеріально-правова проблема. На думку Л. А. Лунца, неможливо конкретно з'ясувати, які питання належать до публічно-правових, а які до цивільно-правових елементів трудового права. За тлумаченням колективу авторів-укладачів юридичного словника, колізійна норма вказує, «право якої держави повинно бути застосовано до... трудових відносин міжнародного характеру чи який нормативний акт підлягає застосуванню при внутрішньодержавному юридичному конфлікті (колізії)». Матеріальне право «здійснює вплив на суспільні відносини шляхом прямого безпосереднього правового регулювання». Норми матеріального права «встановлюють правовий статус громадян, підстави і межі відповідальності за правопорушення тощо. Об'єктом матеріального права виступають...трудові...інші правовідносини». На відміну від матеріально-правової норми, яка безпосередньо регулює поведінку суб'єктів міжнародного приватного права, колізійна норма міжнародному приватному праві не визначає змісту прав і обов'язків цих суб'єктів, а лише вказує на компетентний матеріально-правовий закон, який підлягає застосуванню в разі конфлікту (колізії) цивільного законодавства різних країн». Отже, за допомогою колізійної норми здійснюється вибір права

	проти статевої свободи та статевої недоторканості особи	161
45.	Пустовойтова Я.В. Особливості допиту підозрюваного під час розслідування незаконного видобутку дорогоцінного каміння органогенного утворення	166
46.	Сергієнко Н.А. До питання заміни боржника або стягувача у виконавчих листах до відкриття виконавчого провадження (відповідно до ч. 5 ст. 442 ЦПК України)	168
47.	Снісаревський С.М. Правовий статус осіб у цивільному праві	171
48.	Стрільчук В.А. Предмет муніципального права в умовах глобалізації	175
49.	Удовенко Ж.В. Аналіз норм міжнародного законодавства щодо охорони особистого і сімейного життя	179
50.	Хатнюк Н.С. Особливі юридичні підстави виникнення, зміни та припинення податкового зобов'язання	181
51.	Хорт І.В. Принцип верховенства права як засада публічного управління	186
52.	Чепур Н.К. Майнові права територіальних громад за цивільним законодавством	189
53.	Чернега А.П. Право учасників бойових дій (АТО) на житло та можливості їх реалізації	191
54.	Чиж Д.С. Немайнові права територіальних громад	197
55.	Шамко О.А. Порівняльна характеристика основних моделей суду присяжних	202
56.	Яковенко Г.Є. Права внутрішньо переміщених осіб	203
57.	Яковлева В. Правове регулювання державних і місцевих доходів	207

22.	Кочубей К.О. Держава як суб'єкт цивільних правовідносин	79
23.	Кравченко В.В. Проблеми викладання навчальної дисципліни «Муніципальне право» у вищих навчальних закладах	83
24.	Кравчук В.М. Громадський контроль органів прокуратури: зміст та механізм реалізації	89
25.	Кройтор В.А. Проблема вибору ефективного способу захисту цивільних прав та інтересів	92
26.	Кулик А.Ю. Територіальні громади як учасники цивільних правовідносин.	96
27.	Лещенко Л.П. Особливості запровадження теорій місцевого самоврядування її концепції походження в Україні	99
28.	Логойда Я.В. Правове регулювання інформаційних відносин в Японії	104
29.	Лошкарь А.В. Адміністративні процедури діяльності державної пенітенціарної служби України	108
30.	Метчинська М. Міжнародний комерційний арбітраж в контексті вирішення господарських спорів	111
31.	Мішина Н.В. Принцип субсидіарності в українському муніципальному праві	114
32.	Мотовіліна Я.В. Особисте життя як об'єкт цивільно-правової охорони	116
33.	Музика В.П. Актуальність та особливості реформування місцевого самоврядування в Україні та основний орієнтир на зарубіжну практику	119
34.	Музиченко О.В. Вітчизняний та зарубіжний досвід виконання ухвали про арешт майна у кримінальному провадженні	122
35.	Мулик К.Т. Раптовість проведення слідчих (розшукових) дій як фактор подолання протидії розслідуванню	126
36.	Насирова В.В. Особисті немайнові та майнові права на службові твори	129
37.	Нашинець-Наумова А.Ю. Міжнародний досвід правового регулювання інформаційної безпеки	133
38.	Никитченко Н.В. Суб'єкти державного контролю у господарській сфері	138
39.	Обловацька Н.О. Адвокатура України: особливості правового статусу	141
40.	Орел Л.В. Західна наука про немайнові права юридичних осіб	144
41.	Павловська Я.П. Інформаційна політика Польщі	148
42.	Панова І.Ю. Загальноправова характеристика муніципально-правової відповідальності	153
43.	Перов Д.А. Цивільні права київського університету імені Бориса Грінченка	157
44.	Примаченко К.В. Кримінально-правова характеристика злочинів	

держави з метою подолання колізії, а матеріально-правова норма вже регулює трудові правовідносини з іноземним елементом конкретної країни.

У приватному законодавстві і практиці різних країн використовується різноманітні колізійні норми у сфері трудових правовідносин. Найчастіше до трудових правовідносин при відсутності згоди вибору права застосовується право держави, на території якої здійснюється трудова діяльність, тобто застосовується колізійна прив'язка – закон місця виконання роботи (*lex loci laboris*) – є найбільш поширеною у правових системах країн. Наприклад, у главі IV пункту 6 ст. 10 Цивільного кодексу Іспанії від 24 липня 1889 року (в редакції від 2 липня 2013 р.) зазначено: до обставин, які впливають з трудових договорів, якщо немає прямо вираженого підпорядкування сторін [будь-якому закону] і без збитку для встановленого в пункті 1 ст. 8, застосовується закон місця, де виконується робота. На цьому ж принципі побудовано законодавство Федерального закону про МПП Австрії 1978 р. (абз. 1 § 44), Указу Угорщини № 13 про МПП 1979 р. (абз. 1 § 52), Закону Швейцарії про МПП 1979 р. (абз. 1 ст. 121) та інших держав. Також слід зауважити, що ст. 52 Закону України «Про міжнародне приватне право» регулює колізійний принцип (*lex loci laboris*) і містить у собі загальне правило, яке регламентує питання визначення права, що застосовується до міжнародних трудових відносин з іноземним елементом: «До трудових відносин застосовується право держави, у якій виконується робота» (*lex loci laboris*) Цього ж колізійного принципу дотримується ст. 8 Закону України від 5 листопада 2015 року «Про зовнішню трудову міграцію», яка визначає права трудових мігрантів, зокрема звертає увагу на те, що належні умови праці, винагороду, відпочинок і соціальний захист регулюються законодавством держави перебування (*lex loci laboris*). Також цього принципу дотримується Римська конвенція 1980 р. про право, яке застосовується до договірних зобов'язань.

Специфіка колізійного принципу автономія волі сторін – *lex voluntatis* чітко виражена в ст. 3 Регламенту Європейського Парламенту та Ради (ЄС) № 593/2008 від 17 червня 2008 р. про право, що застосовується до договірних зобов'язань (Рим I) де підкреслене «договір регулюється правом, обраним сторонами», тобто в законодавстві європейських країн простежується тенденція зняття обмежень стосовно принципу автономії волі сторін. Отже, в законах з'явилися норми, щодо контрактних трудових зобов'язань, які визначені цим Регламентом «Рим I». Зокрема, у розділі 7 з назвою «Зобов'язання» в пункті 1 ст. 28 Закону Польщі «Про міжнародне приватне право» від 4 лютого 2011 р. зазначено, що «Право, застосовуване до договірних зобов'язань, визначається Регламентом Європейського Парламенту та Ради (ЄС) № 593/2008 від 17 червня 2008 р. «Про право, що застосовується до договірних зобов'язань» (Рим I); у главі X. з назвою «Договірні зобов'язання» в ст. 57 Закону Італії № 218 1995 р. «Реконструкція Італійській системи міжнародного приватного права» зазначено: «Договірні зобов'язання в усіх випадках регулюються Римською конвенцією від 19 червня 1980 р. про право, що застосовується до договірних зобов'язань, введених у дію на території Італії Законом № 975 від 18 грудня

1984 р., але без шкоди для положень інших міжнародних конвенцій у тій мірі, у якій вони застосовуються; У ст. 153 Цивільного кодексу Нідерландів 2011 р. зазначено, що «визначення «Рим I» у цілях справжній Глави (глава 13) под. «Рим I» розуміють Регламент ЄС № 593/2008 про право, що застосовується до договірних зобов'язань від 17 червня 2008 р.». У Законі Чехії № 91/2012 від 25 січня 2012 року «Про міжнародне приватне право» в Розділі XI «Зобов'язальне право» підрозділі 1 § 84 зазначено, що «норми справжнього розділу застосовуються залежно від безпосередньо діючих норм права Європейського Союзу і норм міжнародних договорів. Справжній розділ регулює тільки ті відносини, які не врегульовані іншими нормативно-правовими актами і міжнародними договорами, якщо ці нормативно-правові акти і міжнародні договори не допускають застосування справжнього закону». У законі Бельгії від 16 червня 2004 р. Кодексу міжнародного приватного права в розділі 2 з назвою «Застосовне право. Право, яке підлягає застосуванню до контрактних зобов'язань» у § 1 ст. 98 зазначено: «Право, яке підлягає застосуванню до контрактних зобов'язань, визначається Конвенцією про право, застосоване до контрактних зобов'язань, визначених у Римі 19 червня 1980 р.». Принцип автономії волі сторін, як підкреслив А. І. Іванчак, «дає змогу в конкретній ситуації здійснити вибір застосовуваного права не тільки щодо договору в цілому, а й до його частин. Таким чином, окремі частини (елементи) однієї трудової угоди може регламентувати законодавство різних держав». Наприклад, оплата роботи в нічний час визначається трудовим або колективним договором і передбачає закон місця перебування роботодавця, а стосовно робочого часу і відпочинку з врахуванням специфічних умов – закон місця виконання роботи.

Важливу роль у регулюванні трудових відносин з іноземним елементом у міжнародному приватному праві має «принцип найтіснішого зв'язку» (Proper Law). Ця прив'язка може враховувати комплекс чинників чи один домінуючий чинник, який дає змогу з'єднати трудовий договір з конкретною країною, що дозволяє сторонам трудового договору обрати найбільш оптимальну правову систему у регулюванні трудових відносин. І. Я. Кисельов такими «зв'язувальними чинниками» вважає: місце знаходження роботи, керівництва підприємства, спільне громадянство сторін трудового договору, джерело отримання робітником виробничих інструкцій, джерело виплати заробітної плати і її валюти, мову трудового договору. Так, ст. 22 з назвою «Держави з більш ніж однією правовою системою» Регламенту Європейського парламенту та ради (ЄС) № 593/2008 від 17 червня 2008 року про право, що застосовується до договірних зобов'язань (Рим I) в частині 1 цього Регламенту, зазначає: «Якщо держава складається з декількох територіальних одиниць, кожна із яких має свої власні норми права у сфері договірних зобов'язань, то кожна територіальна одиниця розглядається як країна з метою визначення права, що підлягає застосуванню відповідно до цього Регламенту». У ч. 2 цього Регламенту вказано: «Держава-член, у якій різні територіальні одиниці мають свої власні норми права в сфері договірних зобов'язань, не зобов'язана

ЗМІСТ

1.	Александров О.В. Колізійні прив'язки у регулювання трудових відносин, ускладнених іноземним елементом.	3
2.	Баймуратов М.О. Щодо актуалізації питання нормативізації правосуб'єктності територіальної громади в Україні	8
3.	Байталюк О.М. Особливості правового регулювання освіти в умовах децентралізації	12
4.	Баклан О.В. Щодо оптимізації правовідносин у вітчизняній сфері підприємництва	17
5.	Олександр В.Б. Аксіоми та стереотипи сучасного муніципального права	21
6.	Батанова Н.М. Феномен юридичної відповідальності у муніципальному праві	25
7.	Безкоровайна К.В. Сучасний стан втілення норм європейської конвенції з прав людини в Україні	29
8.	Бердочник І.В. Адміністративно-правове забезпечення інформаційної безпеки	32
9.	Бойчуком Д.В. Правовий статус осіб, зниклих безвісти	34
10.	Бокотько Я.І. Особливості застосування прав людини в місцевому самоврядуванні	36
11.	Бориславська О.М. Ціннісний вимір розвитку муніципального права	40
12.	Вакарюк В.В. Громадська організація як суб'єкт цивільних правовідносин	43
13.	Вітюк А.М. Проблеми відшкодування шкоди завданої каліцтвом, або іншим ушкодженням здоров'я особи, яка рятувала майно іншої особи.	47
14.	Волошенко В.В. Участь родичів в господарському процесі	50
15.	Воробей О.В., Удовенко Ж.В. Законодавче закріплення в КПК України положень, спрямованих на запобігання та протидію домашньому насильству.	54
16.	Голуб В.М. Досвід країн європейського союзу для вдосконалення законодавства України у сфері господарського судочинства	57
17.	Давидюк П.К. Зарубіжний досвід розгляду господарських спорів	59
18.	Доценко О.М., Черненко Д.М. Щодо питання правового регулювання захисту персональних даних в інтернеті	63
19.	Дяченко Н.С. Стан дотримання прав і свобод людини на тимчасово окупованих територіях	67
20.	Задорожний Ю.А. Започаткування принципів права в країнах романо-германської правової сім'ї	72
21.	Калашник О.М. Обґрунтоване побоювання стати жертвою переслідувань як одна з конвенційних підстав, яку має враховувати суд при вирішенні питань щодо визнання особи біженцем	75

- Розподільна (соціальна) функція податків складається в перерозподілі суспільних доходів між різними категоріями населення.

- Контрольна функція податків. Через податки держава здійснює контроль за фінансово-господарською діяльністю організацій і громадян, а також за джерелами доходів і витратами. Завдяки грошовій оцінці сум податків можливо кількісне зіставлення показників доходів з потребами держави у фінансових ресурсах.

- Заохочувальна функція податків. Порядок оподаткування може відбивати визнання державою особливих заслуг визначених категорій громадян перед суспільством (надання податкових пільг учасникам Великої Вітчизняної війни).

- Регулююча функція податків спрямована в першу чергу на досягнення за допомогою податкових механізмів тих чи інших задач фінансово-економічної політики держави.

Отже, місцеве самоврядування, як і держава, є інститутом, який надає суспільні послуги, і для надання таких послуг їм необхідна стабільна та фінансово сильна дохідна база. Ідеологія надання суспільних і державних послуг, як зміст діяльності органів влади, в Україні є все ще новою. Ефективність та масштаби діяльності державних та місцевих органів в сфері надання суспільних послуг, головним чином, залежать від стану фінансів місцевих органів влади. Діяльність державних та місцевих органів влади у сфері надання суспільних послуг за рахунок саме дохідної частини їх бюджетів є однією з форм регулювання економічного і соціального розвитку країни.

застосовувати цей Регламент до колізій, що торкаються виключно законів цих територіальних одиниць».

Отже, трудовий договір за участю іноземного елемента має важливе значення для подолання труднощів сторонами трудового договору у разі виникнення трудового конфлікту при виборі права країни. Найбільшу частину міжнародної договірної бази України з трудових договорів складають двосторонні угоди. Таким чином, подолати колізійні проблеми, які виникають у міжнародному приватному праві в результаті можливості застосування до одних правовідносин у крайньому разі двох правових систем, можна з допомогою двох методів – колізійного і матеріально-правового. Обидва методи доповнюють один одного і активно взаємодіють між собою.

Список використаних джерел:

1. Закон України від 5 листопада 2015 року № 761-VIII «Про зовнішню трудову міграцію» / ВВР України. – 2015. – № 49–50. – Ст. 46.
2. Закон Австрії 1979 г. о международном частном праве (на русском языке) // Международное частное право: Иностранное законодательство / Предисл. А. Л. Маковского; сост. и научн. ред. А. Н. Жильцов, А. И. Муранов. – М.: Статут, 2000. – С. 156–180.
3. Закон Бельгии от 16 июня 2004 г. О Кодексе международного частного права (PDF, 423 Кб) (на русском языке). Перевод Баутисты А., Мельникова А., Шестаковой К. // Журнал Международного Частного Права. – 2008. – № 2 (60) – С. 38–81.
4. Закон Италии 1995 г. «Реформа Итальянской системы международного частного права» (на русском языке) // Международное частное право: Иностранное законодательство / Предисл. А. Л. Маковского; сост. и научн. ред. А. Н. Жильцов, А. И. Муранов. М.: Статут, 2000. – С. 322–341.
5. Закон Польши от 4 февраля 2011 г. о международном частном праве (PDF, 255 Кб) (на русском языке) // Журнал Международного Частного Права. 2012. – № 2 (76). – С. 53–69. Перевод Зеньковича Д. И. <https://pravo.hse.ru/intprilaw/EE>
6. Закон Швейцарии 1987 о международном частном праве (на русском языке) // Иностранное законодательство / Предисл. А. Л. Маковского; сост. и научн. ред. А. Н. Жильцов, А. И. Муранов. – М.: «Статут», 2000. – С. 628–673.
7. Закон Чехии № 91/2012 от 25 января 2012 года «О международном частном праве» (на русском языке) Источник: <https://pravo.hse.ru/intprilaw/EE>
8. Гражданский кодекс Испании от 24 июля 1889 г. (в редакции от 2 июля 2013 г. на русском языке выдержки) // Международное частное право: Иностранное законодательство / Предисл. А. Л. Маковского; сост. и научн. ред. А. Н. Жильцов, А. И. Муранов. М.: «Статут», 2000. – С. 1–38.
9. Гражданский кодекс Нидерландов 2011 г. Книга 10 Международное частное право (на русском языке, выдержки): Перевод Горковенко А., Кондрашова Н. <https://pravo.hse.ru/intprilaw/EE>

10. Указ Венгрии 1979 г. о международном частном праве (на русском языке) // Международное частное право: Иностранное законодательство / Предисл. А. Л. Маковского; сост. и научн. ред. А. Н. Жильцов, А. И. Муранов. М.: «Статут», 2000. – С. 228–249.

11. Конвенция о праве, применимом к договорным обязательствам (Рим, 19 июня 1980 года). Режим доступа: uristinfo.net/.../2509-konventsija-o-prave-primenimom-k-dogovornym-objazatelstva...

12. Регламент Европейского парламенту та ради (ЄС) № 593/2008 від 17 червня 2008 року про право, що застосовується до договірних зобов'язань (Рим-I). Режим доступу: old.minjust.gov.ua/file/31424

13. Большой юридический словарь / Под ред. А. Я. Сухарева, В. Д. Зорькина В. Е. Крутских. М.: ИНФРА-М., 1998. – VI. – 790 с.

14. Васильченко В. В. Науково-практичний коментар Закону України «Про міжнародне приватне право». – К.: Істина, 2007. – 200 с.

15. Киселев И. Я. Зарубежное трудовое право. Учебник для вузов. – М.: Издательская группа НОРМА-ИНФРА М, 1998. – 263 с.

16. Лунц Л. А. Курс международного частного права. Особенная часть. М., 1975. – 477 с.

17. Международное частное право: В 2 т.: Учебник. Т. 2: Особенная часть (отв. ред. С.Н. Лебедев, Е.В. Кабатова), М. Статут, 2015. – 381 с. Режим доступа:

http://daledenev.ru/images/practika/semejny/Mezhdunarodnoe_chastnoe_pravo.PDF

18. Скоридов А. С. Международное частное право: Учеб. пособие. – СПб.: Изд-во Михайлова В.А., – 1998. – 768 с.

19. Трудовое право Франции: Сборник нормативных актов. / Сост., отв. ред. и автор вступн. статьи Н. А. Муцинова. – М.: Изд-во УДН, 1985. – 120 с.

20. Юридична енциклопедія: В 6 т. /Редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – К.: «Укр. енцикл.», 1998. – Т. 2: Д–Й. – 1999. – 744 с.; – К.: «Укр. енцикл.», 2001. – Т. 3: К–М. – 2001. – 792 с.

21. Яблочков М. М. Значение Ф. Ф. Мартенса в науке частного международного права. Ярославль. – 1910. – 19 с.

Баймуратов М.О.

головний науковий консультант

Інституту законодавства Верховної Ради України,

доктор юридичних наук, професор,

заслужений діяч науки і техніки України

ЩОДО АКТУАЛІЗАЦІЇ ПИТАННЯ НОРМАТИВІЗАЦІЇ ПРАВОСУБ'ЄКТНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ В УКРАЇНІ

1. Інститут місцевого самоврядування в контексті розвитку національного конституційного права є революційним для існування і функціонування

- екологічний податок.

• неподаткові надходження:

- доходи від власності і підприємницької діяльності;

- адміністративні збори і платежі, доходи від некомерційного та супутнього продажу;

- доходи від штрафів та фінансових санкцій;

- інші неподаткові платежі.

11. доходи від операцій з капіталом, складається з наступних частин:

- державний запас дорогоцінних металів;

- державний запас дорогоцінного каміння;

- оперативний резерв золота.

12. трансферти – фінансові ресурси, які передаються з бюджету центрального уряду до бюджетів місцевого самоврядування.

Склад доходів Державного бюджету України згідно з Бюджетним кодексом України:

1) доходи, які надходять відповідно до законодавства про податки, збори і обов'язкові платежу, а також від плати за послуги бюджетних установ, продажі державних активів, проценти і дивіденди на частку державного майна;

2) гранти і подарунки;

3) міжбюджетні трансферти з місцевих бюджетів.

Місцеві доходи можна розділити на такі складові як власні, закріплені та регулюючі доходи.

Власні та закріплені доходи - це ті види доходів, які направляються до конкретного рівня місцевих бюджетів в залежності від відомчої підпорядкованості господарюючого суб'єкта і з врахуванням територіальної ознаки надходження коштів. Сюди належать місцеві податки та збори, податок на промисел, плата за воду, плата за землю тощо.

Регулюючі доходи - це ті доходи, які закріплюються за відповідними рівнями місцевих бюджетів згідно законодавства, рішень відповідних загальнодержавних та місцевих органів влади і перерозподіляються між місцевими бюджетами із загальнодержавних податків та місцевих податків. До них належать податок на додану вартість, податок на прибуток, прибутковий податок громадян.

Податки - це обов'язкові внески до бюджету відповідного рівня або до позабюджетного фонду, які здійснюються платниками в порядку та на умовах, визначених законодавчими актами.

Розглядаючи сучасну систему оподаткування, можна зробити висновок про те, що на даному етапі податки виконують наступні основні функції: фінансову, розподільну (соціальну), контрольну, заохочувальну, регулюючу.

• Фінансова функція є основною функцією оподаткування, за допомогою якої реалізується головне призначення податків: формування і мобілізація фінансових ресурсів держави, а також акумулювання в бюджеті засобів для виконання загальнодержавних чи цільових державних програм. Всі інші функції оподаткування можна назвати похідними по відношенню до цієї.

до норм щорічного Закону України «Про Державний бюджет» та Бюджетного кодексу України. Змістом державних доходів є грошові ресурси, які в процесі розподілу і перерозподілу державного доходу використовуються нею для здійснення своїх функцій і завдань.

Власні доходи, відповідно до ст. 142 Конституції України та ст. 60 Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні", мають територіальні громади сіл, селищ, міст, районів у містах, а розпоряджаються ними органи місцевого самоврядування. Такі доходи мають назву місцевих або муніципальних доходів.

Таким чином, публічні доходи – це сукупність окремих видів грошових платежів та надходжень, що складають певну фінансову систему.

Державні доходи – це частина національного доходу країни, яка у процесі розподілу та перерозподілу надходить через різні види грошових платежів у власність і розпорядження держави з метою формування грошових фондів, необхідних для виконання загальнодержавних повноважень, соціально-економічних програм, суспільних функцій та завдань у країні.

Місцеві (муніципальні) доходи – це частина національного доходу, яка необхідна для формування фінансової системи органів місцевого самоврядування та використовується для вирішення завдань місцевого значення відповідно до інтересів населення цих територій.

Досліджуючи сутність доходів бюджету, слід розрізняти дефініції "державні доходи" та "доходи бюджету", які є складовими категоріально-понятійного апарату фінансової науки.

Державні доходи - ширша дефініція, ніж доходи бюджету. Вони включають як доходи бюджету, так і чисті доходи державних підприємств.

Державні доходи — це економічна (фінансова) категорія, об'єктивне явище.

У свою чергу доходи бюджету - фінансове поняття, пов'язане з діяльністю держави, суб'єктивними діями людей.

У "Фінансовому словнику" дається таке визначення державних доходів: "...сукупність різних видів грошових надходжень до фондів держави, що використовуються для виконання нею своїх завдань і функцій".

Змістом державних доходів є грошові ресурси, які в процесі розподілу і перерозподілу державного доходу надходять державі і використовуються нею для здійснення своїх функцій і завдань.

За структурою державні доходи являють собою сукупність окремих платежів і надходжень, об'єднаних у систему.

Доходи бюджетів систематизують відповідно до Бюджетного кодексу України:

- податкові надходження:
 - податок на прибуток підприємств;
 - податок з доходів фізичних осіб;
 - податок на додану вартість;
 - акцизний податок;

демократичної правової державності в Україні. Це, насамперед, детермінується визнанням державою наявності групи особливих інтересів, що:

а) продукуються територіальними спільнотами;

б) є пов'язаними з екзистенційними питаннями їх існування;

в) є не похідними від держави, а такими, що виникають на основі колективної мотивації людських спільнот, що скоріше спирається на настанови теорії «малих груп»;

г) не є схожими з інтересами держави в контексті їх значущості відносно її територіального та темпорального існування та функціонування, але

г') такі інтереси не суперечать інтересам держави;

д) більш того – вони підсилюють її соціальну основу в контексті її взаємного зв'язку з населенням;

е) вони володіють великим колабораційним потенціалом, що реалізується в побудові системи горизонтально-вертикальних управлінських зв'язків між територіальними спільнотами та агентами публічної влади;

є) вони істотно доповнюють системні інтереси держави своєю гуманітарною скерованістю, роблять феноменологію державності більш демократичною, наближеною до населення, та передбаченою, оскільки існування людських спільнот потребує перспективного планування, державної підтримки та позитивного відношення до наявності зазначених інтересів та спроб їх реалізації, зазвичай й в умовах відповідного стану конфліктогенності з державними інститутами.

Отже, саме наведені аспекти, на нашу думку, актуалізують не тільки роль і значення інституту місцевого самоврядування в сучасній державності, а й підкреслюють особливу роль і значення територіальної спільноти в його виникненні, існування, функціонуванні та розвитку.

На жаль, системний нормативний аналіз конституційного законодавства України свідчить про те, що правовий статус територіальних спільнот, що в розумінні законодавця виступають як територіальні громади (з належним обґрунтуванням їх історичного, ментального, соціального, наративного, конотаційного та ін. підходів), є вкрай недосконалим, неповним, декларативним і таким, що потребує свого суттєвого доповнення, вдосконалення і трансформації.

Такий висновок є необхідним і об'єктивним, не зважаючи на конституційну константу, що міститься в положеннях ст. 140 Конституції України [1], які дають можливість дійти висновку про те, що територіальна громада є основоположним та первинним суб'єктом місцевого самоврядування. Більш того, не зважаючи на те, що саме з цього положення випливають й подальші аспекти, що формують правовий статус самого інституту місцевого самоврядування, й отже й статус територіальної громади – про державну підтримку та гарантованість, гуманізм, визнання людини, її прав і свобод найвищою соціальною цінністю та головну мету (телеологічну доміную) місцевого самоврядування щодо вирішення питань місцевого значення, про народовладдя і виборність, законність, поєднання державних та місцевих

інтересів, субсидіарність, повсюдність, публічність та прозорість, правову, організаційно-кадрову та матеріально-фінансову самостійність та спроможність, про судовий захист прав місцевого самоврядування тощо.

Звідси, можна дійти висновку, що багато з наведених характеристик правового статусу місцевого самоврядування, включаючи й правовий статус територіальної громади, також носять декларативний, нормативно передумовний характер. Підтвердженням чому й є проведення в Україні муніципальної реформи з метою реанімації багатьох з наведених конституційно-правових та нормативно-правових положень, сприяння їх «оживленню», особливо в контексті формування: а) належної, б) управлінсько реальної, в) компетенційно достатньої, в) організаційно змістовної і г) ресурсно оптимальної правосуб'єктності територіальної громади.

2. Треба зазначити, що для вирішення зазначених питань в сфері формування повноцінної правосуб'єктності територіальної громади, саме в наведеному вище розумінні, є відповідні передумови. Їх можна окреслити як передумови:

- а) об'єктивного та суб'єктивного порядку,
- б) глобального, субрегіонального, регіонального і локального характеру,
- в) також такі передумови наповнені глибоким системним, комплексним, наративним і конотаційним змістом, що демонструє творчу роль людини у перетворенні світу навколо неї, у формуванні стійкої внутрішньої мотивації на трансформацію, яка потім переходить на колективний рівень, стає невід'ємною часткою колективної свідомості і правосвідомості та скерована на якісне оновлення соціальної дійсності та правової реальності.

Всі наведені передумови напряду торкаються феноменології територіальної громади.

В об'єктивному розумінні роль територіальних громад особливо посилюється в умовах демократичної правової державності, коли держава починає визнавати і легалізувати інтереси територіальних спільнот, що не співпадають з її онтологічними інтересами, але й не суперечать ним [2]. В суб'єктивному розумінні територіальні громади з простої сукупності людей, що проживають на відповідній території держави, трансформуються в могутніх продуцентів індивідуальних, групових, колективних, професійних, національних, культурних, економічних, релігійних та інших інтересів, що не тільки впливають на державні інтереси, а й сприяють їх акцентуації, актуалізації, об'єктивізації, зміні, комплексності тощо. Тобто, скеровують діяльність держави в інтересах людей, їх спільнот, роблячи державну політику більш людиноорієнтованою, гуманістичною та гуманітарною, що формує якісно новий облік держави та її діяльності в сучасних умовах соціальної демократії, трансформуючи роль людини з пасивного учасника державотворчих та самоврядних процесів в активного учасника, мотивованого власними інтересами і цілями, який й сприймає інтереси і цілі держави як власні інтереси і цілі, досягнення яких дає йому реальні можливості для саморозвитку, самодіяльності, самоврядування.

[Електронний ресурс] – Режим доступу: http://mtot.gov.ua/wp-content/uploads/nms_report_march_2017_ukr_new.pdf

3. Звіт національної системи моніторингу ситуації з внутрішньо переміщеними особами. Квітень 2017 р. – С. 11. // Міністерство з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб України [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://mtot.gov.ua/wp-content/uploads/nms_report_march_2017_ukr_new.pdf

4. Актуальний стан забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб в Україні. Доповідь представлена до Універсального періодичного огляду Організації Об'єднаних Націй. Двадцять восьма сесія Ради з прав людини ООН. 2017 – С. 8. // Національна асамблея людей з інвалідністю [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://naiu.org.ua/wp-content/uploads/2017/10/UPR_IDP_ukr.pdf

5. Звіт національної системи моніторингу ситуації з внутрішньо переміщеними особами. Квітень 2017 р. – С. 12. // Міністерство з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб України [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://mtot.gov.ua/wp-content/uploads/nms_report_march_2017_ukr_new.pdf

6. Аналіз проблем реалізації прав внутрішньо переміщених осіб (ВПО) // БФ «Восток-SOS». [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://vostok-sos.org/problem/>

Яковлєва В.
студентка II – го курсу
Факультету права та
міжнародних відносин
Київського університету
імені Бориса Грінченка

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДЕРЖАВНИХ І МІСЦЕВИХ ДОХОДІВ

У сучасній Україні вагому роль мають фінансові доходи.

Частина національного доходу країни, яка надходить внаслідок його розподілу і перерозподілу у власність та розпорядження держави і органів місцевого самоврядування з метою створення централізованих фондів коштів для задоволення публічного інтересу, утворює публічні доходи.

Правову категорію "публічних доходів" складають державні та місцеві доходи, які формуються відповідно до законодавства за рахунок грошових платежів та надходжень.

Національний дохід, що переходить у власність держави, складає державні доходи, якими користуються уповноважені органи державної влади. Це доходи, що формуються на рівні Державного бюджету і позабюджетних державних фондів. Доходи Державного бюджету використовуються відповідно

Відповідно до даних моніторингу Міжнародної організації з міграції зайнятість є однією з ключових проблем, що постають перед ВПО. Лише 41,5% особам – внутрішнім переселенцям у порівнянні з 60,1% – до переміщення вдалося знайти роботу на новому місці. Це безумовно впливає на рівень добробуту ВПО. Загальний рівень статків більшості таких громадян залишається низьким: тільки 45% ВПО можуть купувати продукти харчування за власний кошт [2].

Відчутні проблеми доводиться розв'язувати внутрішньо переміщеним особам із правом на житло: більшість не мають власного помешкання і вимушені його орендувати (66%), значна частина (22%) живе у родичів або у приймаючих сімей, і тільки 1% проживає у власному помешканні на підконтрольній Україні території [3]. На жаль, досі відсутні комплексні державні програми з пільгового кредитування, будівництва, відновлення або придбання нового житла для постраждалого населення [4].

Щодо соціальних виплат, то у 2017 р. більше 20% респондентів-ВПО повідомили, що зіткнулися з призупиненням соціальних виплат. Із 23,5% ВПО, яким призупинили соціальні виплати, 77% не отримали жодного офіційного повідомлення про призупинення та процедуру відновлення виплат. Серед причини призупинення виплат – недостовірні відомості про місце проживання, недостовірні відомості про рівень доходів та приховування інформації про придбання квартири або автомобіля, які було виявлено у процесі перевірок тощо [5].

Проблеми існують також і в осіб, які проживають у так званій «сірій зоні» – на території, формально підконтрольній Уряду України, проте фактично деякі населені пункти перебувають за межами крайніх блокопостів української армії, і по них час від часу ведуться обстріли. Існує ціла низка «прифронтових» населених пунктів у Станично-Луганському, Новоайдарському, Попаснянському районах Луганської області, Волноваському, Артемівському, Мар'їнському, Ясинуватському районах Донецької області, розташованих уздовж лінії зіткнення, тобто умовного розмежування підконтрольної та непідконтрольної Україні території. Загальні для населених пунктів «сірої зони» проблеми – обмеження функціонування органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, відсутність регулярного та нерегулярного транспортного сполучення, через що доступ до «сірої зони» обмежений, медичних, соціальних установ, труднощі з доставкою продуктів харчування тощо. Також важко оцінити, яка кількість переселенців перебуває на цих територіях, оскільки органи соціального захисту населення, відповідальні за ведення обліку переселенців, фактично у «сірій зоні» не працюють [6].

Список використаних джерел

1. Закон України « Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб»

2. Звіт національної системи моніторингу ситуації з внутрішньо переміщеними особами. Квітень 2017 р. – С. 7. // Міністерство з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб України

Глобальні, субрегіональні, регіональні і локальні передумови формування повноцінної правосуб'єктності територіальної громади є напряму пов'язані з місцем та роллю місцевого самоврядування та територіальних спільнот, що його представляють та реалізують, в складних багаторівневих процесах економічної, політичної і правової глобалізації. Тут необхідно враховувати, що саме в умовах формування і існування різних форм глобалізації проявляється роль територіальних громад, які, з одного боку, виступають як зберігачі самобутності людської спільноти з її історичними, географічними, культурно-ментальними, економіко-соціальними та ін. ознаками, а з іншого – є основними провідниками, учасниками і бенефіціарами сучасних змін на різних рівнях формування, існування та функціонування соціуму, держав та їх асоціацій, особливо в умовах міжнародної міждержавної інтеграції. Саме в таких умовах місцеве самоврядування, а по суті, умови існування і функціонування територіальних громад стають об'єктами міжнародно-правових регламентації і регулювання. Більш того, є логічним й обґрунтованим, що умови становлення, розвитку і функціонування інституту місцевого самоврядування в конкретній державі, а звідси й умови існування територіальних громад, стають об'єктами регулювання багатосторонніх міжнародних договорів (в наш час вони носять переважно регіональний характер, бо укладаються між європейськими державами-членами Ради Європи, до яких відноситься й Україна /наприклад, див. Європейську хартію місцевого самоврядування 1985 року [3], але вже на рівні ООН багато років тривають нормопроектні роботи та нормотворчі процеси щодо розробки Всесвітньої хартії місцевого самоврядування [4]). Отже, набуваючи глобального (універсального), субрегіонального, регіонального і локального нормативно-правового вимірювання, яке буде складну та багаторівневу нормативно-правову «мотрійку», місцеве самоврядування фактично об'єктивує процеси формування повноцінної правосуб'єктності територіальної громади.

Важливою передумовою формування належної повної правосуб'єктності територіальної громади в Україні виступає її основоположна роль у здійсненні прав і свобод людини, бо місцеве самоврядування в умовах якого існує, функціонує і розвивається територіальна громада є єдиною природною соціальною сферою існування людини в умовах повсякденності. Таке існування дійсно наповнено глибоким системним, комплексним, наративним і конотаційним змістом, бо дає людині, людським групам, колективам, асоціаціям людей реалізовувати свої інтенції, життєві устремління, потреби, формувати відповідні інтереси, що реалізуються у відповідності до людських атитюдів (соціальних установок). Саме цей процес, що зароджується та реалізується виключно в умовах соціалізації та в рамках територіальної громади, демонструє творчу роль людини у перетворенні світу навколо неї, у формуванні стійкої внутрішньої мотивації на трансформацію, яка потім трансформується на рівень колективної свідомості і правосвідомості, сприяючи, по-перше, побудові відповідного локального соціуму; по-друге, його

вдосконаленню через якісне оновлення соціальної дійсності та правової реальності.

Список використаних джерел:

1. Конституція України 1996 року // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Див.: Баймуратов М.А. Международное сотрудничество органов местного самоуправления Украины: дисс... д-ра юрид. наук. Специальность 12.00.02 – конституционное право. – Одесса, 1996. С. 36.
3. Європейська хартія місцевого самоврядування 1985 року. – Рада Європи, 2010. 16 с.
4. Последующая деятельность по итогам конференции Организации Объединенных Наций по населенным пунктам (ХАБИТАТ II): осуществление повестки дня Хабитат на местном уровне, включая роль местных органов власти. HS/C/18/3/Add.1, 23 November 2000. – ООН, 2001. 5 с.

Байталюк О.М.

викладач циклової комісії
суспільних дисциплін та
правознавства
Університетського коледжу
Київського університету
імені Бориса Грінченка

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОСВІТИ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Актуальність дослідження. Починаючи з 2014 року в Україні відбувається адміністративна реформа результатом якої є децентралізація. Передача владних та фінансових повноважень від державних органів влади органам місцевого самоврядування в різних сферах суспільного життя, зокрема в освіті, та їх правове регулювання є актуальним як в рамках самої децентралізації так і в рамках освітньої реформи.

Метою дослідження є розгляд особливостей правового регулювання освіти в умовах децентралізації.

Хід дослідження. Одним з завдань децентралізації в сфері освіти є вільний та рівноцінний доступ до знань учнів (дітей) які проживають в межах територіальної громади для забезпечення права на освіту, яке передбачене статтею 53 Конституції України [1].

Для забезпечення територіальної доступності повної загальної середньої освіти органи місцевого самоврядування створюють і утримують мережу закладів освіти та їхніх філій. Кожна особа має право здобувати початкову та базову середню освіту в закладі освіти (його філії), що найбільш доступний та наблизений до її місця проживання. При цьому право особи здобувати

приміщення (частини житлового приміщення), розташованого в інших регіонах, крім тимчасово окупованої території України, виключено окрему категорію ВПО.

А саме сім'ї, до складу яких входять військовослужбовці з числа внутрішньо переміщених осіб, які захищають незалежність, суверенітет і територіальну цілісність України та беруть безпосередню участь в АТО, отримали право на грошову допомогу незалежно від наявності у них у праві власності житла на підконтрольній Україні території.

Нарешті у 2017 р. Кабінет Міністрів України здійснив диференціацію розміру допомоги для ВПО – осіб з інвалідністю залежно від групи, а також підвищив загальний розмір допомоги на сім'ю з 2400 грн. до 3400 грн., якщо до складу сім'ї входять дорослі особи з інвалідністю або діти з інвалідністю.

Важливою зміною стало збільшення суми коштів на банківських рахунках, що враховується у процесі призначення грошової допомоги. Тепер грошова допомога не призначається, якщо будь-хто із членів сім'ї має на депозитному банківському рахунку (рахунках) кошти в сумі, яка перевищує 25-кратний розмір прожиткового мінімуму, встановленого для працездатних осіб (замість «10-кратного розміру», встановленого раніше).

ВПО стикалися також із труднощами бюрократичності процедури контролю за проведенням соціальних виплат за місцем їхнього фактичного проживання/перебування. У 2017 р. було запроваджено зміни, в результаті яких процедура контролю трохи спростилася: встановлено, що у разі наявності в Єдиній інформаційній базі даних про внутрішньо переміщених осіб інформації щодо проходження особою фізичної ідентифікації в публічному акціонерному товаристві «Державний ощадний банк України» чергова перевірка у відповідному періоді не проводиться. Крім того, було встановлено, що чергова перевірка не проводиться стосовно:

а) ВПО, які працюють в органах державної влади або органах місцевого самоврядування та надали довідку з місця роботи про те, що вони перебувають у трудових відносинах із відповідними органами державної влади або органами місцевого самоврядування і умови їхньої роботи потребують постійного перебування на території, де органи державної влади здійснюють свої повноваження (за винятком відряджень за кордон);

б) військовослужбовців із числа ВПО, які захищають незалежність, суверенітет і територіальну цілісність України та беруть безпосередню участь в АТО, забезпеченні її проведення, перебуваючи безпосередньо на території проведення антитерористичної операції, за наявності довідки з військової частини про залучення до проведення АТО.

Щодо практичної дії законодавства у сфері захисту прав ВПО, то громадські організації, які надають допомогу внутрішньо переміщеним особам, констатують сталі труднощі, пов'язані із припиненням, відмові у нарахуванні соціальних виплат, бюрократичності процедури перевірки, проблеми з відновленням документів (паспортів, документів про освіту, правовстановлюючих документів на майно, інші), отримання субсидій тощо.

політики, станом на 23 жовтня 2017 р. взято на облік 1 604 059 переселенців з Донбасу і Криму (рік тому аналогічна цифра була більшою на 181681 особу). Це відносна статистика, яка не відображає кількості всіх вимушених переселенців, а тільки тих, що стали на облік.

Протягом останніх 4 років в Україні відбувається становлення законодавства у сфері прав ВПО. У 2017 р. до законодавства України у сфері гарантування прав ВПО було внесено низку суттєвих змін.

Насамперед, Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» доповнено статтею 9-1 для сприяння реалізації прав зареєстрованих внутрішньо переміщених осіб на отримання комунальних послуг. Важливою гарантією стала норма про те, що власникам (балансоутримувачам) майна, яке використовується для компактного поселення внутрішньо переміщених осіб, забороняється стягувати з таких осіб компенсацію вартості комунальних послуг, електричної та теплової енергії, природного газу, яка не відповідає вартості відповідних тарифів на такі послуги та товари для населення. Тобто з моменту внесення цих змін власник майна не має права вимагати від ВПО компенсації вартості комунальних послуг за ціною для юридичних осіб або за завищеною ціною, а тільки у розмірі вартості відповідних тарифів на такі послуги для населення.

Крім того, внесеними до Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» змінами на органи державної влади та органи місцевого самоврядування покладено обов'язок вживати всіх можливих заходів, спрямованих на розв'язання проблем, пов'язаних із наданням комунальних послуг, електричної та теплової енергії, природного газу внутрішньо переміщеним особам у місцях їх компактного поселення.

У ст. 5 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» було включено частину другу, якою встановлено, що адресою фактичного місця проживання внутрішньо переміщеної особи може бути адреса відповідного місця компактного поселення внутрішньо переміщених осіб (адреса містечка із збірних модулів, гуртожитку, оздоровчого табору, будинку відпочинку, санаторію, пансіонату, готелю тощо).

Важливим стало набрання чинності змін до Закону України «Про безоплатну правову допомогу», зокрема право на безоплатну вторинну правову допомогу отримали як внутрішньо переміщені особи, так і громадяни України, які звернулися із заявою про взяття їх на облік як внутрішньо переміщених осіб (з питань, пов'язаних з отриманням довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи, до моменту отримання довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи).

Також у 2017 р. було внесено суттєві зміни до підзаконних нормативно-правових актів. Наприклад, до «Порядку надання щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг» внесено доповнення, за яким із переліку осіб, яким грошова допомога не призначається через наявність у власності у будь-кого із членів сім'ї житлового

початкову та базову середню освіту у державному або комунальному закладі освіти (його філії), за яким закріплена територія обслуговування, на якій проживає ця особа, гарантується, що не обмежує право особи обрати інший заклад освіти [2, ст. 13].

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про освітній округ» (зі змінами та доповненнями) поняття «округ» (освітній округ) визначається, як об'єднання навчальних закладів, закладів культури, фізичної культури і спорту. До складу округу можуть входити навчальні заклади незалежно від типу та форми власності, у тому числі загальноосвітні навчальні заклади, що є опорними, та міжшкільні навчально-виробничі комбінати. До діяльності округу можуть залучатися також інші юридичні особи, їх відокремлені підрозділи. При цьому потрібно зазначити, що округ не є юридичною особою і діє на підставі рішення про його утворення.

На відміну від округу опорний заклад освіти є юридичною особою, який має рахунки в органах Казначейства, самостійний баланс, штамп, печатку і у своєму складі філії та здійснює з урахуванням потреб осіб з інвалідністю (у тому числі тих, що пересуваються на кріслах колісних). Важливою умовою є кількість учнів (вихованців) опорного закладу, яка, як правило, становить не менше 200 осіб [3].

Особи, які здобувають повну загальну середню освіту, проживають у сільській місцевості і потребують підвезення до закладу освіти і у зворотному напрямку, забезпечуються таким підвезенням за кошти місцевих бюджетів, у тому числі із забезпеченням доступності відповідного транспорту для осіб з порушенням зору, слуху, опорно-рухового апарату та інших маломобільних груп населення. Органи місцевого самоврядування різних адміністративно-територіальних одиниць мають право прийняти з урахуванням потреб і пропозицій територіальних громад спільне рішення про організацію здобуття початкової, базової та профільної середньої освіти в закладі освіти (його філії) та забезпечення підвезення здобувачів освіти до нього і у зворотному напрямку [2, ст. 13].

В рамках опорного закладу освіти можуть бути утворені філії які виконують функції початкової школи, а також за рішенням засновника - функції основної школи, дошкільного підрозділу навчально-виховного комплексу. На відміну від опорного закладу філія не є юридичною особою і діє на підставі положення, затвердженого в установленому порядку.

Нормативною базою для діяльності округу, опорного закладу та його філії є [Конституція України](#), Закони України [«Про освіту»](#), [«Про загальну середню освіту»](#), [«Про місцеве самоврядування в Україні»](#), інші законодавчі акти, постанови Верховної Ради України, прийняті відповідно до Конституції та законів України, акти Президента України, Кабінету Міністрів України, накази МОН, інших центральних органів виконавчої влади, рішеннями засновника та власними установчими документами тощо.

Округ, опорний заклад та його філія утворюються з метою створення єдиного освітнього простору; забезпечення рівного доступу осіб, у тому числі з

особливими освітніми потребами, до якісної освіти; створення умов для здобуття особами загальної середньої освіти, впровадження допрофільної підготовки і профільного навчання, поглибленого вивчення окремих предметів, забезпечення всебічного розвитку особи, а також допрофесійного навчання незалежно від місця їх проживання.

Відповідно до мети головними завданнями округу, опорного закладу та його філій є концентрація та ефективне використання наявних ресурсів, їх спрямування на задоволення освітніх потреб учнів (вихованців), створення єдиної системи виховної роботи.

Засновниками (співзасновниками) освітнього округу, опорного закладу та його філій можуть бути представницькі органи місцевого самоврядування об'єднаних територіальних громад та районні ради.

Засновник визначає опорні заклади серед підпорядкованих йому загальноосвітніх навчальних закладів на конкурсній основі відповідно до затверджених ним умов. Під час проведення конкурсу обов'язково враховуються: освітні потреби учнів (вихованців) у забезпеченні певних напрямів спеціалізації; здатність забезпечити на належному рівні організацію допрофільної підготовки і профільного навчання; рівень забезпечення кваліфікованими педагогічними кадрами; наявність належної матеріально-технічної бази (належним чином обладнаних спортивних об'єктів, кабінетів фізики, хімії, біології, географії та інших, лабораторій, навчальних майстерень, комп'ютерного і мультимедійного обладнання, швидкісного доступу до Інтернету); укомплектування бібліотечного фонду підручниками, науково-методичною, художньою та довідковою літературою; зручність та наявність автомобільних доріг з твердим покриттям для забезпечення безпечного підвезення учнів (вихованців) і педагогічних працівників до місця навчання, роботи та місця проживання.

Засновник приймає рішення (якщо опорний заклад утворюють співзасновники, то вони укладають договір про спільну діяльність або засновницький договір) про утворення округу, опорного закладу та його філій у порядку, визначеному законодавством, в якому, зокрема, зазначаються перелік суб'єктів округу, опорних закладів та їх філій; права, обов'язки, порядок взаємодії суб'єктів округу, опорних закладів та їх філій; особливості організації освітнього процесу в суб'єктах округу, опорних закладах та їх філіях; організація підвезення учнів (вихованців) і педагогічних працівників до місця навчання, роботи та до місця проживання відповідно до розкладу уроків суб'єктів округу, опорного закладу та його філій; харчування учнів (вихованців) суб'єктів округу, опорного закладу та його філій тощо.

Освітній процес в освітньому окрузі відбувається відповідно до вимог чинного законодавства. Так зарахування або переведення учнів (вихованців) до опорного закладу та його філій здійснюється відповідно до законодавства та оформлюється наказом керівника опорного закладу. Випускникам опорного закладу II і III ступеня та його філій, що виконують функції основної школи, відповідний документ про освіту видається опорним закладом.

роки і переглядається в разі необхідності для заміни осіб, які вибули зі списку, за поданням територіального управління Державної судової адміністрації України. Після затвердження списку присяжних, список передається до відповідного окружного суду.

Присяжним може бути громадянин України, який досяг тридцятирічного віку і постійно проживає на території, на яку поширюється юрисдикція відповідного окружного суду.

Наразі кримінальне провадження судом присяжних у складі двох професійних суддів та трьох присяжних здійснюється у випадку вчинення злочинів, щодо яких передбачено довічне позбавлення волі і тільки у випадку клопотання обвинуваченого. Дозволяється суд присяжних і у цивільному процесі, а от в господарському та адміністративному, законодавчо не передбачено.

Головні принципи дії суду присяжних в США:

- Суд присяжних призначається на вимогу обвинуваченого якщо термін передбаченого покарання перевищує шість місяців та в будь-яких громадських справах за вимогою сторін.

- Випадковий відбір зі списку виборців спеціальною комп'ютерною програмою, або іншим способом який забезпечує рівність всіх громадян.

- Суддя в присутності сторін до засідань проводить допит кандидатів у присяжні з метою перевірки на адекватність, незацікавленість і неупередженість для формування попереднього списку.

- Оплата 20 \$ за день роботи у суді.

- Заборона на фотографування присяжних і публікацію їх імен та адрес.

- Тиск на присяжних або їх підкуп – кримінальна відповідальність.

Як бачимо, дві основні моделі суду присяжних: англо-американська (класична) та континентальна (європейська) різняться між собою. Ця різниця спостерігається, в основному, через відмінність правових сімей.

Список використаних джерел:

1. Солодков А. А. Сучасні світові моделі суду присяжних / А. А. Солодков // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. – 2014 р. – № 10-2. – Том 2. – С.133–135.

2. Яценко Н. Г. Народні засідателі та суд присяжних у цивільному процесі: історія і сучасність / Н. Г. Яценко // Вісник Вищої ради юстиції. – 2011. – № 1 (5). – 230 с.

Яковенко Г.Є.

студентка групи ПрМ 1-18-1.4д

ПРАВА ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

Внаслідок окупації Криму та воєнного конфлікту на території Донецької і Луганської областей за офіційною статистикою Міністерства соціальної

8. Реформа децентралізації [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/diyalnist/reformi/reforma-decentralizaciyi>

9. Гаєва Н.П. Правові принципи утворення і діяльності громадських об'єднань: деякі міркування.

Шамко О.А.
студентка IV курсу
Факультету права та
міжнародних відносин
Київського університету
імені Бориса Грінченка

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСНОВНИХ МОДЕЛЕЙ СУДУ ПРИСЯЖНИХ

У світовій юридичній практиці прийнято виділяти дві основні моделі суду присяжних: англо-американську (класичну) та континентальну (європейську). Для англо-американської моделі суду присяжних (Велика Британія, Канада, Бельгія, Швейцарія, Мальта, США, тощо) характерним є те, що колегія присяжних виносить вердикт про винуватість (невинуватість) особи у вчиненні злочину без участі професійних суддів. У випадку, якщо присяжні виражають згоду з обвинувальним актом, в подальшому професійний суддя призначає підсудному конкретний вид та розмір покарання. За таких умов, очевидно, що компетенція присяжних і професійних суддів є різною, оскільки, перших прийнято відносити до «суддів факту», натомість, других – до «суддів права» [1]. При континентальній моделі (Франція, Німеччина, Італія, Греція, Австрія, Данія, Україна та ін.) колегія із числа професійних суддів та представників народу всі питання, які пов'язані з розглядом справи та постановленням вироку вирішують спільно. Непрофесійних суддів називають «шефени» (що з німецької перекладається як «засідателі»), які беруть участь у всіх стадіях процесу. При цьому, на відміну від кандидатів у присяжні, які обираються одноразово (англо-американська модель суду присяжних), шефени виконують свої повноваження протягом певного періоду часу [2].

Конституцією України передбачено, що правосуддя здійснюють судді, а у визначених законом випадках правосуддя здійснюється за участю присяжних. Присяжним є особа, яка вирішує справи у складі суду разом із суддею або залучається до здійснення правосуддя.

Для затвердження списку присяжних, територіальне управління Державної судової адміністрації України звертається з поданням до відповідних місцевих рад, які формують і затверджують список громадян, які постійно проживають на території, на яку поширюється юрисдикція відповідного окружного суду, та які відповідають вимогам законодавства і надали свою згоду бути присяжними. Список присяжних затверджується на три

Відповідно до Законів України «Про освіту», «Про загальну середню освіту» опорний заклад та його філії обирають форми, засоби і методи навчання та виховання інших актів законодавства та своїх установчих документів з урахуванням специфіки власної освітньої діяльності, профілю (спеціалізації) та інших особливостей організації навчально-виховного процесу. Дистанційне, вечірнє (заочне), індивідуальне навчання та навчання екстерном організовуються у порядку, визначеному Міністерством освіти і науки України.

Навчальні (робочі та індивідуальні) плани опорного закладу та його філій розробляються керівництвом опорного закладу на основі типових навчальних планів загальноосвітніх навчальних закладів, затверджених Міністерством освіти і науки України, з урахуванням особливостей контингенту учнів, їх потреб у здобутті загальної середньої освіти, наявного освітнього рівня та затверджуються в установленому порядку.

Обсяг педагогічного навантаження педагогічних працівників опорного закладу, які забезпечують навчально-виховний процес у опорному закладі та його філіях, визначається директором опорного закладу відповідно до законодавства і затверджується засновником або уповноваженим ним органом управління освітою.

Структура навчального року (тривалість навчальних занять, поділ на чверті, семестри (триместри) та режим роботи опорного закладу встановлюються його директором у межах часу, передбаченого робочим навчальним планом. Розклад уроків опорного закладу, його філій складається відповідно до навчального плану з дотриманням педагогічних, санітарно-гігієнічних та режимних вимог і затверджується директором опорного закладу [3].

Фінансування освіти в умовах децентралізації здійснюється відповідно до Закону України «Про Державний бюджет України на 2019 рік» від 23 листопада 2018 року. Відповідно до додатка 6 Закону України «Про Державний бюджет України на 2019 рік» освітня субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам у 2019 році складатиме 69,6 млрд. грн. Це на 13 відсотків більше ніж обсяг освітньої субвенції у 2018 році [4].

Таке збільшення стало можливим завдяки внесенням змін до Формули розподілу освітньої субвенції між місцевими бюджетами, а саме поділ класів при вивченні окремих предметів; збільшення ставок асистентів учителів в інклюзивних класах з 0,5 до 1; змінено розрахункову наповнюваність класів для міст, які мають заклади освіти, розташовані в сільській місцевості, а саме для міст обласного значення, які не є обласними центрами, в яких сільське населення становить від 10 до 30 відсотків, розрахункову наповненість класів зменшено з 25 до 22,5, а в містах де сільське населення перевищує 35 відсотків – до 21 [5].

Відбулися зміни щодо управління освітою в умовах децентралізації. Так, відповідно до статті 32 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 року (зі змінами та доповненнями) до відання

виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать як власні (самоврядні) повноваження так і делеговані повноваження.

Власними повноваженнями в сфері освіти є управління закладами освіти, які належать територіальним громадам або передані їм, молодіжними підлітковими закладами за місцем проживання, організація їх матеріально-технічного та фінансового забезпечення; забезпечення здобуття повної загальної середньої, професійно-технічної освіти у державних і комунальних загальноосвітніх, професійно-технічних навчальних закладах, вищої освіти у комунальних вищих навчальних закладах, створення необхідних умов для виховання дітей, молоді, розвитку їх здібностей, трудового навчання, професійної орієнтації, продуктивної праці учнів, сприяння діяльності дошкільних та позашкільних навчально-виховних закладів, дитячих, молодіжних та науково-просвітницьких організацій; створення при загальноосвітніх навчальних закладах комунальної власності фонду загальнообов'язкового навчання за рахунок коштів місцевого бюджету, залучених з цієї метою на договірних засадах коштів підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності, а також коштів населення, інших джерел; контроль за використанням коштів цього фонду за призначенням; забезпечення пільгового проїзду учнів, вихованців, студентів та педагогічних працівників до місця навчання і додому у порядку та розмірах, визначених органами місцевого самоврядування, за рахунок видатків відповідних місцевих бюджетів тощо.

До делегованих повноважень належать забезпечення в межах наданих повноважень доступності і безоплатності освіти на відповідній території, можливості отримання освіти державною мовою; організація обліку дітей дошкільного та шкільного віку [6].

Також до повноважень належить забезпечення та фінансування підвезення учнів і педагогічних працівників до закладів початкової та базової середньої освіти і у зворотному напрямку (у разі потреби - транспортними засобами, пристосованими для перевезення осіб, які пересуваються на кріслах колісних) [2, ст. 66]

Висновок. Таким чином внаслідок адміністративної та освітньої реформ було прийнято як ряд нових нормативних документів, так і внесено зміни до існуючих нормативно-правових актів які дозволили підвищити рівень реалізації права на освіту особам, які проживають в межах територіальних громад, зокрема покращено територіальну доступність, організацію освітнього процесу, фінансування освіти тощо.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : [офіційний веб портал]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr>.
2. Закон України «Про освіту» від 5 вересня 2017 р. [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/print1452821759166269>

зазначає, що зміст принципу добровільності розкривається в особистісному, персоніфікованому відношенні людини до тих цілей і завдань, які ставить перед собою те чи інше громадські об'єднання. Оцінюючи формулу «персоніфіковане відношення людей до ідеї та цілей громадського об'єднання як особлива ознака принципу добровільності», відомий правознавець С. А. Авак'ян наголошує: якщо людина не бажає бути членом громадського об'єднання, її не можна примушувати ні вступати до нього, ні перебувати в ньому. [9]

Отже, децентралізація – це передача повноважень та фінансів від державної влади якнайближче до людей - органам місцевого самоврядування. Добровільне об'єднання територіальних громад дозволило новоутвореним органам місцевого самоврядування дістати відповідні повноваження та ресурси, що їх раніше мали міста обласного значення. Наразі відповідно до Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо добровільного приєднання територіальних громад» приєднатися до ОТГ стало легше. Існує багато переваг такого приєднання, зокрема: ширші повноваження, більше ресурсів та можливостей для розвитку, підтримка держави з боку держави, бізнесу та міжнародних проектів. Одним з найважливіших принципів децентралізації є добровільність як одного з важливих конституційних прав людини – права на свободу об'єднання, створення умов для реалізації якого є визначальним для побудови громадянського суспільства.

Список використаних джерел:

1. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР // Відом. Верхов. Ради України. – 1997. – № 24. – С. 32.
2. Про добровільне об'єднання територіальних громад [Електронний ресурс]: Закон України від 05.02.2015 № 157-VIII (Із змінами). – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/157-19>
3. Про затвердження Методики формування спроможної територіальної громади [Електронний ресурс] : постанова Кабінету Міністрів України від 08.04.2015 р. № 214 (Із змінами). – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/214-2015-p>.
3. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон Укр
4. О. В. Ольшанський «Об'єднання територіальних громад як механізм забезпечення їх спроможності». – Актуальні проблеми державного управління. – 2 (48)
5. І. Ф. Коломієць, А. О. Пелехатий «Проблеми регіонального розвитку та децентралізації». – Львів: Науковий журнал “Економіка України”. — 2017. — 4 (665)
6. Скрипнюк О. Децентралізація влади як чинник забезпечення стабільності конституційного ладу: теорія й практика [Електронний ресурс] / О.Скрипнюк // Віче : громадсько-політичний і теоретичний журнал. – 2015. – № 12. – С. 22-24.
7. А. П. Павлюк «Формування об'єднаних територіальних громад: стан, проблемні питання та шляхи вирішення» Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/terutor_gromad-86ead.pdf

1) чисельність населення об'єднаних громад прямо корелює з обсягами земельних наділів адміністративно-територіальної одиниці; відповідно, саме показник чисельності населення та площа території є одними з найважливіших індикаторів інвестиційної привабливості територій на локальному рівні;

2) такі громади сприяють збільшенню надходжень від податку на доходи фізичних осіб до місцевого бюджету завдяки можливості ширшого залучення суб'єктів господарської діяльності у зв'язку із забезпеченням їх трудовими ресурсами;

3) дані громади мають можливість акумулювати у місцевому бюджеті значні надходження від сплати місцевих податків і зборів, зокрема – плату за землю та податок на нерухоме майно. [5]

Можна зробити висновок, що для більшості громад процес надає органам місцевого самоврядування більше можливостей для розвитку територій, створення сучасної освітньої, медичної, транспортної, житлово-комунальної інфраструктури. Саме тому, сусідні громади, які одразу не пішли на об'єднання зараз вбачають всі переваги такої консолідації зусиль і бажають долучитися до ОТГ.

17 березня Президент України Петро Порошенко підписав Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо добровільного приєднання територіальних громад (законопроект №4772). Закон дає змогу суттєво пришвидшити формування спроможного базового рівня місцевого самоврядування, бо значно спрощує процедуру добровільного об'єднання громад.

Раніше приєднатися до вже створеної ОТГ можна було лише знову пройшовши усю процедуру об'єднання. А це, звичайно, політично і фінансово невигідно. Новий закон значно спрощує процедуру доєднання до діючої об'єднаної громади. Ним передбачається, що до ОТГ може приєднатися громада, яка має спільну межу з ОТГ і за перспективним планом відноситься до цього об'єднання.

Серед зазначених у статті 2 Закону України «Про добровільне об'єднання громадян» важливе місце займає принцип добровільності. Він також знайшов своє нормативне закріплення в ч. 4 ст. 36 Конституції України. Конституція вказує, що ніхто не може бути примушений до вступу в будь-яке об'єднання громадян. Тим самим Конституція України встановила правову базу подальшого розвитку даного принципу. Відповідно до ст. 3 Закону принцип добровільності проявляється в: праві особи на вільну участь або не участь у громадському об'єднанні, у тому числі в його утворенні, вступі у таке об'єднання або припиненні членства (участі) в ньому. Тут мова йде, насамперед, про таку організацію взаємовідносин між особою та державою при реалізації права на свободу об'єднання, при якій, на думку А.А. Алієва, забезпечується максимально допустима вільна поведінка індивіда в межах правових норм. А. А. Дарков, у свою чергу, підкреслюючи важливість та основоположну роль принципу добровільності у процесі реалізації права на об'єднання, при створенні і в процесі діяльності громадських об'єднань,

3. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про освітній округ» від 27 серпня 2010 р. № 777 [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : [офіційний веб портал]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/777-2010-p>

4. Закон України «Про Державний бюджет України на 2019 рік» від 23 листопада 2018 року [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : [офіційний веб портал]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2629-19>

5. Лист Міністерства освіти і науки України № 1/11-12085 від 08.11.2018 року [Електронний ресурс] // Асоціація міст України : [офіційний веб портал]. – Режим доступу: https://www.auc.org.ua/sites/default/files/sectors/u-137/mon_shcho_vrahovano_v_formuli.pdf

6. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 року [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : [офіційний веб портал]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-vp>

Баклан О.В.

доктор юридичних наук, професор
професор кафедри публічного
та приватного права
Київського університету
імені Бориса Грінченка

ЩОДО ОПТИМІЗАЦІЇ ПРАВОВІДНОСИН У ВІТЧИЗНЯНІЙ СФЕРІ ПІДПРИЄМНИЦТВА

На початку не можна не зауважити, що стан правового регулювання у сфері підприємництва ніяким чином не може бути покращено (зокрема, шляхом застосування примусових заходів) за допомогою прийняття таких юридичних норм, що, зокрема, містяться у Главі 11 Податкового Кодексу України (і які можуть бути предметом окремого критичного аналізу).

Лише поверховий погляд на юридичну конструкцію згаданих норм засвідчує явні недоліки їх побудови, особливо у першій редакції 2010 р. Так, наприклад, ст. 120 «Неподання, або несвоєчасне подання податкової звітності, або невиконання вимог щодо внесення змін до податкової звітності» [1, ст. 120], уже за назвою передбачає бездіяльність, активну дію та іншу бездіяльність. Ст. 120.1. ч. 1. передбачається накладення штрафу за неподання або несвоєчасне подання платником податків чи іншими особами, зобов'язаними нараховувати та сплачувати податки, збори податкових декларацій (розрахунків), ч. 2. ст. 120.1. передбачається, що за ті самі дії, вчинені платником податків, до якого протягом року уже було застосовано штраф за таке саме порушення, також підлягають накладення штрафу [1, ст.

120.1. ч. 1]. Тобто логічно виникає питання, – що повторна бездіяльність (в разі якщо протягом року було застосовано штраф за таке саме порушення), а саме неподання платником податків або іншими особами, зобов'язаними нараховувати та сплачувати податки, збори податкових декларацій не підлягає відповідальності? Подібні незрозумілості містяться у багатьох нормах нинішньої редакції Податкового Кодексу України.

Зовсім прикро виглядала назва та зміст ст. 123 «Штрафні (фінансові) санкції (штрафи) у разі визначення контролюючим органом суми податкового зобов'язання» [1, ст. 123]. Ця норма передбачає відповідальність платника податків у вигляді штрафу в розмірі 25% суми визначеного податкового зобов'язання, завищеної суми бюджетного відшкодування унаслідок дії контролюючого органу, що «самостійно визначає суму податкового зобов'язання, зменшення суми бюджетного відшкодування та/або від'ємного значення суми податку на додану вартість платника податків на підставах, визначених підпунктами 54.3.1, 54.3.2, 54.3.4, 54.3.5, 54.3.6 пункту 54.3 статті 54 Податкового Кодексу»!

Подібна нормотворчість недопустима ні за яких обставин, а норми Глави 11 «Відповідальність», як і наступної Глави 12 «Пеня», Податкового Кодексу України підлягають ретельному виваженому перегляду та корегуванню відповідно до Конституції та законів України.

Вбачається, що і нині упорядкуванню суспільних відносин у сфері підприємництва буде сприяти наступні чинники та заходи.

Визначення принципу «зменшення рівня державного регулювання господарської діяльності», що міститься у ст. 3 Закону України «Про дозвільну систему в сфері господарської діяльності» та положеннях Закону України «Про засади державної регуляторної політики в сфері господарської діяльності», є явно невдалим. Пропонується у цьому визначенні слово «зменшення» замінити на слово «оптимізація» або слід вжити визначення «обґрунтований рівень». Це підтверджує і відомий закордонний досвід адміністративно-правового регулювання підприємництва.

Формальне визначення поняття державної підтримки підприємництва може бути предметом наукової дискусії, але в практичній площині корисніше змінити прикінцеве положення ст. 47 «Загальні гарантії прав підприємців» Господарського кодексу, – додавши до п.6 речення наступного змісту: «Держава зобов'язується не втручатись у господарські відносини, що виникають у процесі організації та здійснення господарської діяльності, а також в адміністративні та інші відносини управління за участі суб'єктів господарювання, за винятком випадків, що прямо передбачені законодавством України». А також до п. 1. ст. 48 «Державна підтримка підприємництва» Господарського кодексу після слів «З метою створення сприятливих організаційних та економічних» додати слова «та інших» умов (далі за текстом). Останнє доповнення підкреслить, що на теперішній час, державна підтримка підприємництва може містити також інформаційні, методичні, екологічні, фінансові та інші умови для розвитку підприємництва.

6) Потребує опрацювання питання запровадження механізмів контролю за законністю рішень органів місцевого самоврядування та якістю надання населенню адміністративних та соціальних послуг. [7]

Правовою основою об'єднання територіальних громад є закони України «Про місцеве самоврядування в Україні» [1], «Про добровільне об'єднання територіальних громад» [2], «Про співробітництво територіальних громад», постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Методики формування спроможних територіальних громад» [3], а також Бюджетний і Податковий кодекси України та інші нормативно-правові акти.

О. В. Ольшанський у своїй статті «Об'єднання територіальних громад як механізм забезпечення їх спроможності» наводить такі показники територіальних громад для забезпечення ефективного результату їх добровільного об'єднання, як:

- чисельність населення, в тому числі дітей дошкільного та шкільного віку;
- кількість населених пунктів, що входять до складу спроможної територіальної громади;
- розрахунковий обсяг доходів спроможної територіальної громади, у т.ч. сформованих відповідно до ст. 64 Бюджетного кодексу України, бюджету розвитку, базової та реверсної дотацій;
- площу території спроможної територіальної громади, в т.ч. площу збільшення;
- кількість закладів, що утримуються за рахунок місцевого бюджету, у т.ч. загальноосвітніх навчальних закладів I-III, I-II та I ступенів, дошкільних навчальних закладів, закладів позашкільної освіти, закладів культури, закладів фізичної культури, фельдшерсько-акушерських пунктів, амбулаторій та поліклінік, лікарень, станцій швидкої допомоги;
- наявність приміщень для розміщення державних органів, установ, які здійснюють повноваження щодо правоохоронної діяльності, реєстрації актів цивільного стану та майнових прав, пенсійного забезпечення, соціального захисту, пожежної безпеки, казначейського обслуговування, поштового забезпечення;
- наявність приміщень для розміщення органів місцевого самоврядування, а також кількість функціонуючих підприємств на території майбутньої об'єднаної громади. [4]

Розглянемо показники оптимальної кількості населення територіальних громад, які передбачають досягнення ефективності розвитку адміністративно-територіальних одиниць базового рівня. Відповідно до дослідження І. Ф. Коломійця та А. О. Плехатого, викладеного у статті «Теоретико-практичні аспекти формування територіальних громад в Україні» можна зробити висновок, що ближчим до оптимального буде рівень надання адміністративних послуг у громадах з чисельністю жителів від 10 тис. до 15 тис. осіб. Територіальні громади з такою чисельністю населення можуть забезпечити свої повноваження за рахунок власних фінансових ресурсів, оскільки:

На сучасному етапі проблема децентралізації є досить актуальною та постійно обговорюється у колах експертів та науковців, вона так само цікава і для громадськості. Адже забезпечення сталого розвитку територіальних громад є пріоритетним для економічного зростання держави та забезпечення справжнього народовладдя.

Т. І. Гладка у статті «Децентралізація влади в Україні як засіб посилення демократії та підвищення її стабільності» відстоює думку, що децентралізація є однією з форм розвитку демократії, що дає змогу за збереження єдності держави та її інститутів, розширити місцеве самоврядування, активізувати населення для забезпечення власних потреб та інтересів, звужити сферу впливу держави на суспільство, замінюючи цей вплив механізмами саморегуляції, виробленими самим суспільством, зменшити витрати держави й платників податків на утримання державного апарату [6, с. 23].

Варто звернути увагу і на недоліки децентралізації, враховуючи сучасну політичну ситуацію в країні, а саме це:

- поглиблення регіональних ідентичностей серед населення, сепаратистських настроїв у окремих регіонах;
- посилення сваволі чиновників та місцевих еліт і зростання незадоволення населення регіонів владою, включаючи центральну, яка демонструватиме неспроможність захистити інтереси та права регіональних громад;
- небезпека відцентрових тенденцій через український низький рівень відповідальності держави перед адміністративно-територіальними суб'єктами [6, с. 24].

До проблемних питань формування та розвитку об'єднаних територіальних громад також можна віднести наступні:

1) Не завершено розробку перспективних планів формування територій громад регіонів, до них «постфактум» постійно вносяться зміни щодо тих ОТГ, які пройшли процедуру об'єднання, хочуть провести перші місцеві вибори та отримати додаткові фінансові ресурси і управлінські повноваження.

2) Потребує опрацювання питання стабільного забезпечення державної фінансової підтримки добровільного об'єднання територіальних громад.

3) Процес створення об'єднаних територіальних громад переважно не має підтримки, а подекуди стикається зі спротивом з боку районних адміністрацій, місцевих рад та місцевих еліт.

4) Не врегульоване питання оптимального розподілу повноважень між органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади загалом та, зокрема, розподілу функцій та повноважень між місцевими радами ОТГ та районними адміністраціями й районними радами районів, на території яких створені ОТГ

5) Відсутнє належне кадрове забезпечення органів місцевого самоврядування об'єднаних територіальних громад, спостерігається недостатність кваліфікації службовців місцевого самоврядування для виконання нових функцій.

На законодавчому рівні практично корисним було б прийняття правових норм, які б, наприклад, передбачали заборону внесення змін до системи та порядку оподаткування протягом одного року та попередження заздалегідь про подібні зміни не пізніше як за квартал до їх введення з відповідними ретельними роз'ясненнями компетентних державних органів. Також підтримується пропозиція щодо обмеження кількості перевірок суб'єктів підприємництва, але визначення кількості перевірок у різних сферах підприємницької діяльності і для різних суб'єктів господарювання повинно бути різним, що можна зробити, прийнявши відповідну норму (норми) в Главі 2 Господарського кодексу «Основні напрями та форми участі держави і місцевого самоврядування у сфері господарювання». В цьому сенсі з позиції впливу теорії на практику логічним було б доповнення статті 6 Господарського кодексу «Загальні принципи господарювання» принципом наступного змісту: «не протиставлення законності та економічної доцільності».

Щодо детінізації підприємництва та економіки в цілому першим кроком з боку держави повинно стати визнання неспроможності самотужки вивести підприємництво з тіні. Практично зробити це можна шляхом прийняття Закону «Про проведення податкової амністії», з обов'язковим зазначенням у цьому Законі: строків проведення амністії, державних гарантій, взаємних зобов'язань держави та суб'єктів підприємництва. Одним із основних засобів подолання тінізації підприємництва є бюджетна прозорість, – тобто максимально можлива визначеність надходжень і видатків бюджетів усіх рівнів. Після прийняття Закону «Про проведення податкової амністії» видається можливим прийняття «Державної програми протидії тінізації підприємництва», при цьому, адміністративно-правове регулювання правовідносин у сфері підприємництва повинно носити допоміжний характер (першочергове значення тут слід приділити кримінально-правовій протидії тінізації підприємництва). Правове регулювання підприємництва повинно полягати в оптимізації функціонування та координації дій органів державного управління у сфері підприємництва. Для побудови соціально-орієнтованої економіки одночасно з вищезазначеними основними заходами, на центральному та місцевих рівнях послідовно слід максимально реалізувати комплекс традиційно-позитивних заходів щодо дійсно справедливого правового регулювання у сфері підприємництва.

Обов'язковою умовою виведення підприємництва (економіки тощо) з тіні слід визнати проведення одночасних послідовних економічних реформ, зокрема послаблення фіскального тиску на функціонування легально працюючих підприємств. Тобто в даному випадку повинен спрацювати принцип «поєднання законності та доцільності» як у діяльності законодавчої влади, так і в діяльності суб'єктів адміністрування податків.

Доречним є запозичення до вітчизняного законодавства закордонного досвіду стосовно запровадження прогресивного податку на надприбутки підприємств, які отримуються внаслідок об'єктивних помилок, наприклад, при проведенні приватизації. Також варто підтримати думки про запровадження прогресивного податку на деякі інші об'єкти оподаткування. Варто визнати

корисною і точку зору про використання організаційно-правового досвіду Великої Британії щодо реформування вугільної галузі України.

У напрямку побудови соціально-орієнтованої економіки в Податковому кодексі в якості стимулюючої правової норми варто було б передбачити норму щодо зниження (нехай і незначного) оподаткування прибутку підприємств, які стабільно працюють в Україні. Ця податкова соціальна пільга повинна застосовуватись у залежності від комплексного показника, який може охоплювати такі фактори, як: відсутність (або обмеженість) протягом року накладання на підприємство та його посадових осіб стягнень з боку ДФС України, Міністерства соціальної політики та інших зацікавлених центральних органів виконавчої влади тощо; відсутність скорочення штату постійно працюючих працівників; запровадження інноваційних та енергозберігаючих технологій; залучення певного відсотка постійно працюючих до сплати внесків у недержавні пенсійні фонди та ін. Причому цей комплексний показник повинен бути диференційованим за кількістю показників для малих та середніх підприємств, за галузями застосування тощо.

За аналогією із закордонним податковим законодавством у вітчизняній системі оподаткування доцільно дотримуватись наступних принципів, а саме: встановлення податкових пільг та форм є прерогативою винятково законодавства; категорична заборона надання індивідуальних податкових пільг тощо.

Щодо неприбуткових установ і організацій, які можуть мати пільговий режим оподаткування, вбачається корисною і пропонується редакція диспозиції норми, яка визначає поняття «неприбуткова організація, що може мати пільговий режим оподаткування, а також дозвіл отримувати благодійні внески», також пропонується перелік обмежень щодо деяких видів діяльності цих організацій та аналогічні обмеження шляхом доповнення статті 1 Закону України «Про благодійництво та благодійні організації».

В контексті лібералізації впливу держави на суспільні відносини у сфері підприємництва та побудови соціально-орієнтованої економіки слід спростувати деякі зовнішньо привабливі пропозиції [2], щодо поступового наближення структур та рівня ставок акцизних зборів на підакцизну продукцію до встановлених, наприклад, в ЄС. В Україні подібна пропозиція стане на часі принаймні за умови помітного зростання добробуту населення.

Що ж до практичних рекомендацій стосовно визначення дійсно пріоритетних галузей економіки (видів підприємництва та об'єктів інвестування), які мають відповідати стратегічним національним інтересам держави та як локомотив витягнути решту вітчизняних галузей економіки (видів підприємництва) на якісно-новий рівень функціонування, пропонуються зміни та доповнення до ст. 1 Закону України «Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон» та ст. 7, ч. 2 ст. 12, ст. 20 Закону України «Про режим іноземного інвестування», пропонується також конкретні доповнення зазначеного закону нормами, які б визначали: захист підприємств із вітчизняними інвестиціями від примусових вилучень,

9. Питання забезпечення житлом деяких категорій осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України, а також членів їх сімей: Постанова Кабінету Міністрів України від 19 жовтня 2016 року № 719 // Урядовий кур'єр від 21 жовтня 2016 р., № 197.

10. Питання забезпечення житлом деяких категорій осіб, які брали участь у бойових діях на території інших держав, а також членів їх сімей: Постанова Кабінету Міністрів України від 28 березня 2018 року № 214 // Урядовий кур'єр від 30 березня 2018 року, № 62.

11. Питання забезпечення житлом внутрішньо переміщених осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України: Постанова Кабінету Міністрів України від 18 квітня 2018 р. № 280 // Урядовий кур'єр від 24 квітня 2018 р., № 79.

12. Порядок застосування в м. Києві правил обліку громадян, які потребують поліпшення житлових умов, і надання їм жилих приміщень в Українській РСР, затверджений Постановою Виконкому Київської міської ради народних депутатів та Президії Київської міської ради профспілок від 15.07.1985 р. № 582 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pravo.levonevsky.org/bazaua09/postanov/sbor08/text08261.htm>

Чиж Д.С.

студентка II курсу
Факультету права та
міжнародних відносин
Київського університету
імені Бориса Грінченка

НЕМАЙНОВІ ПРАВА ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Питання об'єднання територіальних громад та права добровільного приєднання до ОТГ перш за все пов'язане з реформою децентралізації. Розглянемо основні її етапи. В Україні процес децентралізації розпочато 2014 року з прийняттям Концепції реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади (01.04.2014 р.), Законів «Про співробітництво територіальних громад» (17.06.2014 р.), «Про добровільне об'єднання територіальних громад» (05.02.2015 р.) та змін до Бюджетного і Податкового кодексів – щодо фінансової децентралізації.

Цей процес дозволив формувати відповідно до положень Європейської хартії місцевого самоврядування значний дієвий і спроможний інститут місцевого самоврядування на базовому рівні – об'єднані територіальні громади (ОТГ). У процесі децентралізації громади здобули ресурс, фінанси, повноваження – значний інструментарій і можливості для забезпечення повноцінного місцевого розвитку.[8]

від держави, проте ця пільга є однією із проблемних, оскільки попит на пільгове житло значно перевищує його пропозицію. Кількість учасників бойових дій (АТО), члени їх сімей, інвалідів війни, в умовах військової агресії Росії на Сході України, збільшується з кожним роком щонайменше на 50 тис. і це не рахуючи інших пільгових категорій, в тому числі і воїнів-інтернаціоналістів, які і досі перебувають у черзі за житловою площею. Протягом 2014-2018 рр. українська армія зазнала кардинальних змін у кадровому та матеріально-технічному забезпеченні. Але створення боєздатної армії передбачає не тільки кадрові зміни та покращення озброєння, а й соціальну підтримку військових, зокрема, забезпечення їх та їхні родини якісним житлом. Адже побутові умови безпосередньо впливають на фізичний стан та бойовий дух захисників, а забезпечена родина – додатковий стимул для зразкового несення військової служби та ефективного захисту території та суверенітету країни.

Список використаних джерел:

1. Квартирне питання. Як учаснику АТО отримати житло ? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ugorod.kr.ua/news/2017-11-04-61010.html>
2. Підраховано кількість бійців АТО, які отримали статус учасника бойових дій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ua.news.ua/pidrahovano-kilkist-bijtsiv-ato-yaki-otrimali-status-uchasnika-bojovih-dij/>
3. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту: Закон України від 22 жовтня 1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. - № 45. – Ст.425.
4. Правила обліку громадян, які потребують поліпшення житлових умов, і надання їм жилих приміщень в Українській РСР, затверджені Постановою Ради Міністрів УРСР і Укрпрофради від 11 грудня 1984 р. № 470 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/470-84-%D0%BF>
5. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей: Закон України від 20 грудня 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. - № 15. - Ст.190.
6. Інструкція з організації забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України та членів їх сімей жилими приміщеннями, затверджена Наказом Міністерства оборони України від 31 липня 2018 року № 380 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE32472.html
7. Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні: Закон України від 11 грудня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2004. - № 15. – Ст.232.
8. Основи житлового законодавства Союзу РСР і союзних республік від 24 червня 1981 р. // Відомості Верховної Ради. – 1981. - № 26. – Ст. 834.

незаконних дій державних органів та їх посадових осіб; компенсації і відшкодування збитків як підприємствам з вітчизняними інвестиціями, так і іноземним інвесторам; гарантії в разі припинення інвестиційної діяльності; мінімізацію випадків ухилення від оподаткування, шахрайства тощо. Підтримується думка про необхідність розроблення стратегії притягнення прямих вітчизняних та іноземних інвестицій в Україну із застосуванням позитивного світового досвіду для збалансування інвестиційної діяльності [3, с. 356-372].

Список використаних джерел:

1. Налоговый кодекс Украины : по состоянию на 01.02.2019 г. // Бизнес-Бухгалтерия. 2019. № 1–2 (988-989).
2. Ященко К. В. Гармонізація податкового законодавства України з законодавством Європейських Співтовариств про непряме оподаткування : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / К. В. Ященко, 2005. 23 с.
3. Баклан О. В. Адміністративно-правове регулювання підприємництва в Україні (теоретико-прикладний аспект): дис. ... доктор. юрид. наук : 12.00.07 / Баклан Олег Володимирович, 2013. 457 с.

Олександр В.Б.

доктор юридичних наук, професор,
провідний науковий співробітник
відділу конституційного права та
місцевого самоврядування
Інституту держави і права
ім. В. М. Корецького НАН України

АКСІОМИ ТА СТЕРЕОТИПИ СУЧАСНОГО МУНІЦИПАЛЬНОГО ПРАВА

У системі національного права муніципальне право традиційно відносять до публічного права, оскільки воно стосується насамперед самостійного виду публічної влади – муніципальної влади, яка належить територіальним громадам і здійснюється ними безпосередньо або через утворювані ними органи, а також регулює відносини, пов'язані із реалізацією та захистом прав людини у сфері місцевого самоврядування – муніципальних прав людини (М. О. Баймуратов, О. В. Батанов, І. А. Галіахметов, І. Л. Литвиненко, Г. Г. Танаджи та ін.). У силу цього, муніципальне право є галуззю права, норми якої регулюють, насамперед, суспільні відносини, які виникають у процесі визнання, становлення, організації та здійснення муніципальної влади, а також реалізації та захисту муніципальних прав людини та виражають публічні і приватні, соціально-

економічні, духовно-культурні та політичні цінності муніципальної демократії та прав людини.

Водночас, муніципально-правові відносини є свого роду інтегральним полем, яке забезпечує єдність публічних та приватних інтересів на правовому рівні. Адже для реального здійснення місцевого самоврядування однаково важливе значення має і реалізація інтересів муніципальної влади як публічної влади територіальної громади, так і захист кожної окремої особистості, забезпечення її автономії та недоторканності, честі і гідності тощо саме як члена місцевої співдружності, як своєрідного асоційованого учасника місцевої самоврядної влади. Тим саме на даному рівні як раз і отримують індивідуалізацію публічні за своєю природою владовідносини, що передбачає їх трансформацію у муніципально-правові відносини, тоді як останні як раз і є своєрідним правовим інтегралом свободи особистості, прав людини, економічної та політичної влади населення. А саме муніципальне право, яке забезпечує регулювання цих відносин, набуває статусу пограничної галузі між публічним та приватним правом (М. С. Бондарь).

Більш ніж двадцятип'ятирічний досвід проведення радикальних перетворень у правовій системі нашого суспільства, виникнення та розвиток у її складі нових галузей права, у числі яких і муніципальне право, свідчить про необхідність кардинального наукового переосмислення проблем співвідношення особистого фактору та інтересів держави, прав людини, їх забезпечення та захисту як всередині країни, так і на міжнародному рівні, що, як правило, не є можливим у процесі аналізу традиційних конституційно-правових інститутів.

Розвитку ж самого місцевого самоврядування та його дослідженню і вивченню заважає однобічний характер тлумачення локальних процесів та впливу на них (тільки економічний, правовий або психологічний тощо), що сприяє виникненню стереотипів, одіозних міфів і соціальних фантомів про місцеве самоврядування. Має місце протиріччя між уявленнями про сутність та зміст місцевого самоврядування, умови його ефективного функціонування, розвитку та трансформації, що домінують у мисленні і діяльності вчених і політиків та реальною практикою розвитку самої цієї системи.

Це не могло не привести до часткової втрати орієнтирів в теорії муніципального права, розгубленості серед спеціалістів за питань місцевого самоврядування, деякі з яких взагалі висловлюють заперечення щодо використання терміну «муніципальне право» як «мало зрозумілого для пересічних громадян словосполучення» (В. І. Борденюк). Варто згадати і не завжди конструктивні спори про місце муніципального права у правовій системі, прикладом тому, зокрема, є спроби включення муніципального права до системи Особливого адміністративного права (Р. С. Мельник, Ю. М. Старілов), зведення її «статусу» лише до галузі законодавства (В. О. Баранчиков).

У силу цих та інших причин, доктринальні основи місцевого самоврядування нібито втратили чіткість кордонів та орієнтирів, а

Відповідно до п.18 ст.13 і п.15 ст.15 Закону України «Про статус ветеранів війни» та пп.5-1 і 5-2 «Правил обліку громадян», позачерговим правом забезпечення жилою площею наділені особи з інвалідністю внаслідок війни, сім'ї загиблих, осіб з інвалідністю, яка настала в наслідок поранення, контузії, каліцтва або захворювання, одержаних під час безпосередньої участі в АТО. Категорії осіб зазначені у цих нормах забезпечуються жилою площею протягом двох років з дня взяття на квартирний облік. Інваліди I групи з числа учасників бойових дій на території інших країн – протягом року.

У разі неможливості забезпечення учасників бойових дій (АТО), членів їх сімей пільговим житлом держава з 2016 року запровадила механізм (порядок та умови) отримання грошової компенсації за належні для отримання жили приміщення, що врегульований постановами Уряду України № 719 від 19 жовтня 2016 р., № 214 від 28 березня 2018 р. та № 280 від 18 квітня 2018 р. До категорій осіб, які можуть розраховувати на грошову компенсацію від держави законодавець відніс – членів сім'ї загиблого учасника бойових дій та осіб з інвалідністю внаслідок війни I та II групи; внутрішньо-переміщених осіб з числа учасників бойових дій або осіб з інвалідністю внаслідок війни III групи; осіб з інвалідністю внаслідок війни I та II груп, членів сімей загиблих воїнів-інтернаціоналістів [9; 10; 11].

Щодо норми жилої площі, на яку можуть розраховувати громадяни, які перебувають на обліку потребуючих поліпшення житлових умов. Відповідно до ст. 47 ЖК України – норма жилої площі встановлюється в розмірі 13,65 кв. м на одну особу. Стаття 48 ЖК України передбачає, що жила приміщення надається громадянам у межах норми жилої площі, але не менше розміру, який визначається Кабінетом Міністрів України і Федерацією професійних спілок України. Відповідно до п. 53 «Правил обліку громадян» - жила приміщення надається громадянам у межах 13,65 кв. м жилої площі на одну особу, але не менше рівня середньої забезпеченості громадян жилою площею в даному населеному пункті. Рівень середньої забезпеченості громадян жилою площею в населеному пункті визначається і періодично переглядається виконавчими комітетами обласних, Київської і Севастопольської міських Рад народних депутатів спільно з радами профспілок виходячи з даних статистичної звітності.

Так, відповідно до «Порядку застосування в м. Києві правил обліку громадян, які потребують поліпшення житлових умов, і надання їм жилих приміщень в Українській РСР», затвердженого Постановою Виконкому Київської міської ради народних депутатів та Президії Київської міської ради профспілок від 15.07.1985 р. № 582, в Києві рівень середньої забезпеченості жилою площею на одну особу дорівнює 9 кв. м, а норма жилої площі для визнання особи такою, що потребує поліпшення житлових умов визначається як 7,5 кв. м [12].

Із наданням статусу учасника бойових дій держава пов'язує виникнення низки пільг, які мають на меті полегшити життя бійців після повернення до мирного життя. Одним із задекларованих прав є можливість отримання житла

Міністерства оборони України від 31 липня 2018 року № 380 [6] – квартирний облік громадян, які потребують поліпшення житлових умов здійснюється:

за місцем проживання – рішенням виконавчого комітету районної, міської, районної у місті, селищної, сільської Ради народних депутатів;

за місцем роботи – спільним рішенням адміністрації підприємства, установи, організації чи органу кооперативної або іншої громадської організації і відповідного профспілкового комітету;

за місцем служби – до житлової (або об'єднаної житлової) комісії військової частини.¹

З огляду на ст.2 Закону України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні» (2003 р.), громадянам України, а також іноземцям та особам без громадянства, які на законних підставах перебувають в Україні, гарантуються свобода пересування та вільний вибір місця проживання на її території [7, ст.]. Відповідно до Основ житлового законодавства Союзу РСР і союзних республік [8, ст.834] у випадках і в порядку, встановлюваних Радою Міністрів СРСР, «Правилами обліку громадян» та іншими актами Ради Міністрів УРСР, громадяни можуть бути взяті на облік і не за місцем їх проживання.

Питання черговості отримання житла учасниками бойових дій та прирівняних до них осіб вирішується відповідно до п.14 ст.12, п.18 ст.13 і п.15 ст.15 Закону України «Про статус ветеранів війни», ст.ст.43-46 Житлового кодексу України та п.п.38-47 «Правил обліку громадян». Слід зазначити, що приписи Житлового кодексу визначають лише загальний порядок черговості надання громадянам жилих приміщень, а ст.ст. 45 та 46, що регулюють питання першочергового та позачергового надання жилих приміщень певним категоріям громадян, учасників бойових дій (АТО) та прирівняних до них осіб, членів їхніх сімей взагалі не передбачають, як таких що мають такі права. Єдине, що вказує на можливість застосування цих норм до реалізації відповідного права – це бланкетні частини 2 ст.45 і 46, що відсилають нас до інших законів та підзаконних актів.

Відповідно до п.14 ст.12 Закону України «Про статус ветеранів війни» та п.п.4 п.44 «Правил обліку громадян», першочерговим правом забезпечення жилою площею наділені учасники бойових дій. Крім того, часники бойових дій, які дістали поранення, контузію або каліцтво під час участі в бойових діях чи при виконанні обов'язків військової служби, забезпечуються жилою площею протягом двох років з дня взяття на квартирний облік.

¹ Основними завданнями житлових комісій військових частин (об'єднаних житлових комісій) є: перевірка житлових умов військовослужбовців та членів їх сімей; прийняття рішення з житлових питань, у тому числі із розгляду відповідних рапортів (заяв) військовослужбовців та членів їх сімей з житлових питань; ведення обліку військовослужбовців, які потребують поліпшення житлових умов шляхом забезпечення службовими житловими приміщеннями (службовою житловою площею); ведення обліку осіб, які потребують поліпшення житлових умов шляхом надання жилих приміщень для постійного проживання; розгляд заяв, скарг та пропозицій, що виникли під час роботи житлових комісій військових частин, та прийом громадян з житлових питань; видача документів, які створюються житловими комісіями військових частин та ведення оперативного обліку службових житлових приміщень.

муніципальне право формується як якийсь аморфний та безсистемний, подекуди штучний конгломерат правових норм. Здається, що правова, господарсько-економічна, соціально-культурна, територіальна та інші основи місцевого самоврядування залежать тільки від свавільного умогляду політиків.

Тому, в сучасних умовах вкрай важливо зрозуміти, що саме відбувається з муніципальним правом, місцевим самоврядуванням та процесами децентралізації? Де знаходяться об'єктивні політичні, економічні або соціальні передумови того, що відбувається, а де суб'єктивізм та помилки законодавця? У чому проявляються позитивні тенденції формування самодостатніх територіальних громад, їх добровільного об'єднання, а де реформа децентралізації дає приводи для скептичних оцінок? Якою мірою розвиток правових основ місцевого самоврядування детермінований муніципально-правовою доктриною, а якою – реальними функціями муніципальної влади у державі та суспільстві?

Надати вірні, науково-обгрунтовані відповіді на ці питання доктринального та прикладного характеру можна тільки на основі комплексного та системного аналізу вітчизняної конституційної моделі місцевого самоврядування та вивчення сучасного муніципального права.

У теорії права доведено, що основними ознаками будь-якої галузі права є насамперед її предмет і метод (методи), а також особлива функціональна (цільова) спеціалізація, спільні норми та інститути. Отже, закономірним є питання про те, чи має муніципальне право самостійний предмет і метод (методи) правового регулювання? Чи можна муніципальне право розглядати як самостійну галузь права? Ці питання є одними з найбільш дискусійних у сучасній юридичній науці, яке породило багато стереотипів у розумінні галузевої належності муніципального права та особливостей предмету його регулювання.

На наш погляд, оптимально предмет муніципального права як галузі права розкривається, якщо ми будемо розглядати його як суспільні відносини, які виникають в процесі визнання, становлення, організації та здійснення публічної влади територіальних громад – муніципальної влади, а також відносини, які виникають у процесі реалізації та захисту прав людини у місцевому самоврядуванні.

Отже, найбільш актуальним завданням сучасної муніципально-правової науки є пошук основної характеристики предмета регулювання муніципального права, тобто того узагальненого критерію, який дозволяє віднести суспільне відношення до числа муніципально-правових відносин. У якості характеристики має виступати устрій публічної влади на муніципальному рівні, або так звані засади муніципального ладу. Саме ця характеристика задає специфіку муніципально-правового режиму та обумовлює відокремлення муніципально-правових відносин від суміжних відносин. Муніципальний лад як система суспільних відносин та принципів, пов'язаних із здійсненням територіальною громадою своїх функцій та повноважень як первинного суб'єкта місцевого самоврядування, а також реалізацією історичних, соціально-

економічних, духовно-культурних, етнонаціональних та інших особливостей і традицій місцевого життя, що визнаються і охороняються Конституцією України та законами України, і є саме тим конкретним, юридично визначеним критерієм, який не дозволяє захопитися непомірним розширенням предмета регулювання муніципального права та втратити об'єктивні підстави розмежування муніципально-правових та суміжних відносин

Означений аспект має важливе теоретико-методологічне значення не тільки у процесі осмислення правової природи муніципальної влади та її функцій, її ролі в механізмі реалізації конституційних прав та свобод людини і громадянина та в цілому осмислення сутності місцевого самоврядування та його місця у демократичному суспільстві, його політичній, економічній, соціальній та інших системах, а й з позиції розуміння муніципального права як самостійної галузі національного права. Ілюстративною у цьому плані є позиція вчених, які доводять, що рух до нової якості процесів правового регулювання місцевого самоврядування безпосередньо пов'язаний із самостійним функціонуванням муніципального права в системі права. Позиціонування самостійної ролі муніципального права – не просто суб'єктивний погляд на проблему, але і реально сформована науково-практична потреба, а самодостатність функціонально-телеологічної ролі муніципального права базується не тільки на відособлених предметі і методах, але і додаткових критеріях, до числа яких відноситься його мета, завдання, принципи та функції (О. М. Харламова).

Варто звернути увагу й на те, що будь-яка влада не існує у «безповітряному просторі», а, навпаки, знаходиться у зв'язку з необхідними інститутами. Наприклад, державна влада – є похідною від держави, функціонує від її імені. Вона – державна влада – породжена визначально владою багатонаціонального народу, який являє собою автономний інститут конституційного ладу. У аналогічному ракурсі доцільно розглядати і муніципальну владу. Муніципальна влада – це легітимне, визнане та гарантоване державою публічно-самоврядне волевиявлення територіальної громади щодо здійснення її функцій і повноважень, спрямованих на реалізацію прав та свобод людини і громадянина та вирішення питань місцевого значення шляхом прийняття і реалізації правових актів в порядку, передбаченому Конституцією і законами України, а також нормативними актами місцевого самоврядування.

У силу цього, дана форма влади є породженням публічної влади населення муніципальних спільнот та є відносно автономним інститутом більш широкого поняття – муніципального ладу. Таким чином, муніципальна влада, подібно до державної, не існує сама по собі, а є продуктом більш ємкої та складної системи, яку і варто називати муніципальним ладом. Це не сукупно-конгломератна конструкція, тобто механічне поєднання деяких різнорідних елементів. Навпаки. Муніципальний лад є відносно автономною системою багатогранного характеру, яка має ґносеологічні, онтологічні, аксіологічні, суб'єктно-об'єктні, функціонально-телеологічні та інші якості та атрибути.

УРСР і Укрпрофради від 11 грудня 1984 р. № 470 (далі Правила обліку громадян) [4] та вищезгаданих пунктів статей Закону України «Про статус ветеранів війни», учасники бойових дій та особи прирівняні до них, забезпечуються жилою площею у разі, якщо вони потребують поліпшення житлових умов та внесені до відповідного єдиного державного реєстру.

Відповідно до ст.12 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», військовослужбовцям, які мають вислугу на військовій службі 20 років і більше, та членам їх сімей надаються жилі приміщення для постійного проживання або за їх бажанням грошова компенсація за належне їм для отримання жиле приміщення [5, ст.190].

Отже, відповідно до ст. 34 ЖК України та п. 13 Правил обліку громадян, потребуючими поліпшення житлових умов визнаються громадяни:

- ❖ забезпечені жилою площею нижче за рівень, що визначається в порядку, встановлюваному Державою;
- ❖ які проживають у приміщенні, що не відповідає встановленим санітарним і технічним вимогам;
- ❖ які хворіють на тяжкі форми деяких хронічних захворювань, у зв'язку з чим не можуть проживати в комунальній квартирі або в одній кімнаті з членами своєї сім'ї;
- ❖ які проживають за договором піднайму жилого приміщення в будинках державного або громадського житлового фонду чи за договором найму жилого приміщення в будинках житлово-будівельних кооперативів;
- ❖ які проживають тривалий час (не менше 5 років) за договором найму (оренди) в будинках (квартирах), що належать громадянам на праві приватної власності;
- ❖ які проживають у гуртожитках;
- ❖ які проживають в одній кімнаті по дві і більше сім'ї, незалежно від родинних відносин, або особи різної статі старші за 9 років, крім подружжя;
- ❖ внутрішньо переміщені особи з числа учасників бойових дій, особи з інвалідністю внаслідок війни та члени їх сімей, а також члени сімей загиблих.

Громадяни, які потребують поліпшення житлових умов, беруться на облік для одержання жилих приміщень у будинках державного і громадського житлового фонду та вносяться до єдиного державного реєстру громадян, які потребують поліпшення житлових умов. На квартирний облік беруться потребуючі поліпшення житлових умов громадяни, які постійно проживають, а також мають реєстрацію місця проживання у даному населеному пункті. Зазначені вимоги не поширюються на внутрішньо переміщених осіб та громадян, які користуються правом першочергового і позачергового одержання жилих приміщень, а отже на учасників бойових дій (АТО).

Відповідно до ст.ст.36-39 ЖК України, розділу II Правил обліку громадян та Інструкції з організації забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України та членів їх сімей жилими приміщеннями, затвердженої Наказом

числі 29 квартир на суму 25 млн гривень для учасників АТО з числа внутрішньо переміщених осіб. Відповідно до бюджету на 2018 рік майже 200 млн. грн. були направлені на програму забезпечення житлом учасників бойових дій – воїнів-інтернаціоналістів, і 100 млн. грн. на житло для внутрішньо переміщених осіб [1].

На кінець 2018 року за інформацією, що надійшла від відомчих комісій про надання статусу учасника бойових дій особам, які брали участь у проведенні антитерористичної операції, статус учасника бойових дій надано 346 340 особам. Серед них від Міноборони – 234 605, Міністерства внутрішніх справ – 32 481, Національної гвардії – 33 409, Служби безпеки України – 10 745, Служби зовнішньої розвідки – 39, Державної прикордонної служби – 19 549, Державної спецслужби транспорту – 2397, Управління держохорони – 472, Державної служби спецзв'язку і захисту інформації – 826, ДСНС – 5056, Генпрокуратури – 311, Нацполіції – 5444 та Державної фіскальної служби – 826 особам [2].

Основні гарантії щодо отримання житла учасниками бойових дій (ветеранами війни, учасниками АТО) передбачені у Законах України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального статусу» (1993 р.) та «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» (1991 р.), «Про приватизацію державного житлового фонду» (1992 р.), «Про житловий фонд соціального призначення» (2007 р.), Житловим кодексом Української РСР (1983 р.) та Постановах Кабінету міністрів України «Питання забезпечення житлом деяких категорій осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України, а також членів їх сімей» від 19 жовтня 2016 р. № 719, «Питання забезпечення житлом деяких категорій осіб, які брали участь у бойових діях на території інших держав, а також членів їх сімей» від 28 березня 2018 р. № 214, «Питання забезпечення житлом внутрішньо переміщених осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України» від 18 квітня 2018 р. № 280 та «Деякі питання забезпечення громадян доступним житлом» від 10 жовтня 2018 № 819 р.

Відповідно до п.14 ст.12, п.18 ст.13 та п.15 ст.15 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального статусу» (далі Закон України «Про статус ветеранів війни») [3, ст.425] держава гарантує першочергове забезпечення житловою площею учасників бойових дій та осіб прирівняних до них; позачергово такі пільги можуть отримати особи з інвалідністю внаслідок війни, сім'ї загиблих осіб (абз.5-8 п.1 ст.10 Закон України «Про статус ветеранів війни»), осіб з інвалідністю I-II груп, яка настала в наслідок поранення, контузії, каліцтва або захворювання, одержаних під час безпосередньої участі в АТО.

Єдиною підставою для отримання житла учасниками бойових дій на пільговій основі є поліпшення житлових умов. Так відповідно до ст.ст.31, 42 Житлового кодексу Української РСР (далі ЖК України), п.13 «Правил обліку громадян, які потребують поліпшення житлових умов, і надання їм жилих приміщень в Українській РСР», затверджених Постановою Ради Міністрів

Досвід, який набуває муніципальна влада у процесі визнання, становлення, інституціоналізації, функціонування, захисту своїх інтересів та цінностей ставить нові проблеми перед наукою муніципального права, що об'єктивно змінює її вигляд – у напрямку від «самоврядницького» до реального, муніципального. А це, у свою чергу, знімає проблему «подвійного» підходу у дослідженні муніципального простору. Тим самим примножується зміст предмету муніципального права як самостійної галузі в системі права.

У силу цього, предмет муніципального права є досить специфічним – його становлять суспільні відносини, що виникають не в окремій сфері життєдіяльності людини і громадянина, територіальних громад або суспільства, а в різних сферах – політичній, економічній, соціальній, культурній тощо. Інтегруючим моментом є те, що всі ці відносини пов'язані із процесами інституціоналізації та функціонування муніципальної влади, а також реалізацією та захистом муніципальних прав людини, що підтверджує, те, що за своїм предметом муніципальне право має у своїй структурі як публічно-правові, так і приватноправові норми та інститути.

Це дозволяє стверджувати, що муніципальне право є самостійною галуззю національного права. Адже, навіть якщо взяти до уваги лише конституційну регламентацію місцевого самоврядування, то муніципальне право має більше підстав для існування у статусі самостійної галузі, ніж всі інші (за винятком хіба що конституційного права) галузі національного права.

Безумовно, обґрунтування муніципального права як самостійної галузі права не вичерпується посиланням на значну кількість конституційних норм, що регулюють питання місцевого самоврядування. Є колосальний законодавчий масив, яким регулюються відносини у сфері місцевого самоврядування. Тому є достатні підстави стверджувати, що муніципальні норми мають відносно самостійний предмет свого впливу, регулювання, а їх система утворює самостійну галузь національного права – муніципальне право.

Батанова Н.М.

кандидат юридичних наук,
науковий співробітник
відділу правових проблем
політології Інституту держави і права
ім. В.М. Корецького НАН України

ФЕНОМЕН ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У МУНІЦИПАЛЬНОМУ ПРАВІ

Юридична відповідальність у муніципальному праві відноситься до числа найбільш актуальних проблем як з точки зору сучасної муніципально-правової науки, так і практики муніципального будівництва та реформування місцевого самоврядування в Україні.

Інститут юридичної відповідальності суб'єктів муніципальних правовідносин займає особливе місце у теорії муніципального права. Він є важливим засобом гарантування прав місцевого самоврядування, його охорони та захисту від можливих порушень. Адже сама філософія та практика місцевого самоврядування ґрунтується на ідеях відповідальної муніципальної влади. Як зазначається у науковій літературі з муніципального права, продумане та ефективне здійснення цієї влади передбачає прояв ініціативи, творчості, самостійних дій з боку кожного учасника муніципального процесу, який може здійснюватися лише в умовах справжнього самоврядування та свободи вибору оптимальних варіантів рішень і використання засобів з їхньої реалізації (О. В. Батанов, В. В. Кравченко та ін.).

У свою чергу така свобода неможлива без відповідального ставлення до самоврядування, самоорганізації, децентралізації та власне юридичної відповідальності усіх учасників публічно-самоврядних відносин за соціально-політичні та господарсько-економічні наслідки своїх дій (бездіяльності) та рішень. Самоврядування й свобода, з одного боку, та відповідальність, з іншого, – це дві сторони однієї медалі, які можуть існувати та розвиватися взаємопов'язано, доповнюючи та зміцнюючи одне одного.

Уся справа, однак, в тому, що саме слід розуміти під цим, які межі такої відповідальності, форми вираження. В законодавчому визначенні місцевого самоврядування однією з ключових є вказівка на «самостійне або під відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування» (ст. 2 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні») вирішення питань місцевого значення. Аналогічна формула міститься й у Всесвітній декларації місцевого самоврядування та Європейській хартії місцевого самоврядування – загальноновизнаних міжнародно-правових стандартах місцевого самоврядування. Так, ст. 2 Всесвітньої декларації встановлює, що місцеве самоврядування – це право та обов'язок місцевих органів влади регулювати та вести державні справи, під свою особисту відповідальність і в інтересах місцевого населення. Згідно ст. 3 Європейської хартії під місцевим самоврядуванням розуміється право і реальна здатність органів місцевого самоврядування регламентувати значну частину місцевих справ і управляти нею, діючи у межах закону, під свою відповідальність і в інтересах місцевого населення.

У нових соціально-політичних та конституційно-правових реаліях інститут юридичної відповідальності набуває особливого значення для регулювання та забезпечення суспільно-політичних відносин. При цьому, як правило, традиційно виділяються кримінальна, адміністративна, цивільно-правова, дисциплінарна відповідальність як самостійні види юридичної відповідальності, що забезпечують загальну охоронну функцію. У доктрині тривалий час дискутується проблема конституційно-правової відповідальності (О. В. Скрипнюк, В. Ф. Погорілко, В. Л. Федоренко, Ю. М. Тодика та ін.), яка об'єктивно існує поряд із зазначеними видами відповідальності та відіграє значну роль в охороні суспільних відносин, але довгий час була незаслужено обділена увагою

Територіальні громади мають право набувати у власність майно відповідно до підстав, які передбачені Законом України «Про місцеве самоврядування». Вищезазначені підстави набуття права комунальної власності визначають матеріальну основу територіальної громади – юридичної особи – власника.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №№ 40-44. – Ст. 356. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
2. Про місцеве самоврядування: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 24. – Ст. 170 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>
3. Про передачу об'єктів права державної та комунальної власності: Закон України від 03.03.1998 № 147/98-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 34. – Ст. 228 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/147/98-%D0%B2%D1%80>
4. Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні: Закон України від 12.07.2001 № 2658-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 47. – Ст. 25 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2658-14>
5. Про цінні папери та фондовий ринок: Закон України від 23.02.2006 №3480-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 31. – Ст. 268 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>

Чернега А.П.

доцент кафедри

публічного та приватного права

Факультету права та міжнародних відносин

Київського університету імені Бориса Грінченка,

к.ю.н., доцент

ПРАВО УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ (АТО) НА ЖИТЛО ТА МОЖЛИВОСТІ ЇХ РЕАЛІЗАЦІЇ

Держава гарантує учасникам бойових дій та особам, прирівняним до них – першочергове та позачергове забезпечення жилою площею. Особливо питання реалізації такого права стало актуальним з 2015 року, коли з державного бюджету почали виділяти до 1 млрд грн, на поліпшення житлових умов учасників АТО та членів їх сімей. Так, наприклад протягом 2016-2017 рр. було придбано 1071 квартиру на загальну суму 909,5 млн грн. У 2018 році планувалося закупити 356 квартир на загальну суму 354,8 млн грн., у тому

Таким чином, постає дискусійним питання про визначеність поняття майнових прав в українському законодавстві.

Територіальні громади, як суб'єкт місцевого самоврядування, наділені самостійною формою власності – комунальною власністю. Право комунальної власності – право територіальної громади володіти, доцільно, економно, ефективно користуватися і розпоряджатися на свій розсуд і в своїх інтересах майном, що належить їй, як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування.

Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» [2] вказує на те, що територіальним громадам сіл, селищ, міст, районів у містах належить право комунальної власності на рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, землю, природні ресурси, підприємства, установи та організації, в тому числі банки, страхові товариства, а також пенсійні фонди, частку в майні підприємств, житловий фонд, нежитлові приміщення, заклади культури, освіти, спорту, охорони здоров'я, науки, соціального обслуговування та інше майно і майнові права, рухомі та нерухомі об'єкти, визначені відповідно до закону як об'єкти права комунальної власності, а також кошти, отримані від їх відчуження. Спадщина, визнана судом відумерлою, переходить у власність територіальної громади за місцем відкриття спадщини.

В Україні майно комунальної власності сформовано шляхом його безоплатної передачі із загальнодержавної до комунальної власності.

Законом України «Про передачу об'єктів права державної та комунальної власності» [3] визначено перелік об'єктів, які передаються у комунальну власність і які не можуть бути об'єктами такої передачі. Об'єктами передачі згідно з ч. 1 ст.2 цього Закону є:

- цілісні майнові комплекси підприємств, установ, організацій, їх структурні підрозділи;
- нерухоме майно (будівлі, споруди, у тому числі приміщення (після виділення їх в окрему облікову одиницю (інвентарний об'єкт) на підставі розподільного балансу), об'єкти незавершеного будівництва);
- інше окреме індивідуально визначене майно підприємств;
- акції, що належать державі або суб'єктам права комунальної власності у майні господарських товариств;
- об'єкти житлового фонду, гуртожитки та інші об'єкти соціальної інфраструктури, соціального забезпечення, дитячі оздоровчі табори), які перебувають у повному господарському віданні чи оперативному управлінні державних підприємств або не увійшли до статутного капіталу господарських товариств, створених у процесі приватизації (корпоратизації), у тому числі не завершені будівництвом.

З вищесказаного випливають наступні висновки.

Віднесення майнових прав до кола об'єктів права власності є досить дискусійним виходячи з їхньої суті (до майнових прав відносять речові, зобов'язальні, виключні та корпоративні права) та у зв'язку з неоднозначністю визначення майнових прав у чинному законодавстві України.

законодавця. Вона порівняно недавно одержала наукове визнання і стала конституційно-правовою реальністю.

Аналогічна ситуація існує й щодо юридичної відповідальності у муніципальному праві, контури якої доволі чітко оформлюються у процесі муніципальної практики, а сам феномен вже тривалий час є предметом наукової дискусії. Свідченням тому, зокрема, є захищені в Україні лише останніми роками за спеціальністю 12.00.02 «Конституційне право; муніципальне право» кандидатські дисертації В.І.Топузова «Муніципально-правові санкції в Україні: проблеми теорії та практики», Г.І.Салівона «Муніципально-правові санкції як форма реалізації відповідальності в місцевому самоврядуванні», Т.М.Слободяник «Муніципально-правова відповідальність місцевих рад та сільських, селищних, міських голів в Україні», П.Б.Пилипишина «Конституційно-правова відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування в Україні», А.І.Мамедової «Муніципальний конфлікт: конституційно-правові засади розуміння та визначення».

Наявні в Україні наукові дослідження як загальних, так і інституціональних проблем конституційно-правової відповідальності (у тому числі й у муніципальному праві) вказують на необхідність легального визнання її як самостійного виду юридичної відповідальності. Незважаючи на те, що чинним законодавством України встановлюються окремі підстави такої відповідальності та визначаються специфічні конституційно-правові санкції, сама вона залишається законодавчо неформалізованою. Дана обставина не тільки негативно відображається на правозастосовчій муніципальній діяльності, але й значною мірою перешкоджає подальшому удосконаленню законодавчого регулювання цього правового інституту та ускладнює його концептуально-теоретичний розвиток. Останнє підкреслює актуальність дослідження юридичної відповідальності суб'єктів місцевого самоврядування, її підстави – делікту та відповідних санкцій, які наступають у випадку його скоєння.

На актуальність теми юридичної відповідальності у муніципальному праві вказує проблема конфліктів у системі місцевого самоврядування та конфліктогенності у праві в цілому, консенсусу та компромісу у правовій сфері тощо (Ю.Г.Барабаш, С.В.Бобровник, А.А.Єзеров та ін.). Адже сучасна історія розвитку місцевого самоврядування показує, що в його матерії існує перманентний конфлікт державного і громадського, а також протиріччя регіональних і муніципальних публічно-владних структур. Це очевидно, наприклад, при аналізі процесів добровільного об'єднання територіальних громад, стану місцевого самоврядування в територіальних громадах сіл та селищ, а також містах районного та обласного значення. Держава в цілому і регіональні влади часто не бачать в місцевому самоврядуванні та його первинному суб'єкті – територіальній громаді, – повноправного суб'єкта публічного владарювання та господарсько-економічних відносин, що володіє самостійною ресурсною базою.

Розмежування предметів відання, функцій та повноважень між органами державної влади та органами місцевого самоврядування також є одним із

найбільш складних завдань становлення дієздатного місцевого самоврядування. Однак передача державних повноважень місцевому самоврядуванню – це свого роду технічне рішення, що дозволяє державній владі за допомогою адміністративної інфраструктури місцевого самоврядування вирішувати величезну кількість місцевих проблем. Таким чином, місцеве самоврядування є осередком конфлікту інтересів різних рівнів влади і суспільства.

Крім традиційних суперечностей і конфліктів, пов'язаних з прагненням держави обмежувати права місць і з прагненням місць розширювати свої права, в відносини між державними органами і органами місцевого самоврядування додалася потужна політична складова в особі політичних партій, які стали після прийняття чинного законодавства України про місцеві вибори, по-суті, ключовими суб'єктами муніципальної політики, породивши безліч протиріч і конфліктів в механізмі реалізації принципів муніципального права та місцевого самоврядування.

Крім сказаного, є цілий комплекс проблем, пов'язаних з відсутністю координації дій різних структур держави та громадянського суспільства щодо інституціоналізації місцевого самоврядування. Сучасне суспільство часто взагалі не готове взяти на себе відповідальність за всю складність вирішення місцевих проблем. В силу слабкості соціокультурних основ реформи місцевого самоврядування, існує необхідність у всебічному вивченні та роз'ясненні цілей і завдань реформи місцевого самоврядування.

Резюмуючи сказане, зазначимо, що не тільки в якості соціально-політичного, а й господарсько-економічного інституту, місцеве самоврядування визнається як суб'єкт і об'єкт в системі суспільних відносин. У той же час, конфлікти економічного, правового, організаційного характеру мають в своїй основі, перш за все, конфлікт політичний – небажання держави всебічно визнавати муніципальні свободи. Одним з інструментів подолання муніципальних конфліктів є юридична відповідальність.

Слід констатувати, що вітчизняна юридична наука досі ще не виробила чітку позицію щодо багатьох проблем галузевих видів юридичної відповідальності, у тому числі і сутності, змісту та розвитку моделі юридичної відповідальності у муніципальному праві, її юридичних санкцій, процедури притягнення, звільнення від відповідальності та застосування мір відповідальності за сукупністю, виявленні меж відповідальності та форм вини, заміною одних видів відповідальності іншими, закріпленні обставин, що виключають настання відповідальності у сфері місцевого самоврядування тощо.

Ключовими проблемами, які мають важливе значення як з точки зору становлення теорії місцевого самоврядування та сучасного муніципалізму, так і практики інституціоналізації та конституювання місцевого самоврядування, є:

- правова природа юридичної відповідальності у муніципальному праві, ознаки, що її характеризують;

4. Принцип верховенства права: проблеми тлумачення та застосування в адміністративному праві / О.Ф. Андрійко, В.П. Нагребельний, Л.Є. Кисіль, Ю.С. Педько, В.А. Дерезь, А.А. Пухтецька, А.В. Кірмач // Альманах права. — 2017. — Вип. 3. — С. 77-82.

5. Патей-Братасюк М. Антропоцентрична теорія права : [навч. посіб.] / Патей-Братасюк М. – К., 2010. – 396 с.

Чепур Н.К.

5 курс, група ПРМ-1-18-1.4д

МАЙНОВІ ПРАВА ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ЗА ЦИВІЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ

Українське законодавство визначає територіальну громаду як жителів, об'єднаних постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, що мають єдиний адміністративний центр. Для територіальних громад характерна наявність спільного майна, яке знаходиться у комунальній власності, та специфічних повноважень, які ця спільнота може вирішувати як через органи місцевого самоврядування, так і безпосередньо. Для участі в майнових відносинах територіальна громада має бути наділена відповідним обсягом правосуб'єктності, тобто правоздатністю, дієздатністю, деліктоздатністю.

Для аналізу майнових прав територіальних громад необхідно з'ясувати зміст поняття майнові права.

Відповідно до ст. 177 ЦК України [1], об'єктами цивільних прав є речі, у тому числі гроші та цінні папери, інше майно, майнові права, результати робіт, послуги, результати інтелектуальної, творчої діяльності, інформація, а також інші матеріальні і нематеріальні блага. Згідно зі ст. 190 ЦК України [1], майном як особливим об'єктом вважаються окрема річ, сукупність речей, а також майнові права та обов'язки. Майнові права є неспоживною річчю та визнаються речовими правами.

Тобто, цивільне законодавство розглядає майнові права як об'єкт цивільних прав, як впливають з майна (речі).

В той же час Закон України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» [4] вказує, що майновими правами, які можуть оцінюватися, визнаються будь-які права, пов'язані з майном, відмінні від права власності, у тому числі права, які є складовими частинами права власності (права володіння, розпорядження, користування), а також інші специфічні права (права на провадження діяльності, використання природних ресурсів тощо) та права вимоги. Також майнові права у ч. 1 ст. 6 Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок» [5] згадуються як різновид корпоративних прав.

українській правовій системі право постає переважно як система загальнообов'язкових норм і правил поведінки людини, установлених і санкціонованих державою. Іншими словами, це ті правила, автором яких є держава в особі органів законодавчої, виконавчої та судової влади. Тобто реалізувати природні та інші права, визнані міжнародною спільнотою, без законодавчого “благословення” держави, неможливо. Із цього приводу М.Патей-Братасюк зазначає: “Такий погляд на право неминує принижувати право перед політикою, стверджує волюнтаризм та суб'єктивізм як у політиці, так і в праві” [5]. З позиції цієї теорії права, воно стає засобом примусу, насильства державної влади над людиною, громадянином, громадянським суспільством, що сприяє пануванню певних політичних та інших впливових сил над суспільством. “Сучасне українське право є явно монологічним, це – монолог державної влади, що відображає олігархічні інтереси і не чує своїх громадян” [5]. Наведене твердження є цілком слушним, оскільки владі байдуже, чи виживе людина на встановлений державою прожитковий мінімум, чи забезпечить себе та свою сім'ю, отримавши мінімальну заробітну плату чи пенсію. “Людині відмовлено в праві бути “автором”, творцем свого права, мати власну позицію, вільний вибір, бути творчою, відкритою новачкам істотою, мати людську гідність, бути особистістю тощо” [5].

Висновки: конституційні принципи, принципи права загалом і, передусім, принцип верховенства права служать своєрідними основоположними засадами, провідними ідеями, що мають пронизувати всю державну політику України. Вони спрямовують її розвиток у відповідне русло, визначають пріоритети цієї політики, працюють на суспільну злагоду, гармонізацію інтересів різних соціальних груп тощо. Порушення системи конституційних принципів як фундаментальних, базових засад будь-якої державної політики може спричинити її цілковиту руйнацію, що, безумовно, чинитиме негативний вплив на весь суспільний організм. Необхідно також зміцнити й активізувати українське громадянське суспільство, що сприятиме прозорості та відповідальності влади, захисту прав вразливих груп, зокрема людей з особливими потребами, затриманих й ув'язнених осіб, а також жінок і молоді тощо.

Список виконаних джерел:

1. Конституція України станом на 10 квітня 2019 р. Харків. Право. 2019. 76 с.
2. Авер'янов В. Б. Передмова // Принцип верховенства права : проблеми теорії та практики : у двох книгах / [за заг. ред. Ю. С. Шемшученка]; [ред. кол.: Ю. С. Шемшученко (голова)] / Книга друга: Принцип верховенства права у діяльності держави та в адміністративному праві / [відп. ред. В. Б. Авер'янов]. — К.: Конус-Ю, 2016. — С. 7.
3. Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя : постанова Пленуму Верховного Суду України No 9 від 1 листопада 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-96>.

- підстави юридичної відповідальності у муніципальному праві, склади відповідних деліктів, їх суб'єкти, об'єкти, особливості суб'єктивної та об'єктивної сторони;

- особливості юридичної відповідальності колегіальних органів місцевого самоврядування, зокрема представницьких органів місцевого самоврядування, виконавчих органів місцевих рад та органів самоорганізації населення;

- особливості юридичної відповідальності сільських, селищних, міських голів, старост та депутатів місцевих рад тощо.

На завершення зазначимо, що недостатній ступінь розроблення теоретико-методологічних та муніципально-правових підходів щодо питання юридичної відповідальності у муніципальному праві свідчить про об'єктивну необхідність подальшого дослідження зазначеної наукової проблеми. Ґрунтовне вивчення цієї матерії має не лише теоретико-пізнавальне, але і яскраво виражене прикладне значення, даючи змогу здійснювати пошук ідей та механізмів щодо вирішення питання не тільки удосконалення правового механізму розв'язання конфліктів у системі місцевого самоврядування, а й їх попередження, уникнення або мінімізації виникнення у майбутньому.

Безкоровайна К.В.

студентка групи Прм-1-18-1.4д

СУЧАСНИЙ СТАН ВТІЛЕННЯ НОРМ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ КОНВЕНЦІЇ З ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ

24 серпня 1991 року України проголосила свою. Незалежність. 28 років поспіль ми будемо демократичне суспільство, де Верховенство права є найголовнішим принципом і рушійною силою

Згідно ст. 9 Конституції України, В Україні визнається і діє принцип верховенства права. [1, ст. 9 КУ]

Гарантом Верховенства Права в Україні – є Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція).

У результаті глибоких демократичних перетворень, що відбулися на Європейському континенті на тлі Другої світової війни, у 1949 році була заснована Рада Європи - міжнародна регіональна організація європейських держав, які проголосили своєю метою розширення демократії, зближення усіх народів Європи, захист прав людини, співробітництво з основних питань права, культури, освіти, інформації, охорони навколишнього середовища.

Актом міжнародного визнання України як демократичної правової держави став вступ нашої країни 9 листопада 1995 року до Ради Європи та ратифікація Верховною Радою Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та Протоколів до неї.

З часу набрання чинності Конвенцією було прийнято 11 Протоколів, які стали її невід'ємною частиною. Протоколи розширили діапазон гарантованих прав і свобод людини та вдосконалили механізм їх захисту.

Саме завдяки ефективному забезпеченню прав особи, що зокрема передбачає право на індивідуальне звернення за захистом порушених прав, Конвенція стала першим міжнародним правовим документом, спрямованим на захист широкого спектра громадянських та політичних прав.

Згідно з ст. 131 Конституції України, суддя, здійснюючи правосуддя, є незалежним та керується верховенством права [1.ст. 131 КУ].

Саме в судочинстві норми Конвенції зайняли почесну першу ланку.

Відповідно до ч.4 ст. 10 Цивільно процесуального кодексу України, суд застосовує при розгляді справ [Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод](#) 1950 року і протоколи до неї, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, та практику Європейського суду з прав людини як джерело права.

Переглядаючи та опрацьовуючи рішення українських судів перших інстанцій, апеляційної та касаційних інстанцій, можна сказати, що судді обґрунтовують кожне своє рішення не лише нормами національного законодавства, але й посилаються на практику Європейського суду з прав людини, що в свою чергу є запорукою та механізмом створення судової практики, яка забезпечує на сьогоднішній день справедливе і неупереджене судочинство, де права людини є найвищою цінністю.

Так само, норми Конвенції та практика Європейського суду з прав людини – широко застосовується серед адвокатів, на яких покладений обов'язок захищати права громадян та сприяти правильному та неупередженому судочинстві. Адже правильно сформована правова позиція – це вже половина успішної справи. Суди, при прийнятті рішень – перш за все звертають увагу на обґрунтованість захисту сторін.

Зокрема, наближення національної системи захисту прав людини до загальноєвропейської практики надало всім, хто перебуває під юрисдикцією України, право на звернення до Європейського суду в разі порушення нашою державою, її органами, посадовими особами норм Конвенції, положення якої визнані обов'язковими на території України. Це право передбачено ст. 55 Конституції нашої держави, яка надає можливість звернення за захистом своїх порушених прав до судових установ міжнародних організацій після використання особою національних засобів захисту.

Таким чином, Конвенція є важливим міжнародним нормативним актом на сьогодні. Адже це гарантія кожного громадянина на захист його прав. В той же час, застосування норм Конвенції в Україні – це ознака того, що демократія, яка прописана в Конституції України успішно запускає механізм Євроінтеграції, що на сьогоднішній день є однією з найголовніших цілей нашої держави.

Даний принцип верховенства прямо закріплений у ст. 8 Конституції України, присвячений принципу верховенства права. Згідно з ч. 2 цієї статті: «Конституція України має найвищу юридичну силу. Закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй»[1].

Конституція має верховенство у правовій системі в силу багатьох факторів. Вона є, насамперед, установчим актом, який (якщо конституція не є фіктивною чи номіналістичною) характеризується високим рівнем легітимності. Конституція регулює найбільш фундаментальні відносини у суспільстві: закріплює основи соціально-економічного ладу й свободи особи та відносини влади і права. В силу цього факту норми Конституції набувають значення первинності у системі законодавства.

Проявом верховенства Конституції у системі законодавства України є принцип прямої дії норм Конституції, закріплений у ст. 8.

Принцип прямої дії Конституції Він стосовно захисту прав і свобод громадянина полягає насамперед у тому, що суд не може відмовити йому в прийнятті позову щодо захисту прав останнього на тій підставі, що відсутній конкретизуючий те чи інше положення Конституції закон. Це підтвердив Пленум Верховного Суду України у постанові No 9 від 1 листопада «Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя», у якій зазначив, що суд безпосередньо застосовує Конституцію у разі: 1) коли зі змісту норм Конституції не випливає необхідність додаткової регламентації її положень законом; 2) коли закон, який був чинним до введення у дію Конституції чи прийнятий після цього, суперечить їй; 3) коли правовідносини, що розглядаються судом, не врегульовано законом, а нормативно-правовий акт, прийнятий Верховною Радою суперечить Конституції України; 4) коли укази Президента України, які внаслідок їх нормативно-правового характеру підлягають застосуванню судами при вирішенні конкретних судових справ, суперечать Конституції України.[3]

Принцип верховенства закону базується на Конституції. Вона, як Основний Закон, закладає базу для визнання принципу верховенства закону в правовій системі. Цей принцип полягає у тому, що закон має перевагу над рішеннями виконавчої влади, яка має керуватись законом у своїх діях, не може втручатись у сферу законодавчого регулювання, сферу громадянських прав, не маючи на те особливих повноважень. Закон має перевагу також над рішеннями органів правосуддя, які повинні поважати закони і дотримуватись їх.

Закон має найвищу юридичну силу з огляду на особливий представницький характер парламенту, який його ухвалює, через опосередкування найбільш важливих суспільних відносин, безпосередній розвиток конституційних положень.

Однак, на думку науковців, він і досі залишається не визначеним та не осмисленим належним чином правовою теорією та юридичною практикою [4]. Поняття верховенства права може бути цілком розкрито лише за умови розмежування права й закону та у взаємозв'язку з правами людини. В

13. Пархоменко-Цироциянц С.В. Податкові спори: причини виникнення та проблеми вирішення / С.В. Пархоменко-Цироциянц / Прикарпатський юридичний вісник. – 2016. - № 1 (10). – С. 177.

14. Податкове право: Навч. посіб. / Г. В. Бех, О. О. Дмитрик, Д. А. Кобильнік та ін.; за ред. проф. М. П. Кучерявенка. — К.: Юрінком Інтер, 2003. — С.19.

15. Бабанова Ю.В. Юридические факты в налоговом праве: дис. на соискание учён. степени к.ю.н. :12.00.14 Бабанова Юлия Владимировна. – М., 2012. – С. 166.

16. Хатнюк Н.С. Юридичний факт як підстава виникнення податкових правовідносин / Н.С.Хатнюк / Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. – 2016. - № 6 (1). – С. 108.

ХОРТ І.В.

доцент кафедри публічного та
приватного права,
Факультету права та
міжнародних відносин
Київського університету
імені Бориса Грінченка,
кандидат юридичних наук

ПРИНЦИП ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА ЯК ЗАСАДА ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Дослідження ролі й місця принципу верховенства права та інших конституційних принципів у державному управлінні нині є досить актуальним. Аспекти цієї проблеми досліджували такі науковці, як: В. Б. Авер'янов, С. С. Алексєєв, О.В. Батанов, М. І. Козюбра, А. М. Колодій, Н. Кузнєцова, П. М. Рабінович, Р. Дворкін, А. С. Гатчінсон, Б. Таманага та ін [2], проте цілісного дослідження такої проблеми поки що не здійснено. Актуальності набуває питання визначення та реалізації принципу верховенства права в державно-управлінських відносинах. Державне управління – найбільш масштабна та динамічна сфера діяльності держави, що виникає з потреб самого суспільства та задля задоволення цих потреб, його здійснюють відповідні суб'єкти у відповідних формах та відповідними методами.

Цей принцип характеризує принцип верховенства права з точки зору верховенства його формальних джерел — Конституції та законів у системі нормативно-правових актів органів державної влади та місцевого самоврядування, актів, які приймаються парламентом, сформованим на основі загального, рівного і прямого виборчого права. Особливе місце парламенту в системі органів державної влади визначає особливий статус також його актів.

Європейська конвенція, положення якої мають широке тлумачення в рішеннях Європейського суду, є частиною національного законодавства України.

Розглядаючи скаргу щодо України (так само щодо будь-якої іншої держави), Європейський Суд спирається на існуючі прецеденти. Таким чином, рішення Європейського Суду мають слугувати для національних органів публічної влади та їхніх посадовців орієнтирами в сфері забезпечення прав людини; в цьому – запорука дотримання положень Європейської конвенції. [3, ст. 3]

Таким чином, найважливішою нормою, яку містить Конвенція – це право на життя.

Європейський суд з прав людини встановив, що стаття 2 покладає на державу два види зобов'язань – негативні, які полягають у тому, що держава має утримуватися від порушення зазначеного права, і позитивні, які вимагають від держави забезпечення захисту і реалізації права на життя: «...перше речення пункту 1 статті 2 зобов'язує державу не лише утриматися від навмисного і незаконного позбавлення життя, але й зобов'язує її також вживати необхідних заходів щодо охорони життя тих, хто перебуває під її юрисдикцією»

Позитивний обов'язок передбачає, перш за все, обов'язок держави забезпечити охорону права на життя законом. Слід зазначити, що право на життя та обов'язок його захищати проголошуються у конституціях майже всіх держав-учасниць.[3,с.7]

Таким чином, можна підвести підсумок, що норми Конвенції та практика Європейського суду з прав людини для України є білетом до Євроінтеграції. На владу, судочинство та на українське суспільство покладений обов'язок не допустити так дії, що будуть викорінювати ті норми, які гарантує Конвенції. Та все ж, якщо вони і були порушені, впливає ще один обов'язок - докласти всіх зусиль, щоб порушені права були відновлені.

Отже, питання застосування норм Конвенції в Україні стає все більш актуальнішими кожного року. Хоч європейські норми часто застосовуються в Україні, та все ж ці питання потребують дослідження та вивчення для формування сучасного бачення Конвенції в сьогоденні.

Список використаних джерел:

1. Конституція України – 1996- ст. 9, ст. 131;
2. Цивільно процесуальний кодекс України – 2004 – ч. 4. ст.10;
3. Право на життя та заборона катувань у рішеннях Європейського суду з прав людини: аналіз судової практики за статтею 2 і 3 Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: Навчальний посібник/ А.О Червяцова. – Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2012 – с.3, с.7.

Бердочник І.В.
магістр
Факультету права та
міжнародних відносин
Київського університету
імені Бориса Грінченка,
група ПРМ-1-2018-1.4д

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ

Ми живемо в час, коли науково-технічний прогрес стрімко розвивається, інформація стала цінним ресурсом і володіння нею відіграє важливу роль. Глобалізація інформаційних ресурсів стає визначальним фактором існування та формування сучасної цивілізації, а захист інформації є важливою складовою підтримання безпеки. В свою чергу саме розвиток інформаційної сфери та рівень інформаційної безпеки багато в чому визначають політичну та економічну роль окремих держав на світовій арені, в тому числі і України. І саме в зв'язку з цим від інформаційного забезпечення багато в чому залежить ефективність здійснення влади в будь-якій державі.

Існують різні погляди на визначення поняття «інформаційна безпека», але найвлучніше зміст цього поняття розкривається у практичній діяльності, наукових дослідженнях, а також нормативно-правових документах. У проєкті концепції інформаційної безпеки України запропоновано таке визначення: «Інформаційна безпека – стан захищеності життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, при якому запобігається завдання шкоди через неповноту, несвоєчасність і недостовірність поширюваної інформації, порушення цілісності та доступності інформації, несанкціонований обіг інформації з обмеженим доступом, а також через негативний інформаційно-психологічний вплив та умисне спричинення негативних наслідків застосування інформаційних технологій» [1].

Окрім того, сутність інформаційної безпеки, можна розуміти як:

- стан захищеності інформаційного простору держави;
- стан суспільних відносин, які пов'язані із захистом важливих інтересів суспільства, людини та громадянина і держави від загроз в інформаційному просторі, як реальних, так і потенційних;
- невід'ємну частину оборонної, науково-технічної, політичної, економічної та інших складових національної безпеки.

В цьому спектрі законодавче регулювання інформаційної сфери, як основи забезпечення інформаційної безпеки держави набуває важливого теоретичного і практичного значення.

Забезпечення інформаційної безпеки в контексті стану захищеності особистості, полягає перш за все у забезпеченні конституційних прав і свобод людини та громадянина на доступ до відкритої інформації, на вільне збирання,

комплекс різноманітних за своїм характером дій та подій, які зумовлюють розвиток податкового правовідношення [16, С.108].

Таким чином, підсумовуючи позиції правової доктрини та положення законодавства, можна сказати, що податкові відносини виникають за наявності наступних правових підстав законодавчого закріплення, юридичного факту та правосуб'єктності учасника таких правовідносин, хоча з практичної точки зору можуть виникати інші особливі підстави виникнення податкових правовідносин не передбачені чинним податковим законодавством, такі які обумовлені бюджетною необхідністю, умовами фінансового обороту, форс-мажорними обставинами та потребуватимуть законодавчого закріплення.

Список використаних джерел:

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. №2755-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – №13–14, №15-16, №17. – Ст. 112.
2. Цвіка М.В., Петришина О.В. Загальна теорія держави і права: підручник // М.В. Цвіка, О.В. Петришина – Харків: Нац. юр. академія ім. Я. Мудрого, 2009. – С.346.
3. Науково-практичний коментар до Податкового кодексу України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://legalexpert.in.ua/komkodeks/nk/84-nk/2210-avtorskiy.html>
4. Шершеневич Г. Ф. Учебник русского гражданского права (по изданию 1907 г.) / Шершеневич Г. Ф. – М. : СПАРК, 1995. – 556 с.
5. Ровинський Ю.А. Фінансово-правовий примус в Україні: проблеми та перспективи розвитку: автореф. дис. ... д.ю.н. за спец. 12.00.07 адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право / Ю.О. Ровинський. – Запоріжжя, 2011. – 39 с.
6. Пацурківський П. С. Проблеми теорії фінансового права : монографія / Пацурківський П. С. – Чернівці : ЧДУ, 1998. – С. 222.
7. Цвіка М.В., Петришина О.В. Загальна теорія держави і права: підручник // М.В. Цвіка, О.В. Петришина – Харків: Нац. юр. академія ім. Я. Мудрого, 2009. – С.346.
8. Карасьова М.В. Финансовое правоотношение: Дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.12 .-М.: РГБ, 2003 - С.92.
9. Самсін І.Л. Податкове зобов'язання в механізмі фінансово-правового регулювання (методологічний аспект): Дис. на здобуття наук. ст. доктора юр. наук: 12.00.07. – Харків.: НЮУ ім. Я. Мудрого, 2014 – С.100.
10. Ягокина В.А. Налоговое правоотношение (теоретико-правовой аспект): Автореферат дис. уч. степени к.ю.н.: 12.00.14. – М.: МИД России, 2003 – С. 20.
11. Марушева О.Г. Податкове право: навч.-метод. посібник // О.Г. Марушева – Харків: Харківський держ. ун-т. харч. та торг., 2014. – С.16-17.
12. Хатнюк Н.С. Теоритичні засади визначення сучасних податкових правовідносин в Україні / Н.С. Хатнюк / Наше право – 2017. – № 1. – С. 179.

закріплення державою податку виникають і відповідні податкові відносини, суб'єктами яких, з одного боку, є держава, а з іншого – платники податків. Тому, будучи встановлені державою шляхом видання відповідного правового акта, податкові відносини завжди існують у правовій формі. Отже, податкові відносини можуть існувати лише за наявності відповідного податкового закону і лише в правовій формі, тобто як правовідносини.

Податкові правовідносини виникають у зв'язку з реалізацією конституційного обов'язку щодо сплати кожним податків. [13, С.177].

Податкові правовідносини виникають, змінюються, припиняються і реалізуються на підставі законодавства. Податкові правовідносини та податково-правові норми виникають на підставі певного комплексу різних за змістом взаємозалежних юридичних явищ, взаємодія яких припускає розвиток правовідносин [14, С.19].

Бабанова Ю.В. підсумовує, що виникнення правовідносини характеризується обов'язковою наявністю норми права, що закріплює права і обов'язки учасників тих чи інших правовідносин. Податково-правова норма виступає найважливішою передумовою і обов'язковою підставою (поряд з юридичним фактом) для виникнення, зміни і припинення податкових правовідносин, а податкове правовідношення у результаті дії відповідної норми податкового права. Щодо податкових правовідносин визначає, що основним, вихідним правостворюючим фактом буде воля держави. Отже, для виникнення будь-якого виду податкових правовідносин крім наявності конституційного обов'язку зі сплати податків необхідна наявність юридичних фактів, що сприяють реалізації податкового обов'язку. Виникнення будь-яких правових наслідків у податковій сфері є результат взаємодії норми податкового права, податкової правосуб'єктності учасників податкових правовідносин і юридичних фактів. В окремих випадках для реалізації прав і обов'язків податковими органами і платниками податків законодавець передбачив забезпечення виникнення податкових правовідносин юридичними фактами міжгалузевого характеру, зокрема, цивільно-правового [15, С.166].

Таким чином, характеризуючи підстави виникнення податкових правовідносин, пропонуємо звернути нашу увагу на:

1) юридичні факти – життєві обставини, настання яких призводить до появи певних правових наслідків. Юридичні факти у податковому праві реалізують можливість руху податкових правовідносин, тобто виступають правовим фундаментом розвитку конкретних правовідносин, перетворюють законодавче закріплену можливість у дійсність;

2) норми законодавства. Податкове законодавство окреслює юридичні підстави виникнення, зміни та припинення податкових правовідносин;

3) правосуб'єктність учасників податкових правовідносин – обсяг правосуб'єктності як юридичних так і фізичних осіб. Податкова правосуб'єктність створює юридичну можливість у суб'єктів податкових правовідносин не лише мати податкові права та обов'язки, а й набувати їх. Отже, під підставами виникнення податкових правовідносин автор розглядає

зберігання, використання та поширення інформації в інтересах здійснення не забороненої законом діяльності, а також у захисті інформації, що забезпечує особисту безпеку.

Необхідність забезпечення інформаційної безпеки держави також є безспірною. Адже розголошення інформації, яка становить державну таємницю чи конфіденційної інформації, щодо національних інтересів суспільства та держави може мати фатальні наслідки для суверенітету, територіальної цілісності держави, тощо.

Інтереси держави в інформаційній сфері полягають у створенні умов для гармонійного розвитку інформаційної інфраструктури країни, реалізації конституційних прав і свобод людини й громадянина в інтересах зміцнення конституційного ладу, встановлення політичної й соціальної стабільності, економічного процвітання, безумовного виконання законів і підтримання правопорядку, розвитку міжнародного співробітництва на основі партнерства [2, с.105].

Законодавчий рівень є найважливішим для забезпечення інформаційної безпеки, окрім того інформаційна безпека в правовому вимірі є невід'ємною складовою сучасної системи управління. Змістовна сутність адміністративно-правових засобів правового регулювання полягає в сукупності правових механізмів, прийомів, способів встановлення та реалізації владних повноважень державними органами всіх гілок влади, спрямованих на забезпечення інформаційної безпеки особистості, суспільства, організацій та держави.

Водночас, розглядаючи адміністративно-правове регулювання інформаційної сфери, як основу забезпечення інформаційної безпеки держави варто зазначити, що законодавча база України в інформаційній сфері протягом останніх років поповнилася низкою Законів: «Про інформацію», «Про державну таємницю», «Про доступ до публічної інформації», «Про захист інформації в автоматизованих системах», «Про науково-технічну інформацію» тощо. Врахування засобів адміністративно-правового регулювання інформаційної безпеки – застосування приписів, заборон, дозволів та інших механізмів впливу буде сприяти оперативному прийняттю рішень, своєчасному застосуванню запобіжних заходів і засобів задля попередження та адекватного реагування на реальні та потенційні загрози національним інтересам України.

Отже, сьогодні інформаційного забезпечення потребують всі сфери суспільної діяльності, і при цьому сама інформаційна діяльність потребує чіткої правової регламентації, передусім з позицій безпеки. Інформаційна безпека в правовому вимірі є невід'ємною складовою сучасної системи управління на шляху до правової держави і суттєвим чинником формування громадянського суспільства. Саме вдосконалення національної правової бази, приведення відносин у сфері інформації у відповідність до міжнародних стандартів сприятиме зміцненню інформаційної безпеки України та підвищенню її міжнародного авторитету, як правової держави.

Список використаних джерел:

1. Проект: Концепція інформаційної безпеки України [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://mip.gov.ua/files/banners/Final_.

2. Дзьобань О.П. Інформаційна безпека в умовах глобалізаційних тенденцій: до проблеми осмислення сутності // Гуманітарний вісник ЗДІА. 2006. № 24. С.105.

Бойчук Д. В.

к. ю.н., доцент кафедри
публічного та приватного права

ПРАВОВИЙ СТАТУС ОСІБ, ЗНИКЛИХ БЕЗВІСТИ

Чітке, лаконічне визначення «особи, яка зникла безвісти» сформульовано у Законі України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти». Відповідно особа, зникла безвісти – це фізична особа, стосовно якої немає відомостей про її місцеперебування на момент подання заявником заяви про її розшук [1].

Цікавим є те, що Закон України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти», враховуючи обставини за яких могла зникнути особа, виділяє свого роду спеціальні види «осіб, зниклих безвісти»:

- особа, зникла безвісти у зв'язку зі збройним конфліктом, - особа, яка зникла безвісти в зоні збройного конфлікту під час проходження нею військової служби або за будь-яких інших обставин, що підтверджують факт перебування особи у цій зоні;

- особа, зникла безвісти за особливих обставин, - особа, зникла безвісти у зв'язку зі збройним конфліктом, воєнними діями, заворушеннями всередині держави або у зв'язку з надзвичайними ситуаціями природного чи техногенного характеру або іншими подіями, що можуть спричинити масову загибель людей [1].

Правове закріплення процесу розшуку безвісти зниклих осіб знаходить своє відображення у різних нормативно-правових актах.

У результаті аналізу національного законодавства було встановлено, що процес розшуку безвісно відсутніх осіб регулюється такими нормативно-правовими актами законодавчого рівня, як Кримінальний кодекс України, Кримінальний процесуальний кодекс України, закони України «Про Національну поліцію» та «Про оперативно-розшукову діяльність».

Слід підкреслити, що ЗУ «Про Національну поліцію» (ст. 23) визначено, що одним із повноважень поліції є розшук безвісно зниклих осіб [2]. М. В. Зубов визначає, що початок розшуку безвісно зниклих осіб є підставою для відкриття кримінального провадження [3, с. 41].

Відповідно до ст. 6 ЗУ «Про оперативно-розшукову діяльність» інформація про безвісно зниклу особу є підставою для здійснення оперативно-розшукової діяльності [4].

Умовами виникнення, зміни та припинення фінансового правовідношення, на думку П.С. Пацурківського, є правосуб'єктність учасників фінансових правовідносин та наявність відповідних норм фінансового права [6, С.222].

Звертаючись саме до поняття «правосуб'єктності», з точки зору теорії держави та права – це можливістю і здатністю особи бути суб'єктом правовідносин з усіма правовими наслідками. Як відмічають Цвіка М.В. та Петришина О.В., правосуб'єктність разом із нормою права та юридичним фактом є передумовою виникнення правовідносин, до складу якої відносять в сукупності правоздатність, дієздатність та деліктоздатність [7, С. 346].

Карасьова М.В. зазначає, що правова категорія «правосуб'єктності» зовсім не вивчена в податковому та фінансовому праві, не враховуючи незначні згадки про дане поняття. Тому в своїй більшості науковці схильні до думки, що правосуб'єктність включає в себе дієздатність та правоздатність (деліктоздатність) [8, С.92].

В той же час, Самсін І. зазначає, що податкова правосуб'єктність передбачає лише здатність суб'єкта мати та своїми діями набувати податкові права та обов'язки, а не наявність його конкретних прав і обов'язків. Аргументовано, це тим, що права і обов'язки суб'єктів традиційно розглядаються як зміст того чи іншого конкретного правовідношення, саме участь цих суб'єктів у такому правовідношенні обумовлює виникнення в них прав та обов'язків. А також, лише дія законодавчих актів як така не наділяє суб'єктів правами та обов'язками. Для цього необхідне настання юридичного факту, з яким той чи інший законодавчий акт пов'язує виникнення правовідносин, а разом з ними – прав і обов'язків суб'єктів [9, С.100].

На думку Яговкіної В.А., для вступу в конкретні податкові правовідносини його суб'єкту необхідно володіти податковою правоздатністю та дієздатністю, тобто податковою правосуб'єктністю [10, С.20].

Марушева О.Г. вважає, що ключовою підставою виникнення податкових відносин є юридичний факт та виділяє його такі ознаки: 1) дії — юридичні факти, що є результатом вольової поведінки людей, результатом волевиявлення особи; 2) події — явища, що відбуваються незалежно від волі суб'єктів податкових правовідносин (смерть і народження фізичної особи пов'язують з припиненням податкових правовідносин чи зміною їх правового режиму; реєстрацію та ліквідацію юридичної особи пов'язують з припиненням податкових правовідносин чи їх зміною; стихійні лиха можуть стати передумовою введення надзвичайних податків; форс-мажорні обставини обумовлюють списання податкового боргу, розстрочку або відстрочку виконання податкового обов'язку) [11, С.16-17].

Варто відмітити, що існування податкових відносин стає можливим лише після їх законодавчого закріплення, так і у результаті практичної реалізації правових норм [12, С.179]. Як справедливо стверджував С.С. Алексєєв, податкові відносини є правовим наслідком одностороннього волевиявлення держави, вираженого нею у формі відповідного нормативного акту. З моменту

на виконання ПК України та законів з питань митної справи; рішень Верховної Ради Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування з питань місцевих податків та зборів.

Частинами першою та другою статті 37 ПК України визначено, що підставою для виникнення, зміни та припинення податкового обов'язку, порядок та умови його виконання встановлюються ПК України або законами з питань митної справи [1]. А також, що податковий обов'язок, відповідно й самі податкові правовідносини, виникають у платника податку з моменту настання певних обставин, з якими ПК України та закони з питань митної справи пов'язує сплату ним податку. Отже, виникнення податкових правовідносин опирається на настання певних обставин.

Моментом настання певних обставин в юридичній літературі вважається юридичний факт. Так, на думку Цвік М.В та Петришиної О.В., під юридичними фактами розуміють конкретні життєві обставини (дії та події), з якими норми права пов'язують настання певних правових наслідків — виникнення, зміну або припинення правових відносин [2, С.346].

Визначення поняття «юридичний факт» у Податковому кодексі України відсутнє, наявні непрямі визначення даного поняття. Положення норм діючого податкового законодавства характеризує поняття «юридичних фактів» по-різному, зокрема, як: - виникнення грошового зобов'язання (п. 54.2 ст. 54 ПК України); - обов'язкові умови для здійснення повернення сум грошового зобов'язання (п. 43.3 ст. 43 ПК України); - підстави виникнення, зміни і припинення податкового обов'язку (п. 37.1 ст. 37 ПК України); - виникнення податкового обов'язку (п.31.1 ст. 31 ПК України); - обставини, з якими ПК України пов'язує сплату податку (п.37.2 ст. 37 ПК України); - виникнення податкових зобов'язань (п. 14.1.266 ст. 14 ПК України); - будь-яку з подій, що виникла раніше (п. 187.1 ст. 187 ПК України) [1].

Так, наприклад, Пришва Ю.В. пояснює зміст статті 37 ПК України наступним чином, підстави виникнення, зміни та припинення податкових правовідносин встановлюються тільки нормами ПК України та законами з питань митної справи. Тобто, податкові правовідносини, в більш конкретному випадку — податковий обов'язок, не можуть виникати з підстав, які не закріплено в ПК України, а, наприклад, в інших нормативних актах та в підзаконних нормативних актах Державної фіскальної служби України [3].

Найбільш точно й лаконічно момент виникнення правовідносин описав Г. Ф. Шершеневич, який вважав, що виникнення юридичного відношення спостерігається тоді, коли вперше з приводу даного інтересу встановлюється право й обов'язок між особами [4, С.84-85].

Розглядаючи питання виникнення фінансових правовідносин, Ю. А. Ровинський підкреслював, що останні виникають у зв'язку з виданням закону, який встановлює лише типові ознаки цих правовідносин. Виникнення конкретного правовідношення, на думку вченого, вимагає видання на основі закону індивідуальних фінансових актів [5, С. 16].

Кримінальним кодексом України визначається перелік кримінально каранних діянь проти життя та здоров'я особи, тобто злочинів. Наприклад, якщо відомо, що особа безвісно відсутня, правоохоронні органи повинні відкрити кримінальне провадження за фактом злочину, передбаченого ч. 1 ст. 115 КК України («Вбивство»), оскільки є доволі висока ймовірність того, що безвісно відсутня особа стала жертвою злочину [5]. Однак, на думку деяких учених, не можна розглядати кожен випадок безвісно відсутньої особи як вчинений відносно неї злочин, оскільки така особа може спеціально ховатися від знайомих і рідних. Разом з цим, у КК України визначено підслідність тих чи інших злочинів, відповідно до чого вбивство повинно розслідуватися підрозділами Національної поліції України. Слід також зазначити, що ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію» визначено, що одним із повноважень поліції є розшук безвісно зниклих осіб, тобто за фактами безвісного зникнення особи саме підрозділи Національної поліції України повинні проводити розшук. Отже, з метою встановлення, чи є безвісно відсутня особа жертвою злочинної діяльності, здійснюється досудове розслідування шляхом, передбаченим Кримінальним процесуальним кодексом України [3, с. 42].

Порядок набуття правового статусу особи, зниклої безвісти визначає Закон України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти» 2018 року.

Відповідно до вищезазначеного закону особа набуває статусу такої, що зникла безвісти, з моменту подання заявником заяви про факт зникнення особи безвісти та її розшук або за рішенням суду. Особа вважається зниклою безвісти до моменту припинення її розшуку [1].

Законом визначено, що надання особі статусу зниклої безвісти не позбавляє її родичів або інших осіб права звернення до суду із заявою про визнання такої особи безвісно відсутньою чи оголошення її померлою.

Якщо особа, зникла безвісти, оголошена померлою, але її місцеперебування, місце поховання чи місцезнаходження її останків не встановлено, проведення розшуку такої особи не припиняється, закріплює законодавець, до встановлення її місцеперебування, місця поховання чи місцезнаходження її останків.

Також Законом України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти» не залишив поза увагою іноземців та осіб без громадянства вказавши, що іноземець чи особа без громадянства, яка зникла на території України, набуває правового статусу особи, зниклої безвісти, якщо така особа перебувала на території України на законних підставах [1].

Набуття правового статусу особи, зниклої безвісти, не зменшує обсяг цивільної правоздатності такої особи:

- по-перше, з моменту внесення даних про особу, зниклу безвісти, до Єдиного реєстру досудових розслідувань над майном такої особи може бути встановлено опіку в порядку, передбаченому Цивільним кодексом України;

- по-друге, у разі якщо обидва з батьків дитини є особами, зниклими безвісти, над такою дитиною встановлюється опіка/піклування у порядку,

передбаченому Цивільним кодексом України. Якщо на утриманні особи, зниклої безвісти, були повнолітні особи, які за станом здоров'я не можуть самостійно здійснювати свої права і виконувати обов'язки, над такими особами встановлюється опіка;

- по-третє, набуття правового статусу особи, зниклої безвісти, не змінює її сімейного стану до моменту розірвання шлюбу за заявою другого з подружжя внаслідок визнання особи безвісно відсутньою або до моменту оголошення такої особи померлою;

- по-четверте, за особою, зниклою безвісти, зберігаються місце роботи та займана посада, але не більш як до моменту визнання її безвісно відсутньою чи оголошення померлою у порядку, встановленому законодавством [1].

Отже, законодавство України в сфері регулювання відносин пов'язаних із набуттям правового статусу особами, зниклими безвісти в останній час оновилося. Особливих зауважень воно не викликає.

Список використаних джерел:

1. Про правовий статус осіб, зниклих безвісти: закон станом на 02 серпня 2018 року / Верховна Рада України. – Офіц. вид. // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2018. – № 38. – Ст. 280.
2. Про Національну поліцію: закон станом на 01 січня 2019 року / Верховна Рада України. – Офіц. вид. // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2015. – № 40-41. – Ст. 379.
3. Зубов М. В. Правове регулювання процесу розшуку безвісно відсутніх осіб / М. В. Зубов // Право і Безпека. - 2016. - № 1. - С. 40-44.
4. Про оперативно-розшукову діяльність: закон станом на 02 серпня 2018 року / Верховна Рада України. – Офіц. вид. // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1992. – № 22. – Ст. 303.
5. Кримінальний кодекс України: станом на 23 листопада 2018 року / Верховна Рада України. – Офіц. вид. // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2001. – № 25-26. – Ст. 131.

Бокотько Я.І.

студентка III курсу
Факультету права та
міжнародних відносин
групи ПРб-1-16-4.од

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В МІСЦЕВОМУ САМОВРЯДУВАННІ

Актуальність даної теми полягає в тому, що місцеве самоврядування є

2. Конституція Італійської Республіки (з передмовою Володимира Шаповала) / В.М. Шаповал – К.: Москаленко О.М., 2018. – 62 с.

3. Конституции государств Европейского Союза / В. В. Невинский, А. Н. Пилипенко, В. Н. Шаповал, и др.; Под общ. ред. Л. А. Окунькова. – М.: НОРМА, 1999. – 816 с.

4. Конституція Німеччини. URL: https://www.1000dokumente.de/?c=dokument_de&dokument=0014_gru&l=ru&object=translation (дата звернення: 13.06.2019).

5. Конституція Королівства Нідерландів. URL: <https://legalns.com/компетентные-юристы/правовая-библиотека> (дата звернення: 13.06.2019).

6. Конституція Швеції. URL: <https://legalns.com/компетентные-юристы/правовая-библиотека> (дата звернення: 13.06.2019).

7. Конституція Іспанії. URL: <https://legalns.com/компетентные-юристы/правовая-библиотека> (дата звернення: 13.06.2019).

8. Конституція Португалії. URL: <https://legalns.com/компетентные-юристы/правовая-библиотека> (дата звернення: 13.06.2019).

Хатнюк Н.С.

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри публічного та приватного права
факультету права та міжнародних відносин
Київського університету імені Бориса Грінченка

ОСОБЛИВІ ЮРИДИЧНІ ПІДСТАВИ ВИНИКНЕННЯ, ЗМІНИ ТА ПРИПИНЕННЯ ПОДАТКОВОГО ЗОБОВ'ЯЗАННЯ

Податково-правові категорії завжди швидко реагують на зміну правової дійсності у фінансовому житті, трансформуються та по-новому формують правові зв'язки учасників податкових правовідносин. З'являються нові особливі підстави виникнення, зміни та припинення податкових правовідносин не передбачені положеннями законодавства, але обумовлені сучасними реаліями, а саме бюджетною необхідністю, умовами фінансового обороту, форс-мажорними обставинами тощо, та потребують закріплення та відповідного тлумачення.

Відповідно до частин першої та другої статті 3 Податкового кодексу України, передбачено, що податкове законодавство України складається з Конституції України, Податкового кодексу України (далі - ПК України), Митного кодексу України та інших законів із питань митної справи у частині регулювання правовідносин, що виникають у зв'язку з оподаткуванням митом операцій із переміщення товарів через митний кордон України (далі - законами з питань митної справи); чинних міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України й якими регулюються питання оподаткування; нормативно-правових актів, прийнятих на підставі та

пред'явити документи, що засвідчують особу, і пояснити причини своєї вимоги. Особам, які проживають в даному приміщенні, надають письмовий звіт. [5].

Конституції Бельгії, Греції, Іспанії, Португалії, Швеції, поряд з правами на недоторканність житла і таємницю листування, поштових та інших повідомлень, містять окремі норми, присвячені захисту приватного життя, особистої і сімейної таємниці. Для прикладу, в Конституції Швеції 1974 р. передбачено «святість приватного життя». З метою її охорони можливе обмеження свободи, вираження поглядів та свободи інформації. У 1988 р. Основний закон цієї країни був доповнений заборобою вносити персональні дані у «загальний реєстр» без згоди громадянина. Якщо законом не передбачено інше, іноземець має також захист від особистого та домашнього обшуку, а також від втручання в інтимні відносини [6].

Стаття 18 Конституції Іспанії 1978 р. також обмежує використання інформації з тим, щоб «в повній мірі охороняти честь, сімейне і особисте життя громадян і сприяти повному здійсненню їхніх прав» [7].

Цікава регламентація даного права в Конституції Португальської Республіки 1976 р. Крім констатації права громадян на збереження таємниці в приватному і сімейному житті, Основний закон цієї країни містить статтю 32 частину 8 про неприпустимість використання в кримінальному процесі доказів, отриманих «в результаті незаконного втручання в приватне життя, порушення недоторканності житла, таємниці листування або повідомлень». Органам влади забороняється «читати кореспонденцію і підслуховувати розмови, здійснені за допомогою електротехнічних засобів зв'язку, за винятком випадків, передбачених законом і пов'язаних з розслідуванням кримінальної справи» [8].

Деяка схожість формулювань в конституціях різних країн багато в чому пов'язана з тим, що з другої половини ХХ ст. на внутрішньодержавне право стало впливати міжнародно-правове регулювання в сфері захисту прав і свобод людини. Це проявляється в тому, що держави, підписуючи конкретний міжнародний договір, зобов'язуються привести своє внутрішнє законодавство у відповідність з міжнародними стандартами і створюють національні засоби правового захисту, ідентичні міжнародним.

В даний час захист прав і основних свобод людини на внутрішньому і міжнародному рівні тісно пов'язані. Більш того, міжнародні механізми підсилюють дію внутрішнього захисту прав людини.

Отже, приватне життя - особлива сфера відносин, що не підлягає зовнішньому контролю і лежить за межами права. Проте, саме право покликане гарантувати невтручання в приватне життя.

У зв'язку з тим, що поняття «невтручання в приватне життя» є відносно новим для вітчизняного законодавства, великий інтерес представляє вивчення зарубіжного досвіду правового регулювання даної сфери.

Список використаних джерел:

1. Конституція Австрійської імперії та Австро-Угорської монархії. URL: <https://worldconstitutions.ru/?p=160> (дата звернення: 13.06.2019).

основоположним інститутом розвитку суспільства. Тема захисту й забезпечення прав людини стала головною як у міжнародному, так і в національному праві. Іманентна риса індивіда, що характеризує його як представника всього людського роду, - його права, які є позатериторіальними і позанаціональними. Вони становлять загальносвітову, загальнокультурну цінність незалежно від націй, ідеологій, релігій, а тому давно стали об'єктом міжнародно-правового регулювання. Завдяки місцевому самоврядуванню відбувається захист прав і свобод людини і громадянина України, а також вирішуються важливі питання місцевого значення.

Дослідженням питання місцевого самоврядування займалися такі вчені як: М. О. Баймуратов, В. Ф. Погорилко, О. В. Батанов, Г. Г. Танаджи, С. Ю. Русанова, А. В. Левенець.

Місьцеве самоврядування є насамперед соціально-правовим інститутом, що визнає, легалізує і гарантує держава, в межах якого територіальною громадою (сукупністю жителів) і сформованими нею органами вирішуються важливі питання місцевого значення в рамках Конституції і законів держави, а також в інтересах жителів відповідної території (див. зміст. ст. 140 Конституції України [1]). Отже, в рамках місцевого самоврядування на відповідній території держави створюється відповідний нормативний простір в межах якого члени територіальної громади продукують свої життєво-важливі екзистенційні інтереси та, слідуючи логіки, реалізують свої конституційні права, бо:

- по-перше, сферою реального існування людини є локальний рівень функціонування соціуму;
- по-друге, людина продукує в контексті своєї життєдіяльності в умовах повсякденності;
- по-третє, в результаті комунікації між членами територіальної громади виникає об'єктивна потреба в виникненні, наявності, прав, свобод людини, що також реалізуються в рамках наведеного взаємозв'язку в межах територіальної громади (вітчизняні представники муніципально-правової доктрини - М. О. Баймуратов, В. Ф. Погорилко, О. В. Батанов, Г. Г. Танаджи, С. Ю. Русанова, А. В. Левенець [2] та інші визначають феноменальною трансформацією конституційних прав людини і громадянина і муніципально права людини, особистості, члена територіальної громади тощо);
- по-четверте, наслідком цього є формування в рамках місцевого самоврядування муніципально-правового статусу людини, який по основним параметральним ознакам, хоча й збігається з конституційно-правовим статусом, але, з одного боку - є вужче (наприклад, не включає в себе конституційне право на громадянство. на власність, обов'язок захищати Вітчизну—бо це права напряду мають вищий зв'язок з державою. - Авт.), а з другого - є більш ширшим, особливо в контексті кадастру прав людини-члена територіальної громади (наприклад, право на участь в місцевих референдумах, право на участь в виборах до органів місцевого самоврядування, право на участь у висуненні місцевих кандидатів, право на участь у загальних зборах громадян (на нашу думку, - Авт.), право на участь і формуванні органів самоорганізації населення,

право на участь у громадських слуханнях [3, с. 66] тощо);

- по-п'яте, наслідком зазначених процесів є й відповідна трансформація визначення та розуміння правового положення людини в рамках місцевого самоврядування.

Правове положення людини, особисто є в загальній теорії права та в конституційному праві і визначає юридично закріплену систему взаємовідносин між людиною і державою, а також між людиною і іншими суб'єктами (сукупність прав, свобод і обов'язків) [4]. Це складний системноутворюючий феномен, який в сукупності складається з наступних елементів: а) громадянства; б) політико-правових принципів; в) правового статусу.

Необхідно наголосити на тому, що в умовах становлення, розвитку і вдосконалення системи місцевого самоврядування в демократичній правовій державі всі наведені елементи правового положення людини лишаються трансформації або верифкації і це не тільки пов'язано з формуванням в рамках єдиної публічної влади другого, після публічної державної влади, рівня [5] – публічної самоврядної (муніципальної) влади (див. ст. 5 Конституції України). Тут починають діяти гуманістичні і колективні засади, що закладені в самому феномені місцевого самоврядування. Отже, інститут громадянства в умовах місцевого самоврядування втрачає своє визначальне значення, бо на арену замість громадян виходять жителі відповідної території держави, що є одночасно членами територіальної громади – причому, правовий стан таких жителів є різним – громадяни, негромадяни (іноземці, апатрида, біпатриди, біженці, тимчасово переміщені особи тощо), вирішальною рисою яких є законне знаходження на території конкретної держави. Саме вони є основним людським ресурсом місцевого самоврядування, в рамках якого надаються комплексом муніципальних прав і обов'язків. На цей час правовий статус негромадян є обмеженим, особливо в межах політичних прав, прав на державну службу, набуття деяких видів власності (земля) тощо. Однак вже існують міжнародні стандарти місцевого самоврядування, які передбачають ліквідацію або суттєво розширення таких обмежень (наприклад, Європейська Конвенція про участь іноземця в суспільному житті на місцевому рівні від 5 лютого 1992 року [6], яка передбачає участь іноземця в місцевому виборчому процесі при виконанні часового цензу проживання).

Знаходять свою зміну і трансформацію й політико-правові принципи правового положення людини і особистості. Якщо у всіх радянських конституціях людина була лише об'єктом нормативного регулювання, то з прийняттям Конституції України 1996 року, вона стала суб'єктом-об'єктом такого регулювання і управління. Достатньо навести зміст ст. 3 Конституції України, відповідно до якого: Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свобода людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком

Удовенко Ж.В.

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального
та кримінального процесуального права,
Національний університет
«Києво-Могилянська академія»

АНАЛІЗ НОРМ МІЖНАРОДНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО ОХОРОНИ ОСОБИСТОГО І СІМЕЙНОГО ЖИТТЯ

Більшість конституцій країн Європейського Союзу не містить спеціальних норм щодо невтручання в приватне життя громадян. До таких держав відносяться: Австрія, Німеччина, Данія, Ірландія, Італія, Люксембург, Нідерланди, Фінляндія, Франція. В то же час в законодавстві цих країн, як правило, передбачені засоби захисту особистого життя: недоторканність житла та таємниця листування, телефонних, телеграфних та інших повідомлень. Зазвичай указується і підстави обмеження цих прав.

Для прикладу, Основний закон Австрії встановлює в статті 10, що таємниця листування не може порушуватися та видучення кореспонденції, за виключенням передбачених законом випадків арешту та обшуку, може проводитися лише в умовах війни чи на підставі судового вироку у відповідності до діючих законів. [1].

Конституція Італійської Республіки 1947 р. у статтях 13-15 вказується, що недоторканність житла і таємниця листування можуть бути обмежені у випадках і порядку, встановленому законом і відповідно до гарантій, встановлених для охорони особистої свободи [2, с. 21-22].

Конституція Королівства Данії 1953 р. допускає обмеження розглянутих прав тільки на підставі судового наказу [3, с. 311].

Відповідно до статті 13 Основного закону Німеччини 1949 р. проведення обшуків можливе тільки за розпорядженням судді, а у випадках, коли є небезпека зволікання, також за розпорядженням інших, передбачених законом, органів в установленому законом порядку. В свою чергу стаття 10 цього Закону передбачає, що таємниця листування, а також поштового, телеграфного та телефонного зв'язку є недоторканими. Обмеження можуть бути встановлені тільки на підставі закону. [4].

Докладно регламентує процедуру обмеження права на недоторканність житла Конституція Королівства Нідерландів 1983 р. (незважаючи на те, що дане питання врегульоване спеціальним Актом Парламенту). Стаття 10 цього Закону визначає, що кожна особа має право на недоторканність приватного життя, за виключенням випадків, що встановлені Актом парламенту чи іншими актами, виданими на його підставі. Порядок захисту права на недоторканність приватного життя під час збирання та розповсюдження інформації встановлюється Актом парламенту. В статті 12 закріплено норму, що особи, які хочуть проникнути до житлового приміщення на законних підставах, мають

Як слушно зазначає О.В. Батанов, предмет муніципального права являє собою досить розгалужену систему, яка до того ж постійно змінюється, розвивається і вдосконалюється за формою і змістом. З розвитком і утвердженням якісно нових відносин в системі місцевого самоврядування одночасно розвивається і утверджується муніципальне право.

Очевидно, що предмет муніципального права України потребує формування наукового обґрунтованих підходів до його розуміння в аспекті ідей стійкого (збалансованого) розвитку, як ключової детермінанти зміни, розвитку та вдосконалення муніципально-правових відносин. Відповідна ситуація потребує одночасного вдосконалення муніципальної нормотворчості, без якої не представляється можливим втілити вказані суспільні відносини у нормативну площину, тим самим наповнити ними муніципально-правову дійсність.

Без перебільшення, концепт стійкого (збалансованого) розвитку є одним із ключових векторів розвитку сучасної теорії місцевого самоврядування, муніципального права та муніципалізму. Як протиположність для край небезпечних та загрозливих глобалізаційних тенденцій, що немов «Дамоклів меч» нависли над Світом в цілому, сучасними цивілізаційним суспільством, державами, їх об'єднаннями, народами, регіонами, місцевостями, локальними спільнотами, кожною окремо взятою людиною, забезпечення реалізації даного концепту через муніципально-правові засоби на рівні функціонування місцевого самоврядування не тільки кількісно та якісно оновить змістовне наповнення предмету муніципального права, але й оптимізує його функціональну спрямованість та посилить роль місцевого самоврядування при реалізації публічної влади, значно сприятиме підвищенню якості локальної демократії в Україні, демократичних процесів в цілому.

Список використаних джерел:

1. Заблоцький В. В. Генеза державотворчих конструктів системи місцевого самоврядування [Текст]: автореф. дис. ... д-ра наук з держ. упр.: 25.00.04 / Заблоцький Володимир Валентинович; Класич. приват. ун-т. - Запоріжжя, 2013. - 41 с.

2. Батанов О. В. Муніципальне право України: Підручник / Відповідальний редактор М.О. Баймуратов – К.: Академія муніципального управління, 2008. – 468 с.

держави.

Системний аналіз наведених правоположень свідчить про системну трансформацію відносин «людина - держава», в яких держава змінює свою безпеліційну позицію відносно людини. Причому такі відносини повинні проявлятися і рецензуватися насамперед в системі місцевого самоврядування, тобто там де людина здійснює свій життєвий цикл.

Спостерігаються й революційні зміни в системі правового статусу людини. Ми вже зазначали, що конституційний статус людини в основному реалізується на локальному рівні соціумі суттєво верифікується, розширюючись за рахунок прав людини, що є притаманні в силу приналежності до територіальної спільноти. Враховуючи той факт, що в умовах повсякденності, в залежності від ступеня розвитку держави і суспільства, тенденції глобалізації та науково-технічної революції можуть об'єктивно виникнути нові права, що представляють стрес для людей та можуть стати екзистенційними, кадастр прав людини, в тому числі й конституційних, а отже й муніципальних може суттєво розширюватися. Достатньо нагадати, що сьогодні в теорії конституційного права замість трьох-чотирьох поколінь прав людини, враховуючи на посилення наведених вище тенденцій, вже виокремлюють нові права [7], які до сьогодні ще в повній мірі не знайшли належного визнання.

Найбільшій турбулентності зазнають гарантії реалізації прав і свобод людини, які в повсякденній практиці залежать від рівня економічного та соціального розвитку держави, а також розвитку політичної і загальної культури населення. Крім того, як би держава не гарантувала захист прав людини, на практиці всі гарантії здійснюються на рівні місцевого самоврядування в рамках територіальних громад, де й функціонує людина. Тому тут спостерігається наявність прямої залежності між економічним, соціальним, культурним, політичним станами розвитку держави та станом реалізації прав і свобод людини на локальному рівні функціонування соціуму.

Отже, підсумовуючи, необхідно дійти висновку, що місцеве самоврядування як окремий рівень публічної влади, соціально-правовий феномен і основоположний спосіб життєдіяльності людей на пряму впливає на стан, модерзації, трансформації та правового статусу людини і особистості, бо визначає та відзеркалює основоположні характеристики існування локальної людської спільноти.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 31. Ст. 141

2. Баймуратов М. О. система захисту прав людини в Україні: сутність та становлення // Юридична освіта і правова держава: зб. наук, праць. - Одеса, 1997. С. 96-101; Баймуратов М. О. Захист прав людини як члена територіальної громади // Актуальність проблеми політики: Зб. наук, праць. - Одеса: Юридична література, 2002. Вип. 13-14. С. 55-62; Баймуратов М. Феноменология муниципальных прав людини // Місцеве самоврядування та

регіональний розвиток в Україні. 2013. № 1. С. 52-56; Погортко В. Ф., Батанов О. В. Мунципальні права і свобода особи в Україні: обґрунтування проблеми // Правничий підручник. - К. : Ун-т економіка та права "Крок". 2006. Вип. 1. С. 74-87; Танаджи Г. Мунципальт права людини: теоретичні та юридичні підходи до поняття та визначення // Порівняльно-правове дослідження. 2008. № 2. С. 131-136; Русанова С. Ю. Муніципальні права членів територіальної громади: поняття та класифікація // Форум права. 2009. № 2. С. 369-374; Левенець А. В. Мунципальні права людини в Україні // Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління. Т. 1. Вип. 2/2. С. 189-196.

3. Мишин А. А Конституционное право зарубежных стран [Електронний документ].- Режим docnyu:<http://uristinfo.net/2010-12-18-I4-34-28125-aarusliin-konstitutstannoe-pravo-zambez/1bstran/3264-glaw-3-osnoyyfmumogopokzdv±^AclTrsn-\\-^riAeBinylbstivna/i.html>

4. Див.: Баймуратов М.О., Григор'єв В. А. Мунципальна влада: актуальні проблеми становлення і розвитку в Україні. - Одеса: Бахва, 2003. 192 с.

5. Конвенція про участь іноземців у суспільному житті на місцевому рівні (Страсбург, 5 лютого 1992 року) [Електронний документ]. -Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_318

6. Каманина Т. В. Структура права - М Проспект 2012. 508 с.

7. Мацюк А. Громадянське суспільство - соціальна основа держави, влади і демократії / А. Мацюк // Українське право. - 1995. - №1(2). - С. 25.

8. Загальна теорія держави і права [Текст] : [підручник] / за ред. М. В. Цвіка, В. Д. Ткаченка, О. В. Петришина. - Харків : Право, 2002. - С. 136.

9. Карась А. Філософія громадянського суспільства в класичних теоріях і некласичних інтерпретаціях [Текст] : монографія / А. Карась. - К., Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2003. - С. 339.

Бориславська О.М.

доктор юридичних наук, доцент,
Львівський національний університет
імені Івана Франка

ЦІННІСНИЙ ВИМІР РОЗВИТКУ МУНІЦИПАЛЬНОГО ПРАВА

Питання цінностей набуває все більшої ваги у ході розвитку правової системи України. Це об'єктивно зумовлено рухом у напрямі побудови конституційної демократії, що передбачає збалансування інтересів людини (передусім, гарантування її основоположних прав та свобод), суспільства (вільного його функціонування та розвитку) та держави (гарантування її суверенітету, територіальної цілісності, забезпечення національної безпеки). Відтак, вирішення дилем пріоритетів державної політики, державно-владних, у тому числі – управлінських, рішень, розв'язання державно-правових конфліктів

власності. Більше того істотне збільшення договірних відносин між територіальними громадами, розширення форм взаємодії та співпраці (в тому числі міжнародної) між ними через укладання договорів співробітництва засвідчує про розширення предмету муніципального права, а також посилення позиції договору у відповідній системі джерел. Адже, як відомо, договір як джерело права, тривалий час відоме муніципальній практиці країн Європи.

Фактично, закладене протягом останніх років у систему національного законодавства нормативно-правове підґрунтя для міжмуніципального співробітництва уже сьогодні дає позитивні результати, оскільки створює правову основу для територіальних громад особисто або ж через органи місцевого самоврядування та їх посадових осіб ініціювати та в подальшому інтегрувати на договірній основі через вищезазначені форми співробітництва власний потенціал у вирішенні спільних економічних, соціальних, екологічних проблем в тій чи іншій місцевості або ж регіоні (регіонам), тим самим розвиватися на ідеях стійкого (збалансованого) розвитку.

Ремонт доріг, поліпшення транспортної інфраструктури, покращення освітніх послуг, послуг з охорони здоров'я, водопостачання, освітлення вулиць, запровадження енергоефективних програм, розвиток спорту, туризму, культури, залучення інвестицій в місцеву економіку, переробка та утилізація побутових відходів, покращення екологічних показників – і це далеко не вичерпний перелік питань, для вирішення яких сьогодні на договірній основі співпрацюють муніципалітети в Україні. Підтвердженням цьому слугує більше сотні угод про міжмуніципальне співробітництво, укладених протягом останніх двох років.

До основних складових системи відносин, що становлять предмет муніципально-правового регулювання відносять: відносини, пов'язані із визнанням, становленням, організацією та здійсненням публічної влади територіальних громад – муніципальної влади; відносини, пов'язані з реалізацією та захистом муніципальних прав особистості; відносини, пов'язані з реалізацією правового статусу територіальної громади як первинного суб'єкта місцевого самоврядування; відносини, пов'язані з організацією і проведенням місцевих виборів, референдумів та з іншими формами безпосереднього волевиявлення територіальних громад; відносини, пов'язані з організацією та діяльністю представницьких органів місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад; відносини, пов'язані з діяльністю сільських, селищних, міських голів; відносини, пов'язані з організацією та діяльністю виконавчих органів місцевого самоврядування та діяльністю муніципальних службовців; відносини, пов'язані з організацією та діяльністю органів самоорганізації населення; відносини, пов'язані з функціонуванням асоціацій, союзів та інших добровільних об'єднань органів місцевого самоврядування, а також здійсненням інших форм міжмуніципального співробітництва (у тому числі й міжнародного); відносини територіальних громад, їх членів та інших суб'єктів місцевого самоврядування з органами державної влади, з об'єднаннями громадян, підприємствами, установами та організаціями тощо [2, с. 17].

Про муніципалізацію глобальних проблем людства, а отже розширення сфери муніципально-правового регулювання суспільних відносин, засвідчує поява свого часу та активне функціонування сьогодні Європейської платформи стійкого міста («Sustainable Cities Platform»). Країни Європейського Союзу, а також їх відповідні муніципалітети уже тривалий час переймаються питаннями, які стосуються подальшого регіонального та міського розвитку в умовах глобалізації. Утворення збалансованого у економічному, соціальному та екологічному аспектах локального простору, так званого «розумного міста» та «розумного населеного пункту» є одним із першочергових завдань, які стоять перед органами та посадовими особами місцевого самоврядування розвинутих європейських країн.

Загалом же, варто зазначити, що європейська кампанія стійкого розвитку малих та великих міст Європи бере свій початок ще з кінця минулого століття, а саме 1994 року, тим самим маючи більш як двадцятилітню історію. Саме у цьому році в м. Ольборг (Данія), відбулася перша Європейська конференція зі стійкого розвитку великих і малих міст Європи, яка фактично стала реакцією муніципалітетів країн Європи на прийнятий ООН у 1992 році на Міжнародній конференції з навколишнього середовища і розвитку в Ріо-де-Жанейро «Порядок денний на XXI століття», тобто плану дій щодо забезпечення стійкого розвитку.

Результатом вищевказаної європейської Конференції стало прийняття Ольборгської хартії, яку підписали більше 3000 місцевих органів публічної влади з більш ніж 40 країн, тим самим надавши «старт» для подальшого поступу концепції місцевого стійкого (збалансованого) розвитку, а згодом і появи та функціонування відповідної Платформи на Європейському континенті. Заклавши підвалини для подальшого просування ідеї стійкого розвитку великих і малих міст Європи, а також для її нормативної об'єктивізації, Ольборгська хартія 1994 року й сьогодні не втратила своєї актуальності, виступаючи в ролі рамкового міжнародного документу зі стійкого розвитку, орієнтованого в основному саме на муніципально-правовий рівень. І що особливо важливо, згадана Конференція та її підсумковий документ є свідомим того, що муніципалітети, органи та посадові особи, наділені муніципальною публічною владою тривалий час переймаються глобальними проблемами на локальному рівні, консолідовано намагаються їх обговорювати та вирішувати.

Станом на сьогодні нормативним підґрунтям Європейської платформи стійкого розвитку великих та малих міст Європи, включаючи Ольборгську хартію 1994, є уже вісім документів (звітів), прийнятих на відповідних конференціях.

Багатоманітність завдань, які постають перед органами місцевого самоврядування щодо забезпечення збалансованого соціально-економічно-екологічного розвитку відповідних територій, зумовлює необхідність широкого використання договірних форм взаємовідносин виконавчих органів відповідних рад із підприємствами, установами й організаціями незалежно від форм

тощо потребують звернення до питання про ієрархію цінностей, їх пропорцію та баланс.

Ціннісний підхід є традиційним для конституційного права, адже він дає можливість функціонувати демократії на основі гарантування основоположних прав людини, верховенства права та, водночас, захищати державний суверенітет, територіальну цілісність, національну безпеку, забезпечувати функціонування державного механізму. Класичним прикладом застосування ціннісного підходу (включаючи ідею ієрархії цінностей) є вирішення проблеми можливого порушення прав людини у ході застосування заходів із гарантування національної безпеки.

Права кожної окремої людини – це цінність, проте і вони можуть бути об'єктом обмежень (допустимих відповідно до національної конституції і тільки у встановленому законом порядку), якщо йдеться про потребу забезпечити державний суверенітет, територіальну цілісність чи національну безпеку, адже це, в кінцевому рахунку, має гарантувати права людини у масштабах всієї держави (чи певної територіальної одиниці, де запроваджується надзвичайний режим).

Поряд із цим, все більшого значення, як видається, набуває ціннісний підхід і у розвитку муніципального права. Муніципальне право має справу із реалізацією значної частини основоположних прав людини, а процеси децентралізації торкаються чи не усіх ключових сфер життєдіяльності людини, громади, суспільства. Крім того, процеси реформування, у тому числі і тим більше, децентралізаційні, потенційно пов'язані із можливими конфліктами, оскільки торкаються величезної кількості суб'єктів та їхніх інтересів: як муніципальних та державних органів, різноманітних установ, так і громадян. Ключовим підходом до вирішення цих конфліктів, а ще краще – їх уникнення, має бути саме ціннісний.

Ціннісний підхід у муніципальному праві має ґрунтуватися на визнанні ієрархії цінностей, базовими серед яких є: людська гідність, основоположні права людини, верховенство права, демократія, державний суверенітет, територіальна цілісність держави. У системі згаданих цінностей є безумовна конституційна цінність – людська гідність, - що не може бути порушена жодним чином і в жодному випадку. Усі інші цінності мають бути збалансовані, виходячи із потреби забезпечення основоположних прав та свобод людини.

Так, ціннісний підхід може бути застосований у питаннях, пов'язаних із проведенням реформи з децентралізації, зокрема, укрупненням територіальних громад і створенням об'єднаних територіальних громад. Однією із загальноновизнаних цінностей є демократія, що охоплює відповідну організацію публічної влади, систему її поділу по горизонталі (на законодавчу, виконавчу і судову) та по вертикалі (між державою і територіальними одиницями). Функціонування системи місцевого самоврядування є впровадженням у життя ідеї демократії, ефективність якої залежить від організованості системи публічної влади, її системно-структурної організації, розподілу компетенції та

матеріально-фінансових ресурсів між органами публічної влади різних рівнів. Уже практично загальновизнано, що вдосконалення цієї системи на сьогоднішній день в Україні потребує укрупнення територіальних громад та створення нової базової ланки територіального устрою – громади.

Звичайно, ефективність управління, матеріально-фінансова спроможність муніципальних органів мають важливе значення для функціонування системи публічної влади на основі принципу субсидіарності, вдосконалення системи публічної адміністрації загалом. Однак, у ході цих змін важливо забезпечити таку організацію інфраструктури об'єднаних територіальних громад, яка створить можливості для забезпечення прав та свобод їх членів. Недопустимими видаються такі рішення, які пов'язані із загрозами порушенню права на повагу до людської гідності (такими, як видається, є довіз дітей до освітніх закладів протягом тривалого часу по бездоріжжю або автотранспортом, що спеціально не передбачений для перевезення дітей; відсутність представників медичного персоналу, що можуть надати першу невідкладну допомогу і т. ін.).

Поряд із цим, блокування реформи, що може виглядати як спроба забезпечити одну цінність – права окремих членів громад – може призвести до порушення інших. Адже, у кінцевому результаті, реформа має призвести до кращого забезпечення основоположних прав та свобод не тільки окремих громадян, але й членів територіальних громад загалом. Відтак, у ході реформи мають бути збалансовані інтереси різних суб'єктів на основі розуміння ієрархії та балансу цінностей, що має бути предметом ретельного аналізу у ході прийняття кожного конкретного рішення.

Варто наголосити на значенні ще однієї цінності – верховенства права – для розвитку муніципального права. Так, у Звіті про верховенство права Венеційської комісії сказано, що верховенство права є основоположною цінністю, яка охоплює сукупність таких формальних та матеріальних ознак, які передбачають консенсус верховенства права і правової держави: 1) законність (що включає прозорий, підзвітний і демократичний процес прийняття законів); 2) правова визначеність; 3) заборона свавілля; 4) доступ до правосуддя (яке здійснюється незалежними і неупередженими судами, у тому числі судовий перегляд адміністративних актів); 5) дотримання прав людини; 6) недискримінація і рівність перед законом.

Наведені елементи верховенства права є гарантією дотримання вимог щодо забезпечення прав людини та демократії, а тому мають важливе значення, у тому числі, і в ході триваючої в Україні реформи з децентралізації публічної влади. При цьому слід мати на увазі, що вимога законності передбачає не тільки вирішення важливих питань саме на рівні закону, але і відповідний процес його ухвалення, який має забезпечити належну якість законодавчого акту. Закон, яким запроваджуються зміни, спрямовані на децентралізацію, як ніякий інший, має бути чітким, логічним і повинен встановлювати зрозумілі правила поведінки для усіх задіяних суб'єктів наперед.

Стрільчук В.А.

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри правознавства
ЖНАЕУ

ПРЕДМЕТ МУНІЦИПАЛЬНОГО ПРАВА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Предмет галузі права є невід'ємним, основоположним атрибутом її самостійності, власної ідентичності серед сукупності галузей, що становлять систему національного права. Його наявність або ж відсутність, порядок із власним методом правового регулювання, дає беззаперечні підстави стверджувати про фак існування або ж ні окремої галузі права.

Констатація «status quo» муніципального права України як самостійної галузі права перебуває в безпосередній залежності від попередньо сформованої відповіді на питання: чи має муніципальне право власний предмет правового регулювання? Саме це питання є одними із найважливіших й, водночас, найбільш дискусійних в сучасній юридичній науці.

Не вдаючись у деталізацію розкриття різноманітних точок зору щодо відповіді на поставлене вище питання, відразу зазначимо, що з огляду на досягнення представників сучасної муніципально-правової доктрини, цілком очевидно, що муніципальне право має власний предмет правового регулювання. Адже достатні аргументи на користь даного твердження можна віднайти в численних працях таких вчених-правознавців, як М. О. Баймуратова, О. В. Батанова, І. А. Галіахметова, В. В. Кравченка, П. М. Любченка, М. В. Пітчика, В. Ф. Погорілка, О. Ф. Фрицького та багатьох інших.

Водночас, з початком ХХІ століття, а саме з інтенсифікацією контраверсійних процесів глобалізації та міждержавної інтеграції в муніципально-правовій науці актуалізується інше питання: чи впливають процеси глобалізації на розвиток предмету муніципально-правового регулювання?

Так, впливають, і досить вагомо. Підтвердженням тому слугує зумовлена глобалізаційними процесами практика сучасного муніципально-правового регулювання суспільних відносин країн Європейського Союзу.

Глобалізаційна епоха поставила сучасних науковців перед необхідністю переоцінки, здавалось би, аксіоматичних постулатів життєдіяльності та розвитку суспільних форм організації людства. Насамперед, це стосується ролі, місця та характеру відносин держави, інституцій державної влади та місцевого самоврядування. З одного боку, глобалізація як доцентрова тенденція гомогенізує політичний світ, уводить нові універсальні конструкти інституційної архітекτονіки влади, процедур, форм та стилю державного управління. З іншого – глобалізація викликає відцентровий спротив, новий сплеск уваги до локального управління як чинника певної національної ідентифікації, самоврядних традицій, чим підвищує значення та роль місцевого самоврядування [1, с. 3].

Юридичні особи можна поділити на окремі підвиди за різними ознаками. Залежно від існуючих форм власності в Україні юридичні особи поділяються на: а) приватні; б) колективні; в) державні; г) змішані. Відповідно до суб'єктного складу юридичні особи поділяються на: а) українські; б) спільні з участю іноземного інвестора; в) іноземні; г) міжнародні організації та об'єднання.

Отже, взявши до уваги все вищезазначене, можна сказати що особи, що беруть участь у цивільному праві, мають загалом схожий зміст прав та обов'язків. Але також різняться між собою через свій статус, позаяк юридична особа не може мати ідеально ті ж самі права та обов'язки як і фізична, через те що фізична особа представляє свої інтереси та виконує обов'язки тільки свої, в той самий час як юридична особа несе відповідальність за все об'єднання і долю (вклад) окремо кожного індивіда що входить до складу юридичної особи.

Список використаних джерел:

1. Конституція України, документ 254к/96-ВР, чинний, поточна редакція — Редакція від 21.02.2019
2. Цивільний кодекс України, документ 435-IV, чинний, поточна редакція — Редакція від 31.03.2019
3. Бутков І. М. Щодо визначення поняття “правовий статус фізичної особи-підприємця”. // Форум права. – 2013. – № 3. – С. 70–76.
4. Галуцько В.В. Новітній правовий статус фізичних осіб-підприємців як провідний чинник благополуччя Українського народу. // Форум права. – 2013. – №1. – С. 186 – 189.
5. Кравчук О. Три види правового статусу фізичної особи. // Вісник Національного технічного університету України “Київський політехнічний інститут”. Політологія. Соціологія. Право: Зб. наук.праць – 2017. – №1/2 (33/34). – С. 193-199.
6. Цивільне право України: Академічний курс/За заг.ред. Я.М.Шевченко.–К.: Ін Юре, 2003.– Т.1. Загальна частина.
7. Блашук Т.В. Особливості участі юридичних осіб публічного права у цивільних правовідносинах // "Приватне право і підприємництво"— випуск 8, Київ - 2009. - С. 51- 56.
8. Бірюков І. А., Заїка Ю. О. Цивільне право України: Загальна частина. - К., 2003. - с. 109
9. Цивільне право України: Підручник / Є. О. Харитонов, Н. О. Саніахметова. – К., 2003. – С. 125 – 126
10. Цивільне право України. Загальна частина: підручник / за ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової, Р.А. Майданика.-К., 2010.

Держава (в особі її органів державної влади) у ході реформи повинна діяти таким чином, щоб її дії не сприймалися як свавільні, що потребує не тільки прийняття нормативно-правових актів, якими ці дії передбачаються, а проведення широких консультацій із громадськістю, залучення представників громад, громадських організацій до напрацювання ключових рішень.

Вакарюк В.В.

студентка спеціальності «Право»
Київського Університету
імені Бориса Грінченка

ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ ЯК СУБ'ЄКТ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН

Питання громадських організацій зумовлено необхідністю демократизації суспільства, що може проявляти себе у громадянських ініціативах, створенні сільських, міських та регіональних громад, які повинні займатися місцевим самоврядуванням і бути рушійною силою під час прийняття важливих політичних рішень. На жаль, через нестабільність політичної і економічної ситуації, самосвідомість та громадянська позиція знаходиться на досить низькому рівні в переважній більшості населення.

Проблема формування національної свідомості, вираженої позиції, громадянських почуттів на сьогоднішній день є передумовою для створення, функціонування та розвитку мережі громадських організацій, тому що життєздатна мережа місцевих добровільних організацій створює соціальний капітал, активний громадянський сектор, формує життєві позиції, навички, знання. Необхідні для консолідації та розвитку демократії в Україні.

Слід зазначити, що в нашому суспільстві часто існує нерозуміння необхідності функціонування громадських організацій та взагалі існування громадських активістів, а через це відсутня і підтримка. У невеликих містах люди не зовсім розуміють важливість створення громадських організацій, а у великих не всі витримують конкуренцію «гігантів». Тому, першочерговим завданням є зміна погляду на громадські організації та громадських активістів у громаді, також необхідно донести важливість підтримки ГО, налаштувати на співпрацю жителів міста, громадських активістів, бізнесу та влади, необхідно зрозуміти роль громадських організацій в громаді в загальному сенсі.

Громадська організація в Україні - це закріплене та визначене Конституцією України, законами, іншими нормативно-правовими актами добровільне та організаційно сформоване об'єднання громадян, створене для вираження й задоволення інтересів і потреб громадян на засадах самоврядування.

Слід також зазначити та визначити, що рисами громадської організації є добровільність об'єднання, наявність певної організаційної структури, діяльність на засадах самоврядування та неприбутковий характер.

Громадська організація в Україні має конституційне та законодавче регулювання. Наступні статті Розділу II Конституції України присвячені громадським організаціям.

Згідно зі статтею 36 Конституції України, громадяни України мають право на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації для здійснення і захисту своїх прав і свобод та задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів, за винятком обмежень, встановлених законом в інтересах національної безпеки та громадського порядку, охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей.

Ніхто не може бути примушений до вступу в будь-яке об'єднання громадян чи обмежений у правах за належність чи неналежність до політичних партій або громадських організацій.

Стаття 37 Конституції України проголошує на тому, що утворення і діяльність політичних партій та громадських організацій, програмні цілі або дії яких спрямовані на ліквідацію незалежності України, зміну конституційного ладу насильницьким шляхом, порушення суверенітету і територіальної цілісності держави, підрив її безпеки, незаконне захоплення державної влади, пропаганду війни, насильства, на розпалювання міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі, посягання на права і свободи людини, здоров'я населення, забороняються.

Ст. 85 Цивільного кодексу України визначає, що непідприємницькими товариствами є товариства, які не мають на меті одержання прибутку для його наступного розподілу між учасниками.

Особливості правового статусу окремих видів непідприємницьких товариств встановлюються законом.

Одним із основних джерел правового забезпечення та функціонування громадських організацій в Україні є Закон України «Про громадські об'єднання». Цей Закон визначає правові та організаційні засади реалізації права на свободу об'єднання, гарантованого Конституцією України та міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, порядок утворення, реєстрації, діяльності та припинення громадських об'єднань.

Стаття 1 цього закону розкриває нам поняття громадської організації, а саме:

Громадська організація - це громадське об'єднання, засновниками та членами (учасниками) якого є фізичні особи.

Отже, можна виділити наступні характерні ознаки громадської організації як учасника цивільних правовідносин:

1) ознаки, властиві їй як юридичній особі (організаційна єдність, державна реєстрація та цивільна правосуб'єктність, проявами якої є майнова

підприємницькою є самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку. Фізичні особи мають право здійснювати підприємницьку діяльність як зі створенням, так і без створення юридичної особи. Фізична особа, яка на законних підставах займається підприємницькою діяльністю без створення юридичної особи, набуває статусу фізичної особи-підприємця.

Право на зайняття підприємницькою діяльністю на території України мають громадяни України, іноземці та особи без громадянства. Це право може бути обмежене лише у випадках, передбачених чинним законодавством України.

Як випливає зі ст. 50 ЦК України, дієздатність фізичної особи як підприємця пов'язана з двома умовами: а) набуття (надання) повної цивільної дієздатності фізичною особою, що бажає займатися підприємництвом; б) державна реєстрація фізичної особи як підприємця. Вагомою умовою для початку підприємницької діяльності фізичною особою (громадянином), є реєстрація ФОП згідно ЦК України.

Суб'єктами цивільних правовідносин і відповідно носіями особистих немайнових та майнових прав та обов'язків можуть бути не лише індивіди - фізичні особи, а й різні колективні утворення: підприємства та організації, господарські товариства, виробничі та споживчі кооперативи та інші подібні утворення. Однак для того, щоб мати можливість вступати у цивільні правовідносини і бути їх суб'єктами, ці колективні утворення наділяються за наявності певних ознак статусом юридичної особи.

На відміну від фізичних осіб, юридичні особи не є живими істотами і тому не мають природної волі, однак у них діє об'єднана людська воля і об'єднана людська думка в певному напрямі, зумовленому метою створення юридичної особи.

Юридична особа - це не окремий громадянин (фізична особа), а колективне утворення, певним чином організоване об'єднання людей (організація). Принципи формування цього об'єднання можуть бути різними: укладення трудових договорів (контрактів) робітниками і службовцями з адміністрацією державного підприємства, добровільне об'єднання громадян на основі членства в кооперативі тощо.

Кожна юридична особа має своє майно, воно є відокремленим, по-перше, від майна членів трудового колективу даної організації; по-друге, від майна держави чи автономного утворення, територіальної громади; по-третє, від майна інших організацій, у тому числі державних органів.

Юридична особа несе відповідальність за своїми зобов'язаннями належним їй (закріпленим за нею) майном, на яке за ст. 96 ЦК України та іншими актами законодавства може бути звернено стягнення. Юридична особа здатна мати такі самі цивільні права та обов'язки (цивільну правосуб'єктність), як і фізична особа, крім тих, які за своєю природою можуть належати лише людині.

встановлюватися законом, договором чи іншим передбаченим законодавством способом.

Громадянин є суб'єктом права не тільки тому, що держава дозволила йому це в спеціальних законодавчих актах, а й внаслідок вироблених суспільством традицій та звичаїв. Правовий статус фізичної особи як суб'єкта цивільного права характеризується не лише свободою і незалежністю, а ще й тим, що його свобода і незалежність є обмеженими. Адже, якщо особа претендує на те, щоб до неї ставилися як до суб'єкта права, поважали її честь і гідність, то і вона сама вона мусить таким же самим чином ставитися до інших. Аморальні вчинки особи при укладанні правочинів або виникненні інших юридичних фактів, порушення добрих звичаїв, що склалися в суспільстві, повинні зумовлювати недійсність таких правочинів (навіть у тому випадку, якщо законодавство не передбачає подібної підстави припинення відносин), або призводити до інших негативних для порушника наслідків.

Визначення правового статусу фізичної особи в цивільних правовідносинах є високо актуальним питанням, позаяк чинне законодавство в питаннях розмежування правового статусу характеризується наявністю численних прогалин і зон слабого регулювання. Питання розмежування правового статусу фізичної особи (людини і громадянина), фізичної особи-підприємця та юридичної особи – залишається значною правовою проблемою, що в окремих випадках призводить до надмірного втручання держави в приватну сферу.

Право на підприємницьку діяльність, не заборонену законом, одне з найважливіших конституційних прав людини і громадянина. Для здійснення права на підприємницьку діяльність, згідно з ч. 2 ст. 50 ЦК, ст. 58 ГК, фізична особа зобов'язана здійснити її державну реєстрацію в порядку, встановленому законом.

У цивільному праві суб'єкти, які виступають як учасники майнових і особистих немайнових відносин, урегульованих нормами цивільного права, іменуються особами. Поняття "особа" є узагальнюючим. Воно охоплює всіх суб'єктів цивільних правовідносин. Розділ другий ЦК України має назву "Особа" і містить три підрозділи, перший з яких ("Фізичні особи") присвячений людям як суб'єктам цивільного права, а два інші - юридичним особам і участі держави України та територіальних громад у цивільних правовідносинах.

Згідно із цивільним законодавством України до суб'єктів цивільно-правових відносин належать передусім люди. Відповідно до ст. 24 ЦК людина як суб'єкт цивільного права іменується фізичною особою. Для індивідуалізації фізичної особи як суб'єкта цивільного права важливе значення в деяких випадках має такий стан як здоров'я, який виражається у зниженні працездатності або її втраті. Якщо ці обставини настали внаслідок заподіяння їй шкоди іншою особою, то при відшкодуванні шкоди враховується ступінь втрати потерпілим працездатності.

Згідно зі ст. 42 Конституції України кожен має право на підприємницьку діяльність, що не заборонена законом. Статтею 42 ГК України передбачено, що

відокремленість, виступ юридичної особи у цивільних відносинах від свого імені, самостійна майнова відповідальність та здатність бути позивачем або відповідачем у суді);

2) ознаки, притаманні громадським організаціям як непідприємницьким товариствам (спеціальна правоздатність, непідприємницький характер діяльності та неприбутковість);

3) конститутивні ознаки, тобто необхідні й достатні для розкриття сутності громадської організації – мета створення і діяльності (громадські організації створюються для задоволення та захисту законних соціальних, економічних, творчих, вікових, національно-культурних, спортивних та інших спільних інтересів) та членський характер громадських організацій.

Ст. 21 ЗУ « Про громадські громадських об'єднання» містить права громадської організації для здійснення своєї мети:

1) вільно поширювати інформацію про свою діяльність, пропагувати свою мету (цілі);

2) звертатися у порядку, визначеному законом, до органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб з пропозиціями (зауваженнями), заявами (клопотаннями), скаргами;

3) одержувати у порядку, визначеному законом, публічну інформацію, що знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації;

4) брати участь у порядку, визначеному законодавством, у розробленні проектів нормативно-правових актів, що видаються органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування і стосуються сфери діяльності громадського об'єднання та важливих питань державного і суспільного життя;

5) проводити мирні зібрання;

6) здійснювати інші права, не заборонені законом.

2. Громадське об'єднання зі статусом юридичної особи має право:

1) бути учасником цивільно-правових відносин, набувати майнові і немайнові права відповідно до законодавства;

2) здійснювати відповідно до закону підприємницьку діяльність безпосередньо, якщо це передбачено статутом громадського об'єднання, або через створені в порядку, передбаченому законом, юридичні особи (товариства, підприємства), якщо така діяльність відповідає меті (цілям) громадського об'єднання та сприяє її досягненню. Відомості про здійснення підприємницької діяльності громадським об'єднанням включаються до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань;

3) засновувати з метою досягнення своєї статутної мети (цілей) засоби масової інформації;

4) брати участь у здійсненні державної регуляторної політики відповідно до Закону України "Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності";

5) брати участь у порядку, визначеному законодавством, у роботі консультативних, дорадчих та інших допоміжних органів, що утворюються органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування для проведення консультацій з громадськими об'єднаннями та підготовки рекомендацій з питань, що стосуються сфери їхньої діяльності.

3. Громадське об'єднання зі статусом юридичної особи, створена ним юридична особа (товариство, підприємство) може бути виконавцем державного замовлення відповідно до закону.

Громадські організації є однією з рушійних і дієвих сил в сучасному демократичному суспільстві. Коли вони беруть активну участь в житті держави, активізують свої сили і вирішують важливі суспільні питання і проблеми, то це означає, перш за все, їм необхідно донести до людей, якою силою володіє громадськість в прийнятті суспільно важливих рішень. Тут йдеться і про можливість громадського контролю над дією закону, контролю над виконанням слова закону та контролю щодо справедливого покарання осіб, що порушили закон.

Вагомою перевагою громадських організацій є те, що наше суспільство вже давно втратило довіру до владних структур, а громади, за своєю природою, повинні бути і є незалежними від влади і владних структур, чим викликають довіру серед громадськості і тим самим зможуть донести до громадян, якою ж силою воно володіє в прийнятті владних рішень та вирішенні державних питань.

Список використаних джерел:

1. Новохацький В. Тенденції забезпечення громадського інтересу в суспільстві та державі // Політичний менеджмент. - №6. - 2004. - С. 64-78.
2. Михайловська О. Держава і розвиток інститутів громадянського суспільства // Політичний менеджмент. - 2005. - №3 (12). - С. 108 – 114.
3. Рева С. Участь громадськості у процесі формування та реалізації державної політики // Політичний менеджмент. - 2006. - №3 (18). - С. 67 – 73.
4. Конституція України – Закон України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. - 1996. - № 30. - Ст. 141.
5. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року за №435-IV // Відомості Верховної Ради (ВВР). - 2003. - №№ 40-44. - ст.356.
6. Вашук Оксана Миколаївна. Конституційно-правовий статус громадських організацій України: Автореф. канд. юрид. наук: 12.00.02 / НАН України; Інститут держави і права ім. В.М.Корецького. - К., 2004. – Ст. 12-63
7. Закон України «Про громадські об'єднання» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4572-17>

3. Ухвала Луцького міськрайонного суду Волинської області від 13.02.2019 у справі № 0308/40/2012. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/79839604> (дата звернення: 21.02.2019).

4. Ухвала Кам'янець-Подільського міськрайонного суду Хмельницької області від 14.02.2019 у справі № 2-136/11. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/79894284> (дата звернення: 21.02.2019).

5. Ухвала Рівненського міського суду Рівненської області від 08.10.2018 у справі № 2н-55/10. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/76993850> (дата звернення: 21.02.2019).

6. Ухвала Шевченківського районного суду м. Києва від 04.12.2018 у справі № 761/37716/18. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/79654356> (дата звернення: 21.02.2019).

7. Ухвала Оболонського районного суду міста Києва від 08.10.2018 у справі № 756/7788/13-ц. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/77035910> (дата звернення: 21.02.2019).

Снісаревський С.М.
Група - ПРМ-1-18-1.4д
Студент V курсу:

ПРАВОВИЙ СТАТУС ОСІБ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ

Правовий статус — становище того чи іншого суб'єкта в правовій реальності, що відображається у його взаєминах з суспільством і державою, сукупність його прав та обов'язків. Правовим статусом у цивільному праві користуються такі особи як:

- Фізичні особи
- Фізичні особи підприємці (ФОП)
- Юридичні особи

Визначаючи правовий статус фізичної особи як суб'єкта цивільних правовідносин, слід зважати на те, що цивільне право має за мету врегулювати поведінку людей у різних життєвих ситуаціях та відносинах, забезпечити їм можливість самостійно вирішувати приватні та суспільно-значущі питання. Досягати цього можна лише у випадку, коли всі галузі права будуть спрямовані на захист особи як суб'єкта права. Відчути себе суб'єктом права людина може тільки тоді, коли усвідомить своє, чітко визначене місце в житті цілісного соціального організму, яким є держава.

Цивільне право як система юридичних приписів, основне місце в якому посідає індивід як суб'єкт правовідносин, воно є найкращим засобом для такого усвідомлення. Будучи носієм певних цивільних прав, особа має юридично забезпечену можливість діяти за своїм бажанням та щодо своїх переконань.

Необхідно тільки, щоб здійснення цих та інших прав відбувалося в певних правових межах та не суперечило законодавству. Ці межі можуть

інакше як за зверненням особи, поданим відповідно до цього Кодексу, в межах заявлених нею вимог і на підставі доказів, поданих учасниками справи або виступаючих в суді у передбачених цим Кодексом випадках.

В ч. 5 ст. 442 ЦПК України мова йде лише про виконавчі листи. Тому, при вирішенні питання, піднятого у відповідній заяві, суд, крім іншого, має встановити обставини щодо видачі відповідного виконавчого листа. Однак, суди видають не лише виконавчі листи, а й інші виконавчі документи, щодо яких може знадобитись вирішення питання про заміну осіб, зазначених в них як боржник чи стягувач. Наприклад, судові накази. Виникає питання: як бути, якщо виконавче провадження ще не відкрито, однак особа, зазначена як стягувач або боржник у судовому наказі, вибула і потрібно замінити її правонаступником? Видається доцільним, щоб відповідно до ч. 5 ст. 442 ЦПК України була можливість вирішувати питання про заміну стягувача або боржника до відкриття виконавчого провадження не лише у виконавчих листах, а і в інших виконавчих документах, що видаються судами, які розглядають справи в порядку ЦПК України (навіть якщо такі виконавчі документи одночасно є і судовими рішеннями). В судовій практиці вже можна віднайти судові рішення в яких судом замінено стягувача або боржника до відкриття виконавчого провадження за судовим наказом [6], [7].

Враховуючи наведене, можна узагальнити, що заміна сторони виконавчого провадження відбувається судом в порядку ч.ч. 1-4 ст. 442 ЦПК України за умови відкритого виконавчого провадження, заміна судом стягувача або боржника до відкриття виконавчого провадження, відбувається відповідно до ч. 5 ст. 442 ЦПК України. Тому, заявникам варто бути точними при формулюванні вимог до суду та їх обґрунтуванні, а суди мають в обов'язковому порядку встановлювати обставини наявності / відсутності виконавчого провадження для визначення норми права, яка підлягає застосуванню. Також видається доцільним, щоб в порядку ч. 5 ст. 442 ЦПК України до відкриття виконавчого провадження особи, визначені як стягувач або боржник, могли бути замінені не лише у виконавчих листах, а й у інших виконавчих документах, що видаються судами, які розглядають справи в порядку ЦПК України. Тому, доцільним видається ч. 5 ст. 442 ЦПК України викласти в такій редакції: «Положення цієї статті застосовуються також у випадку необхідності заміни особи, зазначеної як боржник або стягувач у виконавчому документі, що виданий судом, яким розглянуто справу в порядку цивільного судочинства».

Список використаних джерел:

1. Цивільний процесуальний кодекс України : наук.-практ. комент. : у 2 т. / С. Я. Фурса та ін. За заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. С. Я. Фурси. Зі змінами та допов., станом на 15 серп. 2008 р. Київ : Фурса С. Я. вид., КНТ. 2009. Т. 2. 816 с.
2. Ухвала Рубіжанського міського суду Луганської області від 14.02.2019 у справі № 425/511/19. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/79822004> (дата звернення: 21.02.2019).

Вітюк А.М.

Студентка 3 курсу Факультету
права та міжнародних відносин
Київського університету імені
Бориса Грінченка

ПРОБЛЕМИ ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ ЗАВДАНОЇ КАЛІЦТВОМ, АБО ІНШИМ УШКОДЖЕННЯМ ЗДОРОВ'Я ОСОБИ, ЯКА РЯТУВАЛА МАЙНО ІНШОЇ ОСОБИ.

Вступ: Завдання шкоди – це досить поширене питання в рамках сьогодення. Дуже часто людям доводиться ризикувати власним життям, рятуючи майно, якому була завдана шкода. Актуальним це питання є саме, тому що сторонами зобов'язань виступають такі суб'єкти та об'єкти як: 1. майно іншої особи 2. власник майна якого рятувалося. У разі смерті рятувальника стороною виступають його спадкоємці. Дії рятувальника повинні мати добровільний характер і бути спрямованими на усунення як обставин, які можуть загрожувати чужому життю, здоров'ю чи майну, так і негативних наслідків події, яка вже настала.

Актуальність теми: Мабуть кожному із нас доводилося зустрічати випадки, коли завдається шкода майну. Насьогодні – це є досить актуальне питання, оскільки досить велика шкода припадає саме на майно, фізичної або юридичної особи. За шкоду завдану каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я особі, яка рятувала майно іншої особи, передбачена майнова в деяких випадках навіть кримінальна відповідальність. Накладення відповідальності залежить саме від ступеня тяжкості завданої шкоди. У статті 1162 Цивільного Кодексу України чітко вказані зобов'язання, що виникають в зв'язку з рятуванням майна, а також у статтях 1166-1168 вказані чіткі міри відповідальності за завдану шкоду.

Проблема дослідження: Відшкодування шкоди є однією з найбільших проблем людства. А найголовнішим є протиправність заподіяної шкоди. Заподіяння шкоди майну є небезпечним, як для власника та рятувальника майна, так і для всього суспільства. Тому, що коли заподіюється шкода майну, це має досить великий тиск на свідомість особистості. За допомогою психологічного тиску, можуть статися досить значні проблеми зі здоров'ям особи як в моральному, так і в фізичному плані. Яким чином це відбувається? Під час завдання шкоди майну, особа зазнає сильного стресового удару, що призводить іноді до негативних наслідків для суспільства. Іноді від сильного душевного хвилювання, особа може вчинити замах або навіть злочин. У разі завдання шкоди каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я, особі, яка рятувала майно іншої особи, має бути відшкодовано як моральні, так і фізичні збитки.

У випадку відшкодування шкоди завданої каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я, відбувається одноразово або здійсненням щомісячних

платежів. У разі смерті особи, шкода відшкодовується батькам, дітям або тим, хто проживали з нею однією сім'єю.

Небезпека, що загрожує майну, повинна бути реальною та наявною, об'єктивно існувати і фактично бути на момент вчинення дії із запобігання шкоді. Для виникнення обов'язку відшкодувати шкоду необхідно, щоб між діями потерпілого із запобігання загрози шкоди майна і шкодою, якої він зазнав, був причинний зв'язок. Відшкодування шкоди можливе, якщо особа має змогу його надати, а також якщо майно, від якого було відвернуто реальну загрозу шкоди, мало істотну цінність. При цьому відшкодування шкоди не повинне перевищувати вартості цього майна.

Обов'язок щодо повернення майна або компенсації його вартості повинен бути виконаний його набувачем негайно після того, як він дізнався про безпідставність отримання цього майна. В інших випадках він повинен відшкодувати потерпілому збитки, викликані наступною зміною вартості майна. Відповідно до статті 1214 Цивільного кодексу України особа, яка набула майно або зберегла його у себе без достатньої правової підстави, зобов'язана відшкодувати всі доходи, які вона одержала або могла одержати від цього майна з часом, коли ця особа дізналася про володіння цим майном без достатньої правової підстави.

Якщо шкода була завдана каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я особі, яка без відповідних повноважень рятувала від реальної загрози майно іншої особи, то така шкода відшкодовується державою у повному обсязі.

Вирішення проблеми дослідження: Під час завдання будь-якої шкоди, має наступати її відшкодування. Якщо вона була завдана в моральному аспекті, тоді до особи застосовується майнова та в деяких випадках навіть кримінальна відповідальність. У Цивільному та Кримінальному кодексах України чітко зазначені міри накладення відповідальності за завдану моральну та фізичну шкоду завдану особі, яка рятує майно. Постраждалому від нещасного випадку має надатися невідкладна медична допомога в деяких випадках навіть психологічна та фізична реабілітація, в залежності від ступеня тяжкості завданої шкоди. Адже, згідно зі статтями 22-23 Цивільного Кодексу України особа має право на відшкодування як моральної так і майнової шкоди. Моральна шкода може проявлятися таким чином: у фізичному болю та стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку з каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я або іншими випадками передбаченими Цивільним законодавством. Шкода має відшкодовуватися грошми, іншим майном або в інший спосіб. Розмір грошового відшкодування визначається судом, залежно від характеру правопорушення та душевних страждань завданих особі. У випадку завдання шкоди, вона може бути відшкодована і в інший спосіб, зокрема шкода завдана майну може відшкодовуватися в натурі (передання речі того ж роду та тієї ж якості, пошкодження пошкодженої речі.) Також, завдання моральної шкоди вважається приниженням гідності як власника, так і рятувальника майна. Відповідно до статті 28 Конституції України, кожен має право на повагу до своєї честі та гідності. За приниження гідності іншої особи мають бути

Положення ч. 5 ст. 442 ЦПК України передбачають, що положення цієї статті застосовуються також у випадку необхідності заміни боржника або стягувача у виконавчому листі до відкриття виконавчого провадження. В даному випадку неможливо не помітити певну неточність у формулюванні «... боржника або стягувача у виконавчому листі ...», особи набувають статусу сторін виконавчого провадження після відкриття виконавчого провадження. Натомість як в ч. 5 ст. 442 ЦПК України мова йде про період часу до відкриття виконавчого провадження. На проблематику «перетворення» позивача / відповідача у стягувача / боржника вже неодноразово зверталася увага вченими-юристами [1, с. 20]. Тому, в положеннях ч. 5 ст. 442 ЦПК України мова радше має йти не про стягувача або боржника, а про особу, яка зазначена як стягувач або боржник у відповідному виконавчому документі.

В деяких судових рішеннях можна прослідкувати, що суди розрізняють поняття «заміна сторони виконавчого провадження» (ч. 1 ст. 442 ЦПК України, ч. 5 ст. 15 Закону України «Про виконавче провадження») та «заміна стягувача чи боржника у виконавчому листі» [2], [3], [4]. Щодо останньої ухвали варто зауважити, що хоча дійсно, є різниця між поняттями «заміна сторони виконавчого провадження» (здійснюється при умові, що виконавче провадження відкрито) (ч. 1 ст. 442 ЦПК України) та «заміна стягувача або боржника у виконавчому листі до відкриття виконавчого провадження» (ч. 5 ст. 442 ЦПК України), сторонами виконавчого провадження є стягувач та боржник. Тому, навіть якщо заявник зазначає у своєму зверненні до суду, що він просить суд замінити стягувача у виконавчому провадженні і посилається, зокрема на ч. 1 ст. 442 ЦПК України, то варто пам'ятати, що таке формулювання цілком відповідає положенням ч. 1 ст. 442 ЦПК України, оскільки стягувач є стороною виконавчого провадження; також суд має на підставі поданих доказів встановити чи відкрито відповіде виконавче провадження, адже заміна сторони виконавчого провадження, відповідно до ч. 1-4 ст. 442 ЦПК України, відбувається за умови існування відкритого провадження. Відповідно до приписів ч. 5 ст. 442 ЦПК України відбувається не заміна сторони виконавчого провадження, а заміна особи, яка зазначена як стягувач або боржник у відповідному виконавчому листі за умови, що виконавче провадження не відкрито. Тут показовою є ухвала Рівненського міського суду Рівненської області від 08.10.2018 у справі № 2н-55/10: суд відмовив заявнику у задоволенні заяви про заміну сторони виконавчого провадження, зазначивши, що «...Звертаючись до суду з заявою про заміну стягувача у виконавчому провадженні, заявником не надано доказів, які б свідчили про те, що виданий судовий наказ у справі № 2н-55/10 стосовно боржника ОСОБА_1 пред'являвся для примусового виконання та на теперішній час за ним відкрито виконавче провадження, що триває. В зв'язку з цим, суд позбавлений можливості визначитись щодо наявності передбачених ч. 1 або ч. 5 ст. 442 ЦПК України процесуальних підстав для заміни стягувача...» [5]. Взагалі, заявникам варто бути точними у формулюванні своїх вимог до суду та їх обґрунтуванні. Адже, згідно ч. 1 ст. 13 ЦПК України, суд розглядає справи не

Список використаної літератури:

1. Макаренко М. М. Особливості допиту підозрюваних у вчиненні злочинів, пов'язаних зі знищенням, підробкою або зміною номерів вузлів та агрегатів транспортного засобу. Південноукраїнський правничий часопис. №3. 2014. С.158-161
2. Корж В.П. Теоретические основы методики расследования преступлений совершаемых организованными преступными образованиями в сфере экономической деятельности: Монография. Харьков: Изд-во Нац. ун-та внутр. дел, 2002. 412 с.
3. Бандурка О.М. Професійна етика працівників органів внутрішніх справ: навч. посібник. Харків: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2001. 220 с.
4. Котюк І.І. Традиційне уявлення про сутність тактичного прийому слід переглянути. Бюлетень Міністерства юстиції України. 2003. №3. С. 34-39.

Сергієнко Н.А.

кандидат юридичних наук, адвокат,
старший викладач кафедри публічного
та приватного права факультету
права та міжнародних відносин
Київського університету
імені Бориса Грінченка

ДО ПИТАННЯ ЗАМІНИ БОРЖНИКА АБО СТЫГУВАЧА У ВИКОНАВЧИХ ЛИСТАХ ДО ВІДКРИТТЯ ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ (ВІДПОВІДНО ДО Ч. 5 СТ. 442 ЦПК УКРАЇНИ)

Реформування цивільного судочинства, що нещодавно мало місце в Україні, характеризувалось цілою низкою новел у правовому регулюванні здійснення цивільного процесу. Однією з таких новел стало запровадження можливості заміни особи, яка зазначена як боржник або стягувач у виконавчому листі до відкриття виконавчого провадження. В цілому, проблематика цивільного судочинства, виконавчого провадження, їх окремих аспектів та питань представлена в наукових працях С. Я. Фурси, Є. І. Фурси, О. С. Снідевича, І. С. Мельник, С. В. Щербак, А. М. Авторгова та інших науковців-юристів. Однак, питанню заміни особи, яка зазначена як боржник або стягувач у виконавчому листі до відкриття виконавчого провадження, майже не була приділена увага в самостійних наукових дослідженнях. Наведене обумовлює актуальність наукового осмислення вказаної теми. Враховуючи формат тез наукової доповіді та її обсяг, автор даних тез ставить метою даного дослідження аналіз практики застосування положень ч. 5 ст. 442 ЦПК України щодо заміни особи, яка зазначена як боржник або стягувач у виконавчому листі до відкриття виконавчого провадження.

застосовані такі види покарань як: громадський осуд (у випадку незначного правопорушення), у інших випадках (катування, каліцтво або інше жорстоке поводження), має застосовуватися кримінальна відповідальність до тих осіб, які вчинили злочин або завдали іншої шкоди. Також, право на відшкодування шкоди закріплено в більшості актів ЄС у сфері договірних прав, як-от Директиви та Регламенти, які теж певною мірою можна розглядати як уніфіковані акти. Останньою з них можна назвати Директиву 2014/104/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 26 листопада 2014 р. про певні правила, що регулюють дії стосовно відшкодування шкоди, відповідно до національного законодавства за порушення положень законодавства про конкуренцію держав-членів та Європейського Союзу [14]. Основною метою, як сказано в преамбулі до Директиви 2014/104 (п. 9), є запобігання збільшенню відмінностей між правилами держав-членів, що регулюють питання відшкодування шкоди. [14]. На жаль, Директива не містить визначення шкоди та її складових. Проте принцип права на повну компенсацію в цій Директиві передбачено (ч. 1 ст. 3). Отже, в українських та уніфікованих європейських актах відсутнє визначення понять «шкода» та «збитки», проте в них розкривається їх обсяг та складові. В українському та європейському законодавстві закріплено принцип повної компенсації шкоди. При цьому згідно з європейським та українськими підходами, незважаючи на відмінності в термінології, компенсації підлягають як реальні збитки, так і вигода. Тому можна стверджувати, що загальне розуміння категорії відшкодування шкоди не відрізняється в українському та європейському законодавстві. Однак, українському законодавцю слід чітко і послідовно провести співвідношення «шкоди» та «збитків». Також у статті 1192 Цивільного Кодексу України зазначені способи відшкодування шкоди завданої майну потерпілого.

З урахуванням обставин справи суд за вибором потерпілого може зобов'язати особу, яка завдала шкоди майну, відшкодувати її в натурі (передати річ того ж роду і такої ж якості, пошкоджену річ тощо) або відшкодувати завдані збитки у повному обсязі.

Розмір збитків, що підлягають відшкодуванню потерпілому, визначається відповідно до реальної вартості втраченого майна на момент розгляду справи або виконання робіт, необхідних для відновлення пошкодженої речі. Саме такими способами, на мою думку можна вирішити проблеми відшкодування шкоди завданої каліцтвом особі, яка рятувала майно іншої особи в незалежності від статусу фізичної або юридичної особи.

Висновок: Провівши дане наукове дослідження можна зробити висновок, що шкода завдана каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я, відшкодовується в різних випадках по-різному. Відповідно до чинних нормативно-правових актів завдання шкоди майну, тягне за собою накладення майнової відповідальності. Або ж якщо присутні наслідки неусунення загрози майну фізична або юридична особа має право вимагати заборони діяльності, яка створює загрозу. Також провівши дослідження можна сказати, що шкода завдана каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я завдає не лише

матеріальних наслідків, але й має значний психологічний вплив, як на рятувальника, так і на власника, майно якого потрапило під загрозу. Завдаючи шкоди майну, порушуються не лише майнові та немайнові права особи, але й честь та гідність власника. Загроза здоров'ю рятувальника тягне за собою кримінальну відповідальність, в залежності від тяжкості завданих наслідків передбачених відповідними нормами Кримінального кодексу України. Ще можна сказати, що будь-яка шкода відшкодовується в значному розмірі, але й не переквищує вартості ушкодженого майна. Якщо шкода була завдана здоров'ю особи, тоді мають бути відшкодовані не лише матеріальні збитки, а також сплачені медичні послуги постраждавшому рятувальнику. Так як здоров'я, честь та гідність вважаються найвищою соціальною цінністю та відповідно до норм закону є недоторканими.

Отже, якщо кожен із нас буде намагатися запобігати даним ситуаціям або ж хоча б даному випадку, максимально відшкодовувати завдані збитки, тоді рівень життя суспільства стане значно кращим.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України чинне законодавство зі змінами та доповненнями станом на 12 вересня 2018 року (офіційний текст)
2. Конституція України чинне законодавство зі змінами та доповненнями станом на 1 вересня 2017 року (офіційний текст)
3. Цивільне право України Дзера О.В. наук. праці Кузнецов Н.С. Київ 2017р
4. Цивільне право України Борисова І.В. Київ 2011р
5. Українське цивільне право Заїка Ю.Ю. Київ 2005р
6. Кримінальний кодекс України чинне законодавство зі змінами та доповненнями станом на 10 лютого 2018 року (офіційний текст)

Волошенко В.В.
студентка IV курсу
факультету права і
міжнародних відносин
Київського університету
імені Бориса Грінченка

УЧАСТЬ РОДИЧІВ В ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРОЦЕСІ

Актуалізація інтересу до питання участі родичів в господарському процесі зумовлюється одвічною присутністю родинних зв'язків у сучасному суспільстві. Враховуючи, що така цінність як «родинні відносини» в межах своїх дій може бути не контролюваною, законодавець вирішив за необхідне врегулювати це явище навіть у ніші господарського-процесуального права.

коли кожен із учасників ввійшов у склад кримінального колективу і скільки часу перебував у ньому;

чи існували зв'язки з корумпованими працівниками органів влади та управління і в чому вони виявлялися;

хто вибирав об'єкт злочинного посягання та розробляв план вчинення злочинів, здійснював підготовчі дії, в тому числі розподіляв ролі;

в чому конкретно полягав план підготовки до вчинення злочину; ким і як вивчалася обстановка вчинення злочину, інші [2, с. 338–339].

Тактика допиту підозрюваного залежить від ситуації, що склалася (конфліктна чи безконфліктна). Безконфліктна ситуація має місце, коли підозрюваний визнає вину, конфліктна, коли він не визнає себе винуватим або визнає вину частково. У ситуації, коли підозрюваний визнає себе винуватим, слідчому, на наш погляд належить встановити:

місце вчинення злочину;

час, протягом якого тривала злочинна діяльність;

спосіб незаконного корисливого вилучення природних ресурсів (злочинного забруднення об'єктів природи, злочинного знищення чи пошкодження природних об'єктів, порушення встановлених правил екологічної безпеки);

чи були співучасники злочину та розподіл поміж ними ролей; які вживалися заходи з метою приховання слідів злочинної діяльності тощо.

У ситуаціях, коли підозрюваний не визнає себе винуватим, слідчому в ході допиту з метою викриття його вини доцільно використовувати такі тактичні прийоми:

пред'явлення речових доказів;

оголошення показань свідків;

оголошення результатів окремих слідчих (розшукових) дій, деталізація показань підозрюваного (продумати всі свої показання підозрюваний не може), проведення повторних допитів з тих самих обставин.

Тактичні прийоми повинні відповідати ознакам правильності та допустимості, які визначаються, по-перше, тим, чи не суперечать вони закону; по-друге, чи сприяють встановленню достовірних даних і чи не можуть викликати побічних негативних наслідків; по-третє, чи не розходяться ці прийоми і методи з моральними вимогами і чи не суперечать вони моралі [3, с.61]. Викладені тактичні прийоми слідчий може поєднувати у тактичні комбінації, оскільки саме поєднання тактичних прийомів у ході розв'язання конкретного процесуального завдання утворює тактичну комбінацію [4, с. 38].

Найбільшу складність становить процес одержання необхідних даних від особи, яка заперечує факт вчинення злочину. Не меншою складністю являється собою допит підозрюваного, який частково визнає свою вину. Крім того, допит вказаних осіб ускладнюється ще й тим, що їх встановлення мали місце через деякий час після вчинення злочину. Будучи встановленими, зазначені особи використовують різноманітні хитрощі, аби уникнути відповідальності за вчинене.

3. Кримінальний Кодекс України Закон України від 13.04.2012 року // Відомості Верховної Ради України. 2013 р. – №№ 9-10, 11-12, 13. – Ст. 152.

4. Рожко Т.А. Деякі питання кримінально-правової класифікації злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканності. URL: <http://liber.onu.edu.ua:8080/bitstream/handle/123456789/9988/151-153.pdf;jsessionid=CD4DE0F327976402D2CA6A79A728DA0D?sequence=1>

5. Холод О.П. Поняття, спільні ознаки та класифікація злочинів проти статевої свободи і статевої недоторканності особи. URL: <http://radnuk.info/statti/569-kvalif/15200-2011-01-21-10-05-35.html>.

Пустовойтова Я.В.

здобувач кафедри криміналістичного
забезпечення та судових експертиз
ННІ № 2 НАВС

ОСОБЛИВОСТІ ДОПИТУ ПІДОЗРЮВАНОГО ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ НЕЗАКОННОГО ВИДОБУТКУ ДОРОГОЦІННОГО КАМІННЯ ОРГАНОГЕННОГО УТВОРЕННЯ

При розслідуванні незаконного видобутку дорогоцінного каміння організованого утворення однією з невідкладних слідчих (розшукових) дій є допит підозрюваного.

На початку допиту підозрюваний допитується про обставини, що стали підставою для його затримання або обрання щодо нього запобіжного заходу. У ході допиту підозрюваного у вчиненні злочину з'ясовуються різні обставини: інформація про інших осіб, які брали участь у вчиненні злочину, про роль кожного із них; які оформлялися документи; причини й умови, що сприяли вчиненню злочину тощо.

В ході підготовки до допиту підозрюваного, який вчинив злочин у групі важливо визначити черговість допиту підозрюваних і враховувати при цьому їх рольові функції, особистісні якості особи злочинця, його психологічні особливості, характеру взаємин з іншими учасниками процесу. Слідчому необхідно мати на увазі, що деструктивні злочинні організації характеризуються такими соціально-психологічними особливостями, які в загальному контексті групових процесів можуть набувати яскраво вираженої або спотвореної форми. Насамперед це наявність харизматичного лідера, який володіє визначеним інтелектом, що може чинити величезний психічний тиск на допитуваного при виборі ним позиції на допиті [1, с.160].

При допиті підозрюваного члена злочинної (організованої) групи необхідно з'ясувати наступні обставини:

склад злочинної групи, рольові функції її учасників;
хто є організатором, виконавцями;
протягом якого часу функціонувала злочинна (організована) група;

У зв'язку з тим, що норм, які б регулювали роль родича в господарському процесі не так багато, мною була виявлена потреба в сучасному галузевому дослідженні даного питання.

Першочергово необхідно звернутися до Господарського процесуального кодексу України (ГПК України), як основного регулятора господарського процесу в Україні. В рамках цього нормативно-правового акту чітко зазначені обмеження для учасників процесу, стосовно їх перебування у родинних відносинах.

Частина 2 статті 35 ГПК України встановлює обмеження для «арбітра» господарського спору. У статті зазначається, що суддя не може розглядати справу і підлягає відводу у випадку, якщо він є членом сім'ї або близьким родичем сторони або інших учасників судового процесу, або осіб, які надавали стороні або іншим учасникам справи правничу допомогу у цій справі, або іншого судді, який входить до складу суду, що розглядає чи розглядав справу. Частина 3 цієї ж статті додає, що до складу суду не можуть входити особи, які є членами сім'ї, родичами між собою чи родичами подружжя [1].

В межах досліджень господарсько-процесуального права, В.В. Петрик зазначає одну з підстав відводу судді – наявність родинних зв'язків з особами, які беруть участь в судовому процесі [2]. Аналогічне обмеження для судді в проведенні господарського судового процесу описує О.П. Світличний [3].

До кола родичів віднесено чоловіка, дружину, батька, матір, вітчима, мачуху, сина, дочку, пасинка, падчерку, брата, сестру, діди, бабу, внука, внучку, усиновлювача чи усиновленого, опікуна чи піклувальника, особу над якою встановлено опіку чи піклування, члена сім'ї або близького родича цих осіб. Варто відмітити, що даний перелік міститься не лише в ГПК України, також його можна знайти в пункті 3 частині 1 статті 20 Цивільного кодексу України [4].

Така підстава відводу для суддів існує не лише в українській судовій системі. Аналізуючи юридичну практику, до прикладу правників Сполучених Штатів Америки, можна відмітити, що там також наявні чіткі обмеження перебування у родинних відносинах з суддею. Підтвердження даної думки вказане в статті «Disqualification issues when a judge is related to a lawyer». В ній говориться, що суддя може бути дискваліфікованим у разі, якщо інший учасник процесу є його родичем в межах третього ступеня відносин. Таким чином, суддя не може виносити рішення у справі, де він виступає родичем (матір'ю, батьком, дочкою, сином і тд.) позивача чи відповідача, або навіть їх представника. Однак, суддя не може бути дискваліфікованим у випадку, коли інший учасник пов'язаний до нього поза третього ступеня відносин. Наприклад, коли двоюрідний брат судді виступає в якості адвоката, якщо вони не мають інших близьких родичів або їх родинні зв'язки такі, що об'єктивність судді не буде порушеною.

Крім того обмеження у родинних зв'язках наявні і для інших учасників судового процесу. До прикладу стаття 68 ГПК України, яка регулює питання відмови свідка від давання показань на вимогу суду, передбачає, що свідок має

право відмовитися давати показання в тому випадку, якщо вони стосуватимуться його самого, членів його сім'ї чи близьких родичів, які можуть тягнути юридичну відповідальність для нього або таких членів сім'ї чи близьких родичів [1]. В даному аспекті важливо зауважити, що дане право гарантоване статтею 63 Конституції України: право особи на відмову давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначається законом [5].

В. С. Бухиринський відстоює думку, що учасник справи має право відмовитися від надання відповіді на поставлені запитання в разі, якщо він відноситься до категорії осіб, які не можуть бути допитані як свідки згідно ст. 67 ГПК України; якщо показання стосуються його самого, членів сім'ї чи близьких родичів [6].

Окремо, варто згадати про експерта у господарському процесі, правовий статус якого визначений статтею 31 ГПК України та Законом України «Про судову експертизу» [7]. Для забезпечення неупередженості та об'єктивності експерта, сторони та прокурор, мають право заявити відвід судовому експерту, якщо він є родичем осіб, які беруть участь в судовому процесі, а також з мотивів його некомпетентності [8].

Слід окремо сказати, про представника, а саме адвоката, як учасника процесу. Більшість науковців, в тому числі О. І. Харитонова, стверджує, що адвокат не має права прийняти доручення про надання юридичної допомоги у випадках, коли він є родичем особи, яка провадить дізнання, слідчого, прокурора, будь-кого із складу суду, потерпілого, позивача. Однак, господарський кодекс прямо не обмежує можливість участі «адвоката-родича» в процесі. Тобто, син будучи адвокатом, формально, може представляти інтереси свого батька перед судом чи іншими органами державної влади [9].

Законодавець чітко передбачає обмеження участі родичів у господарському та інших процесах. Така позиція на мою думку, є обґрунтованою. Одним, і з небагатьох джерел, є стаття 57 ГПК України, яка дозволяє батькам, опікунам чи піклувальникам бути представниками малолітніх чи неповнолітніх осіб в господарському процесі.

На практиці родинні відносини, які виникають на підставі специфічних юридичних фактів, можуть стати підставою чи то для відкладення розгляду справи, чи для прийняття певного рішення у справі. Таке розуміння не є науково обґрунтованим, а лише мої власним припущенням. Однак, вважаю, що нижче наведені приклади повинні стати достатньою основою для такого висновку.

Згідно пункту 23 Постанови Пленуму Верховного Суду України від 06 листопада 2009 року №9, правочин може бути визнаний судом недійсним на підставі статті 233 ЦК України, якщо його вчинено особою під впливом тяжкої для неї обставини і на край невідгідних умовах, чим друга сторона правочину скористалася. Тяжкими обставинами можуть бути тяжка хвороба особи, членів її сім'ї чи родичів, смерть годувальника, загроза втратити житло чи загроза банкрутства та інші обставини, для усунення або зменшення яких необхідно

розглядати як посягання на статеву свободу чи статеву недоторканість людини і, відповідно, визнавати скоєне зґвалтуванням чи сексуальним насильством.

Кваліфікація зазначеної поведінки має здійснюватись за сукупністю злочинів – за п. 9 ч. 2 ст. 115 КК (убивство з метою полегшити вчинення іншого злочину) і за відповідною частиною ст. 297 КК (наруга над тілом померлого). Якщо особа вчинила умисне вбивство з метою задовольнити статеву пристрасть з трупом, однак сам акт некрофілії здійснити не встигнула, то вчинене повинне кваліфікуватись за п. 9 ч. 2 ст. 115, ч. 1 ст. 14 і відповідною частиною ст. 297 КК. Якщо винуватий, вчинивши вбивство під час подолання опору потерпілого, вчиняє сексуальне проникнення у його тіло, не усвідомлюючи, що потерпілий вже загинув, то вчинене має розцінюватись як умисне вбивство, поєднане із зґвалтуванням, і додатково – як замах на зґвалтування.

Відповідно до ч. 2 ст. 15 КК такий замах є закінченим, а з погляду кримінально-правової доктрини він є замахом на так званий непридатний об'єкт. Якщо сексуальне проникнення відбувається за згодою сторін, однак у його процесі один із партнерів (будучи, наприклад, схильним до садизму) застосовує до іншого фізичне насильство, то кваліфікація за ст. 152 КК повинна виключатись, а вчинене може розглядатись як злочин проти здоров'я особи. Кримінально-правова оцінка заподіяння шкоди здоров'ю особи у цьому разі, серед іншого, має ґрунтуватись на врахуванні наявності (відсутності) згоди потерпілого як обставини, що виключає злочинність діяння.

Примушування особи до зайняття проституцією із застосуванням насильства, яке набуло вигляду зґвалтування, потребує кваліфікації за ст. 303 і ст. 152 КК. Поєднане із зґвалтуванням посягання на здоров'я людей під приводом проповідування релігійних віровчень чи виконання релігійних обрядів має кваліфікуватись за сукупністю злочинів, передбачених ст. 152 і ст. 181 КК.

Зґвалтування, поєднане з незаконним проникненням до житла чи до іншого володіння особи, потребує кваліфікації за сукупністю злочинів, передбачених ст. 152 і ст. 162 КК. Примушування до участі у створенні порнографічних творів і зображень, якщо при цьому вчиняється зґвалтування акторів, треба кваліфікувати за сукупністю злочинів, передбачених ст. 152 і ст. 301 КК. Заволодіння майном особи, потерпілої від зґвалтування, потребує додаткової кваліфікації за нормами КК про відповідальність за злочини проти власності.

Список використаних джерел:

1. Дудоров О.О. Злочини проти статевої свободи та статевої недоторканності особи (основні положення кримінально-правової характеристики): практ. посібник / МВС України, Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е.О. Дідоренка. Северодонецьк: РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2018. 92 с.
2. Конституція України : закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : [офіційний веб портал]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vp>.

Якщо зґвалтування або замах на зґвалтування поєднані із заподіянням тяжкого тілесного ушкодження, віднесеного до такого не за наслідками, то ці дії також повинні тягнути відповідальність за ч. 5 ст. 152 КК. Такий підхід ґрунтується на тому, що КК не встановлює диференційовану відповідальність за різновиди тяжкого тілесного ушкодження. Небезпека для життя в момент заподіяння характеризує у складі злочину, передбаченого ст. 121 КК, не суспільно небезпечне діяння, а суспільно небезпечні наслідки. Тяжке тілесне ушкодження, віднесенне до такого за ознакою небезпечності для життя в момент заподіяння, не є формальним складом злочину, у зв'язку з чим його заподіяння повинне розглядатися як прояв тяжких наслідків зґвалтування.

Дії особи, яка в процесі зґвалтування або відразу після нього вчинила умисне вбивство потерпілої особи, у судовій практиці кваліфікуються за п. 10 ч. 2 ст. 115 КК (вбивство, поєднане зі зґвалтуванням) і ст. 152 КК (інкримінування тієї чи іншої частини статті КК про зґвалтування залежить від наявності в діях винуватого кваліфікуючих (особливо кваліфікуючих) ознак цього злочину). За вказаних обставин смерть потерпілої особи не може розглядатися як прояв тяжких наслідків зґвалтування, інакше умисне спричинення смерті потерпілому буде двічі інкриміноване винуватому, а це порушуватиме принцип недопустимості подвійного інкримінування (ч. 1 ст. 61 Конституції України, ч. 3 ст. 2 КК). Традиційний підхід, у межах якого вчинене утворює зазначену сукупність злочинів, виходить з того, що: умисне вбивство не є способом вчинення зґвалтування, а зґвалтування, своєю чергою, – способом вчинення умисного вбивства; зґвалтування не охоплюється об'єктивною стороною (не містить ознак) умисного вбивства і навпаки; вказані злочини посягають на різні безпосередні об'єкти та вчиняються різними діяннями, а тому потребують самостійної юридичної оцінки; у п. 10 ч. 2 ст. 115 КК передбачено відповідальність за злочин, який не є складеним (термін «поєднаний» треба розуміти так, що ним позначено не істотні ознаки явища, яким є конкретний склад злочину, а наявність умов існування цього явища; діяння, вказані в п. 10 ч. 2 ст. 115 КК, не перебувають у субординаційній залежності, притаманній складеному злочині).

Відповідно, у цьому разі слід вести мову не про конкуренцію частини і цілого, а про сукупність злочинів, за якої жодна з кримінально-правових заборон не охоплює вчинене повністю. Пункт 10 ч. 2 ст. 115 КК у певних своїх проявах є спеціальною нормою щодо п. 9 ч. 2 ст. 115, оскільки передбачає зв'язок умисного вбивства зі злочиним певного виду, а не будь-яким злочиним. Звідси випливає, що п. 10 ч. 2 ст. 115 КК, а не п. 9 ч. 2 цієї статті має застосовуватися, зокрема, у випадках, коли винуватий вчиняє вбивство з метою полегшити вчинення зґвалтування, з помсти за вчинений потерпілою особою опір, у зв'язку зі схильністю гвалтівника до садизму або для того, щоб приховати вчинене раніше зґвалтування. Даючи кримінально-правову оцінку умисному вбивству з метою задовольнити статеву пристрасть з трупом, слід виходити з того, що таке задоволення статевої пристрасті немає підстав

укласти такий правочин. Тяжка обставина є оцінювальною категорією, але в деяких випадках може бути рушійною силою.

Також, родинні відносини можуть зіграти значну роль, зокрема, під час вирішення спору про визнання недійсними реєстраційних дій. Адже, в розумінні Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» (п. 8 ст. 1) заявником щодо юридичної особи може бути: державний орган, родичі (чоловік, дружина, батьки, діти, онуки, дід, баба, брати, сестри) та спадкоємці фізичної особи-підприємця - у разі подання документів для державної реєстрації припинення підприємницької діяльності фізичної особи-підприємця у зв'язку з її смертю, визнанням безвісно відсутнього чи оголошенням померлою.

На підставі вищезазначеного, можна дійти висновку, що обмеження щодо участі родичів в господарському процесі є чіткими, закріпленими законодавчо. Це стосується суддів, адвокатів, секретарів, експертів, спеціалістів, навіть свідків. Однак, вбачається нагальність доповнення нормативно-правових джерел нормами, які б деталізували та розкривали можливості, які мають родичі під час господарського процесу.

Список використаних джерел:

1. Господарський процесуальний кодекс України: Закон України від 06.11.1991 № 1798- XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 6. – Ст. 56.
2. Петрик В. В. Інститут відводу в цивільному процесі: дис... канд. юрид. наук: 12.00.03. – К., 2013. – Ст. 230
3. Світличний О. П. Господарський процес: підручник/ за заг. ред. Світличного О. П. – К.: НУБіП України., 2016 – Ст. 337
4. Цивільний кодекс України: Закон України від 19.06.2003 № 2694-VIII XII // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №№ 40-44. – Ст. 356
5. Disqualification when judge is related to lawyer // [Електронний режим] Режим доступу: <https://www.ncsc.org/~media/Files/PDF/Topics/Center%20for%20Judicial%20Ethics/Publications/DisqualificationwhenJudgeisRelatedtoLawyer.ashx>
6. Бухиринський В.С. / Правовий статус свідків у господарському праві // [Електронний режим] Режим доступу: https://protocol.ua/ua/pravoviy_status_svidkiv_u_gospodarskomu_protsezi/
7. Про судову експертизу: Закон України від 01.01.2019 № 2329-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 28. – Ст. 232.
8. Янчук О. Ю. Проблемні питання призначення судової експертизи в господарському судочинстві / О. Ю. Янчук // Криміналістика и судебная экспертиза. - 2013. - Вып. 58(2). - Ст. 76-80.
9. Господарське процесуальне право України : підручник / за ред. О. І. Харитонової. – К. : Істина, 2008. – 360 с.]
10. Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними: постанова Пленуму Верховного Суду України від

06.11.2009 № 9 // [Електронний режим] Режим доступу:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-09>

11. [Електронний режим] Режим доступу:
<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/79009638>

Воробей О.В.

професор кафедри криміналістичного
 забезпечення та судових експертиз,
 Національна академія внутрішніх справ

Удовенко Ж.В.

кандидат юридичних наук, доцент,
 доцент кафедри кримінального
 та кримінального процесуального права,
 Національний університет
 «Києво-Могилянська академія»,

**ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАКРІПЛЕННЯ В КПК УКРАЇНИ ПОЛОЖЕНЬ,
 СПРЯМОВАНИХ НА ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЮ ДОМАШНЬОМУ
 НАСИЛЬСТВУ**

У листопаді 2011 року Україна підписала «Конвенція Ради Європи про боротьбу з насильством щодо жінок та домашнього насильства» (Стамбульську конвенцію). Цей міжнародно-правовий акт є фундаментальним документом, що зобов'язує уряди країн вжити конкретних заходів для боротьби з усіма формами насильства щодо жінок.

У грудні 2017 року Верховна Рада ухвалила Закон «Про запобігання та протидію домашньому насильству», деякі положення якого набрали чинності 7 січня 2018 року. Цим Законом запропоновано новий підхід до боротьби з таким негативним явищем у суспільстві, як за домашнє насильство. Зокрема, якщо раніше за його вчинення було передбачено виключно адміністративну відповідальність, то наразі введено кримінальну, і ця норма набула чинності з 11 січня 2019 року.

Про гостроту цієї проблеми для України свідчить як державна статистика, так і дані громадських організацій. За офіційними даними Національній поліції України протягом 2018 року надійшло 110932 заяв і повідомлень про вчинені правопорушення, пов'язані з насильством у сім'ї, з яких 1391 подані дітьми. Розпочато досудове розслідування у 3164 випадків. Виявлено 92 551 адміністративних правопорушень, передбачених статтею 173² КУпАП.

Як наслідки насильства в сім'ї – діти скривджених матерів у 6 разів частіше намагаються накласти на себе руки, 50 % з них схильні до зловживання алкоголем і наркотичними засобами. Майже 100 % матерів, які зазнали насильства, народили хворих дітей – переважно з невротами, заїканням, енурезами, церебральним паралічем, порушенням психіки. Ця статистика не

Доросла (у контексті КК це особа, якій виповнилось 16 років, а не особа, яка досягла визначеного СК шлюбного віку) і психічно здорова людина сама визначає, з ким і в який спосіб вона задовольнятиме свої сексуальні потреби. Якщо статевая свобода пов'язується зі спроможністю особи розпоряджатись собою у сфері сексуального спілкування, то статевая недоторканість означає охоронюваний законом стан, за якого забороняється вступати в сексуальні контакти з особою, яка з певних причин (наприклад, через недосягнення відповідного віку або наявність психічної хвороби) не є носієм статевої свободи. Статевая недоторканість, будучи поняттям абсолютним, означає, що певні інтереси недоторканості особи за жодних умов не можуть бути порушені іншим суб'єктом, а вчинені щодо неї сексуальні дії визнаються кримінально караними. Отже, статевая свобода і статевая недоторканість особи – це поняття-антиподи, які носять самостійний характер і не перехреснюються. Потерпілою від зґвалтування може бути особа як жіночої, так і чоловічої статі.

З об'єктивної сторони зґвалтування полягає у вчиненні дій сексуального характеру, пов'язаних із вагінальним, анальним або оральним проникненням в тіло іншої особи з використанням геніталій або будь-якого іншого предмета, без добровільної згоди потерпілої особи.

Серйозною вадою КК, оновленого на підставі Закону від 6 грудня 2017 р. № 2227-VIII, слід визнати відсутність чітких законодавчих критеріїв для розмежування складів злочинів, передбачених ст. 152 (153) і ст. 154 КК, – за винятком хіба що моменту закінчення цих злочинів і того, що за ст. 154 КК може нести відповідальність і той, хто не має наміру вчиняти акт сексуального характеру з потерпілою особою. Реалізація «широкого» підходу до конструювання об'єктивної сторони складу злочину «зґвалтування», не поєднана, однак, із включенням у ст. 154 КК належних застережень, має своїм наслідком колізійність відповідних кримінально-правових норм як потенційне джерело неоднакового застосування КК. Так, примушування до здійснення акту сексуального характеру залежно від певних обставин може одночасно вказувати і на вчинення такого злочину, як зґвалтування (сексуальне насильство).

У вітчизняній доктрині свого часу висувалась пропозиція включити до ст. 155 КК норму, згідно з якою не може вважатись добровільним статевий акт у природній або неприродній формі з особою, яка не досягла 11-річного віку. Ця пропозиція аргументувалась за допомогою новітніх досліджень дитячої психології та ранньої сексопатології, які засвідчують фізичну та психологічну безпорадність абсолютної більшості малолітніх осіб, які не досягли одинадцятирічного віку, у сексуальних питаннях. Самооцінка цих дітей дуже недосконала, вони довірливі, наївні, безхитрісні, прямолінійні, мають надзвичайну сугестивність, особливо з боку більш дорослих осіб. Психологи та правники стало виділяють досягнення одинадцятирічного віку малолітньою особою як показник, коли здійснюється певне накопичення первісних знань, деякого життєвого досвіду та коли особа поступово починає «виходити з дитинства»

невід'ємних прав і свобод людини і громадянина важливе місце займає статевая свобода, а всебічне забезпечення статевої недоторканості вважається виміром цивілізаційної зрілості суспільства, його здатності створити умови для гармонійного розвитку підростаючого покоління.

Статева свобода і статевая недоторканість особи виступають родовим об'єктом злочинів, норми про відповідальність за які об'єднані в розділ IV Особливої частини КК. Це: зґвалтування (ст. 152 КК); сексуальне насильство (ст. 153 КК); примушування до вступу в статевий зв'язок (ст. 154 КК); статеві зносини з особою, яка не досягла шістнадцятирічного віку (ст. 155 КК); розбещення неповнолітніх (ст. 156 КК).

Сферу сексуальних відносин зачіпають й інші злочини; вони, однак, вважаються кримінально караними посяганнями на моральність (статті 301–303 КК). При цьому примушування до зайняття проституцією (ч. 1 ст. 303 КК) є спорідненою з примушуванням до вступу в статевий зв'язок (ст. 154 КК) формою злочинного порушення саме статевої свободи особи, адже від цього злочину передусім страждає статевая свобода особи, тоді як моральність є лише його додатковим об'єктом. За цим винятком статевая свобода або статевая недоторканість особи може виступати додатковим безпосереднім об'єктом злочинів, відповідальність за які встановлена іншими нормами, а не тими, що об'єднані в розділ IV Особливої частини КК (сказане стосується, наприклад, передбаченої ст. 149 КК торгівлі людьми, вчинюваної з метою сексуальної експлуатації). З іншого боку, злочинами, вчинюваними на сексуальному ґрунті, можуть бути визнані й ті злочини, які за КК не належать до кримінально караних посягань на статевую свободу і статевую недоторканість особи (наруга над тілом померлого, крадіжка речей фетишистом, жорстоке поводження з тваринами, ексгібіціонізм у громадському місці, розцінюваний як хуліганство, так звані сексуальні вбивства тощо).

Наведений у розділі IV Особливої частини КК перелік кримінально-правових заборон загалом є підстави визнати оптимальним, що, на жаль, не можна сказати про їхній зміст. Удосконалення кримінально-правової протидії злочинним посяганням на статевую свободу і статевую недоторканість особи є злободенною проблемою, що потребує вироблення науково обґрунтованих рекомендацій, адресованих як законодавцю з метою усунення вад нормативної регламентації відповідальності за вказані злочини, так і правосудостувачу з метою правильного й однакового застосування кримінального закону.

Варто акцентувати увагу на такому тяжкому злочині як зґвалтування, оскільки він є одним з найпоширеніших серед злочинів проти статевої свободи особи. Основним безпосереднім об'єктом зґвалтування (ст. 152 КК) залежно від того, хто є потерпілим від цього злочину, слід визнавати статевую свободу чи статевую недоторканість особи, а додатковими об'єктами – зокрема, належний фізичний і психічний розвиток неповнолітніх, тілесну і психічну недоторканість, честь і гідність особи. Під статевую свободу слід розуміти право особи самостійно обирати собі партнера для сексуального спілкування, форму такого спілкування і не допускати у цій сфері будь-якого примусу.

відображає всіх масштабів зазначеного явища, оскільки насильства в сім'ї має високий ступінь латентності й здебільшого розглядається як справа «закрита» чи «сімейна», що не підлягає винесенню у сферу публічного обговорення.

Причинами латентності є також необізнаність у питаннях законодавства взагалі, та кримінального законодавства зокрема; переконаність у безрезультатності звернення до правоохоронних органів і недовіра до них; страх розкриття своєї ідентичності (наприклад, сексуальної орієнтації, релігійних переконань); ризик втручання в особисте життя; побоювання помсти і подальшого переслідування з боку злочинців; психологічна травма тощо.

В КПК України у зв'язку із набранням чинності Закону України «Про внесення змін до деяких законів України у зв'язку з ратифікацією Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» від 6 грудня 2017 року № 2227 внесено зміни та доповнення, що стосуються:

- закріплення переліку обмежувальних заходів, які можуть бути покладені на підозрюваного, обвинуваченого при застосуванні більш м'якого запобіжного заходу, ніж той, який зазначений у клопотанні слідчого, прокурора про обрання запобіжного заходу в інтересах потерпілого від злочину, пов'язаного з домашнім насильством;

- уточнення, що підставою для закриття кримінального провадження, пов'язаного з домашнім насильством, не може бути відмова потерпілого, його представника від обвинувачення у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення;

- обмеження ініціювання угод про примирення у кримінальних провадженнях щодо злочинів, пов'язаних з домашнім насильством;

- уточнення правил провадження у формі приватного обвинувачення, а саме: до кримінальних правопорушень, стосовно яких здійснюється таке провадження, віднесено домашнє насильство, незаконний аборт або стерилізація, примушування до шлюбу, сексуальне насильство (частина 1 статті 153 КК України).

Необхідною умовою ефективного розслідування злочинів, пов'язаних з домашнім насильством, є високий рівень організації та діяльності органів досудового розслідування. До нових повноважень слідчого, враховуючи недавні зміни до КПК України, віднесено:

- можливість тимчасово вилучати документи, які посвідчують право на володіння та носіння зброї як захід забезпечення кримінального провадження – тимчасового обмеження у користуванні спеціальним правом, у разі вчинення домашнього насильства;

- проникнення до житла особи без вмотивованого рішення суду в невідкладних випадках, пов'язаних із припиненням вчинюваного акту домашнього насильства, у разі безпосередньої небезпеки.

На ефективність досудового розслідування цих злочинів впливає також правильно обрана криміналістична методика розслідування, оскільки ці злочини мають складний механізм вчинення та доказування. Слідчі

Національної поліції не володіють достатніми навичками з використання спеціальних знань у сферах соціо-гуманітарного характеру, зокрема соціо-лінгвістичної, соціо-психологічної, релігіознавчої, соціо-антропологічної, а іноді навіть кількох цих сфер одразу. Водночас, оскільки зазначені сфери є нетрадиційними для судової експертизи, знайти експертів, які б відповідали вимогам, визначеним статтею 69 КПК України та Законом України «Про судову експертизу» й іншими нормативно-правовим актам, що регулюють питання призначення судових експертиз та експертних досліджень, може бути проблематичним. Відповідно, при організації кримінального провадження щодо злочинів, пов'язаних з насильством, необхідно розпочинати пошук відповідного експерта якомога раніше – одразу після внесення відомостей про вчинення кримінального правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань.

При розгляді заяв та повідомлень про вчинення домашнього насильства органи поліції, крім вжиття заходів для його припинення, повинні надавати допомогу постраждалим особам з урахуванням результатів оцінки ризиків у порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. Закон визначає оцінку ризиків як оцінювання вірогідності продовження чи повторного вчинення домашнього насильства, настання тяжких або особливо тяжких наслідків його вчинення, а також смерті постраждалої особи.

Ці та інші питання вимагають подальшого вдосконалення теоретичної бази розслідування та попередження злочинів, пов'язаних з домашнім насильством, на основі глибокого аналізу слідчої і судової практики та використання сучасних досягнень юридичних наук.

У подальшому існує нагальна потреба розробки чіткої та детальної інструкції для слідчих органів досудового розслідування та прокурорів щодо фіксації й розслідування цих злочинів, а також взаємодії правоохоронних органів з медичними та педагогічними працівниками, оскільки Закон чітко прописує, що повідомляти про випадки домашнього насильства повинні саме медики і вчителі. Необхідністю є й опрацювання питання щодо введення спеціалізації слідчих саме з розслідування цієї категорії злочинів.

Підсумовуючи викладене, можна констатувати, що зроблено суттєвий крок вперед щодо подолання проблеми домашнього насильства. А щодо Закону України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству над жінками та домашнього насильства і боротьбу з цими явищами», то він зможе продемонструвати свою новаторську суть лише після його застосування. Саме практична діяльність, пов'язана з його використанням, і надасть йому реальну оцінку.

залишення лише загальної, що пропонується нами для розробки на законодавчому рівні. Особистими немайновими правами Київського університету імені Бориса Грінченка є право на найменування та право на ділову репутацію. Вважаємо за необхідне посилити захист ділової репутації вищих навчальних закладів на законодавчому рівні, як організацій, які здійснюють виключну за значенням функцію – просвітницьку, адже загроза їх репутації – це загроза репутації всієї освітньої сфери країни в цілому та престижу держави на міжнародній арені, зокрема. На місцевому рівні пропонуємо прирівняти офіційне найменування «Київський університет імені Бориса Грінченка» до одного із символів міста Києва, як найстаріший і найбільший навчальний заклад комунальної форми власності в Україні, шляхом видання відповідного наказу Київською міською радою.

Список використаних джерел:

- 1) Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV// Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40-44 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
- 2) Господарський кодекс України: Закон України № 436-IV від 16.01.2003 р. [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України, – 2003. – №18-22 – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
- 3) Закон України «Про вищу освіту» // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – №10-12 – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#n493>
- 4) Статут Київського університету імені Бориса Грінченка [Електронний ресурс] // Рішення Київської міської ради від 08 жовтня 2015 року. – Режим доступу: <http://kubg.edu.ua/resursi/dokumenty.html>
- 5) Щодо надання роз'яснення стосовно правосуб'єктності підприємства: Лист Міністерства юстиції України від 05.11.2004 року № 19-45-1332 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v1332323-04>.
- 6) Кучеренко І.М. Організаційно-правові форми юридичних осіб приватного права: дис.. д.ю.н.: 12.00.03 / Кучеренко Ірина Миколаївна. – К, 2004. – 468 с.

Примаченко К.В.
студентка групи Пб-2-16-4.0д

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ СТАТЕВОЇ СВОБОДИ ТА СТАТЕВОЇ НЕДОТОРКАНОСТІ ОСОБИ

Відповідно до ст. 3 Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Ст. 29 Основного Закону країни проголошує, що кожна людина має право на свободу та особисту недоторканість. У комплексі

комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики «Про затвердження державних стандартів України» від 28 травня 2004 р. № 97, відповідно до якого організаційно-правова форма господарювання — це форма здійснення господарської (зокрема, підприємницької) діяльності з відповідною правовою основою, яка визначає характер відносин між засновниками (учасниками), режим майнової відповідальності за зобов'язаннями підприємства (організації), порядок створення, реорганізації, ліквідації, управління, розподілу одержаних прибутків, можливі джерела фінансування діяльності тощо.

Право на недоторканність ділової репутації закріплене у ст. 94 ЦК України. Дане право має особливе значення для вищих навчальних закладів, оскільки, на відміну від комерційних структур суб'єктів приватного права, вищий навчальний заклад має особливу — просвітницьку функцію, яка задовольняє загальносуспільну потребу у розвитку потенціалу людини для побудови успішного та ефективно взаємодіючого суспільства. Київський університет імені Бориса Грінченка готує фахівців на замовлення Київської міської ради, міста, киян. Репутацію закладу не можна розглядати дискретно від репутації міста в цілому. Хороша репутація університету прославляє місто, водночас високий статус столиці привертає увагу до роботи університету, адже будь-який суб'єкт права, не залежно від того фізична це особа чи юридична, зацікавлений вступати у відносини з тими юридичними особами, які мають хорошу репутацію. На це вказує і судова практика, що серед іншого виділяє окреме значення громадської діяльності (в даному випадку просвітньої) та її оцінки з боку оточуючих. Так, згідно з Постановою Пленуму Верховного Суду від 27 лютого 2009 р. № 1 «Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи» під діловою репутацією юридичної особи, в тому числі підприємницьких товариств, фізичних осіб — підприємців, адвокатів, нотаріусів та інших осіб, розуміється оцінка їх підприємницької, громадської, професійної чи іншої діяльності, яку здійснює така особа як учасник суспільних відносин.

Висновки. Таким чином, Київський університет імені Бориса Грінченка володіє комплексом як майнових, так і особистих немайнових прав. Перелік майнових прав університету є значно більшим за обсягом, однак, в той же час, на законодавчому рівні й досі чітко не визначена правосуб'єктність університету, тобто не сформований вичерпний перелік майнових прав, що ними може володіти заклад. Як суб'єкт освітньої сфери університет є некомерційною організацією, однак фактично отримує кошти за надання окремих освітніх послуг, що суперечить концепції правосуб'єктності юридичної особи закладеної в господарському законодавстві. Водночас, як доктрина, так і цивільне законодавство підходять до вирішення даного питання більш компромісно наділяючи в даному випадку юридичну особу не спеціальною, а загальною правосуб'єктністю. Проблемним залишається те, що на сьогодні на законодавчому рівні чітко не визначено закріплення за вищими навчальними закладами виключно спеціальної правосуб'єктності або ж

Голуб В.М.
студент IV курсу
факультету права
і міжнародних відносин
Київського університету
імені Бориса Грінченка

ДОСВІД КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ДЛЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ У СФЕРІ ГОСПОДАРСЬКОГО СУДОЧИНСТВА

На сучасному етапі розвитку українська держава зіштовхнулася із чисельними проблемами у економічній та політичній сферах. Протягом останніх років відбуваються значні негативні тенденції в економіці, девальвація гривні, частина української землі була окупована державою-агресором, тривають бойові дії на сході України.

Серед усіх наведених вищезгаданих факторів особливо суттєвим став фактор «впливу» іноземних інвестицій із країни. Однією з причин цього явища стала не лише війна на сході, але й негативні об'єктивні явища у сфері захисту майнових прав внутрішніх та іноземних інвесторів, а також суб'єктивна оцінка національної системи захисту відповідних прав. Тому подальше залучення іноземних інвестицій і стимулювання до інвестування в середині країни лежить в площині вдосконалення господарського судочинства в Україні [7].

Для подальшого розгляду проблеми потрібно з'ясувати питання, яке у майбутньому визначатиме систему розгляду господарських спорів — структуру судів, яка, відповідно законодавству, розглядатиме спори між суб'єктами господарювання.

На сучасному етапі зарубіжне законодавство по-різному вирішує питання про те, як суди повинні розглядати господарські спори. Велика частина держав колишнього СРСР обрали модель при якій створюються суди спеціальної юрисдикції, уповноважені розглядати господарські спори. Існує ще одна модель розгляду справ, при якій справи підвідомчі судам загальної юрисдикції.

Обрати ту чи іншу модель залежить не тільки від законодавця, але і від численних факторів, таких як: чисельність, фаховість та вузька спеціалізація суддів, доступність судочинства, забезпечення розумних строків розгляду справи.

Саме багато таких схожих факторів у судочинстві Україна має із Польщею. Господарські суди у Польщі є відділами районних та окружних судів, які розглядають господарські спори. Тому, у Польщі не створені окремі спеціалізовані суди, проте спори між суб'єктами господарювання розглядають відповідні відділи загальних судів, які і спеціалізуються на даній категорії справ. Впровадження спеціалізованих господарських судів у Польщі, а також відповідних особливостей провадження в господарських справах є намагання

забезпечити швидкість розгляду таких справ та виконання рішень в них [3, с. 57].

До категорії господарських справ у Польщі належать справи, що впливають із цивільних правовідносин між підприємцями з приводу їх діяльності, правовідносин щодо господарських об'єднань, з приводу відповідальності за завдану підприємцем навколишньому середовищу шкоди та зобов'язання повернути навколишнє середовище до попереднього стану, а також справи підсудні судовій владі з приводу дотримання підприємцем положень законодавства щодо охорони конкуренції, енергетичного та телекомунікаційного права, та справи проти підприємців про визнання положень договорів публічної оферти недійсними з підстав захисту прав споживачів. Різні категорії справ розподіляються між районними та окружними судами на підставі складності та вартості відповідно до положень Кодексу цивільних проваджень Польщі. Таким чином можемо зазначити, що дана система господарських судів у Польщі відповідає принципу спеціалізації, однак останні діють як відділи в інших судах загальної юрисдикції.

З приводу апеляційних судів, то останні в Польщі поділяються на цивільний, карний відділи та відділ з розгляду трудових і соціально-забезпечувальних спорів. Однак, це не виключає можливості створення в апеляційних судах відділів, спеціалізованих на розгляді господарських справ. Отже, законодавство Польщі не лише забезпечує поєднання територіальної наближеності та спеціалізації судів з приводу розгляду господарських спорів, але й дозволяє забезпечити більш вузьку спеціалізацію в межах самих господарських спорів.

У країнах ЄС є також багато інших підходів до побудови судової системи. Наприклад, системі австрійського цивільного судочинства належать районні суди з комерційних питань та арбітражний суд, який знаходиться у Відні. Під юрисдикцію таких судів підпадають усі спори господарського характеру. До нижчої ланки судової системи належать дільничні суди, для прикладу вони розглядають спори про оренду. Окрім цього, у Відні функціонує Патентний суд, який приймає рішення за клопотаннями про визнання патентів не дійсними [1]. Отже, в основному система судів з розгляду господарських спорів повинна бути побудована на принципах спеціалізації з урахуванням необхідності забезпечити доступність судочинства.

Виходячи із проаналізованого досвіду країн ЄС, Україні, зокрема, потрібно рухатися в наступних напрямках:

1) вдосконалювати інститут електронного провадження в сфері господарського судочинства;

2) забезпечити регулювання та стимулювання досудових способів вирішення спорів таких як арбітраж та медіація;

3) створювати реальні механізми виконання рішень господарських судів та інше.

Наведені заходи дозволять зробити систему розгляду господарських спорів судовими органами в Україні більш ефективною та дієвою, а інститут

приходимо до висновку, що Київського університету імені Бориса Грінченка, як суб'єкт цивільних правовідносин наділений універсальною правоздатністю, з обмовкою на те, що обсяг такої правоздатності обмежений кінцевою метою реалізації тих чи інших майнових прав, а саме, відповідно до положень Закону України «Про вищу освіту», реалізація своєї освітньої функції. Тобто, будучи неприбутковою організацією Університет таки має право отримувати фактичний прибуток, однак останній розміщується на спеціальних казначейських рахунках і не може бути витрачений інакше, як на придбання майна і його використання, капітальне будівництво та ремонт приміщень, поліпшення матеріально-технічного, навчально-лабораторного, навчально-методичного забезпечення освітнього процесу, заробітну плату тощо в межах статутної діяльності Університету (п. 143 Статуту).

Звісно, що наявність універсальної правоздатності Університету автоматично не означає того, що всі права, що їх може мати фізична особа притаманні і закладу вищої освіти. Мова йде про ту групу прав, за своєю природою можуть належати лише людині, тобто сферу особистих немайнових прав. Втім, окремі особисті немайнові права можуть бути присутні і в статусі закладу вищої освіти як самостійної юридичної особи. Розглянемо окремі особисті немайнові права, що притаманні Київському університету імені Бориса Грінченка.

Право на найменування. Найкраще вияв цього права можна простежити в освітніх правовідносинах, що виникають в середині самого університету. Будь-який студент, що навчається тут вступає у правовідносини з вищим навчальним закладом під свої власним ім'ям фізичної особи. Теж стосується і другого учасника цього конкретного правовідношення – університет вступає в нього під власним офіційним встановленим його статутними документами найменуванням. Право на найменування можна визначити за сукупністю характерних ознак. Зокрема, Л.В. Федюк ознаками права юридичної особи на найменування вважає: 1) невідчужуваність, невіддільність від носія, 2) відсутність економічного змісту, не товарність, 3) виключність, 4) абсолютність, 5) індивідуалізація, 6) специфічність виникнення та припинення.

Формулюючи правило про найменування юридичної особи, законодавець обмежується лише імперативним правилом про необхідність вказівки в найменуванні організаційно-правової форми юридичної особи (ч. 1 ст. 90 ЦК). Тобто в структурі найменування юридичної особи можна виділити два основних елементи: 1) імперативний елемент (вказівка на організаційно-правову форму) та 2) власне назва юридичної особи.

Київський університет імені Бориса Грінченка має власну назву, в якій вказано його тип (університет) та організаційно-правова форма. Організаційно-правова форма юридичних осіб є видовою характеристикою юридичної особи, в основі виділення якої лежить визначена в законі сукупність пов'язаних між собою ознак (істотних і неістотних), які дають підставу вирізняти одну юридичну особу від іншої у зовнішньому прояві [5, с. 42]. Визначення цього поняття також дається на нормативному рівні, зокрема, в Наказі Державного

З огляду на означене, враховуючи спеціальну мету створення закладу вищої освіти – реалізація освітньої наукової, дослідницької функції, виникає питання щодо форми та обсягу спеціальної правосуб'єктності закладу вищої освіти. У розділі «Загальні положення» Статуту Київського університету імені Бориса Грінченка зазначено, що Університет є юридичною особою публічного права, що утворена у формі комунальної установи та працює на засадах неприбутковості. У цій частині Університет реалізує свої права на: ...розроблення та реалізацію освітніх (наукових) програм, прийняття на роботу педагогічних, наукових та інших працівників, запровадження рейтингів оцінювання учасників освітнього процесу... тощо, що відповідає положенням ч. 2 ст. 32 Закону України «Про вищу освіту», в частині базового обсягу прав, що надаються закладу вищої освіти. Водночас, відповідно до ч. 7 ст. 27 означеного Закону, заклад вищої освіти діє на підставі власного статуту, що може містити інші положення, що стосуються особливостей утворення і діяльності закладу вищої освіти. Так, Київський університет імені Бориса Грінченка, окрім виконання замовлення міста на підготовку фахівців за відповідними освітніми програмами, на сьогодні, також здійснює надання освітніх послуг за рахунок приватних осіб, здавання приміщень в оренду тощо. Тобто, відповідно до закону, є не лише суб'єктом освітньої сфери, а й також виступає суб'єктом підприємницької діяльності, тобто діяльності, що спрямована на отримання прибутку. З огляду на означене, варто звернути увагу на те, що Господарський та Цивільний кодекси України містять різні підходи до визначення правосуб'єктності суб'єкта підприємницької діяльності – самостійного суб'єкта господарювання [4, с. 1].

Так, положення Господарського кодексу України передбачають наділення відповідних суб'єктів спеціальною правоздатністю, тобто наявністю у конкретної юридичної особи виключно тих прав і обов'язків, які визначені метою та завданням її статутної діяльності. Натомість, Цивільний кодекс України в цьому питанні закріплює універсальну правоздатність юридичної особи, тобто здатність мати фактично невичерпний перелік прав, що можуть за своєю юридичною сутністю навіть виходити за межі, власне статусу самої юридичної особи. Зокрема, мова йде про закріплення у ст. 91 Цивільного кодексу України можливості юридичної особи мати ті ж цивільні права та обов'язки (цивільну правоздатність), що і фізична особа.

У Статуті Київського університету імені Бориса Грінченка не міститься вичерпний перелік прав, що їх набуває і може реалізувати установа. Зокрема, у п. 17.62 розділу «Принципи діяльності, основні завдання, права та обов'язки Університету» визначено можливість, у рамках реалізації своєї статутної мети, набувати і реалізовувати й інші майнові права: «Університет має право здійснювати інші права, що не суперечать законодавству України». Так, Університет, реалізуючи власну правоздатність юридичної особи публічного права, має право укладати будь-які договори, відкривати поточні та депозитні рахунки в банках, що зокрема, визначено і у п. 24 ч. 1 ст. 32 Закону України «Про вищу освіту» і продубльовано у Статуті установи. Таким чином, ми

електронного провадження в сфері господарського судочинства розвантажить всі інстанції системи судів господарської юрисдикції, включаючи Касаційний господарський суд та Верховний Суд.

Список використаних джерел:

1. Згама А.О. Про застосування спрощеної процедури в господарському судочинстві/ А.О. Згама // Актуальні проблеми держави і права – 2014. – Вип.72. – С. 182-187
2. Закурдін М.К. Зарубіжний досвід розгляду господарських спорів.// М.К.Закурдін / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ks.arbitr.gov.ua/sud5024/8/8/741/>
3. Klecha K. Wolnosc dzialalnosci gospodarczej w Konstytucji RP, С.Н. Beck, Warszawa 2009. st.259.

Давидюк П.
студент IV курсу
факультету права
і міжнародних відносин
Київського університету
імені Бориса Грінченка

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД РОЗГЛЯДУ ГОСПОДАРСЬКИХ СПОРІВ

За своєю сутністю внутрішньодержавні спори між суб'єктами господарювання (економічні спори) вирішуються судами у всіх країнах світу.

Сучасне зарубіжне законодавство по-різному вирішує питання про те, які суди повинні розглядати економічні (господарські) спори. Як правило, ця дилема вирішується одним із двох способів: або створюються види спеціальної юрисдикції, уповноважені розглядати економічні справи, або такі справи підвідомчі судам загальної юрисдикції.

Більшість країн, які входили до складу Радянського Союзу, зберегли перший варіант. У США, Великобританії та більшості країн ЄС традиційно віддано перевагу другому підходу.

Однією з причин вибору судів загальної юрисдикції для розгляду економічних суперечок у США та Великобританії стала приналежність цих країн до змагального типу правосуддя, за якого в межах змагального судочинства суд залишається пасивним у судовому засіданні – активність виявляють учасники процесу. Саме сторонам належить ініціатива та контроль за веденням справи: вони готують справу до слухання, шукають можливості укладення мирової угоди, представляють докази до суду, досліджують їх, виступають зі вступними і заключними промовами. Суд же вирішує спір. Такий розподіл ролей передбачає, що адвокати розкривають і проаналізують всі докази перед судом, останньому залишиться тільки вирішити суперечку. За

подібної постановки питання від судді не вимагається спеціалізації в певній галузі права.

Крім того, в США, якщо господарський спір пов'язаний зі встановленням фактів, така справа слухається за участю присяжних. Якщо спір стосується лише питань права, то в розгляді справи бере участь професійний суддя.

У Великобританії сьогодні господарські спори розглядаються без участі присяжних. Проте початкова участь присяжних при вирішенні будь-якої, навіть складної господарської справи не могла сприяти спеціалізації суддів, і навпаки – від адвокатів було потрібно так побудувати дослідження доказів у суді, щоб простий громадянин, яким є присяжний, міг зрозуміти всі хитросплетіння господарського спору. Змагальні аспекти англо-американського судочинства, а також участь присяжних вимагали від адвокатів такого дослідження доказів у суді, яке робило б його зрозумілим і непрофесіоналам, і тому не було потреби в створенні судів спеціальної юрисдикції типу російських арбітражних судів.

Разом із тим спеціалізовані суди в США все ж таки існують, це - суди у справах про банкрутство (в рамках судів загальної юрисдикції) і податкові суди.

Цим же шляхом пішли деякі колишні союзні республіки радянського табору, зокрема функції спеціалізованих господарських судів передано судам загальної юрисдикції в республіці Казахстан, а державний арбітраж Естонської республіки припинив свою діяльність. Так, в Естонії господарські спори розглядаються міськими і повітовими судами.

У ФРН існує 5 основних видів судочинства – загальне, трудове, соціальне, фінансове та адміністративне. При цьому загальним судам підсудні всі цивільні спори, зокрема і у сфері торговельних спорів. Згідно із Законом ФРН «Про судоустрій» до торговельних належить чітко визначене коло справ у спорах, що виникають між учасниками угод, членами торгових товариств, спори за векселями, щодо застосування закону ФРН «Про чеки», із захисту торгових знаків тощо. До компетенції палат у цивільних і торгових справах входить розгляд по першій інстанції справ із сумою позову понад 3000 євро.

Система фінансових судів створена головним чином для розгляду справ, пов'язаних зі сплатою податків і митних зборів.

Таким чином, у ФРН здійснення господарського судочинства лягає на цивільний сектор загальних судів, зокрема палату з торгових справ і фінансові суди, при цьому вирішення економічних справ здійснюється професійними суддями і народними засідателями колегіально, а у випадку незначних сум позовів – одноосібно. Позови на суму до 500 євро не приймаються до зазначених судів і не розглядаються.

До системи цивільного судочинства в Австрійській республіці належать районні суди з комерційних питань та арбітражний суд, що перебуває у столиці Відні. Під їх юрисдикцію підпадають усі спори господарського характеру, зокрема всі справи, пов'язані з банкрутством. До нижчої ланки судової системи належать дільничні суди, які розглядають спори про оренду та

1. Топузов В. І. Муніципально-правова відповідальність в системі муніципального права України / В. І. Топузов // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право, 2014. – С. 118-121.

2. Про місцеве самоврядування в Україні: законом станом на 01 травня 2019 року / Верховна Рада України. – Офіц. вид. // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1997. – № 24. – Ст. 170.

3. Про статус депутатів місцевих рад: законом станом на 28 серпня 2018 року / Верховна Рада України. – Офіц. вид. // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2002. – № 40. – Ст. 290.

Перов Д. А.

студент V курсу

університету імені Бориса Грінченка

ЦИВІЛЬНІ ПРАВА КИЇВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

Цивільні права є невід'ємною складовою правового статусу будь-якого закладу вищої освіти. Однак, процес реформування законодавства в сфері освіти, що розпочався з підписанням Україною угоди про асоціацію з ЄС і продовжується нині, досі ще не охопив окремі проблемні аспекти вітчизняного законодавства. Одним з таких є питання цивільно-правового статусу вищих навчальних закладів в процесі повноцінного переходу до інтегрованої системи ринкової економіки. Згідно концепції інтеграції до ЄС підготованої Національним інститутом стратегічних досліджень вирішальна роль в процесі інтеграції належать територіальним громадам, як незалежним і самостійним органам управління. З огляду на це, особливий науковий інтерес на сьогодні представляє вивчення цивільно-правового статусу закладів вищої освіти на прикладі відповідних закладів комунальної форми власності, зокрема визначення переліку цивільних прав Київський університет імені Бориса Грінченка, що є флагманом серед вітчизняних закладів вищої освіти, які належать громаді.

Чинним законодавством всі вищі навчальні заклади віднесені до організацій, які повинні створюватися як некомерційні юридичні особи, передбачені цивільним законодавством і наділені спеціальною правоздатністю. Обсяг їх цивільної правоздатності включає як майнові, так і особисті немайнові права. Щодо першої групи, то вона об'єднує всі визначені Цивільним кодексом України права, пов'язані з майном, однак відмінні від права власності, у тому числі права, які є його складовими (права володіння, розпорядження, користування), як самостійні різновиди цивільних прав. Водночас обсяг цивільної правоздатності закладу вищої освіти не є безмежним, оскільки визначається його установчими документами та, відповідно до Закону України «Про вищу освіту», має відповідати меті створення такого закладу.

визначення ступеню його досягнення можливе лише комплексно, з урахуванням кожної з них. Спільне, що об'єднує цілі даного виду відповідальності, – подальший розвиток народовладдя, формування ефективного механізму локальної демократії, утворення оптимальних умов для вирішення питань місцевого значення. Безумовно, навряд чи сьогодні можна всерйоз розраховувати на швидке становлення й ефективне функціонування територіальних громад, реанімацію почуття самовідповідальності, поки існують у громадській свідомості стереотипи патерналізму та юридичного ідеалізму, психологічна відчуженість більшості людей від будь-яких офіційних структур, відсутність активного співробітництва, солідарності жителів, деформація моральних цінностей, втрата навичок общинності тощо. Однак саме місцеве самоврядування – оптимальне середовище, в якому могли б викристалізовуватися механізми людської солідарності та публічно-правової відповідальності владних структур за вирішення публічно-значущих справ. У той самий час передусім все залежить від самих людей. Лише слабкі інстинктивно тяжіють до авторитарних централізованих форм правління, сильні – до ліберальних, основною формою яких і є місцеве самоврядування. Реалізація механізмів відповідальності в системі місцевого самоврядування стане свідомством прагнення людей до більшого ступеню власної свободи і власної відповідальності, політичної зрілості населення, що усвідомлює себе здатним не тільки до підкорення зверху, а й до самоорганізації [1, с. 121].

Отже, виходячи з вищенаведеного, муніципально-правова відповідальність може бути розглянута як:

- застосування санкцій муніципально-правових норм, що встановлюють вид і міру муніципальної правової відповідальності;
- міра державного примусу, заснована на юридичному та суспільному засудженні поведінки правопорушника, яка виражається у встановленні для нього певних негативних наслідків;
- обов'язок правопорушника відповідати за вчинене ним муніципальне правопорушення і визнавати встановлені муніципальними правовими актами негативні наслідки;
- реакція населення муніципального освіти на муніципальне правопорушення;
- примусова діяльність населення муніципального освіти, спрямована на суб'єктів, які вчинили муніципальне правопорушення.
- утворене з муніципального правопорушення правове відношення між населенням муніципального утворення і правопорушником, на якого покладається обов'язок зазнавати відповідні позбавлення і несприятливі наслідки за скоєне муніципальне правопорушення, за порушення вимог, які містяться у правових нормах.

Таким чином, можна констатувати: муніципально-правова відповідальність є складним, багатоаспектним інститутом, що зумовлено насамперед багатогранністю юридичної відповідальності.

Список використаних джерел:

інше. Крім того у Відні функціонує Патентний суд, який приймає рішення за клопотаннями про визнання патентів недійсними.

Відповідно до Конституції Республіки Азербайджан в державі діє система економічних судів, а саме Економічний суд Азербайджанської Республіки, який є вищим судовим органом з розгляду економічних суперечок, Економічний Суд, як суд апеляційної інстанції, котрий розглядає справи в апеляційному порядку, та місцеві економічні суди.

У Бразилії функціонують такі органи судової влади: Верховний Федеральний суд, Верховний Суд, Федеральний суд, Трудовий суд, Вибірчий суд, військові суди, суди штатів, федерального округу і територій. Тому, у Бразилії господарські спори розглядають суди загальної юрисдикції.

Судова система в Ізраїлі відповідно до закону про судову владу 1984 р. представлена світськими і релігійними судами. Зокрема, окружний суд Ізраїлю наділений компетенцією розглядати апеляції на рішення мирового суду і більш серйозні цивільні, як для суду першої інстанції, питання, пов'язані з економічними спорами, банкрутством, скаргами ув'язнених, апеляціями з податків і реєстрації кандидатів для участі в парламентських виборах. Тому, в Ізраїлі господарські спори розглядають різні світські суди як загальної, так і спеціальної юрисдикції. Окружний суд наділений компетенцією розглядати апеляції на рішення мирових судів та, як суд першої інстанції, – питань, пов'язаних з економічними спорами, банкрутством.

Також цікавим є досвід деяких інших країн. Наприклад, Іспанії, в якій існує система господарсько-адміністративних трибуналів. Трибунал розглядає в першій інстанції фінансові суперечки на великі суми і скарги на постанови Міністерства економіки та інших центральних установ, а в другій інстанції – скарги на постанови нижчих судів господарсько-адміністративних трибуналів регіональних автономних об'єднань та відповідних трибуналів провінцій. На місцях функціонують територіальні господарсько-адміністративні трибунали, які переважно розглядають податкові спори.

В Нідерландах набули поширення позасудові інститути для вирішення спорів (арбітраж), де арбітри можуть бути обрані за бажанням сторін (як правило, вони є експертами в певній галузі).

В Туреччині існує рахунковий суд, який фактично є органом адміністративно-фінансового контролю та має функцію перевірок і контролю усіх видів доходів, витрат і стану майна підприємств, організацій та установ, що фінансуються за рахунок загального і додаткового державного бюджетів.

Законодавство країн пострадянського простору характеризується певною традиційною однорідністю, яка, своєю чергою, надає можливість екстрапольовати набутий позитивний досвід законодавчих змін і для нашої країни без серйозних ризиків або застережень. Ефективним і таким, що може бути екстрапольовано в умовах України, вбачається досвід Грузії з організації розподілу повноважень державних і приватних виконавців, а також ведення відкритого реєстру боржників. У Латвійській Республіці завдяки наявним правовим конструкціям досягається розумний баланс для забезпечення, з

одного боку, незалежності виконавців, з іншого – контролю за недопущенням ними зловживань. Серед додаткових заходів впливу на боржника (крім застосування «класичного» набору дій з виконання) у Литовській Республіці також практикується кримінальна відповідальність і застосовується система штрафів (не тільки в дохід бюджету, але й на користь самого стягувача як певна «моральна» компенсація незручностей, пов'язаних з неправомірною поведінкою боржника).

Україна має унікальний шанс скористатися досвідом, який набули зарубіжні країни: зважити на недоліки, помилки, прогалини, неузгодженості, конфлікти норм матеріального та процесуального права для того, щоб перенести до національного законодавства все те корисне й апробоване на практиці іноземними державами, які дещо раніше зважилися на здійснення аналогічних реформ (за винятком незначних розбіжностей національно-етнічного та економіко-політичного характеру).

Список використаних джерел:

1. Про Стратегію реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015– 2020 роки : Указ Президента України від 20.05.2015 р. № 276/2015 // Офіційний вісник Президента України. – 2015. – № 13. – Ст. 864.

2. Святогор О.А. Правове регулювання виконання рішень господарського суду: постановка проблеми / О.А. Святогор // Економіка та право. Серія «Право». – 2015. – № 2. – С. 45–52.

3. Про державну виконавчу службу : Закон України від 24.03.1998 р. № 202/98-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 36. – Ст. 243.

4. Святогор А.А. Частные исполнители монополизуют рынок исполнительного производства. Особое мнение / А.А. Святогор // Закон і бізнес. – 01.11.2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zib.com.ua/ru/43525-budet_li_v_blizhayshee_vremya_vveden_institut_chastnih_ispol.html.

5. Солонар А.В. До питання запровадження інституту приватних виконавців в Україні / А.В. Солонар, В.В. Васильєва // Юридичний науковий електронний журнал. – 2016. – № 1. – С. 65–58. 6. Чумак О.О. Практика організації діяльності органів примусового виконання рішень іноземних держав / О.О. Чумак // Форум права. – 2011. – № 4. – С. 813–817.

6. Кузьміна І.С. Місце приватних виконавців у системі суб'єктів виконавчого провадження України / І.С. Кузьміна // Порівняльно-аналітичне право. – 2014. – № 8. – С. 143–146.

3. Відкликання депутата місцевої ради виборцями. В юридичній літературі дана міра тривалий час визнається як санкція, для чого, на мій погляд, є всі підстави. Відкликання є мірою впливу, що застосовується у відношенні до депутата як суб'єкта муніципально-правових відносин. Призначення цієї міри – організуюче-превентивне: депутат зобов'язаний певним чином виконувати свої обов'язки, а в іншому випадку його можуть відкликати. Саме відкликання, поза всякого сумніву, – негативна оцінка поведінки депутата. Згідно із законодавством України, повноваження депутата місцевої ради припиняються достроково в разі відкликання депутата виборцями в установленому порядку (п. 1 ч. 1 ст. 5 Закону «Про статус депутатів місцевих рад») [3].

4. Дострокове припинення повноважень депутата за рішенням представницького органу. Дана санкція може застосовуватися у зв'язку з набранням чинності обвинувального вироку суду, за яким депутата засуджено до покарання, не пов'язаного з позбавленням волі (п. 1 ч. 2 ст. 5 Закону України «Про статус депутатів місцевих рад») [3].

5. Дисциплінарні санкції. Можна виділити таку систему засобів муніципально-дисциплінарного впливу: попередження про позбавлення слова, позбавлення слова з обговорюваного питання, усунення із зали засідання, утримання з місячної депутатської винагороди певної суми, догана, порушення питання про відкликання. Так, щодо попередження про позбавлення слова та позбавлення слова – це дві міри, які послідовно накладаються на депутата. По суті, це дві міри, які пов'язані зі змістом депутатського виступу: якщо в ньому містяться некоректні висловлення, образи, заклики до насильницьких дій, відхилення від теми обговорення тощо. Рішення про усунення із зали засідання може прийматися, наприклад, на період до чергового засідання ради. Так, згідно з п. 26.1 ст. 26 Регламенту Київської міської ради XXIV скликання на засіданнях Київської ради промовець не повинен вживати образливі висловлювання та непристойні і лайливі слова, закликати до незаконних і насильницьких дій. Головуючий на засіданні має право попередити промовця про недопустимість таких висловлювань і закликів або припинити його виступ, а у разі повторного порушення – позбавити його права виступу на даному засіданні [1, с. 120].

6. Майнові санкції. Так, відповідно до ст. 77 Закону «Про місцеве самоврядування в Україні» шкода, заподіяна юридичним і фізичним особам у результаті неправомірних рішень, дій або бездіяльності органів місцевого самоврядування, відшкодовується за рахунок коштів місцевого бюджету, а в результаті неправомірних рішень, дій або бездіяльності посадових осіб місцевого самоврядування – за рахунок їх власних коштів у порядку, встановленому законом [2].

Специфіка відповідальності в місцевому самоврядуванні як особливого різновиду соціально-політичної та конституційної відповідальності детермінує й особливості її ефективності. Тут передусім необхідно підкреслити, що відповідальність у місцевому самоврядуванні внаслідок своїх суб'єктно-об'єктних характеристик має настільки різновекторне цільове призначення, що

відповідальності в муніципальному праві, зазначають, що переважна більшість норм муніципального права не містить санкцій, і відповідальність за їх порушення передбачається іншими галузями національного права України.

До основних (власно муніципально-правових) санкцій, зокрема, належать наступні.

1. Дострокове позбавлення (зміна) конституційного статусу органу місцевого самоврядування, органу державної влади, їх посадових осіб, громадського об'єднання тощо. Наприклад, дострокове припинення повноважень органів місцевого самоврядування або сільського, селищного, міського голови. Так, згідно зі ст. 75 Закону «Про місцеве самоврядування в Україні» територіальна громада в будь-який час може достроково припинити повноваження органів і посадових осіб місцевого самоврядування, якщо вони порушують Конституцію або закони України, обмежують права і свободи громадян, не забезпечують здійснення наданих їм законом повноважень [2].

Ст. 80 даного Закону встановлює, що повноваження органу самоорганізації населення можуть припинятися достроково в разі невиконання рішень сільської, селищної, міської, районної у місті (в разі її створення) ради, її виконавчого комітету, загальних зборів громадян або невиконання своїх повноважень. Аналогічна, по суті, за своєю природою санкція, однак стосовно посадової особи виконавчої влади, передбачена ст. 72 цього Закону, за якою районна, обласна рада може шляхом таємного голосування висловити недовіру голові відповідної місцевої державної адміністрації, на підставі чого Президент України приймає рішення і дає відповідній раді обґрунтовану відповідь. Якщо недовіру голові районної, обласної державної адміністрації висловили не менш як дві третини депутатів від загального складу відповідної ради, Президент України приймає рішення про відставку голови місцевої державної адміністрації. Дострокова зміна конституційного статусу може застосовуватися й щодо виборчих комісій [2].

2. Ліквідація конституційного порушення, зокрема, визнання неконституційними актів або їх окремих положень, зупинення дії актів органів і посадових осіб місцевого самоврядування та органів і посадових осіб державної влади. Так, відповідно до п. 4 ст. 59 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» рішення сільської, селищної, міської ради у п'ятиденний строк з моменту його прийняття може бути зупинено сільським, селищним, міським головою і внесено на повторний розгляд відповідної ради з обґрунтуванням зауважень; згідно з п. 7, у разі незгоди сільського, селищного, міського голови (голови районної у місті ради) з рішенням виконавчого комітету ради він може зупинити дію цього рішення своїм розпорядженням і внести це питання на розгляд відповідної ради; за п. 9 рішення виконавчого комітету ради з питань, віднесених до власної компетенції виконавчих органів ради, можуть бути скасовані відповідною радою; за п. 10 цієї статті акти органів і посадових осіб місцевого самоврядування з мотивів їхньої невідповідності Конституції або законам України визнаються незаконними в судовому порядку [2].

Доценко О.М.

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри міжнародних відносин,
міжнародної інформації та безпеки
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна

Черненко Д.М.

студент 4-го курсу
факультету міжнародних економічних
відносин та туристичного бізнесу
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна

ЩОДО ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАХИСТУ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ В ІНТЕРНЕТІ

Сучасний розвиток суспільних відносин характеризується проникненням інформаційних технологій та комунікаційних мереж у всі сфери життєдіяльності окремої людини та суспільства в цілому. Цей факт, звичайно, має позитивне значення, оскільки використання новітніх інформаційно-комунікаційних засобів дозволяє виконувати ті ж самі види діяльності, але з меншими затратами часу та не зважаючи на відстані. Проте, поряд з перевагами використання зазначених засобів, постає питання активізації неправомірної діяльності у електронному середовищі, зокрема в Інтернеті. Так, формування різного роду електронних банків даних в тій чи іншій сфері, активний розвиток електронної комерції, спілкування через соціальні мережі в Інтернеті тощо мають своїм наслідком зростання обігу персональних даних, що, в свою чергу, супроводжується й збільшення можливостей для їх неправомірного використання. У зв'язку з цим, питання дієвого правового регулювання захисту персональних даних є одним із найбільш актуальних на сьогоднішній день.

Отже мета даного дослідження полягає у визначенні особливостей правового регулювання захисту персональних даних в Інтернеті.

Перш за все слід зазначити, що Закон України «Про захист персональних даних» від 1 червня 2010 року № 2297-VI у статті 2 визначає персональні дані як відомості чи сукупність відомостей про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікована [9]. Це ж визначення персональних даних міститься у статті 11 Закону України «Про інформацію» від 02.10.1992 р. № 2657-XII, у ч. 2 якої зазначено, що до конфіденційної інформації про фізичну особу належать, зокрема, дані про її національність, освіту, сімейний стан, релігійні переконання, стан здоров'я, а також адреса, дата і місце народження [11].

Не можна не погодитися з думкою Марущак А. І. та Мельник К. С. [7, с. 19] стосовно того, що Закон України «Про захист персональних даних» від

01.06.2010 року [9] спрямований на імплементацію стандартів та базових принципів захисту персональних даних в Європейському Союзі на основі Конвенції про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних від 28.01.1981 року [6] та Додаткового протоколу до Конвенції про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних щодо органів нагляду та транскордонних потоків даних від 08.11.2001 року [2] та Директиви Європейського Парламенту і Ради від 24.10.1995 року № 95/46/ЄС «Про захист фізичних осіб при обробці персональних даних і про вільне переміщення таких даних» [10].

Слід зазначити, що ключовим у вищенаведеному вище визначенні є поняття «ідентифікована особа». Ідентифікованою особою вважається, якщо її можна безпомилково виділити серед інших. Зазвичай для того, щоб вважати особу ідентифікованою, необхідні її ім'я, прізвище, по батькові та реквізити документа, що посвідчує особу, цифровий номер, що присвоюється особі (наприклад, ідентифікаційний номер фізичної особи). Однак, за певних умов наявність меншої кількості інформації чи певного об'єму іншої інформації є достатніми для того, щоб ідентифікувати особу [1, с. 21].

Як зауважує Т. Обуховська, згідно із законодавством більшості європейських держав персональні дані розділяються за критерієм «чутливості» на «дані загального характеру» (прізвище, ім'я по батькові, дата і місце народження, громадянство, місце проживання) і «чутливі» (вразливі) персональні дані (дані про стан здоров'я (історія хвороби, діагнози); етнічна належність, ставлення до релігії, ідентифікаційні коди чи номери, відбитки пальців, записи голосу, фотографії, кредитна історія, дані про судимість і т.д.). Для чутливих персональних даних передбачений більш високий ступінь захисту. Так, забороняється збирання, зберігання, використання та передача без згоди суб'єкта даних саме чутливих, а не всіх персональних даних [8, с. 100]. У свою чергу, у Законі України «Про захист персональних даних» від 01.06.2010 року встановлено особливі вимоги до обробки певних категорій персональних даних. Це відомості про расове, етнічне походження, політичні, релігійні, світоглядні переконання, здоров'я, статеве життя, членство у політичних партіях, профспілках [9; 5].

Також слід зазначити, що Закон України «Про телекомунікації» від 18 листопада 2003 року № 1280-IV визначає Інтернет як всесвітню інформаційну систему загального доступу, яка логічно зв'язана глобальним адресним простором та базується на Інтернет-протоколі, визначеному міжнародними стандартами [12].

Не можна не погодитися з тим, що діяльність особи в Інтернеті в контексті захисту персональних даних повинна розглядатись крізь призму двох складових: з одного боку, в розрізі дотримання прав суб'єктів, персональні дані яких обробляються у мережі Інтернет, з іншого – у розрізі виконання володільцями персональних даних вимог законодавства у сфері захисту персональних даних [7, с. 19].

Панова І.Ю.

к. ю.н., доцент кафедри
публічного та приватного права

ЗАГАЛЬНОПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА МУНІЦИПАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Характерною рисою відповідальності в місцевому самоврядуванні, яка відрізняє її від інших видів відповідальності, є специфіка її санкцій. Санкція – обов'язковий елемент відповідальності в муніципальному праві [1, с. 119].

Санкціям у муніципальному праві притаманні певні особливості. По-перше, вони застосовуються лише у зв'язку з необхідністю забезпечення належного виконання муніципально-правових норм. Даний момент обумовлений тим, що деякі порушення муніципально-правових норм помітні не відразу, їм передують одночасне порушення норм іншої галузі права. Але поряд з цим порушенням обов'язково наявне порушення норм муніципального права. Наприклад, депутат місцевої ради скоїв злочин. При цьому він порушив не тільки норму Кримінального кодексу, а й відповідні норми муніципального законодавства, які вимагають від нього певної поведінки (норми законів «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про статус депутатів місцевих рад»). І саме за останнє порушення застосовується така санкція, як дострокове припинення депутатського мандату.

Наступною характерною рисою муніципальноправових санкцій є те, що вони застосовуються не лише в разі порушення суб'єктом муніципально-правових відносин юридичного закону, а й у разі, якщо поведінка, діяльність вказаних суб'єктів порушує норми моралі чи є невинною з формально-юридичної точки зору (наприклад, здійснення аморального проступку або коли про посадову особу чи депутата місцевого самоврядування можна сказати, що вони «не впоралися з обов'язками», «не виправдали довіри» тощо). Дана риса муніципально-правових санкцій обумовлена тим, що вони певною мірою є проявом політико-правової відповідальності суб'єктів конституційних відносин, межі яких визначаються не тільки юридичними нормами, а й політико-ідеологічними, моральними, організаційними чинниками. Наявність означених моментів, безумовно, підсилює суспільну значущість муніципально-правових санкцій, а їх застосування слугуватиме підвищенню результативності діяльності суб'єктів муніципальних відносин в процесі вирішення питань місцевого значення [1, с. 119].

Санкція – обов'язковий елемент відповідальності в муніципальному праві. На мою думку, слід критично ставитися до пануючого раніше у літературі підходу, згідно з яким у конституційного та муніципального права немає санкцій, тому реалізація їх норм забезпечується санкціями інших галузей права: кримінального, адміністративного та частково цивільного.

Так, наприклад, автори одного з навчальних посібників з муніципального права України В.В. Кравченко та М.В. Пітчик, аналізуючи питання

додали нові функції, наприклад електронні студентські квитки або квитки на громадський транспорт.

Відомство цифризації гарантує, що користування додатком mObywatel безпечне. Послуга працює також, якщо телефон не підключений до Інтернет. Платформа mObywatel є переломним рішенням для громадян, яке поширює межі їхнього світу.

Отже, як підсумок можна назвати інформаційну політику Польщі на даному етапі її розвитку, вдалою і Україна може запозичити собі деякі із вищеперерахованих пунктів зокрема боротьбу з кіберзлочинами та програми кібербезпеки. Чудовим прикладом є також створення міністерства цифризації, яке внесло зміни до законодавства, які дозволяють запроваджувати у країні надзвичайний стан в разі атаки у віртуальному просторі, цим можуть похвалитися не багато країн. Проте важливо розуміти, що жодні інновації не завжди можна швидко втілити, та не завжди вони є вдалими саме для України. Тож, для успішного забезпечення інформаційної політики в Україні можна опиратися на польський досвід та потрібно врахувати всі можливі недоліки аби вчасно їх усунути або й взагалі запобігти їх виникненню. І виходячи з аналізу інформаційної політики Польщі можна дійти висновку, що така «меленька» в інформатизації країна, має свій досвід, і вдалі способи захисту.

Список використаних джерел

1. Досвід Польщі для України: чому варто робити ставку на високі технології? [Електронний ресурс] // – Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/amp/27631224.html> – Назва з екрана. – (Дата звернення 05.03.2019).

2. Міністерство цифризації Польщі [Електронний ресурс] // – Режим доступу: <https://compu.fandom.com> – Назва з екрана. – (Дата звернення 05.03.2019).

3. Семенуха Р.С. Досвід боротьби із кіберзлочинами Польща / Р. С. Семенуха // Політологічні студії. – 2017. – Вип. 4. – С. 25-36.

4. Адам Лельонек, президент польського Центру аналізу пропаганди та дезінформації Польщі [Електронний ресурс] // – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/2368070-adam-lelonek-prezident-polskogo-centru-analizu-propagandi-ta-dezinformacii.html> – Назва з екрана. – (Дата звернення 05.03.2019).

5. Шустенко С.О. Інформаційна політика і стан технологій в Польщі [Електронний ресурс] // – Режим доступу: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/download/3139/2820 – Назва з екрана. – (Дата звернення 25.03.2019).

6. Доктрина інформаційної безпеки Польщі] // – Режим доступу: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2015/07/26/7036321/> – Назва з екрана. – (Дата звернення 05.03.2019).

У свою чергу, дослідження ВГО «Українська асоціація захисту персональних даних» виявили вкрай низький рівень відкритості та прозорості обробки персональних даних в Інтернеті. Водночас, дослідження компанії GfK Ukraine показують, що українці у 85% випадків ознайомлюються з політикою приватності Інтернет-ресурсу, який вони відвідують. Понад 30% користувачів знають про існування Cookies та досить добре обізнані щодо механізму їх роботи. Понад 54% учасників дослідження підтвердили, що не мають достатньо знань для того, щоб управляти ними. 22% опитаних відповіли, що уважно прочитали інформацію щодо захисту персональних даних на сайті GfK Ukraine [4, с. 51–52]. Отже, як бачимо, рівень обізнаності громадян у сфері захисту персональних даних є досить невисоким, що може дати більші можливості для неправомірного їх використання третіми особами.

Необхідно зауважити, що Закон України «Про захист персональних даних» від 01.10.2010 року у статті 24 визначає, що «володільці, розпорядники персональних даних та треті особи зобов'язані забезпечити захист цих даних від випадкових втрати або знищення, від незаконної обробки, у тому числі незаконного знищення чи доступу до персональних даних», не розкриваючи які конкретні заходи можуть застосовуватися [9]. Проте, зазначеним законом встановлюються вимоги до обробки та захисту персональних даних, які відображають положення, запроваджені Конвенцією про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних від 28.01.1981 року [6] та розвинуті у Директиві № 95/46/ЄС від 24.10.1995 р. «Про захист фізичних осіб при обробці персональних даних і про вільне переміщення таких даних» [10].

Як зазначає В. Козак, можна представити всю сукупність вимог щодо захисту персональних даних у рамках восьми базових принципів обробки персональних даних. Персональні дані повинні: 1) оброблятися сумлінно і законно (за наявності підстав та з дотриманням вимог); 2) отримуватися із конкретними законними цілями та не оброблятися у способи, несумісні із цими цілями; 3) бути адекватними, не надлишковими, відповідати цілям обробки; 4) бути точними та своєчасно оновлюватися; у не зберігатися довше, ніж це необхідно; 5) оброблятися з дотриманням прав фізичної особи, включаючи право на доступ до даних; 6) оброблятися з дотриманням вимог щодо захисту інформації; 7) не передаватися за межі країни без відповідного захисту [5].

Слід зазначити, що у країнах Європейського Союзу з 1988 року створена єдина уніфікована система захисту персональних даних. Під захистом особистих прав суб'єктів на персональні дані в європейському законодавстві розуміється застосування комплексу, насамперед юридичних, а вже потім організаційних, режимних та технічних інструментів. Технічні заходи та засоби захисту спрямовуються на захист самих персональних даних у ході їх обробки, а не прав суб'єктів персональних даних, та розглядаються як додаткові. Їх застосування регулюється відповідним законодавством та міжнародними стандартами у сфер інформаційної безпеки. Одним з останніх актів, який запроваджений щодо захисту персональних даних в Інтернеті є GDPR (The General Data Protection Regulation, Загальні правила захисту даних), що набули

чинності 25 травня 2018 року, новий регламент про персональні дані, який несе радикально оновлену філософію щодо їх охорони. Предметом регулювання GDPR є персональні дані, визначення яких майже не відрізняється від попереднього законодавства про захист персональних даних. Проте, виділяються «спеціальні категорії персональних даних», серед яких, наприклад, генетичні чи біометричні дані [3, с. 53]. Слід зазначити, що незважаючи на те, що закон прийнятий для захисту європейських даних, проте враховуючи глобальний характер Інтернету, GDPR може стати стандартом конфіденційності даних у всьому світі, оскільки практично всі великі інтернет-компанії, включаючи Google, Twitter і Facebook, підпадають під дотримання його вимог.

Таким чином, на сьогоднішній день питанням правового регулювання захисту персональних даних приділяється значна увага. Слід зазначити, що окремі аспекти оброблення та захисту персональних даних, зокрема, в Інтернеті, врегульовані Законом України «Про захист персональних даних» від 01.06.2010 р., який, у свою чергу, спрямований на імплементацію стандартів та базових принципів захисту персональних даних в Європейському Союзі. Проте, незважаючи на досить докладну правову регламентацію ним інших засад захисту персональних даних, ряд питань, що спрямовані на створення конкретного механізму належного здійснення прав суб'єктів персональних даних, потребують удосконалення їх правового регулювання. Зокрема, необхідним є розроблення стандартів у сфері надання інформаційних та телекомунікаційних послуг, що пов'язані із використанням персональних даних, а також класифікації персональних даних з метою вироблення та застосування до кожного типу окремого чіткого механізму доступу, використання та захисту з метою забезпечення належного здійснення прав суб'єктів персональних даних.

Список використаних джерел:

1. Бем М. В., Городиський І. М., Саттон Г., Родіоненко О. М. Захист персональних даних: правове регулювання та практичні аспекти: науково-практичний посібник / Європейський Союз, Рада Європи. К.: К.І.С., 2015. 220 с.
2. Додатковий протокол до Конвенції про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних щодо органів нагляду та трансграничних потоків даних: Міжнародний документ від 08.11.2001 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_363 (дата звернення: 29.03.2019).
3. Кізова О. С. Право на захист персональних даних у мережі Інтернет. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2018. Випуск 2. Том 1. С. 52–56.
4. Коваль В. О., Константинова Л. В. Захист персональних даних в Інтернет. Інформаційна безпека та комп'ютерні технології: Збірник тез доповідей II Міжнародної науково-практичної конференції, 20-22 квітня 2017 року, м. Кропивницький: ЦНТУ, 2017. С. 51–52.
5. Козак В. Захист персональних даних та правила приватності при дослідженнях в Інтернет. Маркетинг в Україні. 2013. № 3. С. 49–70. URL:

слабкість телекомунікаційного та інформаційного забезпечення держави, а також низьку обізнаність державних діячів та їх небажання визнавати проблему. Деякі з них, приміром, публічно заявляли, що урядові сайти не працюють, бо їх відвідує забагато людей. Тривалий час зусилля влади щодо боротьби з кіберзагрозами були недостатніми. Однак низка масштабних атак на тлі відсутності єдиного координованого центру ухвалення рішень стали стимулом для дій.

Отже, що зробила Польща?

По-перше, ухвалила зміни до законодавства, які дозволяють запроваджувати у країні надзвичайний стан в разі атаки у віртуальному просторі. Такими юридичними новаціями можуть похвалитися небагато держав.

По-друге, влада погодилася з недоцільністю функціонування кількох інституцій з боротьби з кіберзагрозами, які лише дублювали одна одну. У 2011 році було створене Міністерство адміністрації і цифровізації, завданням якого стало забезпечення кібербезпеки у військовій сфері, захист конфіденційності громадян, побудова національної освітньої платформи, залучення до інтернету людей похилого віку і жителів віддалених районів країни.

По-третє, в рамках Міністерства цифровізації у 2016 році створили Національний центр кібербезпеки. Його ключовим завданням стало попередження загроз, реакція на них та координація дій. Робота центру — вдалий приклад державно-приватного партнерства у сфері кіберзахисту. Працює центр цілодобово.

По-четверте, Польща опрацювала нову стратегію кібербезпеки. Вона передбачає, що до 2020 року влада гарантуватиме безпеку громадян, суб'єктів економічної діяльності і державних установ у галузі кібербезпеки.

Така системність, не означає, що Польща впоралася із загрозами. За даними Національного центру кібербезпеки кількість інцидентів зростає. Якщо два роки тому їх було 1 456, то у 2016 році — 1 926. Проте збільшення кількості повідомлень — це показник зростання свідомості користувачів. Визнали у Польщі і потребу в достатньому фінансуванні заходів з кібербезпеки. Польща була однією з країн, проти яких вели кібернетичні війни російські хакери. Вони, зокрема, викрадали інформацію з державних інституцій.

Також у Польщі можна буде засвідчити особу через смартфон. Міністерство цифризації представило платформу mObywatel (м-громадянин), якою можна користуватися за допомогою смартфона. Мобільний додаток придатний у контактах між громадянами, а також його можуть використовувати представники малого бізнесу, зокрема продавці алкогольних напоїв, щоб підтвердити вік молодих клієнтів. Наприклад, коли наймають квартиру або коли трапляється аварія на дорозі. [2]

Додатком mObywatel можуть користуватися власники смартфонів з операційною системою Android та користувачі системи iOS. Також після законодавчого процесу додаток вільний і для чиновників. На черговому етапі

шахти, що збанкрутувала. Аби привабити сюди польські та іноземні компанії, їм запропонували різноманітні пільги та сучасну інфраструктуру – адміністративні споруди шахти переобладнали, а останній вагончик добутого тут вугілля встановили на підвірі'ї як пам'ятник історії.

Їхня найновіша ініціатива пов'язана зі створенням центру освіти й технологій, тобто науки та бізнесу, що розташований на території та в приміщеннях колишньої шахти «Глівіце». Нині в цьому районі створено понад 2 тисячі робочих місць. Це особливі робочі місця, тому що там розвиваються малі технологічні фірми, які починають з нуля, тобто такі, що продають, так би мовити, чисту думку, і це найбільш ефективний спосіб заробляння грошей».

Сьогодні Глівіце – це одне з найбагатших міст Сілезії. На підприємствах, що спеціалізуються з IT-технологій працюють випускники Сілезької політехніки, а також програмісти, які переїхали сюди з різних міст Польщі. Податки, які успішні фірми сплачують місту, працюють на благо всієї місцевої громади. Тож колись похмуре постіндустріальне місто не впізнати, тут побільшало молоді і загалом людей, які задоволені рівнем свого життя.

В Польщі діє Комісія стратегічного перегляду національної безпеки, яка була ініційована попереднім президентом Броніславом Комаровським задля захисту інформаційного простору.

Раніше напрацювання в цьому напрямку базувалися радше на судженнях відомих експертів, а не ретельному аналізі реальної ситуації в Польщі та сфері її безпеки. Робота тривала понад рік, а «Біла книга національної безпеки» була підписана у 2011 році. Вони намагалися встановити, який у цій сфері наш національний інтерес, зокрема в міжнародній безпеці, який потенціал Польщі. Щоб пояснювати громадянам, що таке безпека взагалі. Особливо важлива частина роботи над цим документом — розробка сценаріїв.

У сфері безпеки не видається можливим реагувати по факту, потрібно бути завчасно підготовленим, а для цього має бути операційна стратегія, визначено основні пріоритети й методи як у військовому, так і в невійськовому секторах захисту, в питаннях кібербезпеки дуже важливо правильно визначити поняття кіберпростору. Вони включають до нього й фізичну інфраструктуру та відносини з користувачами, тож визначення кібербезпеки охоплює й матеріальну сферу, а не лише віртуальну.

Бачення Польщею кібербезпеки також побудовано на моделі стратегічного мислення: вжити заходів для захисту цілей, їх утримання й забезпечення безпеки. Вони вважають що мають діяти на основі принципів демократії, прав людини, захищеного інтернету. І не можуть використовувати неправомірні методи, щоб досягти позитивних цілей. Навіть якщо так роблять опоненти, ніколи не варто вдаватися до цього. [3]

В останні роки Польща демонструє послідовну державну політику боротьби із кіберзагрозами. Польща усвідомила небезпеку кіберзагроз після масштабних кібератак 2012 року. Тоді була паралізована робота урядових сайтів, а масові протести, що почалися на вулицях, прокотилися і в мережі шляхом масованих DOS-атак. Те, що сталося, показало кілька прогалин:

<http://ir.kneu.edu.ua/bitstream/2010/4069/1/49%20-%2070.pdf> (дата звернення: 29.03.2019).

6. Конвенція про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних: Міжнародний документ від 28.01.1981 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_326 (дата звернення: 29.03.2019).

7. Марущак А. І., Мельник К. С. Особливості обробки та захисту персональних даних у мережі Інтернет: Європейський досвід та законодавство України. Міжнародний досвід у сфері забезпечення інформаційної безпеки людини, суспільства, держави. 2013. № 3 (13). С. 19–25.

8. Обуховська Т. Класифікація персональних даних та режиму доступу до них. Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. 2013. № 1. С. 97–104. URL: <https://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2297-17> (дата звернення: 29.03.2019).

9. Про захист персональних даних: Закон України від 01.06.2010 р. № 2297-VI. URL: <https://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2297-17> (дата звернення: 29.03.2019).

10. Про захист фізичних осіб при обробці персональних даних і про вільне переміщення таких даних: Директива Європейського Парламенту і Ради від 24.10.1995 р. № 95/46/ЄС. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_242 (дата звернення: 29.03.2019).

11. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 р. № 2657-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12> (дата звернення: 29.03.2019).

12. Про телекомунікації: Закон України від 18.11.2003 р. № 1280-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1280-15> (дата звернення: 29.03.2019).

Дяченко Н.С.
студентка групи ПРмс-1-17-4.0д
Університетського коледжу
Київського університету
імені Б.Д. Грінченка

СТАН ДОТРИМАННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ НА ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ

Актуальність теми. Починаючи з весни - літа 2014 року частина території України стала зоною військових збройних конфліктів, а відтоді і населення, що мешкають на цих територіях, що з певних причин не можуть залишити своє місце проживання. Місцеве населення знаходиться на невідконтрольних державі землях в той час, як спостерігаються неодноразові випадки порушення прав і свобод людини в умовах тимчасової окупації, які регламентуються національним та міжнародним законодавством.

Метою дослідження є аналіз нормативно-правової бази національного законодавства, що встановлює правила забезпечення та реалізації прав і свобод

на тимчасово окупованих територіях як кожної особистості окремо, так і суспільства в цілому.

Хід дослідження. Першою з тимчасово окупованих територій став Кримський півострів, суперечки за який між Російською Федерацією та Україною тягнуться ще з початку XX століття. Серйозні протиріччя між Україною та Росією щодо Криму почалися в 1992, коли Росія почала активно перешкоджати процесові переходу Чорноморського флоту під контроль України. Проте частина флоту все ж перейшла на бік України.

2010 року Україна уклала з Росією угоду, яка передбачала перебування Чорноморського флоту РФ у Криму до 2042 року. Мета угоди - отримання знижки на російський газ для України. Перебування флоту РФ у Криму стало «бомбою сповільненої дії», адже він відіграв головну роль у розповсюдженні проросійських настроїв серед жителів Криму, а надалі і в ході анексії Криму. «Приводом» для введення російських військ до Криму стало начебто звернення Президента В. Януковича до В. Путіна, у якому висловлювалося прохання відновити конституційний лад в Україні за допомогою Збройних сил Росії [1].

Окупація Криму почалася 20 лютого 2014 року з вступу на територію Кримського півострова російських військових без упізнавальних знаків, що вилилося пізніше у фарс під назвою "референдум". Цьому передувало захоплення Верховної Ради Криму та Ради міністрів АРК 27 лютого 2014 року. 27 березня 2014 року Генасамблея ООН ухвалила резолюцію, яка не визнає проведення "референдуму" у Криму та анексію півострова. У резолюції, зокрема, зазначається, що псевдореферендум не має законної сили і не може бути основою для зміни статусу Автономної республіки Крим чи міста Севастополь [2].

Схід України опинився в подібних умовах. В грудні 2005 року в Донецьку було створено міську організацію «Донецька Республіка», яка в 2006 році отримала дозвіл у мерії Донецька на збір підписів про проведення референдуму щодо «незалежності Донбасу ...» і створення «Донецької федеративної республіки», після чого почала відкритий збір підписів за вихід зі складу України та об'єднання в одне державне утворення на базі Донецької, Луганської, Херсонської і інших «республік». Починаючи з березня, після усунення від влади В. Януковича в лютому 2014, у Донецьку проходять мітинги проросійських сил, що супроводжуються захопленнями адміністративних приміщень і нападами на прихильників єдності України. В квітні 2014 року у сесійній залі будівлі Донецької ОДА сепаратистами було проголошено «Декларацію про суверенітет Донецької народної республіки», яку проголосили на території Донецької області. Після проголошення, представники «Республіканської народної ради» звернулися до керівництва РФ із проханням про введення на територію регіону миротворчого контингенту Збройних сил РФ. Незабаром прихильники Донецької народної республіки без сутичок зайняли приміщення Макіївської міської ради та підняли над ним прапор Донецької народної республіки та Росії [3].

про основне трудове законодавство, а це для них дуже добре, тому що приїхавши в Польщу не знають, які тут вимоги, які закони.

У тому, що українські програмісти – це спеціалісти високого професійного рівня, переконаний Ярослав Кацпшак, PR-менеджер ІТ-компанії Future Processing, яка діє в технологічному парку «Нові Глівіце» у Сілезії. Ця фірма організовує міжнародні конкурси програмування, в яких чимало призових місць займають саме українці. «Одна з таких конференцій – це міжнародний марафон програмістів «Дедлайн 24»,

Фірму "Future Processing" створили колишні студенти Сілезької політехніки. Вона, так би мовити, народжувалася на факультеті. Нині у ній працює понад 500 осіб, які обслуговують клієнтів не тільки в Польщі, а й за її межами.

Вони реалізуємо такі проекти, які покращують світ, у них є дуже складний проект, завдяки якому можна буде швидше діагностувати онкологічні захворювання

У цій фірмі роблять ставку передусім на розвиток і на те, щоб їх програмісти ставали дедалі більше компетентними. Спеціалісти реалізують такі проекти, які покращують світ, тому що технології можуть їм у цьому допомагати. Наприклад, у них є дуже складний проект, завдяки якому можна буде швидше діагностувати онкологічні захворювання.

У компанії працюють програмісти, які приїжджають в Сілезію з різних регіонів Польщі та з-за її меж. Приміщення компанії обладнані відповідно до побажань працівників. Тут, наприклад, є зала оформлена в стилі фільму «Зоряні війни» або з так званим «висячим садом» на стіні. Цей будинок будували з урахуванням побажань усього колективу, тобто брали до уваги все те, що важливе для наших людей. Тут усе так облаштовано, щоб вони могли бути творчими, креативними і мали зручні робочі місця.

При фірмі діє дитячий садок, їдальня, спорткомплекс і навіть косметичний кабінет. Тому, працювати сюди переїжджають не лише молоді люди, але й сім'ї з дітьми. Також є велика бібліотека, а девізом є вислів: «Знання безцінні, а книжки дешеві».

Компанії, які надають послуги в секторі високих технологій, мусять допомогати своїм працівникам здобувати нові знання, адже високий рівень знань працівника – це запорука успіху фірми, вважають керівники ІТ компанії. У фірмі є програма для аспірантів. Програмістам, які хочуть робити наукову кар'єру їм дофінансовують процес навчання та даємо додатковий вихідний, щоб вони могли розвивати свої наукові зацікавлення.

Якщо європейська країна прагне зробити економічний прорив, вона мусить подбати про сприятливі умови для розвитку ІТ-сектору. У цьому переконаний Зигмунт Франкевіч, мер міста Глівіце, на території якого працює компанія Future Processing. 20 років тому, Глівіце були депресивним шахтарським містом з високим рівнем безробіття. Щоб змінити ситуацію, міська влада вирішила зробити ставку на сектор високих технологій, з цією метою в місті створили технологічний парк, який розмістили на території

9. Casals N. T. (2006), *Group Rights as Human Rights: A Liberal Approach to Multiculturalism*. Netherland: Springer, с. 55-56.

10. Griffin J. (2008), *On Human Rights*. New York: Oxford University Press, с. 256, 257, 258-266.

Павловська Я.П.
Студентка 3 курсу
групи ПР6-2-16

ІНФОРМАЦІЙНА ПОЛІТИКА ПОЛЬЩІ

Польща через два-три роки стане лідером з ІТ-технологій у Центрально-Східній Європі, вона робить прорив у секторі інформаційних технологій в країнах Центрально-Східної Європи. А вже нині півмільйона осіб працює в польському секторі високих технологій, а вартість ринку ІТ-послуг у Польщі сягнула майже 3,5 мільярда доларів і продовжує зростати. Динамічний розвиток цього сектору приваблює в країну закордонних інвесторів та програмістів-іноземців, зокрема українців. Причини успіху польського ІТ-сектору аналітики вбачають у продуманій політиці державної влади та органів місцевого самоврядування.[1]

Якщо тенденції розвитку польського ІТ-сектору зберігатимуться, то наприкінці 2019 році його вартість досягне 4 мільярдів доларів, тоді як ринок ІТ-послуг усієї Центрально-Східної Європи коштуватиме 11 мільярдів доларів. Такі дані оприлюднила дослідницька фірма IDC. Через позитивну динаміку багато фірм з різних країн світу вирішують розмістити свої підприємства саме у Польщі. Швидко зростає й кількість питомих польських підприємств, передусім невеликих, які дають роботу випускникам технічних вишів.

Серед причин успіху польського сектору високих технологій, аналітики Wincor Nixdorf називають цілеспрямовану політику органів державної влади та місцевого самоврядування. Аби прискорити інформатизацію країни, у Польщі створили Міністерство оцифрування. Вже кілька років органи місцевого самоврядування впроваджують широку мережу електронних послуг, тож тепер громадяни багато справ можуть зробити не відходячи від домашнього комп'ютера. А це в свою чергу стимулює розвиток ІТ-підприємств, адже попит на їхні послуги постійно зростає.[3]

ІТ-рини у Польщі дуже швидко розвивається, сюди приходять багато компаній не польських, а міжнародних, зокрема американських, британських. Якщо приїхати до якоегось бізнес-парку, то ідеш і бачиш – IBM, Oracle, сотні фірм, які займаються електронікою. Їм не вистачає працівників, тому польські фірми перевозять сюди українців. Дуже вражає, що вже на самому початку програмістам детально розказують про їх права. Виявляється, що це вимога законодавства, що роботодавець має розказати про права працівників, тобто

Проголошення Луганської народної республіки відбулося на тлі сепаратистського руху, що активізувався після перемоги Революції гідності в кінці лютого 2014 року. Вже в березні Луганська обласна рада ухвалила рішення про визнання нелегітимними центральних органів виконавчої влади України. Місцеві сепаратисти провели мітинг чисельністю близько 3 тисяч осіб за відокремлення Донбасу від України. «Луганська народна республіка» була проголошена 27 квітня 2014 року групою осіб, які захопили будівлю управління СБУ у Луганській області за підтримки мітингувальників чисельністю кілька сотень людей [4].

США засудили фіктивні «вибори» на контрольованій Росією території Донбасу, назвавши їх "фарсом" та порушенням територіальної цілісності та суверенітету України. Сполучені Штати та Європейський Союз висловились спільно проти порушення суверенітету та територіальної цілісності України (з приводу утворення незаконних збройних формувань у вигляді ДНР та ЛНР) [5].

Збройний конфлікт на Сході України держава визначила як терористичну загрозу і загрозу територіальної цілісності України, і розгорнула антитерористичну операцію [6].

Ці події призвели до зміни правового статусу осіб, які опинились на окупованих територіях. Офіційною реакцією на окупацію Кримського півострова та подій на сході з позицій внутрішньодержавного права стало прийняття Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» від 15.04.2014 р.

Згодом, Постановою Верховної Ради України від 17.03.2015 р № 254-VIII «Про визнання окремих районів, міст, селищ і сіл Донецької та Луганської областей тимчасово окупованими територіями» визнано тимчасово окупованими територіями окремі райони, міста, селища і села Донецької та Луганської областей, в яких відповідно до Закону України «Про особливий порядок місцевого самоврядування в окремих районах Донецької та Луганської областей» запроваджується особливий порядок місцевого самоврядування, до моменту виведення усіх незаконних збройних формувань, російських окупаційних військ, їх військової техніки, а також бойовиків та найманців з території України та відновлення повного контролю України за державним кордоном України [7-8].

Крім зазначеної Постанови ВРУ існують й інші нормативно-правові акти, що регулюють правовий режим окупованих територій: насамперед Конституція України, Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України», а також Закон України «Про прикордонний контроль», що регламентує права громадян під час перетину кордону.

18 січня 2018 року Верховна Рада України ухвалила у другому читанні і в цілому законопроект "Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України над тимчасово окупованими територіями в Донецькій та Луганській областях" згідно зі статтею 2 якого «...за фізичними особами... зберігається право власності, інші речові права на майно..., що

знаходиться на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях, якщо таке майно набуто відповідно до законів України» [9].

Незважаючи на те, що частина прав і свобод все ж збережені і закріплені у більшості нововведених законів та нормативно-правових актів, існує так само ряд обмежень, що застосовуються до особи, що проживає на тимчасово окупованих територіях. Зокрема на тимчасово окупованій території забороняється діяльність, що підлягає державному регулюванню (отримання дозвільних документів, сертифікація тощо) господарська діяльність, ввезення та/або вивезення товарів військового призначення, організація залізничних, автомобільних, морських, річкових, поромних, повітряних сполучень. Заборонено також користування державними ресурсами, в тому числі природними, фінансовими і кредитними, заборонено здійснення грошових переказів, а також фінансування або інше сприяння вищезазначеної діяльності. Належна до державного регулювання господарська діяльність допускається у випадках, якщо вона відповідає державним інтересам України, мирному врегулюванню конфлікту, деокупації чи гуманітарним цілям [12].

Українським законодавством був запроваджений особливий порядок в'їзду та виїзду з окупованої території, зокрема громадяни України мають право на вільний та безперешкодний в'їзд на тимчасово окуповану територію і виїзд з неї через контрольні пункти в'їзду-виїзду за умови пред'явлення документа, що посвідчує особу та підтверджує громадянство України; громадяни України, які не проживають в Криму, а також усі іноземці змушені отримувати для подорожей до півострова спеціальний дозвіл у центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері міграції; за порушення режиму проїзду та виїзду з Криму з метою заподіяння шкоди інтересам держави закон «Про забезпечення прав і свобод громадян ...» та згідно статті 332 Кримінального кодексу України передбачається покарання у вигляді 3 років ув'язнення з конфіскацією транспортного засобу [10, 11, 12].

Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» зазначає, зокрема, згідно зі ст.5 п.2,3,4,5, Україна зобов'язується підтримувати і забезпечувати економічні, соціальні, інформаційні, культурні та інші зв'язки з громадянами України, які проживають на тимчасово окупованих територіях; відповідальність за порушення визначених Конституцією та законами України прав і свобод людини і громадянина на тимчасово окупованих територіях покладається на Російську Федерацію як на державу-окупанта відповідно до норм і принципів міжнародного права; примусове автоматичне набуття громадянства України, які проживають на тимчасово окупованій території, громадянства РФ не визнається Україною та не є підставою для втрати громадянства України; Кабінет Міністрів України здійснює постійний моніторинг стану дотримання прав і свобод людини і громадянина на тимчасово окупованих територіях та вживає необхідних заходів.

Згідно зі ст.7 п.1,4,12, для громадян України, які проживають на тимчасово окупованих територіях, реалізація прав на зайнятість, пенсійне

Кращим аргументом для пояснення приналежності юридичній особі індивідуальних прав особи є його формування, виходячи з благ. Як зазначають учені, варто віднайти клас благ фізичної особи з роду важливості, що притягує захист прав групи. В одному випадку для групових прав впливає цей випадок для прав фізичної особи, і це потребує віднайти блага, котрі можуть бути приписані лише певній групі. Потім можна показати, що даний новий вид блага притягує захист нового виду права, а точніше права групи. Якщо ця форма аргументації успішна, то можна отримати права, котрі не зводяться до прав громадян. Далі потрібно згрупувати блага спеціального виду, а вони не можуть бути просто суспільними благами. Загальні блага не мають чітких меж, а призначення благ в тому, щоб приносити користь певним людям. Його здійснення для одних не повинно конкурувати з його здійсненням іншими. Перевага групових благ у тому, що ними користується кожний член групи індивідуально [10].

Таким чином, юридична особа має немайнові права виходячи з прав фізичних осіб. Дані права потрібні юридичній особі для задоволення інтересів фізичних осіб. Навіть якщо юридична особа створюється не шляхом об'єднання фізичних осіб, а шляхом об'єднання майна – все одно вона створюється для задоволення людських інтересів. Здійснюючи і захищаючи особисті немайнові права, юридична особа частково здійснює і захищає інтереси фізичних осіб, які до нього так чи інакше причетні: чи це учасники юридичної особи чи інші зацікавлені у його діяльності люди. Немайнові права юридичної особи повинні регулюватися, охоронятися цивільним правом нарівні з правами фізичної особи, тому що вони необхідні для реалізації інтересів людей, котрі створюють юридичну особу, беруть участь у її діяльності, роблять вклади матеріального та нематеріального характеру в юридичну особу.

Список використаних джерел:

1. Kelley C. R. (August 1979). The Constitutional Rights of Corporations Revisited: Social and Political Expression and the Corporation after First National Bank v. Bellotti. Georgetown Law Journal, c. 1384.
2. Orts E. W. (2013) Business Persons: A Legal Theory of the Firm. Oxford: Oxford, University Press.
3. Werhane P. H. (1985). Persons, Rights, and Corporations. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall, c.34, 44, 48.
4. French P. A. (Number 3, 1979). The Corporation as a Moral Person. American Philosophical Quarterly, c. 207-215.
5. Donaldson T. (1982), Corporations and Morality. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall, c. 14.
6. Calsamiglia A. (1989), Sobre el principio de igualdad. J. Muguerza Madrid: Debate.
7. Raz J. (1986), The Morality of Freedom. Oxford: Oxford University Press.
8. Taylor C. (1995), Philosophical Arguments. Cambridge, M.A.: Harvard University Press, c. 199, 208.

має інтерес до самовизначення їх в суспільстві, інтерес до будь-якого одного з них не стримує інших, щоб задовільнити цей інтерес. У загальному плані для суспільства вигідні невіддільні цивільні блага. Якщо суспільство толерантне, освічене, якщо воно переймається почуттям поваги до людини, то це по своїй суті є суспільним благом. Проживання в суспільстві з такими характеристиками у цілому є корисним і для окремих осіб. Такі суспільні блага визначаються як колективні блага, проте інтереси й схильності кожної людини в кожному випадку врахувати неможливо [7].

Чарльс Тейлор відстоює тезу, що всі суспільні та соціальні блага зводяться до індивідуальних благ з атомістичної точки зору на суспільство. Видається правильним думати про колективи з точки зору людей, котрі є їх частиною. Видається очевидним, що немає нічого іншого, ніж індивідууми: тобто такі речі як статuti, соціальні та культурні установи існують тому, що існують індивідууми, котрі їх придумують, приймають рішення та діють. Кожне благо у нашому соціальному житті може пояснюватися з точки зору індивідуальних благ. За рахунок скорочення визначеного типу суспільних благ до сукупності індивідуальних благ, ми не можемо охопити колективне визначення змісту наших думок і переживань. Дані блага формують характер тої чи іншої групи, і хоча ми можемо випробовувати їх в ізоляції як окремі особи, це буде не результативно, тому соціальні блага незрозумілі без фону, який надає їм конкретний та загальний зміст. Якщо ми будемо ігнорувати різницю між простим суспільним благом та соціальним благом, загубиться один з важливих аспектів соціального життя людських істот [8].

Мова колективних (чи групових) прав набуває свого повного значення, якщо справа доходить до захисту загальних інтересів групи людей. Виходячи із цього можна надати висновок про концепцію колективних прав: визнання того, що існують індивідуальні інтереси в соціальних благах є важливим кроком вперед у розумінні специфічної природи деяких вимог цих груп. Неус Турбіску Касальс визначає колективні чи групові права як ті, котрі захищають особисті інтереси в соціальних благах. В якості прав особи, групові (колективні) права служать для захисту важливих інтересів фізичних осіб [9].

За словами Джеймса Гріффіна, групові права є найбільш цікавою формою прав людини, і їх форма не повинна бути применшена до індивідуальних прав членів групи. Це повинні бути права, які певні групи мають тільки завдяки існуванню таких груп. З однієї сторони це важко зрозуміти, як групові права та права людини пов'язані між собою. Справедливо, що зовсім недавня поява групових прав є частиною широкомасштабного сучасного руху, і щоб зробити дискурс з приводу цих прав, проводиться важлива робота в області етики [10].

Термін юридичної особи дехто розглядає в розумінні штучної особи, і до них відносить корпорації, школи, клуби. Ці особи можуть вирішувати, діяти, відповідати за свої дії мають обов'язки, відшкодовують збитки і тому подібне. Робиться висновок, що групи можуть бути такими особами, тільки якщо вони мають внутрішню організацію, яка дозволяє їм вирішувати, діяти, а юридичні особи це мають, тому можуть мати групові права [10].

забезпечення тощо на надання соціальних послуг здійснюється відповідно до законодавства України; бездомні особи, які перебувають на тимчасово окупованій території, мають право на соціальний захист відповідно до законодавства України; громадяни України, які проживають на тимчасово окупованих територіях, у населених пунктах на лінії зіткнення, мають право на здобуття або продовження здобуття певного освітнього рівня на території інших регіонів України за рахунок коштів державного бюджету з наданням місць у гуртожитках на час навчання.[12]

Висновок: Україна на сьогоднішній день має низку нормативно-правових актів, що встановлюють права та обов'язки, що мають громадяни, які проживають на непідконтрольних державі територіях. Проте цього недостатньо для повного забезпечення реалізації прав і свобод таких осіб.

Список використаних джерел:

1. Анексія Криму Росією (2014) [Електронний ресурс] – Режим доступу: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Анексія_Криму_Росією_\(2014\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/Анексія_Криму_Росією_(2014)). – Назва з екрана.
2. Роковини путінського аншлюсу Криму: Як це було [Електронний ресурс] ESPRESO.TV – Режим доступу: https://espresso.tv/article/2015/03/16/rokovyny_putinskoho_anshlyusu_krymu_yak_ce_bulo. – Назва з екрана.
3. Донецька народна республіка [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Донецька_народна_республіка. – Назва з екрана.
4. Луганська народна республіка [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Луганська_народна_республіка. – Назва з екрана.
5. "ЛНР" і "ДНР" необхідно розпустити – США [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.pravda.com.ua/news/2018/11/12/7197993/>. – Назва з екрана.
6. Указ Президента України Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 13 квітня 2014 року «Про невідкладні заходи щодо подолання терористичної загрози і збереження територіальної цілісності України» [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : [офіційний веб портал]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/405/2014>
7. Аналітичний звіт Перешкоди в реалізації прав і свобод осіб на окупованій території Кримського півострова та тимчасово непідконтрольних територіях Донецької та Луганської областей (реєстрація фактів народження і смерті) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://helsinki.org.ua/wp-content/uploads/2018/02/Zvi1t.pdf>. – Назва з екрана
8. Постанова Верховної Ради України «Про визнання окремих районів, міст, селищ і сіл Донецької та Луганської областей тимчасово окупованими територіями» [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : [офіційний веб портал]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254-19/ed20180704/sp:max15>

9. Закон України «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях» від 18 січня 2018 року [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : [офіційний веб портал]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2268-19>

10. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : [офіційний веб портал]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>

11. Правовий режим окупованої території [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.i-law.kiev.ua> /правовий-режим-окупованої-території/. – Назва з екрана

12. Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» від 15 квітня 2014 року [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : [офіційний веб портал]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-vii>

Задорожний Ю.А.

к.ю.н., доцент,
доцент кафедри публічного та
приватного права

ЗАПОЧАТКУВАННЯ ПРИНЦИПІВ ПРАВА В КРАЇНАХ РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ПРАВОВОЇ СІМ'Ї

Актуальність теми дослідження обумовлена потребою вдосконалення правової системи України та приведення її у відповідність до міжнародних стандартів. В світлі вирішення даної проблеми вкрай необхідно є трансформація вітчизняного праворозуміння в напрямку подолання позитивістського сприйняття права як систему формально-визначених нормативно-правових актів, найвищу юридичну силу серед яких має закон. виключного творіння держави. Традиційно на пострадянському просторі домінує уявлення про право як виключне творіння держави, інструмент призначений для задоволення її інтересів.

Важливим підґрунтям, що забезпечило успішне формування громадянського суспільства і побудову та функціонування правової держави в Західній Європі є утвердження концепцій сприйняття права, як природно-соціального явища. Зауважу, що різні загальнотеоретичні аспекти розуміння поняття права досліджували в своїх наукових працях представники як вітчизняної, так і зарубіжної правової науки: , Р. Давид, О.М. Костенко, В.В. Копейчиков, Ю.А. Тихомиров, В.С. Нерсисянц та інші

Відтак, мета даної праці полягає в дослідженні генези розвитку та утвердження природно-правових принципів права, що дозволить глибше зрозуміти діалектику розвитку суспільства, держави і права, шляхи соціалізації

розглядаються подібно до людей [4]. Ця позиція дещо перевищує значення природи юридичної особи, оскільки вона не подібна людині. Крім того, термін «моральна особа» поки є новим для вітчизняного права.

Дехто стверджує, що корпорації частково діють подібно до істот: вони взаємодіють із суспільством через різні зворотні механізми зв'язку, очікують реакції від інших осіб, часто діють відповідно до видів зворотного зв'язку, який вони отримують від суспільства. І якщо ця модель описує корпорації, то це аргументує можливість існування корпорації, яка приймає моральні цілі відносно критики чи схвалення оточуючих [3].

Соціальна договірна концепція зосереджена, передусім, на статусі в суспільстві. Згідно позиції соціальної договірної теорії, корпорацію санкціонує суспільство, щоб діяти в ньому. Корпорація вчиняє деякі неявні зобов'язання перед цим суспільством, які формують основу для цивільного договору між корпораціями та суспільством. Корпорації дозволяється існувати як продуктивній організації, щоб збільшити благоустрій через задоволення споживача та інтереси працівника [5].

Різні теорії розуміння корпорації показують, за словами Патриції Верган, що корпорації служать цілеспрямованими системами. Підкреслюється важлива роль корпоративної діяльності, визначається як корпорації можуть прийняти безкорисні моральні цілі. Соціальна договірна теорія робить акцент на моральних відносинах між корпораціями та суспільством, але жодна з цих теорій не відповідає на питання, що унікального є в характері корпорацій [3].

Існують ще концепції відносно можливості групи мати права людини. Так як юридичні особи можуть представляти собою об'єднання людей, ми розглядаємо дані позиції відносно юридичної особи.

Стосовно питання, чи можуть інтереси групи мати такий же захист соціальних та культурних прав, як індивідуальних, Альберт Кальсамігіля підходить негативно через дві причини. По перше, ефективні гарантії для цих прав, котрі повинні бути реальними, будуть залежати від призначення економічних ресурсів, які в умовах суспільного дефіциту, не можуть вимагатися для групи. По друге, число законних прав збільшується так само, як можливості конфлікту. Внаслідок цього індивідуальності постраждають від суттєвої втрати законної впевненості, якщо групові права будуть розумітися так само як індивідуальні права [6]. На наш погляд, такі аргументи необґрунтовані, і вони не можуть перешкоджати тому, що група людей може використовувати права окремих осіб.

Колективні права повинні існувати, тому що аспект інтересу багатьох людей виправдовує зміст чого-небудь особистого в ньому. Інтереси індивідуумів як членів групи для суспільного блага та права є правильним, тому що це служить їхнім інтересам як членам групи. Інтерес єдиного члена цієї групи у цьому суспільному об'єднанні є само по собі благом, зобов'язує іншу особу стримуватись від порушення його права. Самовизначення є не просто благом фізичної особи, але й колективу, тому що інтерес людей у цьому плані виникає з того факту, що вони є членами групи. Хоча багато індивідуумів

Орел Л.В.

доктор юридичних наук,
завідувач кафедри публічного
та приватного права
Факультету права та
міжнародних відносин
Київського університету
імені Бориса Грінченка

ЗАХІДНА НАУКА ПРО НЕМАЙНОВІ ПРАВА ЮРИДИЧНИХ ОСІБ

Для ефективної діяльності юридичної особи у нашій державі їй потрібен комплекс не лише майнових, але й немайнових прав. На підтримку позиції, за якою юридичні особи можуть володіти немайновими правами, подібно до осіб фізичних, можна навести декілька цікавих праць учених Європейського Союзу і Сполучених Штатів Америки, які зачіпають проблему моральних прав корпорацій, а також так званих групових прав. Вони говорять про те, що правами людини можуть володіти не лише окремі люди, але і їх об'єднання, до яких ми можемо віднести юридичних осіб.

Зі слів західних учених, деякі юридичні особи можуть мати такі права, як на свободу преси, свободу від клевети, необґрунтованого обшуку [1]. Говориться, що організації як особи мають соціальні права. Дискутується у працях про те, що юридичних осіб можна вважати моральними особами, а також надавати їм можливість мати моральні права [2].

Ідентифікація корпорації з фізичними особами, на думку Патриції Верган, є достатньо сумнівним висновком. За її словами, деякі теоретики пішли так далеко, що стверджують, якщо приписування особистості корпорації є помилкою, то корпорація є лише об'єднанням громадян. Відповідно до цього, корпорація, загалом, не є особливим суб'єктом, таким чином, не можна приписувати їй особисті права і обов'язки. Скоріше за все люди, які працюють, управляють корпорацією повинні нести відповідальність за так звані «корпоративні дії», і є володільцями корпоративних привілеїв або звинувачень. Інколи корпорації порівнюються з організмом або машиною, інші позиції зосереджуються на моральних відносинах корпорацій із суспільством з точки зору теорії суспільного договору чи деяких уявлень про соціальну відповідальність. Учена критично підходить до цих теорій в праці «Особі, права і корпорації» [3]. Ми вважаємо, що юридичні особи повинні мати свої права, незалежно від того, створюються вони шляхом об'єднання людей чи майна.

Інший вчений, Пітер Френч, у своїй праці «Корпорація як моральна особа» навпаки позитивно відноситься до цього і стверджує, що корпорації можуть бути розвинутими моральними особами та мати привілеї, права та обов'язки, які надаються нормальній моральній особі. Корпорації є членами морального співтовариства, подібно до біологічних аналогів, корпорації інколи

права, дасть можливість розробити теоретико-правову модель побудови в нашій країні правової держави.

Зародження в юриспруденції Європи філософсько-правових уявлень про право як творіння соціуму безпосередньо пов'язане з такими цінностями, як справедливість, свобода, рівність відбулося за доби античності. За уявленнями поширеними серед греків право було даровано людям самою природою і виражалося через почуття «діке» – справедливості, що уособлювало силу призначену для підтримання державного порядку, а також «айдос» – совісті – морально-регулюючої основи ставлення особи до суспільства. Для правосвідомості громадян античних міст-держав було характерним визнання основним способом формування права як системи норм права і зовнішньому їх вираженні у вигляді рішень (законів) Народних зборів. Таким чином правотворча функція належала безпосередньо громадянам і була фактично загальнонародною.

Аристотель, в праці «Політика» розглядав право як політичну справедливість, порядок, що встановлений у суспільній організації (державі). На його думку, істинне розуміння права розкривається через основне завдання – служити користі народу і забезпечити "автархію" – незалежність, зверхність громадян у державі. Аристотель ділить право на неписане (звичаєве) і писане (законне), - відповідно: природне і позитивне. Природне право становить ніби основу діючого законного права. Розглядаючи діюче право як певну конкретизацію природного права, Аристотель, як і інші античні прибічники вчення про природне право, вказували на необхідність дотримання державою природних (невід'ємних) прав громадян.

В Древньому Римі уявлення про право знаходять подальший розвиток. Суспільний лад ґрунтувався на таких природно-правових принципах: верховенство влади народу; пріоритет громадянського суспільства; свободи і незалежності громадянина. У співвідношенні таких суб'єктів як народ і державна влада пріоритетним є безперечно народ. Специфіка римської правосвідомості виражається через право народу (римських громадян) приймати закони, формувати органи виконавчої влади і здійснювати судочинство. Вчення Цицерона про право базується на теорії природного права стародавніх греків та на його ідеї, що в основі права лежить притаманна природі справедливості. Під справедливістю розуміється вічна, незмінна і невід'ємна якість природи в цілому, так і людської природи.

Державу (respublica) Цицерон визначає як справу, надбання народу. При цьому він підкреслює, що „народ не всяке поєднання людей, зібраних разом яким би то не було чином, а поєднання багатьох людей, зв'язаних між собою згодою в питаннях права і спільністю інтересів”. Цим самим держава в трактовці Цицерона постає не тільки як вираз загального інтересу усіх його вільних членів, але одночасно також і як узгоджене правове спілкування цих членів, як певне правове утворення, „загальний правопорядок”. Таким чином можна стверджувати, що Цицерон стояв у джерел ідеї "правової держави".

На думку Цицерона, держава заснована на ідеї справедливості. Він стверджує що там, де влада основана на свавіллі та насильстві, та насильстві, там не може бути і держави. На його думку причиною походження держави є притаманна людям потреба спілкування.

За доби Нового Часу в країнах романо-германської правової сім'ї набувають подальшого розвитку природноправові ідеї, які в своїй основі ґрунтуються на принципах римського права. Багато римських правових принципів та форм стали сприйматися як універсальні і спільні для всіх народів (*ius gentium*), котрі створені самою природою (*ius naturale*). Серед них принцип верховенства права який виражається як форма рівного і справедливого виміру свободи, що відображається у принципах правосвідомості, які забезпечують самоврегулювання суспільних відносин. Змістовно близьким до сучасного розуміння принципу верховенства права є твердження давньоримського юриста Ульпіана про право, як мистецтво добра та справедливості, призначене для забезпечення правосуддя, що відрізняє дозволене від недозволеного, справедливе від несправедливого.

Принцип юридичної рівності перед законом і судом відіграв важливу роль у римському праві. Особливістю його реалізації було поширення дії принципу тільки на римських громадян, що забезпечувало їх високий соціально-правовий статус. Становлення відповідного принципу в країнах Західної Європи відбувається в епоху Нового Часу і пов'язане з утвердженням буржуазного ладу в XVIII - XIX ст.ст.

Свобода дій у рамках закону та передбачення ним творчої самобутності суб'єктів права забезпечувалось у Римській державі переважно на основі принципів приватного права, що гарантувало їй громадянам як можливість вільного розпорядження майном, так і свободу комерційної діяльності під захистом закону. Відповідний принцип у країнах Західної Європи утверджується одночасно з розвитком буржуазних відносин і виражається через правове положення: дозволено все, що прямо не заборонене законом.

Принцип справедливості правосуддя відіграв важливу роль у римському праві. Так, юрист Ульпіан зауважував, що правосуддя – це незмінна і постійна воля надавати кожному його права. Принцип неприпустимості повторного покарання за одне і те саме правопорушення запозичений у романо-германську правову сім'ю з римського права, де був добре відомий, що підтверджує наступна сентенція: *nemo debet bis puniri pro uno delicto* – ніхто не може бути покараний двічі за одне і те саме правопорушення.

З огляду на вищезазначене, можна зробити наступні висновки:

- принципи римського права, наповнені органічною раціональністю та справедливістю безвідносно їхньої приналежності до тієї чи іншої системи права, були запозичені європейськими країнами та послужили базою для розробки нових фундаментальних принципів, які стали ключовим елементом системи права країн романо-германської правової сім'ї:

- сутнісна роль та значення принципів як відправних ідей існування права, що розкривають найважливіші закономірності і підвалини системи права

5) представлення інтересів потерпілого під час розгляду справи про адміністративне правопорушення, прав і обов'язків потерпілого, цивільного позивача, цивільного відповідача у кримінальному провадженні;

6) представлення інтересів фізичних і юридичних осіб у судах під час здійснення цивільного, господарського, адміністративного та конституційного судочинства, а також в інших державних органах, перед фізичними та юридичними особами;

7) представлення інтересів фізичних і юридичних осіб, держави, органів державної влади, органів місцевого самоврядування в іноземних, міжнародних судових органах, якщо інше не встановлено законодавством іноземних держав, статутними документами міжнародних судових органів та інших міжнародних організацій або міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України;

8) надання правової допомоги під час виконання та відбування кримінальних покарань [1].

Перераховані види адвокатської діяльності не є вичерпними, адвокат може здійснювати й іншу діяльність незаборонену законодавством України.

Досліджуючи норми Конституції України, нами не помічено окремого розділу, який би стосувався адвокатури України, що є недоліком законодавця. Оскільки саме конституція закладає важливі основи правового порядку в державі, в реалізації якого не останню роль відіграє адвокатура, на нашу думку, Основний закон нашої країни повинен містити окремий розділ «Адвокатура».

Таким чином, адвокатура як недержавний самоврядний інститут відіграє важливу роль у забезпеченні, представленні та захисті прав і свобод фізичних та юридичних осіб, держави, органів державної влади та інших осіб.

Список використаних джерел:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: закон станом на 05 січня 2017 / Верховна Рада України. – Офіц. вид. // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2013. – № 27. – Ст. 282.
2. Вільчик Т. Б. Конституційно-правовий статус адвокатури України / Т. Б. Вільчик // Теорія і практика правознавства. – 2015. – Вип. 2 (8). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tlaw.nlu.edu.ua/article/view/63588>
3. Іваницький С. О. Загальні питання адвокатури / С. О. Іваницький // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка. – 2016. – Вип. 1. – С. 115-125.
4. Шевелюк Л. Вплив конституційно-правової реформи в Україні на адвокатуру / Л. Шевелюк // Підприємництво, господарство і право. – 2017. – № 8. – С. 189-192.
5. Яновська О. Г. Правова та соціальна природа адвокатської професії / О. Г. Яновська // Вісник кримінального судочинства. – 2015. – № 2. – С. 108-113.
6. Конституція України: станом на 30 вересня 2016 / Верховна Рада України. – Офіц. вид. // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 30. – Ст. 141.

Як самоврядний інститут правової системи, що об'єднує адвокатів у межах організаційних форм адвокатської діяльності й самоврядування з метою забезпечення високих стандартів надання професійної правової допомоги визначає адвокатуру С. О. Іваницький [3, с. 124]. При цьому Л. Шевелюк зауважує, що адвокатура повинна бути оплотом судової системи, гарантом здійснення правосуддя [4, с. 191].

Сутністю інституту адвокатури є те, що одночасно він є невід'ємною частиною судової системи, незалежність якої базується на поділі влади, яка може бути створена лише за наявності дійсно незалежної адвокатури. Відповідно, адвокатура є необхідний засіб порятунку держави від природних процесів внутрішнього розкладу, відмічає Т. Б. Вільчик [2].

Важливо визначити, що адвокатура є незалежною від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб. Адвокатуру України складають всі адвокати України, які мають право здійснювати адвокатську діяльність [1].

Одним із спеціальних і головних завдань адвокатури, зазначає О. Г. Яновська є забезпечення кваліфікованою юридичною допомогою кожного, хто її потребує [5, с. 110]. До того ж, ст. 131² Конституції України (далі КУ) вказує на те, що для надання професійної правничої допомоги в Україні діє адвокатура [6].

Вважаємо, що конституційні положення підсилюють важливість інституту адвокатури, наголошуючи на тому, що: 1) кожен має право на професійну правничу допомогу та є вільним у виборі захисника своїх прав (ст. 59 КУ); 2) кожному заарештованому чи затриманому надано можливість користуватися правничою допомогою захисника (ст. 29 КУ); 3) підозрюваний, обвинувачений чи підсудний має право на захист (ст. 63 КУ) [6].

В свою чергу ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» наділяє адвокатів професійними правами, реалізація яких спрямована на виконання покладених на адвокатуру завдань, зокрема:

1) надання правової інформації, консультації і роз'яснення з правових питань, правовий супровід діяльності юридичних і фізичних осіб, органів державної влади, органів місцевого самоврядування, держави;

2) складання заяви, скарги, процесуальних та інші документів правового характеру;

3) захист прав, свобод і законних інтересів підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, засудженого, виправданого, особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішується питання про їх застосування у кримінальному провадженні, особи, стосовно якої розглядається питання про видачу іноземній державі, а також особи, яка притягається до адміністративної відповідальності під час розгляду справи про адміністративне правопорушення;

4) надання правової допомоги свідку у кримінальному провадженні;

у зв'язку з формуванням та розвитком загальноєвропейського права, зростатимуть, оскільки вони є спільними для всіх держав романо-германської правової сім'ї, так як в своїй основі запозичені з єдиного джерела – римського права.

Калашник О.М.

к.ю.н., адвокат,

старший викладач кафедри

публічного та приватного права

Факультету права і

міжнародних відносин

Київського університету

імені Бориса Грінченка

ОБГРУНТОВАНЕ ПОБОЮВАННЯ СТАТИ ЖЕРТВОЮ ПЕРЕСЛІДУВАНЬ ЯК ОДНА З КОНВЕНЦІЙНИХ ПІДСТАВ, ЯКУ МАЄ ВРАХОВУВАТИ СУД ПРИ ВИРІШЕННІ ПИТАНЬ ЩОДО ВИЗНАННЯ ОСОБИ БІЖЕНЦЕМ

Так, відповідно до п. 22 та п. 23 постанови Пленуму Вищого адміністративного суду України № 3 від 16.03.2012 р. «Про внесення змін і доповнень до постанови Пленуму Вищого адміністративного суду України від 25 червня 2009 року № 1 «Про судову практику розгляду спорів щодо статусу біженця, видворення іноземця чи особи без громадянства з України та спорів, пов'язаних із перебуванням іноземця та особи без громадянства в Україні», зі змінами і доповненнями, внесеними постановою Пленуму Вищого адміністративного суду України від 20 червня 2011 року № 3», згідно з Конвенцією про статус біженців 1951 року і Протоколом 1967 року, поняття "біженець" включає в себе чотири основні підстави, за наявності яких особі може бути надано статус біженця: 1) знаходження особи за межами країни своєї національної належності або, якщо особа не має визначеного громадянства, за межами країни свого колишнього місця проживання; 2) наявність обґрунтованих побоювань стати жертвою переслідувань; 3) побоювання стати жертвою переслідування повинно бути пов'язане з ознаками, які вказані в Конвенції про статус біженців, а саме: а) расової належності; б) релігії; в) національності (громадянства); г) належності до певної соціальної групи; д) політичних поглядів. 4) неможливістю або небажанням особи користуватися захистом країни походження внаслідок таких побоювань.

Під час вирішення питання щодо надання статусу біженця повинні враховуватися всі чотири підстави. Немає значення, чи склалися обґрунтовані побоювання стати жертвою переслідування за однією з наведених ознак чи за декількома.

Крім того, при розгляді зазначених справ судам слід урахувати, що обґрунтоване побоювання стати жертвою переслідувань є визначальним у переліку критеріїв щодо визначення біженця. Цей критерій складається із суб'єктивної та об'єктивної сторін. Суб'єктивна сторона полягає у наявності в особи зазначеного побоювання. Побоювання є оціночним судженням, яке свідчить про психологічну оцінку особою ситуації, що склалася навколо неї. Під впливом цієї суб'єктивної оцінки особа вирішила покинути країну і стала біженцем, а тому з'ясування суб'єктивних обставин є першочерговим завданням судів під час вирішення таких спорів.

Суб'єктивна оцінка залежить від особистості, і те, що для однієї особи є нормою, для іншої може бути нестерпним. Побоювання ґрунтується не тільки на тому, що особа постраждала особисто від дій, які змусили її покинути країну, тобто ці побоювання можуть впливати не з власного досвіду біженця, а з досвіду інших людей (рідних, друзів та інших членів тієї ж расової або соціальної групи тощо).

Об'єктивна сторона пов'язана з наявністю обґрунтованого побоювання переслідування і означає наявність фактичних доказів того, що ці побоювання є реальними.

Ситуація у країні походження при визнанні статусу біженця є доказом того, що суб'єктивні побоювання стати жертвою переслідування є цілком обґрунтованими, тобто підкріплюються об'єктивним положенням у країні та історією, яка відбулася особисто із заявником.

Таке цілком обґрунтоване побоювання повинно існувати під час звернення та вирішення питання про надання статусу біженця, незалежно від того, хто є суб'єктом переслідування, - державні органи чи ні. Підпункт 2 п. "А" ст. 1 Конвенції про статус біженців 1951 року не зазначає, що такі дії повинні бути здійсненими державною владою. Тобто, таке переслідування може бути результатом діяльності осіб, які не контролюються органами державної влади і від яких держава не в змозі захистити громадян та інших осіб, що перебувають на її території.

Ситуація виникнення цілком обґрунтованих побоювань переслідування може скластися як під час знаходження людини у країні свого походження (у цьому випадку особа залишає країну у пошуках притулку), так і під час знаходження людини в Україні, через деякий час після від'їзду з країни походження (тобто, ситуація в країні походження змінилася після від'їзду, породжуючи серйозну небезпеку для заявника), або може ґрунтуватися на діях самого заявника після його від'їзду, коли повернення до країни походження стає небезпечним. Таке цілком обґрунтоване побоювання повинно бути на цей час.

Згідно п. п. 37-43, 45, 51-53, 56-60, 65-67, 77-86, 195-205, 222 Керівництва по процедурам та критеріям визначення статусу біженців, виданого Управлінням Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй у справах біженців (відповідно до Конвенції про статус біженця 1951 року та Протоколу щодо статусу біженців 1967 року) фраза "цілком обґрунтовані побоювання

1. Большой юридический словарь/ Под ред. А. Я. Сухарева. — 3-е изд., доп. и перераб. — М.: ИНФРА-М, 2007 / [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://determiner.ru/dictionary/201>.

2. Примаков Т. К., Орлова К. А. Терминологические трудности определения категории «правовой статус» // Вестник Балтийского федерального университета им. И. Канта. 2012. Вып. 9. С. 19—27.

3. Алексеев С. С. Общая теория права: В 2-х т, Т. 2. — М.: «Юридическая литература», 1981. — 354с.

4. Бойцов, В.Я. Система субъектов советского государственного права / В.Я. Бойцов. — Уфа: Башкиргоиздат, 1972. — 160 с.

5. Протасов В.Н. Теория права и государства. Проблемы теории права и государства: Вопросы и ответы. - М.: Новый Юрист, 1999. -240с.

6. Мамутов В.К. О соотношении понятий компетенции и правоспособности государственных хозяйственных органов / В.К. Мамутов. // Правоведение. — 1965. - № 4. — С. 56-63.

Обловацька Н.О.

Старший викладач
кафедри публічного та
приватного права
Київський університет
імені Бориса Грінченка

АДВОКАТУРА УКРАЇНИ: ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО СТАТУСУ

В умовах становлення демократичної правової української держави зростає потреба в забезпеченні прав та свобод людини і громадянина. Значна роль в цьому належить інституту адвокатури. Тому важливим завданням сьогодення є визначення особливостей його правового статусу.

Законодавче формулювання «адвокатура України» можна віднайти в Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», де визначено що це – недержавний самоврядний інститут, що забезпечує здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги на професійній основі, а також самостійно вирішує питання організації і діяльності адвокатури [1].

Серед науковців існують свої підходи щодо розуміння адвокатури. Так, Т. Б. Вільчик визначає, що адвокатура повинна визначатися як спеціально уповноважений Конституцією недержавний самоврядний правозахисний інститут, невід'ємна частина механізму відправлення правосуддя, який взаємодіє з державою та інститутом громадянського суспільства для досягнення цілей справедливого правосуддя та виконує суспільно значущі публічно-правові функції – захист прав суспільства в особі необмеженого кола людей, а також виховну, просвітницьку, медіативну та ін. [2].

законами України визначаються організація і діяльність органів виконавчої влади. Компетенція Кабінету Міністрів України визначена ст. 116 Конституції України та Законом України «Про Кабінет Міністрів України». Повноваження міністерств, інших центральних органів виконавчої влади сформульовані у відповідних Положеннях про ці органи. Компетенція місцевих державних адміністрацій визначена ст. 119 Конституції України та Законом України «Про місцеві державні адміністрації». Нарешті, особливості здійснення виконавчої влади у місті Києві визначаються, відповідно до ст. 118 Конституції України, окремими законами України. У межах своєї компетенції вищі органи виконавчої влади організовують реалізацію внутрішньої і зовнішньої політики; здійснюють керівництво і регулюють соціально-економічну сферу; забезпечують єдність системи виконавчої влади; спрямовують і контролюють діяльність підлеглих органів виконавчої влади; здійснюють управління власністю незалежно від її форми; розробляють і здійснюють загальнодержавні програми.

Разом з тим необхідно розмежовувати поняття «компетенції» і поняття «правоздатності». Про дану проблему на прикладі державних господарських органів академік В. К. Мамутов зазначив ще у 1965 р. у своїй одноіменній статті. Зокрема він пише, що правоздатність – це здатність набувати права і обов'язки. Компетенція – це сукупність уже наявних прав і обов'язків. Однак обсяг наявних прав у держоргана в конкретний момент може бути, і як правило є ширше його компетенції в силу того, що правоздатність вже в тій чи іншій мірі реалізована і в результаті цього виникла певна сукупність суб'єктивних прав, що не охоплюється поняттям компетенція. Тому не всі наявні права можуть охоплюватися поняттям компетенції – цим поняттям охоплюється тільки визначене коло «первинних» прав і обов'язків держоргану і не охоплюється ті права і обов'язки «вторинні», які набуваються по мірі реалізації правоздатності держоргану [6, с. 59].

Відповідно компетенція органу державної влади повинна передбачати вичерпне коло повноважень такого органу, меж і сфер його діяльності та визначатися у конкретному законодавчому акті. І що не менш важливо відповідати змісту поняття «компетенція» (лат. *competentio* от *competo* – добиватися, відповідати, підходити) [1]. Тобто передбачати сукупність юридично встановлених повноважень, прав і обов'язків конкретного контролюючого органу (його посадової особи), що визначає його місце в системі державних органів.

Таким чином компетенція визначає: права та обов'язки, повноваження, предмет відання або сферу його застосування, напрями діяльності та функції контролюючого органу тощо. Отже, компетенція органу державного контролю – це встановлене законом коло повноважень органу державного контролю або посадової особи, яке дозволяє останньому здійснювати державний контроль і нагляд у сфері господарювання та приймати рішення за їх результатами з урахуванням вимог чинного законодавства.

Список використаних джерел

стати жертвою переслідувань" є ключовою у визначенні. Вона відображає точку зору авторів на головні елементи характеристики біженця. Вона замінює існуючі раніше методи визначення біженців за категоріями (тобто осіб певного походження, які не користуються захистом своєї країни) загальною концепцією "побоювань" за відповідними мотивами. Оскільки побоювання суб'єктивні, це визначення привносить суб'єктивний елемент в положення особи, яка звертається з проханням визнати його біженцем. Тому для встановлення статусу біженця потрібна, в першу чергу, оцінка клопотання прохача, а не судження про обставини, що склалася в країні його походження.

До елементу "побоювання", тобто душевному стану і суб'єктивним умовам, додається визначення "цілком обґрунтовані". Це означає, що береться до уваги не тільки душевний стан особи при визначенні його статусу біженця, але і те, що цей стан має бути підкріплено об'єктивною ситуацією. Таким чином, термін "цілком обґрунтовані побоювання" містить суб'єктивний і об'єктивний елементи і при визначенні, чи дійсно цілком обґрунтовані побоювання мають місце, обидва елементи повинні бути прийняті до уваги.

Передбачається, що якщо тільки особа не шукає пригод або не бажає просто подивитися світ, то вона ніколи в звичайних умовах не покине свій будинок і країну без змушуючих до того обставин. Може існувати безліч змушуючих і зрозумілих причин, але лише одна з них виділяється для позначення біженця. Вираз "в силу цілком обґрунтованих побоювань стати жертвою переслідувань" - за згаданими причинами - із зазначенням специфічних обставин робить всі інші причини втечі такими, що не відносяться до цього визначення. Це не поширюється на таких осіб, як жертви голоду або стихійних лих, якщо тільки вони також не мають цілком обґрунтованих побоювань стати жертвою переслідувань за однією із зазначених вище причин. Однак, інші мотиви, взяті в цілому, можуть також мати відношення до процесу визначення статусу біженця, оскільки всі обставини повинні бути враховані для правильного розуміння суті даної справи.

Оцінка суб'єктивного елемента невіддільна від характеристики особистості прохача, оскільки психологічні реакції різних людей в подібних умовах можуть відрізнятися. Одна особа може мати сильні політичні та релігійні переконання, перегляд яких робить його життя нестерпним: інша особа може не мати таких сильних переконань. Одна особа може прийняти імпульсивне рішення тікати, інша може ретельно спланувати свій від'їзд.

З огляду на важливе значення, яке надається у визначенні суб'єктивного фактору, необхідна оцінка достовірності в тих випадках, коли наявні факти недостатньо прояснюють картину. Необхідно буде прийняти до уваги особливості особистого і сімейного життя прохача, його участь в будь-яких расових, релігійних, національних, соціальних або політичних групах, його власне судження про його положення, його особистий досвід, іншими словами, все, що може послужити доказом того, що основним мотивом його звернення є побоювання. Ці побоювання повинні бути обґрунтованими. Перебільшені

побоювання, однак, можуть бути цілком обґрунтованими, якщо, з огляду на всі обставини справи, такий душевний стан може вважатися виправданим.

Що стосується об'єктивних елементів, то необхідно дати оцінку твердженням прохача. Компетентні органи, покликані визначити статус біженця, не обов'язково повинні мати своє судження про умови в країні походження прохача. Його твердження, проте, не можуть розглядатися абстрактно, а повинні бути оцінені в контексті відповідної вихідної інформації про ситуацію, що склалася. Знання умов країни походження прохача якщо не основна мета, то вельми важливий елемент в оцінці достовірності відомостей, наданих прохачем. Загалом, побоювання прохача повинні вважатися цілком обґрунтованими, якщо він може довести в межах розумного, що його тривале перебування в країні походження стало нестерпним для нього з причин, вказаних у визначенні, або з тих же причин було б нестерпним, якби він повернувся назад.

Ці міркування не повинні обов'язково ґрунтуватися на особистому досвіді прохача. Те, що, наприклад, сталося з його друзями, родичами та іншими членами тієї ж расової або соціальної групи, може бути свідченням того, що його побоювання стати рано чи пізно жертвою переслідувань цілком обґрунтовані. Закони країни походження, і особливо способи їх застосування, можуть також мати відношення до справи. Проте, положення кожної особи має оцінюватися по суті. У випадку з відомою особистістю можливість переслідування може бути більшою, ніж у випадку зі звичайним людиною. Всі ці фактори, тобто характер особистості, його минуле, його вплив, його добробут або його щирість можуть привести до висновку, що його побоювання стати жертвою переслідувань "цілком обґрунтовані".

Особа, яка подала клопотання про отримання статусу біженця, має вказати переконливу причину, чому особисто вона побоюється стати жертвою переслідувань. Можна припустити, що дана особа має цілком обґрунтовані побоювання стати жертвою переслідувань, якщо вона вже була жертвою переслідувань за однією з причин, перерахованих в Конвенції 1951 року. Однак слово "побоювання" відноситься не тільки до особи, яку дійсно переслідували, але також до тих, хто бажає уникнути ситуації, яка загрожує небезпекою переслідування.

Не існує загальновизнаного визначення поняття "переслідування", і численні спроби сформулювати таке визначення не мали великого успіху. Зі статті 33 Конвенції 1951 року можна зробити висновок, що загроза життю і свободі через расу, релігію, національність, політичних переконань або приналежності до будь-якої соціальної групи завжди є переслідуванням. Інші серйозні порушення прав людини - з тих же причин - також представляють собою переслідування.

Список використаних джерел:

1. Постанова Пленуму Вищого адміністративного суду України від 25 червня 2009 року № 1 «Про судову практику розгляду спорів щодо статусу біженця, видворення іноземця чи особи без громадянства з України та спорів,

свою чергу надає суб'єктам права юридичні права і покладає на них юридичні обов'язки, роблячи їх тим самим учасниками правовідносин [5, с. 140].

Слідуючи даному твердженню орган державного контролю повинен бути одночасно і суб'єктом права і суб'єктом контрольних правовідносин. Оскільки кожен контролюючий орган створюється державою з конкретною метою для реалізації якої передбачена обов'язкова участь в контрольних правовідносинах. І навпаки потреба в контролюючому органі відпадає у разі невиконання ним поставлених завдань.

Зокрема згідно з п. 4 ст. 19 ГК України органи державної влади і посадові особи, уповноважені здійснювати державний контроль і державний нагляд за господарською діяльністю, їх статус та загальні умови і порядок здійснення контролю і нагляду визначаються законами. Тобто визнаючи будь-яку особу чи організацію, закон визначає його правовий статус (положення по відношенню до держави, її органів чи інших осіб) [1].

Потреба визнання за органами державного контролю статусу суб'єкта контролю обумовлюється необхідністю розмежування прав і обов'язків (компетенції органу), різницею цілей і інтересів самого органу і інтересів осіб, які є його представниками. Особливість державного контролю полягає в тому, що він обумовлений рамками чинного законодавства. Відтак діяльність кожного органу державного контролю визначається відповідними законами, які і встановлюють правовий статус контролюючого органу.

Тобто якщо за органом державної влади чинним законодавством закріплена низка повноважень, що дозволяють здійснювати йому контрольні функції у відношенні до суб'єктів господарювання, то він є суб'єктом державного контролю і нагляду.

Слід відмітити, що питання визначення поняття «правового статусу» у літературі досить дискусійне. Більш того у різних літературних джерелах воно по різному називається. Термін «статут» викривлюється у різних словосполученнях: «правовий», «юридичний», «соціальний», «фактичний» тощо.

Правовий статус органу, що здійснює державний контроль і нагляд у сфері господарської діяльності передбачає наявність відповідного обсягу повноважень, що становлять його компетенцію. Проте остання є лише його елементом. До елементів статусу органу державного контролю належать: призначення, роль, завдання і функції; принципи організації та діяльності; компетенція та державно-владні повноваження; джерела фінансування; форма правових актів; право користування державними символами тощо.

Разом з тим у літературі відмічається, що кожен державний орган є суб'єктом адміністративного права, але не кожен – суб'єктом цивільного права, господарського права тощо. Уся справа в обсязі компетенції того чи іншого контролюючого органу. Елементом статусу органу державної влади є його компетенція (від лат. *competenta* - приналежність по праву). Компетенція визначається окремо для кожного органу державної та місцевої влади в законодавчому порядку. Згідно з п. 12 ст. 92 Конституції України, виключно

Никитченко Н.В.
д.ю.н, професор

СУБ'ЄКТИ ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ У ГОСПОДАРСЬКІЙ СФЕРІ

Державний контроль і нагляд в Україні проводиться органами державної влади. Такі органи є суб'єктами права. Суб'єкт права – необхідний елемент правовідносин у всіх галузях права, хоча в кожній з них його правове положення має певну специфіку. Наприклад в адміністративних відносинах суб'єктами права виступають державні органи, їх посадові особи тощо [1]. У літературі поняття «суб'єкта права» розуміють як особу, організацію чи специфічні соціальні утворення (наприклад державу) за якими право визнає здатність бути носіями суб'єктивних прав і юридичних обов'язків. У сучасній юридичній літературі поняття «суб'єкт права» частіше за все використовується як синонім термінів «суб'єкт» чи «учасник правовідносин». У юридичних джерелах кінця ХІХ— початку ХХ ст. поняття «суб'єкт права» використовувалося для позначення носія «суб'єктивних прав» [2, с. 20]. Тобто по суті суб'єкт права – це фізична і юридична особа, держава, державні і муніципальні організації, які за законом володіють здатністю здійснювати особисто або через представника права і юридичні обов'язки (правосуб'єктність).

Разом з тим С. С. Алексєєв зазначає, що категорії «суб'єкт права» і «правосуб'єктність» за своїм змістом співпадають. Правосуб'єктність включає два основних структурних елементи: здатність володіти правами і обов'язками (правоздатність) і здатність до самостійного здійснення прав і обов'язків (дієздатність). Правосуб'єктність є суспільно-юридичною властивістю, яку норми права надають особам у відповідності з вимогами економічного базису, потребами суспільного розвитку. Юридичні норми, виражаючи потреби в суспільному розвитку можуть звужити або розширити обсяг правосуб'єктності [3, с. 139].

Разом з тим В. Я. Бойцов вважає, що суб'єкт права – це особа, що володіє правосуб'єктністю. А суб'єкт правовідносин – це реальний учасник таких правових відносин [4, с. 33]. Отже необхідно розрізняти поняття «суб'єкт права» і «суб'єкт правовідносин». Суб'єкти права - це потенційні учасники правовідносин, це особи, які лише можуть бути носіями юридичних прав та обов'язків. Суб'єкт ж правовідносини - це суб'єкт права, який реалізував свою правосуб'єктність і стає учасником конкретних правовідносин. Будь-який суб'єкт правовідносини - це завжди суб'єкт права (без цього він просто не зміг би стати таким), але не всякий суб'єкт права - учасник того чи іншого конкретного правовідносини. Для того, щоб суб'єкт права перетворився на суб'єкта правовідносин, повинні з'явитися певні юридичні факти, які «запускають» в дію відповідну представницько-зобов'язальну норму, яка в

пов'язаних із перебуванням іноземця та особи без громадянства в Україні», зі змінами і доповненнями, внесеними постановою Пленуму Вишого адміністративного суду України від 20 червня 2011 року № 3». – Електронний ресурс. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_001760-09

2. Конвенція про статус біженців 1951 року. – Електронний ресурс. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_011

3. Протокол щодо статусу біженців 1967 року. – Електронний ресурс. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_363

4. Керівництво по процедурам та критеріям визначення статусу біженців, виданого Управлінням Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй у справах біженців (відповідно до Конвенції про статус біженця 1951 року та Протоколу щодо статусу біженців 1967 року). – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=53844fb44>

Кочубей К.О.

Студент 5-го курсу:

Група - ПРМ-1-18-1.4д

«ДЕРЖАВА ЯК СУБ'ЄКТ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН»

Державі в юридичній та державотворчій літературі завжди виокремлюють особливе місце. Це відноситься як до питання стосовно сутності держави, так і окреслення ознак держави, характерних якостей. Також, розглядаючи сутність держави, безліч авторів використовують натуралістичні уявлення про державу та намагаються характеризувати державу не як конкретний ідеальний суб'єкт, як теоретичну абстракцію, а як «живу дійсність», «реальний факт». З точки зору джерел юридичної літератури, як правило, відсутні дослідження сутності та характеристики держави з точки зору сприйняття держави як юридичної особи в загальному розумінні. Частіше за все, держава як юридична особа розглядається в межах цивільного законодавства, та при такому дослідженні увага науковців зосереджується на цивільно-правових нормах, особливо, на майнових базисах держави, що також, не дає можливості зрозуміти її сутність.

У науці цивільного права питання щодо правового становища держави формують основну долю вчення про учасників/суб'єктів цивільного правових відносин і завжди викликали велику зацікавленість у цивілістів. Цей інтерес пов'язаний з ознаками, які притаманні саме державі, як суб'єкту права в цілому, відповідно, основним чином відрізняють державу від інших можливих учасників/суб'єктів цивільних правовідносин.

В першу чергу, розкриваючи ознаки або характеристики держави, мова йде про три складові, які начебто мають бути властиві державі: перша складова – влада, якій властиві характеристики самостійності та винятковості ; друга

складова – визначена маса громадян, групування, яке пов'язане з наявністю певної влади; третя складова – обумовлена географія розташування.

Зрозуміло, держава є багатоповерховим формуванням, яке складається з власне кажучи, держави України, АРК Крим та місцевих громад. Паралельно, Цивільний кодекс України обумовив перелічені публічно правові формування як окремих незалежних учасників цивільно-правових відносин (ч.2 ст.2 ЦК України). Враховуючи це, держава, АР Крим та місцеві громади, будучи відокремленими гравцями цивільних правовідносин, мають різну правосуб'єктність, яка має обов'язково братись до уваги при виявленні кордонів їх діяльності при реалізації цивільних правочинів.

Держава у цивільних правовідносинах виступає та діє тільки на рівних правах з усіма іншими учасниками цих відносин. Також, держава має змогу формувати юридичні особи публічного права (державні підприємства, навчальні заклади тощо) у ситуаціях та в порядку, визначених КУ та законодавством України. Слід зазначити, що держава також може формувати юридичні особи приватного права (підприємницькі товариства), діяти в їх діяльності на загальних правилах, якщо інше не передбачено законодавством (ст.167 ЦК України).

Держава отримує та реалізує цивільні права та обов'язки завдяки органам державної влади в рамках встановлених їм меж, передбачених законодавством України. Повноваження таких органів слід розуміти як дії самої держави. Керуючись іменем держави, за особливим положенням можуть окреслювати дії фізичні та юридичні особи, органи влади АРК Крим та органи місцевого самоврядування у випадках і в порядку, визначених законодавством.

Держава, поруч з іншим учасниками цивільно-правових відносин, отримує цивільну правосуб'єктність, яка має у своєму складі цивільну правоздатність та цивільна дієздатність. Також, держава може виступати в рамках зобов'язальних відносин. Вона забезпечує за своїм зобов'язанням власним майном, окрім майна, яке згідно законодавству не може бути звернено стягнення. Держава не може відповідати за зобов'язаннями створених нею юридичних осіб, окрім, передбачених законодавством випадків, а юридичні особи, які сформовані державою, не відповідають за зобов'язаннями держави. Держава не відповідає також за зобов'язаннями АР Крим і територіальних громад.

Згідно закону України "Про власність" 1991 р. передбачає за Україною визначене майно. Воно складає фундамент її участі у цивільному праві. Проте, Україна у зв'язку з такими суб'єктами, як громадяни та юридичні особи, є не таким активним гравцем цивільного обороту, це пов'язано з більшість свого майна. Вона встановлює за державними підприємствами на правах повного господарського відання, а також за державними установами, організаціями на правах оперативного управління. В умовах ринкової економіки держава має діяти у приватних відносинах не в якості політичних і господарчих засад або як основним суб'єкт права, а в організаційно-правових формах, адекватних цим відносинам. У проєкті нового ЦК України зазначається, що держава бере участь

інформаційної безпеки, повинні брати участь як відповідні органи виконавчої влади, так і провідні наукові інститути.

Висновки. Провідні держави в сучасних міжнародних відносинах використовують інформацію як стратегічний ресурс для реалізації своїх геополітичних завдань. Тому інформаційна безпека сьогодні все більшою мірою є одним з пріоритетних напрямів зовнішньої політики. Могутність країни на зовнішньополітичній арені визначається її можливостями впливати на міжнародне інформаційне поле, а, отже, і на інформаційне середовище інших держав.

Таким чином, для успішного розвитку нашої держави в XXI столітті було б доцільно:

1. Удосконалити систему інформаційної безпеки.
2. Сформувати і реалізовувати концепцію забезпечення інформаційної безпеки, засновану на технології інформаційного управління.
3. Побудувати гармонійне інформаційне суспільство, засноване на саморегуляції.
4. Впливати на міжнародне інформаційне середовище, просуваючи і лобіюючи інтереси України в світі.
5. Удосконалювати та реалізовувати проєкти інформаційно-технічного та інформаційно-психологічного забезпечення безпеки країни, виходячи з пріоритетів, цілей та завдань.

Список використаних джерел:

1. Нашинець-Наумова А.Ю. Інформаційна безпека суб'єктів господарювання: проблеми теорії та практики правозастосування: монографія / Під заг. ред. д.ю.н., професора, заслуженого юриста України В.І. Курила. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2017. 386 с.
2. Миротворча місія на Донбасі – це тест для ООН, - Порошенко / <https://24tv.ua/>.
3. Шерстюк В.П. Проблемы обеспечения безопасности информационного общества / В.П. Шерстюк // Стратегічна панорама. 2003. № 2. С.52-53.
4. Сучасні методики розробки політик безпеки / <https://infopedia.su/7xba99.html>.
5. Крылов Г.О. Международные проблемы информационного права: учеб. пособие. М.: РПА Минюста России, 2013. 122 с.
6. Полякова Т.А. Информационная безопасность в условиях построения информационного общества. М.: РПА Минюста России, 2007. 165 с.
7. Павлов И.Ю. Доступ к информации: Государственная тайна и права человека // Экология и право. 2004. № 15. 68-72 с.
8. Гайкович В.Ю. Основы безопасности информационных технологий: учебное пособие / В.Ю. Гайкович, Д.В. Ершов. М.: МИФИ, 1995. 96 с.

принципів і процедур інформування громадськості про діяльність державних структур, а також принципу контролю держав над комунікаційною діяльністю, здійснюваної під їх юрисдикцією, регламентації порядку діяльності та здійснення контролю за комунікаціями, включаючи комплексну розробку державної політики в цій сфері. За останні 20 років закони про доступ громадян до інформації прийняті у Франції, Греції, Данії, Голландії, Бельгії, Португалії, Іспанії, Фінляндії та Італії. Для зарубіжних країн з різними правовими традиціями характерний підхід до проблеми інформаційної безпеки з урахуванням таких загальних понять, як «автентичність», «доступність», «цілісність», «конфіденційність» [7, с. 69].

У ряді країн Європи (Нідерланди, Іспанія, Португалія, Австрія, Угорщина, Естонія, Бельгія та Румунія) право громадян на доступ до офіційної інформації закріплено конституційно. У Франції, Греції та Італії це право закріплено законодавчо. Удосконалення законодавства в названій сфері активно йде в Великобританії, Німеччині, Естонії, Молдові, Польщі та ряді інших країн. Положення про недоторканність приватного життя, про захист персональних даних містяться в різних законодавчих актах, особливо в законах, що регламентують ведення медичних записів, зберігання інформації про споживчі кредити та ін. В даний час в багатьох державах розробляються і реалізуються концепції «електронного уряду», що ґрунтуються на створенні державних інформаційних ресурсів і на доступі до інформації про діяльність державних органів влади. Лідерами серед таких країн є США, Сінгапур, Австралія, Нова Зеландія. Правове регулювання інформаційної безпеки є найбільш ефективним, коли сформовані правові основи інформаційного суспільства, а інформаційна безпека в силу глобального характеру мереж зв'язку може бути забезпечена лише при міжнародній взаємодії. Удосконалення механізмів правового регулювання суспільних відносин, що виникають у сфері забезпечення інформаційної безпеки, повинно стати одним з пріоритетних напрямів державної політики в даній сфері. Розвиток законодавства в галузі забезпечення інформаційної безпеки України має базуватися на дотриманні не тільки загальних принципів (законності, справедливості, юридичної рівності громадян, гуманізму, демократизму, єдності прав і обов'язків), міжгалузевих (невідворотності відповідальності), але і таких принципів правового забезпечення інформаційної безпеки, як єдність інформаційного простору, дотримання балансу інтересів особистості, суспільства і держави та їх взаємної відповідальності, інтеграції в рамках системи міжнародної інформаційної безпеки [8, с. 21].

Отже, правове забезпечення інформаційної безпеки – це невід'ємна і найважливіша складова забезпечення системи національної безпеки, проблема створення або вдосконалення сучасної системи інформаційної безпеки на національному рівні – це, перш за все, прерогатива держави та його інститутів. І тому на національному та міжнародному рівнях в цьому складному, довгограючому, дуже витратному і делікатному процесі, яким є забезпечення

у цивільних відносинах як юридична особа публічного права. Вона може формувати як юридичні особи публічного права (університети, лікарні тощо), так і на загальних основах юридичні особи приватного права (акціонерні товариства тощо), які вирізняються власниками переданого їм майна. Це обумовило необхідність і визнання за формуванням нею юридичних осіб певного сурогату прав повного господарського відання та оперативного управління, породжених планово-адміністративною системою господарства. Сформовані державою юридичні особи діють у цивільному обороті як самостійні суб'єкти від власного імені, а не від імені держави.

Україна як суб'єкт цивільних правовідносин має особливе від усіх суб'єктів майно, також відокремлену відповідальність за своїми зобов'язаннями. Держава не відповідає за зобов'язаннями державних організацій, які є юридичними особами, а ці організації не відповідають за зобов'язаннями держави (ст. 33 ЦК України).

Україна як суб'єкт цивільного права має право дієздатність. Проте на відміну від право дієздатності юридичних осіб правосуб'єктність держави відповідає ознаці універсальності. Проте, це ще не говорить, що правосуб'єктність держави характеризується безмежністю. Держава має лише виключно такі права та обов'язки, які передбачає законодавство. Дорече, наводячи приклад, вона не має права користуватися товарним знаком.

Держава здійснює правосуб'єктність завдяки системі власних органів, оскільки, поза їхнім повноваженнями вона діяти не може. Іменем держави — незалежної України — у відносинах, що встановлені цивільним правом, беруть участь органи управління державним майном, фінансові та інші спеціально уповноважені державою органи. Перелічені бюджетні установи, хоч і є юридичними особами, керуються у майновому обігу у багатьох випадках державним іменем. Україна також виступає суб'єктом цивільного права у випадках коли її організації беруть участь у правовідносинах, але самі не є юридичними особами (наприклад, Уряд України).

Порівнюючи з іншими можливими учасниками цивільних правовідносин, правовий статус держави обумовлених особливими обов'язками, що сформовані її участю у політичній системі громади, в якій держава формується в якості суверенної, політичної організації як суб'єкт політичних відносин, а також одночасно - як спосіб владної організації. Зрозуміло, саме в цих умовах держава більш схожа на муніципальне утворення, відповідно з іншими учасниками цивільних правовідносин, котре є суб'єктом політичної системи і особливим способом організації, але вже на місцевому рівні. Проте, в рамках політичної системи правовий статус держави та муніципального утворення значно відрізняється, зрозуміло, що завдяки муніципальним утворенням, виникає місцеве самоврядування, яке займає проміжну позицію між суспільством та державою.

Зараз Україна, у тлумаченні ч.1 ст.2 ЦК України не є особою, хоча є учасником цивільних правовідносин. Цей висновок випливає виходячи з зазначеної ч.2 ст.2 ЦК України, яка зазначає, що учасниками цивільних

відносин є: держава Україна, АР Крим, територіальні громади, іноземні держави та інші суб'єкти публічного права. Важливо, термін «особи», який у ч.1 ст.2 ЦК України тлумачиться відносно до фізичних та юридичних осіб, і не має відношення до України, АР Крим, територіальних громад, іноземних держав та інших суб'єктів публічного права, які виступають учасниками цивільних правовідносин. Як прийнятно, зазначеною ч.1 ст.170 ЦК України, держава набуває й здійснює цивільні права та обов'язки через органи державної влади у межах їхньої компетенції, встановленої законодавством.

Беручи до уваги перелічене, необхідно зробити наступні висновки. По-перше, держава згідно ЦК України є учасником цивільних відносин, а не казною або суб'єктом цивільних відносин. Хоча, незважаючи, що держава є учасником цивільних відносин, вона, в силу своєї природи, поряд з цим, має особливий статус, який є іншим від інших учасників цивільних правовідносин. Ця обставина ґрунтується на тому, що держава є публічно-правовим утворенням, завданням якої є забезпечення публічних інтересів громадян. Відповідно, вказаний публічно-правовий статус у разі вступу держави у цивільні відносини є лише супутнім, і може впливати на майнові відносини, у випадках, передбачених законодавством. Держава набуває і здійснює цивільні права та обов'язки через органи державної влади у межах їхньої компетенції, встановленої законодавством. По-друге, в силу своєї особливої природи, держава залишається одночасно носієм двох видів прав правосуб'єктності: адміністративної (публічної) та цивільно-правової (приватної). По-третє, будучи учасником цивільних відносин, держава, як прийнято, не є безпосереднім учасником господарських відносин і може приймати участь у господарських відносинах лише через органи державної влади, наділені господарською компетенцією, суб'єктів господарювання, а також у випадках, встановлених чинним законодавством.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. – К.: Преса України, 1997.
2. Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням позицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців). – Т. 12: Право власності та інші речові права/за ред. І.В.Спасибо-Фатєєвої. – Х., 2009. – 544 с.
3. Первомайський О. О. Окремі питання участі територіальної громади у цивільних правовідносинах / О. О. Первомайський // Вісник Хмельницьк. ін-ту регіонального управління та права. – 2003. – № 2. – С. 69-71
4. Кравченко В. В. До питання щодо законодавчого визначення статусу територіальної громади / В. В. Кравченко // Проблеми вдосконалення правового регулювання місцевого самоврядування : матеріали наук. - практ. конф. (Харків, 4-5 грудня 2001 р.) / за ред. М. І. Панова. – Х. : Нац. юрид. акад. України, 2002. – С. 145-148.
5. Довгерт А. С. Концепція та види юридичних осіб у проекті Цивільного кодексу України / А. С. Довгерт // Кодифікація приватного

питань інформаційного суспільства в грудні 2003 р. в Женеві та в листопаді 2005 р. в Тунісі, спрямовані на прискорення формування постіндустріальних тенденцій в економічній, соціально-політичній і духовній сферах життя суспільства. Декларація принципів з питань інформаційного суспільства, прийнята в Женеві в 2003 р., проголосила побудову інформаційного суспільства в якості глобального завдання в новому тисячолітті і визначила принцип забезпечення підвищення довіри і безпеки при використанні інформаційних технологій як один з ключових [6, с. 125].

Для побудови інформаційного суспільства важливе значення мають розвиток інфраструктури, створення людського потенціалу, інформаційна безпека при дотриманні принципу верховенства права, протидія новим викликам і загрозам. Просування ініціатив в сфері міжнародної інформаційної безпеки має позитивний характер і в рамках Міжнародного Центру наукової та технічної інформації (далі – МЦНТІ). Про це свідчить Заява глав держав-членів МЦНТІ щодо проектів національних та міжнародних ініціатив в сфері розвитку системи наукової та технічної інформації, а також безпеки та захисту цієї інформації від 19 вересня 2018 р. в місті Мінськ (Республіка Білорусь) під час проведення 69-го засідання Комітету представників. Проблеми правового регулювання в цій галузі викликають заклопотаність у всіх держав-учасників цього Центру у зв'язку з глобалізацією викликів і загроз. Питання встановлення відповідальності за зміст інтернет-сайтів та інтернаціоналізації управління Інтернетом також носять міжнародний характер, потребують додаткового вивчення для вироблення взаємоузгоджених пропозицій і їх реалізації. На основі вивчення міжнародно-правових актів, що стосуються протидії новим викликам і загрозам в інформаційній сфері, а також впливу глобалізації на визначення національної стратегії розвитку інформаційного суспільства, обґрунтовується висновок про необхідність подальшої імплементації положень міжнародних правових актів, що стосуються, зокрема, забезпечення доступу до публічної і судової інформації, боротьби з корупцією, тероризмом і екстремізмом, кіберзлочинністю і гармонізації законодавства держав.

У той же час слід відзначити позитивний досвід міжнародної співпраці на прикладі проведення Форуму інформаційної безпеки «Age of Security Forum» присвяченого міжнародним аспектам інформаційної безпеки, в Резолюції якого визначена роль забезпечення інформаційної безпеки як ключового елемента національної безпеки при становленні глобального інформаційного суспільства. Транснаціональність загроз і рівень шкоди при їх реалізації змушують ставити проблему забезпечення інформаційної безпеки як глобальну, що вимагає зусиль всього світового співтовариства. За даними організації «Ukrainian Information Security Center» близько 100 держав в даний час мають окремі закони про право на інформацію в складі національного законодавства.

Дослідження зарубіжного законодавства показує, що особливо важливим є облік в національному законодавстві принципів, закріплених в міжнародних правових актах (таких, як Резолюція 2450 (XXIII) від 12.12.1968 р. Генеральної Асамблеї ООН): принципу свободи обміну інформацією,

- необхідність ефективно аналізувати бази даних;
- необхідність прогнозування розвитку ситуацій;
- необхідність моніторингу відкритого інформаційного простору (Інтернет / ЗМІ);
- необхідність застосовувати максимально стандартизовані рішення.

Рішення перерахованих проблем вимагає застосування сучасних аналітичних систем для якісного забезпечення використання міжнародного досвіду правового забезпечення інформаційної безпеки [5, с. 25]. На цій основі представляється можливим створення і використання єдиного міжнародного правового простору, яке, на нашу думку, уможливить ефективне використання міжнародного досвіду нормативно-правового регулювання процесів забезпечення інформаційної безпеки в нашій країні. Основні процеси сьогоdnішнього етапу державного будівництва України в сфері інформаційної безпеки вимагають від структур, які забезпечують прийняття органами державної влади обґрунтованих рішень, постійного вдосконалення ефективності роботи на таких напрямках діяльності:

- безперервний моніторинг і зважена аналітична оцінка глобальних напрямків зміцнення безпеки України;
- інтегроване ситуаційне моделювання проблем безпеки;
- ранжирування варіантів (способів і засобів) рішення проблем безпеки.

Перелічені напрямки діяльності характеризуються: колективністю, інтелектуальністю, інтерактивністю, унікальністю.

Широкий спектр проблем забезпечення інформаційної безпеки особистості, суспільства і держави, розвитку культури кібербезпеки, забезпечення недоторканності приватного життя і захисту прав на доступ до інформації, захисту інформаційних систем, ресурсів і мереж, розширення застосування інформаційних технологій в державному управлінні і при наданні державних послуг, а також інші проблеми інформаційної безпеки потребують системного правового регулювання на основі ретельного аналізу міжнародних правових норм, зарубіжного законодавства, чинного законодавства України і правозастосовчої практики. Правові підходи до визначення інформаційного суспільства поки обмежувалися перерахуванням його ознак та завдань. Однак у наш час зміни в цій сфері відбуваються стрімко і вимагають неослабної, постійної уваги до зазначених вище питань, визначення нових пріоритетів та завдань і є каталізатором для продовження досліджень в цій галузі. У процесі становлення інформаційного суспільства в умовах глобалізації, нових викликів і загроз порушення сталого функціонування інформаційної інфраструктури потребують уточнення напрямки розвитку національного законодавства, відбуваються зміни і на міжнародній арені, що вимагають адекватного правового регулювання. Це особливо очевидно на прикладі розвитку Інтернету і використання його все частіше в протиправних цілях.

Аналіз міжнародних актів показує, що починаючи з 2000 р. прийняті такі найважливіші акти, як Окінавська хартія глобального інформаційного суспільства, підсумкові документи Всесвітньої зустрічі на вищому рівні з

(цивільного) права України / за ред. проф. А. Довгєрта. - К. : Укр. центр правничих студій, 2000. - С. 131-133.

6. Апанасенко К. Комунальна власність як самостійна форма власності: ознаки, співвідношення з державною формою власності / К. Апанасенко // Право України. - 2005. - № 10. - С. 35-38.

7. Ямковий В. І. Казна як суб'єкт цивільних правовідносин: дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.03 / Ямковий Владислав Іванович. - Х., 2006. - 201 с.

8. Бандурко О. та ін. Право і держава – теоретичний аспект Право України, 1995. – с. 37

9. Цивільне право України. Загальна частина: підручник / за ред. О.В. Дзєри, Н.С. Кузнецової, Р.А. Майданика.-К., 2010.-974 с.

Кравченко В.В.

професор кафедри конституційного,
адміністративного та господарського
права Академії праці,
соціальних відносин і туризму,
кандидат юридичних наук, професор,

ПРОБЛЕМИ ВИКЛАДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО» У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

За останні 10 – 15 років в багатьох вищих навчальних закладах України почали включати до своїх навчальних планів для спеціальностей правознавство, державне управління, правоохоронна діяльність тощо навчальні дисципліни, що пов'язані з проблематикою муніципального права та місцевого самоврядування, наприклад, «Муніципальне право України», «Муніципальне право зарубіжних країн», «Порівняльне муніципальне право», «Державне управління та місцеве самоврядування».

Значна увага, яка приділяється до вивчення такого роду навчальних дисциплін зрозуміла, вона обумовлена низкою чинників, зокрема:

- по-перше, тією роллю, яку відіграє місцеве самоврядування в механізмі публічного управління, у вирішенні питань загальнодержавного, регіонального та місцевого значення;

- по-друге, процесом становлення в правовій системі України галузі муніципального права та впливом на цей процес міжнародно-правової регламентації питань організації та функціонування системи територіальної організації влади, насамперед, Європейської хартії місцевого самоврядування [1];

- по-третє, бурхливим розвитком вітчизняної галузевої юридичної науки муніципального права, яка формулює рекомендації щодо подальшого розвитку

галузі муніципального права та ефективної реалізації норм законодавства про місцеве самоврядування в муніципальній практиці;

- по-четверте, потребами підготовки кваліфікованих фахівців для роботи в системі місцевого самоврядування, що набуває особливої актуальності в умовах здійснення реформи децентралізації коли значна частина повноважень з вирішення питань публічного управління передається органам місцевого самоврядування, а їх реалізація потребує відповідного кадрового забезпечення;

- по-п'яте, одним із напрямів сучасної державної політики України є інтеграція національної системи вищої освіти у Європейській простір, а в європейських університетах вивченню муніципального права приділяють значну увагу;

- по-шосте, саме в системі місцевого самоврядування забезпечується реалізація багатьох основних прав людини, надаються комунальні, адміністративні та інші послуги, необхідні для забезпечення її життєдіяльності та розвитку.

Зазначені обставини свідчать про важливе значення, яке має вивчення муніципального права в структурі професійної підготовки студентів ряду спеціальностей, в першу чергу, студентів, які навчаються за напрямами підготовки «правознавство» та «державне управління». Ці обставини вказують також на тип відповідної навчальної дисципліни (нормативна чи вибіркова) та на особливості її структури і методики викладання.

Аналіз навчальних планів та навчально-методичної документації вищих навчальних закладів, в яких викладається навчальні дисципліни з проблематики муніципального права, дозволяє дійти до таких висновків:

1. Доцільно, щоб навчальна дисципліна «Муніципальне право» вивчалася як нормативна згідно з навчальними планами підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» за напрямами підготовки: правознавство (8.060101), правоохоронна діяльність (8.060102), міжнародне право (8.030402), державне управління (8.150000). Такий висновок ґрунтується, по-перше, на значимості даної дисципліни для професійної підготовки фахівців за зазначеними напрямами. По-друге, він враховує необхідність попереднього вивчення (згідно з навчальними планами підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр») навчальних дисциплін, необхідних для опанування курсу «Муніципальне право», зокрема: Конституційне право України, Порівняльне конституційне право, Адміністративне право, Конституційний процес, Державне (конституційне) право зарубіжних країн тощо, по-третє, такий підхід сприятиме залученню України до формування Загальноєвропейського освітнього простору та до адаптації системи підготовки фахівців в Україні до європейських стандартів освіти, які в свою чергу, отримують нове наповнення згідно з рекомендаціями Стратегії ЄС «Європа - 2020», що спрямовані на оновлення та вдосконалення системи вищої освіти в країнах-членах ЄС, шляхом впровадження інноваційних підходів, збільшення інвестицій у галузь освіти, в тому числі і в рамках програми ЄС «Еразмус+», спрямованої на налагодження міжнародної міжуніверситетської та академічної

Нашинець-Наумова А.Ю.

доктор юридичних наук, доцент,
заступник декана з науково-методичної та
навчальної роботи Факультету права та
міжнародних відносин
Київського університету
імені Бориса Грінченка

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ

Темпи розвитку сучасних інформаційних технологій значно випереджають темпи розробки рекомендаційної і нормативно-правової бази керівних документів, що діють на території України. Тому питання аудиту «як оцінити рівень інформаційної безпеки» обов'язково тягне за собою наступні: відповідно за якими критеріями робити оцінку ефективності захисту інформації? Внаслідок цього, на додаток до вимог, рекомендацій і керівними документами доводиться адаптуватися і застосовувати методики міжнародних стандартів (ISO 17799, 9001, 15408, стандартів Британського інституту стандартів і ін.), а також використовувати методи кількісного аналізу ризиків в сукупності з оцінками економічної ефективності інвестицій в забезпеченні безпеки і захисту інформації. У зарубіжних нормативних документах встановлено набір вимог для різних типів інформаційних засобів і систем, в залежності від відмінних умов їх застосування. Особливості розвитку вітчизняної нормативної бази в даній сфері полягають в тому, що відсутній комплексний підхід до проблеми захисту інформації (розглядаються в основному питання несанкціонованого доступу до інформації та питання забезпечення захисту від побічних електромагнітних випромінювань і наведень) і, крім того, розроблені національні стандарти та керівні документи не брали до уваги міжнародні стандарти ISO / IEC. На сьогоднішній день ці недоліки почали усуватися. З метою вдосконалення вітчизняної нормативної бази спільно з іншими зацікавленими міністерствами і відомствами реалізують нові ініціативи в цьому напрямку.

При використанні міжнародного правового регулювання інформаційної безпеки можна сформулювати такі проблеми, пов'язані з його використанням [4]:

- необхідність працювати з інформацією різного типу (структурована і неструктурована інформація);
- різні підходи до джерел і форматів даних (телебачення, радіо, друковані видання, Інтернет, бази даних та ін.);
- великі обсяги даних;
- необхідність гнучко і оперативно налаштовувати систему на різні завдання відповідно до мінливих обставин;
- необхідність синхронізації потужностей системи;

Проте, попри таку категоричність, положення цієї статті можна поставити під сумнів, якщо звернути увагу на положення Цивільного Кодексу України, як зазначають багато науковців. Так, ч.2 ст. 419 ЦК України вперше змушує задуматися, адже зазначає, що перехід права на об'єкт права інтелектуальної власності не означає перехід права власності на річ. Тож якщо можливий перехід лише майнових прав, то чому у цьому положенні наявна така розмитість, адже конструкція «права на об'єкт права інтелектуальної власності», за змістом, передбачає й особисті немайнові права.

Наступне ж положення Цивільного Кодексу України, що міститься у ч. 2 ст. 423, узагалі перевертає з ніг на голову розуміння даного питання, адже, на протипагу Закону України «Про авторське право та суміжні права», вказує, що, справді, особисті немайнові права не можуть передаватися (відчувуватися), але за винятками обставин, передбачених законами. Тобто потенційна можливість передачі особистих немайнових прав існує?

Чи варто у такому випадку «забути» про Закон України «Про авторське право та суміжні права» і користуватися виключно нормами ЦК України? Адже постанова Пленуму ВСУ у раніше згаданій колізії все ж стала на бік Кодексу.

Проте, не все так легко, адже п. 10 цієї ж Постанови зауважує, що передача та відчуження особистих немайнових прав є неможливою. Більше того, п.24 детальніше розкриває зміст цього питання щодо службових творів, зазначаючи, що особисті немайнові права автора твору належать працівникові і є невідчужуваними.

Загалом, незважаючи на дискусії з боку науковців, обговорення проблеми серед практиків, позиція Верховного Суду України була саме така: автор твору є належним позивачем при поданні позову про захист особистих немайнових прав, незважаючи на те, що майнові права на твір були передано іншій особі, якщо ця особа не здійснює захист цього права, а також має право вимагати на відшкодування моральної шкоди.

У випадку ж необхідності роботодавця захистити особисті немайнові права на твір варто проаналізувати судову практику. Зокрема, необхідно згадати рішення Солом'янського районного суду м. Києва, у якому позивачу, якому належали майнові права на твір, було відмовлено у задоволенні позовних вимог у частині, що стосувались поновлення особистих немайнових прав, посиляючись на те, що таке право має лише автор твору, за винятком захисту недоторканості твору спадкоємцями.

Зважаючи на вищевикладене, аналізуючи положення законів та інших нормативно-правових актів, вивчаючи монографії науковців, можна зробити висновок, що законодавству необхідно удосконалення шляхом усунення розмитості та колізій.

співпраці, здійснення навчальних обмінів між вищими навчальними закладами, заохочення до навчання за кордоном, реформування системи вищої освіти та управління навчальними процесами [2]. Що стосується підготовки фахівців за іншими напрямками підготовки, то навчальна дисципліна «Муніципальне право» може бути включена до відповідних навчальних планів як вибіркова.

2. Досить проблемним стосовно визначення системи навчальної дисципліни «Муніципальне право» є питання щодо предмета галузі муніципального права, оскільки у вітчизняній та зарубіжній юридичній літературі висловлюються різні підходи до його окреслення. В науковому плані це цілком нормальне явище, яке відображає плюралізм підходів різних наукових шкіл до розробки відповідного категоріального апарату. Але з точки зору підготовки кваліфікованих фахівців це може викликати певні труднощі, оскільки чітке визначення предмета галузі муніципального права значною мірою обумовлює систему цієї навчальної дисципліни і його різні варіанти можуть призвести до неоднозначності у визначенні предмета муніципального права як навчальної дисципліни. Так, в одному з перших вітчизняних підручників з муніципального права до предметів цієї галузі відносять «відносно самостійний вид суспільних відносин, пов'язаний з організацією і здійсненням місцевої влади, тобто публічної влади, влади народу в межах відповідних адміністративно-територіальних одиниць» [3]. Як уявляється, такий підхід не зовсім коректно відображає семантику терміну «муніципальний», а також не дозволяє достатньо чітко відокремити групу суспільних відносин, що становлять предмет муніципального права як самостійної галузі права. Такий висновок має наступне обґрунтування:

по-перше, сам термін «місцева влада» не має законодавчого визначення й в юридичній літературі вживається досить довільно, наприклад, для позначення різних суб'єктів влади на регіональному та місцевому територіальних рівнях – як органів місцевого самоврядування, так і місцевих органів виконавчої влади;

по-друге, «місцева влада» – це публічна влада, що здійснюється на місцевому і регіональному рівнях, а участь у її здійсненні, з урахуванням існуючої в Україні системи територіальної організації влади, приймають як територіальна громада, органи місцевого самоврядування, органи самоорганізації населення, так і органи виконавчої влади. А що стосується останніх, то їх діяльність регламентується скоріше нормами конституційного та адміністративного ніж муніципального права і подібне тлумачення предмету муніципального права може призвести до його невинновданого розширення.

З огляду на зазначене слід підкреслити, що предмет муніципального права охоплює лише суспільні відносини, що складаються у зв'язку з організацією і здійсненням місцевого самоврядування (відносини місцевого самоврядування), що дозволяє характеризувати муніципальне право як право місцевого самоврядування.

Предмет муніципального права є досить специфічним – його становлять суспільні відносини, що виникають не в окремій сфері суспільних відносин, а в різних сферах життєдіяльності суспільства – політичній, економічній,

соціальний, духовний, тобто там, де реалізують свої повноваження територіальні громади та інші суб'єкти місцевого самоврядування. Об'єднує ці відносини те, що всі вони пов'язані з організацією та здійсненням особливої форми публічної влади – місцевого самоврядування, тобто муніципальне право – це за своїм предметом право безумовно публічне хоча це не виключає і наявності в його структурі і приватноправових норм та інститутів (вони регулюють відносини в тій сфері, де суб'єкти муніципального права виступають як приватноправові утворення, наприклад, діяльність комунальних підприємств, оренда нерухомості, що перебуває у комунальній власності тощо).

Для визначення кола цих відносин принципове значення мають положення статті 140 Конституції України, згідно з якою до відання місцевого самоврядування віднесене вирішення питань місцевого значення. Звичайно, це конституційне формулювання є досить розпливчатим і невизначеним – можна навести багато прикладів таких питань, що мають місцеве значення, але згідно чинного законодавства не віднесені до компетенції територіальної громади чи її органів (наприклад, несвоєчасна виплата заробітної плати на державних підприємствах, що розташовані на території громади), і, навпаки, є багато питань, що мають як місцеве, так і загальнодержавне значення.

Певною мірою ця конституційна невизначеність компенсується встановленням предметів відання органів місцевого самоврядування в Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні» [4], проте питання, віднесені до відання місцевого самоврядування не можна зводити лише до предметів відання органів місцевого самоврядування і, в силу цього, можна констатувати наявність прогалини в законодавчому визначенні сфери компетенції місцевого самоврядування. Крім того, значне коло питань, що безумовно мають місцеве значення, віднесені чинним законодавством (Закон України «Про місцеві державні адміністрації» [5]) до сфери компетенції органів виконавчої влади.

Наслідком зазначеного є складність чіткого та вичерпного визначення предмету муніципального права. Можна лише вказати на локальний характер відповідних суспільних відносин та окреслити групи однорідних відносин (схема 1), що регулюються нормами муніципального права і до яких слід віднести відносини пов'язані:

- з організацією та функціонуванням системи місцевого самоврядування;
- з визначенням основ місцевого самоврядування;
- із гарантуванням місцевого самоврядування;
- з відповідальністю органів та посадових осіб місцевого самоврядування.

Запропонована структура предмету муніципального права носить загальний характер, вона охоплює великі масиви суспільних відносин, на які регулюючий вплив здійснює місцеве самоврядування. В свою чергу вони можуть бути деталізовані. Наприклад, відносини, що виникають у зв'язку з організацією та функціонуванням системи місцевого самоврядування складають наступну систему:

оперує, а натомість використовує конструкцію «об'єкт, створений у зв'язку з виконанням трудового договору».

А що на рахунок особистих немайнових та майнових прав?

Ось тут і виникають проблеми, адже в чинному законодавстві наявна значна колізія: ЦК України ст. 29 передбачає, що особисті немайнові права належать працівнику, який створив твір, власне як і передбачено Законом України «Про авторське право та суміжні права», а також Бернською Конвенцією, а майнові – працівнику та роботодавцю. Профільний закон, у свою чергу, зазначає, що виключні майнові права на такий об'єкт авторського права має лише роботодавець.

Часто, користуючись загальним правилом про застосування норм спеціального нормативно-правового акту при наявності протиріччя із нормативно-правовим актом загальної компетенції, учасники таких правовідносин роблять помилку, чим згодом порушують права сторін, якими тут виступають працівник та роботодавець. Але Рекомендації щодо правового режиму службових творів, що були видані Державною службою інтелектуальної власності, містять положення, покликані виправити неточності законодавства та які, власне, зазначають необхідність застосування норм ЦК України, які, зокрема, надають і можливість самостійно врегулювати дане питання шляхом укладання договору. Таке ж рішення було прийняте постановою Пленуму Верховного Суду України «Про застосування судами норм законодавства у справах про захист авторського права та суміжних прав».

Здавалось би, проблему усунуто. Але, в процесі аналізу положення Цивільного Кодексу та Закону, виникають ще питання, що знову ж таки пов'язані з правами на твір.

Отже, розглянемо детальніше це питання.

Так, ч. 1 ст. 14 Закону України «Про авторське право та суміжні права» передбачає 4 види особистих немайнових прав. Аналізуючи цю статтю, можна прийти до логічного висновку, що дане положення містить все ж вичерпний перелік таких прав.

Усе чітко і ясно, окрім одного: а яким чином реалізовувати ці права та здійснювати захист у разі їх порушення? Адже стороною, якій належать майнові права є роботодавець. Отже, страждатиме від протиправних дій все-таки у першу чергу роботодавець. То ж яка буде участь автора у судовому провадженні та які будуть позовні вимоги? А як щодо ситуацій, коли саме у роботодавця виникає необхідність захистити особисті немайнові права, а не у творця?

Звичайно, логічним виходом із цієї ситуації було би укладання договору про передачу особистих немайнових прав роботодавцеві або, принаймні, відмова автора твору на захист порушених прав. Але ч.2 ст. 14 Закону позбавляє роботодавця та працівника можливості врегулювати це питання самостійно шляхом заборони передавати (відчужувати) особисті немайнові права автора іншим особам.

результат інтелектуальної, творчої діяльності, а також на інші об'єкти права інтелектуальної власності, що визначені законодавством.

Об'єкти інтелектуальної власності, як фактично зазначалось вище, є визначені законами. Такими об'єктами є результати інтелектуальної діяльності у таких сферах як промислова, наукова, літературна, художня. Важливою ознакою об'єктів інтелектуальної власності є їх можливість породжувати немайнові права автора та деякі майнові права, що є пов'язаними між собою.

У ст. 420 ЦК України наявний перелік об'єктів права інтелектуальної власності. І хоч Цивільний Кодекс України і містить досить чіткий перелік, проте, із розвитком суспільства та технічним прогресом, виникають й інші об'єкти, що можуть вважатися об'єктами права інтелектуальної власності. Саме тому вищезгаданий перелік не можна вважати вичерпним.

У науці усі об'єкти права інтелектуальної власності поділяються на три групи:

- об'єкти авторського права і суміжних прав;
- об'єкти права промислової власності;
- засоби індивідуалізації.

Питання охорони та захисту об'єктів авторського права та суміжних прав регулюються Законом України «Про авторське право та суміжні права», що був прийнятий у 1993 р. Всесвітньою конвенцією про авторське право 1952 року та Бернською конвенцією про охорону літературних та художніх творів (Паризький Акт від 24 липня 1971р.). Варто зазначити, що авторське право націлене на права, що пов'язані уже з вираженою ідеєю, а не власне ідеєю, - це права автора твору, що був створений шляхом інтелектуальної творчої діяльності. Ч. 1 ст. 8 вищезгаданого Закону надає перелік об'єктів авторського права. Схожий перелік також визначений у ст. 433 ЦК України. Але і ці переліки не можна вважати вичерпними, оскільки постійний розвиток людини породжує нові форми вираження ідей.

Що ж стосовно суміжних прав, то, відповідно до ст. 35 Закону України «Про авторське право та суміжні права», до об'єктів таких прав належать виконання літературних, драматичних, музичних та інших творів; фонограми, відеограми; передачі (програми) організацій мовлення, при чому їх призначення, зміст та форма вираження абсолютно неважливі.

Цікавим є те, що у ст. 1 Закону України «Про авторське право та суміжні права» фігурує таке поняття як «службовий твір». То ж що це таке та хто володіє правами на такі об'єкти права інтелектуальної власності?

Варто зауважити, що службовий твір, поняття якого, як уже зазначалось, визначено у Законі, все більше і більше набуває популярності, адже саме у такий спосіб на сьогодні створюються безліч, якщо не переважна більшість, об'єктів авторського права. Отже, за цим визначенням, службовим вважається твір, що було створено автором під час виконання службових обов'язків. При цьому, головною умовою визнання твору службовим є його створення саме як службового завдання. Важливо, що ЦК України таким поняттям узагалі не

відносили, пов'язані із безпосереднім здійсненням територіальною громадою місцевого самоврядування (місцеві вибори, місцеві референдуми, загальні збори);

відносили, пов'язані з участю громадян у здійсненні місцевого самоврядування (місцеві ініціативи, громадські слухання, громадські роботи тощо);

відносили, пов'язані з організацією та діяльністю органів місцевого самоврядування і органів самоорганізації населення;

відносили, пов'язані з розподілом повноважень в системі місцевого самоврядування та їх реалізацією тощо.

Відповідно до зазначеної структури предмету галузі конституційного права має бути орієнтована і система навчальної дисципліни муніципального права.

3. Специфіка предмету навчальної дисципліни «Муніципальне право» обумовлює певні особливості методики її викладання, під якою розуміють оптимальне поєднання загально дидактичних методів, засобів, прийомів викладання. Як і при викладанні інших правових дисциплін ці методи та засоби застосовуються в таких традиційних формах навчання, як лекція, семінари, практичні заняття, написання рефератів, курсових робіт та дипломних проектів, практика тощо. В той же час викладання навчальної дисципліни «Муніципальне право» потребує пошуку нових нетрадиційних методів і форм навчання, що пов'язано зі складністю її предмету та необхідністю використання значного кола джерел при вирішенні конкретних практичних ситуацій, які виникають в процесі організації та функціонування системи місцевого самоврядування.

До арсеналу таких інноваційних методів можна віднести ділові та ситуативні ігри, тренінги, використання тестів для контролю знань студентів, а також методи взаємодіючого навчання, наприклад, дискусія, дебати, рольові ігри, взаємонавчання тощо. Так, дискусія може бути використана при обговоренні переваг та недоліків окремих схем муніципального управління («сильний мер» - «слабка рада», «сильна рада» - «слабкий мер», схема «сіті-менеджер» тощо) систем, а рольові ігри при відтворенні таких практичних ситуацій, як розгляд проектів рішень на сесії місцевої ради, організація та проведення громадських слухань, проведення засідань постійних комісій місцевої ради, оскарження рішень органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб тощо.

Метод навчальних груп, які співпрацюють, може бути використаний при вивченні механізмів формування депутатських фракцій у місцевій раді, організація роботи депутатських фракцій, взаємодії органів місцевого самоврядування та органів виконавчої влади при вирішенні питань місцевого значення, організація системи муніципального управління в об'єднаних територіальних громадах та інших питань, що викликають у студентів найбільше проблем. Досить складно засвоюються студентами питання організації місцевих виборів, зокрема, встановлення результатів виборів

депутатів міської, районної в місті, районної, обласної ради, депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, які проводяться за пропорційною виборчою системою в багатомандатному виборчому окрузі за виборчими списками місцевих організацій політичних партій (далі - виборчі списки) із закріпленням кандидатів за територіальними виборчими округами, на які поділяється багатомандатний виборчий округ [6]. В цьому випадку можуть бути застосовані інтерактивні методи, які полягають у спільному навчанні викладача і студентів та передбачають негайне застосування отриманих знань.

Висновки. Навчальна дисципліна «Муніципальне право» займає особливе місце в системі підготовки фахівців у вищих навчальних закладах, що обумовлено місцем та роллю місцевого самоврядування в механізмі публічної влади, складністю її предмету та широким колом джерел галузі муніципального права. Засвоєння теоретичного матеріалу, формування у студентів навиків застосування отриманих знань потребують використання інтерактивних форм та методів навчання, які напружуються сьогодні у вищих навчальних закладах України.

Список використаних джерел:

1. Європейська хартія місцевого самоврядування. Міжнародний документ. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036.
2. Ключові тенденції політики ЄС у сфері освіти та культури, програма ЄС «Еразмус +». URL: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/ua/ukraine-eu/sectoral-dialogue/education>.
3. Муніципальне право України: Підручник /В.Ф. Погорілко, О.Ф. Фрицький, М.О. Баймуратов та ін.; За ред. В.Ф. Погорілка, О.Ф. Фрицького. – К.: Юрінком Інтер, 2001.
4. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80/stru>.
5. Закон України «Про місцеві державні адміністрації». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14>.
6. Закон України «Про місцеві вибори» від 14 липня 2015 р. № 595-VIII // Відомості Верховної Ради України від 18.09.2015 — 2015 р., / № 37-38 /, стор. 1786, стаття 366.

Проблеми більше всього виникають під час провадження негласних слідчих (розшукових) дій конституційні права особи можуть бути суттєво обмежені, то правильне розуміння науковцями та практика визначення поняття та видів негласних слідчих (розшукових) дій сприятиме дотриманню законності під час їх проведення, ефективності в досягненні їх мети та виконанні завдань кримінального судочинства, дотриманню прав і свобод людини, а також подальшим науковим розробкам у цій сфері.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. Київ: Алерта, 2018. 290 с.
2. Возгрин И. А. О первоначальном этапе расследования хулиганства // Вопросы теории и практики борьбы с хулиганством. Л., 1975. 361 с.
3. Раптовий // Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970–1980). URL: <http://sum.in.ua/s/raptovuj> (дата звернення: 10.10.2017).
4. Шепитько В. Ю. Криміналістика: курс лекцій. 2-е изд., перераб. и доп. Харьков: Одиссей, 2005. 368 с.
5. Криміналістика / под ред Р. С. Белкина, Г. Г. Зуйкова. М.: Юрид. лит., 1968. 696 с.
6. Салтевський М. В. Криміналістика (у сучасному викладі): підручник. Київ: Кондор, 2008. 588 с.
7. Савельева М. В. Теоретические и практические основы использования фактора внезапности в уголовном судопроизводстве: дис. канд. юрид. наук: 12.00.09. Саратов, 2003. 227 с. URL: <http://www.dissercat.com/content/teoreticheskie-i-prakticheskieosnovy-ispolzovaniya-faktora-vnezapnosti-v-ugolovnom-sudoproi> (дата звернення: 10.10.2017).
8. Тертишник В.М. Науково - Практичний Коментар Кримінально Процесуального кодексу України // Київ, 2018, с.440-145 .

Насирова В.В.

студентка 2 курсу
Факультету права та
міжнародних відносин
Київського університету
імені Бориса Грінченка

ОСОБИСТІ НЕМАЙНОВІ ТА МАЙНОВІ ПРАВА НА СЛУЖБОВІ ТВОРИ

Цивільним Кодексом України, а саме ст. 418, сформульовано поняття права інтелектуальної власності. Таким чином, на законодавчому рівні визначається, що правом інтелектуальної власності вважається право особи на

Аспекти помітні на рівні одразу після вчинення злочину особи можуть перебувати у стані збудження та неочікуваного здивування або розпачі.

Практика показує наслідок у них може бути відсутня, добре спланована лінія захисту.

При ретельному допиті на початку розслідування у сформованому злочинцями алібі будуть виявлені прогалини, невідповідності чи конкретні недоліки.

Раптовість, на думку М. В. Салтевського, є доцільною у наступних ситуаціях:

а) на початку розслідування, коли факт порушення кримінальної справи відомий обмеженому колу осіб;

б) коли підозрювані або зацікавлені особи здогадуються, що правоохоронні органи мають відомості про їхню причетність до злочину;

в) до виклику підозрюваного у вчиненні злочину, співучасників чи зацікавлених осіб;

г) коли особа захоплена при вчиненні злочину, або на неї вкажуть очевидці, або на її одязі і тілі будуть виявлені сліди конкретного злочину; [6, с. 348].

Аналіз викладеної в законі системи негласних слідчих дій раптовості свідчить про низку недоліків.

По-перше, регулювання частини слідчих розшукових дій здійснюється з наявними серйозними обмеження конституційних прав та свобод громадян.

По-друге, регулювання раптовості слідчих розшукових дій здійснюється без чіткого визначення понятійного апарату, незалежної системності часто створюючи штучну конкуренцію правових норм.

Висновок

В більшості випадків раптові слідчі дії допомагають швидше розкрити злочин. Момент проведення якоїсь процесуальної дії та отримання позитивного результату має обумовлюватись фактором раптовості визначається в виборі. Це значною мірою мінімізує можливості зацікавлених осіб у здійсненні протидії досудовому розслідуванню.

Раптовість в ході здійснення кримінального судочинства може виступати не тільки як тактична рекомендація, і об'єктивна умова проведення тієї чи іншої процесуальної дії, але і безпосередній чинник, що спонтанно виникає в певних ситуаціях, пов'язаних із розслідуванням і розглядом кримінальної справи, і здатний впливати на всіх суб'єктів кримінального судочинства [7].

Таким чином використання фактора раптовості при розслідуванні є складним, у той же час важливим аспектом мінімізації проявів протидії з боку зацікавлених осіб. Наведене, у свою чергу, сприятиме мінімізації строків розслідування та забезпечуватиме виконання завдань кримінального провадження, визначених КПК України.

Зі статті кримінального процесуального закону випливає, що для проведення слідчої дії необхідними, перш за все, є фактичні складові – «наявність достатніх відомостей» та «можливість досягнення мети» слідчої дії.

Кравчук В.М.

заступник начальника відділу

підготовки прокурорів

з організації роботи

в органах прокуратури

та викладання професійної етики

інституту спеціальної підготовки

Національної академії прокуратури України,

кандидат юридичних наук

ГРОМАДСЬКИЙ КОНТРОЛЬ ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ: ЗМІСТ ТА МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ

Останніми роками значно посилюється вплив суспільної активності на сферу функціонування державного апарату. Безумовно, громадський контроль ефективно позначається на діяльності суддів, прокурорів та загалом системи правоохоронних органів. Водночас ця форма реалізації демократії, яка розглядається як спосіб забезпечення законності, зокрема в межах діяльності органів прокуратури, має певну специфіку, значною мірою ідентичну із судовою владою. Це пов'язано насамперед із тим, що його здійснення у класичному розумінні неможливе без фактичного втручання у діяльність органів прокуратури та прокурорів, порушення їх незалежності. Однак, що стосується прокурорської діяльності, то такий контроль потрібний і є позитивним чинником у питаннях забезпечення підтримки громадськістю реформ інституту прокуратури, підвищення авторитету та довіри громадян до нього.

Використовуючи загальноправові механізми звернень громадян, кожен громадянин у межах цих заходів може дізнатися про діяльність органів прокуратури, що є важливим інструментом громадського контролю.

Діяльність недержавних мас-медіа, враховуючи зростання чисельності користувачів мережі Інтернет та електронних ЗМІ, можна також виокремити у напрям громадського контролю прокуратури.

У контексті запровадження з квітня 2017 року прокурорського самоврядування та функціонування органів, що забезпечують діяльність прокуратури, повноваження з добору кандидатів на посаду прокурора та розгляду дисциплінарних скарг покладається на колегіальний орган Кваліфікаційно-дисциплінарну комісію прокурорів (КДКП). Таким чином, вказана комісія визначає рівень фахової підготовки та морально-ділових якостей кандидатів на посади прокурорів та прокурорів. Враховуючи, що до складу КДКП входять одинадцять членів, більшість з яких призначаються не з числа прокурорів (вчені, адвокати, особи, призначенні Уповноваженим ВРУ з прав людини), це дає підстави вважати діяльність КДКП, з певною мірою умовності, інститутом громадського контролю. Також згідно з ч. 5 ст. 32 Закону України «Про прокуратуру» громадські організації та фізичні особи

можуть подавати до КДКП інформацію щодо доброчесності кандидатів на посаду прокурора протягом одного місяця з дня офіційного оприлюднення списку кандидатів, які успішно склали кваліфікаційний іспит. Зазначені дані є предметом розгляду КДКП.

Отже, членство вчених та правозахисників у складі КДКП є позитивним фактором для встановлення довіри громадян щодо її діяльності. Крім того, функціонування КДКП створює нову платформу для розгляду дисциплінарних скарг громадян стосовно неправомірної та неетичної поведінки прокурорів, неналежного виконання чи невиконання ними своїх службових обов'язків під час виявлення зазначених фактів.

Аналізуючи практичну площину правовідносин прокуратури та інститутів громадянського суспільства, доцільно зауважити, що значна зацікавленість як керівництва органів прокуратури, так і громадськості в утворенні інтегрованих механізмів громадського контролю за діяльністю органів прокуратури та прокурорів забезпечила формування спеціальних інституційних форм його здійснення.

Наприклад, до таких слід зараховувати консультативні ради при органах прокуратури. До їх складу можуть входити представники об'єднань громадян, правозахисних, благодійних, профспілкових організацій, засобів масової інформації, народні депутати України, науковці та інші представники інститутів громадянського суспільства. За правовим статусом вони є постійно діючими колегіальними консультативними органами, створеними при Генеральній прокуратурі України та прокуратурах областей.

Утім, враховуючи відсутність чіткого законодавчого регулювання у цій сфері та існування низки особливостей їх діяльності, склалася різна практика щодо формування персонального складу таких консультативних рад, визначення завдань та повноважень, ухвалення та реалізації їхніх рішень органами прокуратури. В окремих випадках взагалі обґрунтовується відсутність законодавчих підстав для їх функціонування.

На нашу думку, громадський контроль органів прокуратури у зазначеній інституційній формі, з одного боку, дозволяє активно і предметно взаємодіяти, а також комунікувати з громадськістю через делегованих інститутами громадянського суспільства представників, з іншого – попереджувати та не допускати зі сторони громадськості: втручання у роботу прокуратури; перебирання на себе повноважень правоохоронної системи; здійснення неправомірного тиску на прокурорів при виконанні службових обов'язків тощо.

Також інституційною формою громадського контролю за діяльністю прокурорів можна вважати заснований у лютому 2016 року Комітет етики правосуддя (Комітет) громадською організацією «Відкрита Україна». Комітет розглядає звернення про факти порушення вимог етики та професіоналізму суддями, прокурорами і адвокатами з усієї України з метою утвердження високих стандартів правосуддя.

Ще одним напрямом реалізації громадського контролю в органах

взагалі та процесуальних дій (допитів, обшуків та) зокрема, а також кількості осіб, поінформованих про їх хід.

Здійснення даної слідчої дії специфічна потрібно забезпечити елемент раптовості, який потрібен для розкриття подій.

Як зазначено в Академічному тлумачному словнику з української мови, раптовий – це той, який відбувся, настав несподівано, непередбачено [3].

Послідовність подій належить від раптовості, після проведення слідчих розшукових дій, увага підпадає під допит підозрюваного.

Під час допиту особи, яка підозрюється можна виділити окремі ознаки для подальшого вибудовування послідовності подій.

Згідно статті 224 Кримінально процесуального законодавства допит проводиться з метою збирання доказів шляхом отримання зафіксованих у словесній формі в протоколі й іншими передбаченими законом способами показань допитаної особи про відомі їй обставини кримінального правопорушення, або такі обставини, що мають чи можуть мати значення для кримінального провадження.

Предмет допиту утворюють обставини, які входять до предмета доказування, а також інші обставини, які можуть надати допомогу у всебічному, повному, об'єктивному кримінальному провадженні та встановлення справедливості.

Затримання особи проводиться за процедурою, яка не повинна перевищувати час на перевірку особи до сімдесяти двох годин.

У переважній більшості випадків допит - це складний психологічний процес спілкування слідчого, прокурора з іншими учасниками слідчої дії, що вимагає від кожного з її учасників уваги, напруження розумових здібностей, пригадування подій минулого, контролю за поведінкою співрозмовника і власною, і це викликає швидку втоми. Тривалий допит напружує обстановку і не сприяє продуктивному процесу встановлення істини. Законодавцем обмежено час безперервного допиту особи посадовими особами органів виконавчої влади.

Показання підозрюваного, одержуються на початковому етапі розслідування. У цей час підозрюваний ще не знає, якими доказами володіє слідчий. Він практично не в змозі протистояти на психологічному рівні слідчому та себе захистити [4, с. 193].

Допит підозрюваного одразу після затримання дозволить використати: фактор раптовості, запобігти встановленню обсягу доказової інформації у слідчого, висуненню неправдивого алібі та активній протидії розслідуванню.

Статистика по Україні відображає 92 % слідчих пітримують принцип раптовості.

Свідчення підозрюваного, допитаного одразу після затримання, без попереднього обмірковування них обставин, що стали причиною його затримання та підставами підозри, суттєво відрізняються від тих, котрі він дає під час допиту, тобто через певний проміжок часу [5, с. 408].

Мулик К.Т.
студентка 4 курсу
Факультету права та
міжнародних відносин
Київського університету
імені Бориса Грінченка

РАПТОВІСТЬ ПРОВЕДЕННЯ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ЯК ФАКТОР ПОДОЛАННЯ ПРОТИДІЇ РОЗСЛІДУВАННЮ

Процесуальні особливості провадження слідчих дій, питання вдосконалення нормативного регулювання їх проведення, проблеми забезпечення конституційних прав осіб, що приймають участь у проведенні слідчих дій постійно перебували у центрі уваги правозастосовників та вчених. До цих проблем, зокрема, зверталися в своїх роботах відомі вітчизняні та зарубіжні процесуалісти та криміналісти Ю.П. Аленін, О.Я. Баєв, Р.С. Белкін, В.П. Бож'єв, М.І. Єнікєєва, К.Б. Калиновський, В.О. Коновалова, М.А. Погорецький, М.І. Порубов, О.Р. Ратінов, О.В. Смирнов, О.Б. Соловйов, С.М. Стахівський, С.А. Шейфер, В.Ю. Шепітько, М.Є. Шумило та інші.

В ході розслідування кримінального провадження вирішуються такі завдання, як захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура [1, с. 3].

Негласні слідчі розшукові дії, які є різновидом втручання в приватне спілкування мають характер обмеження більш широкого права - недоторканості особистого життя, забезпечення якого належить до принципів кримінального процесу. Інші негласні слідчі розшукові дії проводяться винятково з особливих обставин вчинення злочинів:

- 1) Обстеження публічних недоступних місць володіння особи;
- 2) Спостереження за особою місцем або речами;
- 3) Аудіо - відеоконтроль місця;
- 4) Негласне отримання зразків для порівняльного дослідження.

Початкова інформація про злочин, що потребує виїзду на місце події, як зазначає І. О. Возгрін, досить часто надходить раптово, звідси, всю підготовку до огляду потрібно проводити в максимально стислі строки, конкретизувати, що і як потрібно робити [2, с. 54].

Подолання імовірних проявів протидії досудовому розслідуванню є можливим, шляхом мінімізації часу підготовки й проведення розслідування

прокуратури можна вважати запровадження на підставі ст. 9, ст. 19 та п. 5 розділу XIII «Перехідні положення» Закону України «Про прокуратуру» з 24 червня 2016 року в органах прокуратури таємної перевірка доброчесності прокурорів Генеральної прокуратури України, регіональних та місцевих прокуратур та слідчих органів прокуратури.

Таким чином, у чинному законодавстві України не передбачено спеціальних механізмів та форм здійснення громадського контролю за діяльністю органів прокуратури та прокурорів. Водночас існує практична необхідність у концептуальному нормативно-правовому врегулюванні його здійснення представниками громадського сектору контролю у цій сфері. Однак значною проблемою у вирішенні цього питання є встановлення меж та обсягів такого контролю для запобігання втручанню у процесуальну діяльність прокурорів під виглядом громадського контролю. Безумовно, у такому випадку предметом контролю не можуть бути конкретні кримінальні провадження, у яких прокурори здійснюють процесуальне керівництво або підтримують публічне обвинувачення, а також інші юридичні провадження, що перебувають у роботі прокурорів.

На нашу думку, громадський контроль в органах прокуратури можливий та доцільний за напрямками, що стосуються:

- процедур добору, переведення прокурорів і кар'єрного зростання;
- доброчесності та способу життя прокурорів, їх сімей;
- додержання прокурорами вимог професійної етики та поведінки;
- забезпечення вимог законодавства щодо незалежності та неупередженості прокурорів;
- реалізації процедур службових перевірок (розслідувань) та дисциплінарної відповідальності в органах прокуратури (розгляд дисциплінарних проваджень).

Загалом проблема громадського контролю за діяльністю органів прокуратури та прокурорів є малодослідженою. Подальшого наукового опрацювання потребують питання щодо форм, методів такого контролю; вироблення та закріплення у законодавстві чітких механізмів громадського контролю у цій сфері.

Кройтор В.А.
професор кафедри
цивільного права та процесу
Харківського національного університету
внутрішніх справ, професор

ПРОБЛЕМА ВИБОРУ ЕФЕКТИВНОГО СПОСОБУ ЗАХИСТУ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ

Частина 1 ст. 55 Конституції України передбачає, що права і свободи громадянина захищаються судом. У системі захисту прав і свобод людини ця стаття визнається стрижневою, оскільки в ній закріплюється право на судовий захист, яке в міжнародній практиці дістало назву «право на суд», або «право на правосуддя». Це право за своїм статусом належить до основних конституційних прав людини і громадянина, має загальний характер і не може бути обмеженим. Право на звернення до суду за захистом є невід'ємним особистим правом. Від такого права особа не може відмовитися. Частиною третьою ст. 4 ЦПК встановлено, що відмова від права на звернення до суду за захистом є недійсною. Не є відмовою від права на звернення до суду укладення угоди про передачу справи на вирішення третейського суду. До третейського суду за угодою сторін може бути переданий будь-який спір, який виникає з цивільних правовідносин, крім випадків, передбачених законом.

Позивач у позовній заяві зазначає спосіб (способи) захисту прав або інтересів, передбачений (передбачені) законом чи договором, або інший спосіб (способи) захисту прав та інтересів, що не суперечить (не суперечать) закону і який (які) позивач просить суд визначити у рішенні (п. 4 ч. 3 ст. 175 ЦПК). Проблема вибору ефективного способу захисту цивільних прав та інтересів розглядалась багатьма авторами та стала предметом дослідження значної кількості наукових праць. Однак, у зв'язку з новизною норми, передбаченої ч. 2 ст. 5 ЦПК 2017 року, необхідний додатковий аналіз проблеми вибору способу захисту, що може бути визначений судом.

Особа має право звернутися до суду за захистом саме своїх прав. Право на позов має особа, права, свободи або інтереси якої порушені, що є однією із змістовних характеристик диспозитивності цивільного судочинства. Статтею 13 ЦПК передбачається нормативне закріплення диспозитивності цивільного судочинства. Особа вільна у виборі окрім судової форми захисту також і інших юрисдикційних форм захисту, а також сама вирішує, які способи захисту використовувати. ЦПК встановлено, що особа має право вільно розпоряджатися своїм правом на звернення до суду за судовим захистом, жодна особа не може бути примушена до звернення до суду, натомість суд розглядає цивільні справи не інакше як за зверненням фізичних чи юридичних осіб, поданим відповідно до ЦПК.

Суд розглядає справи не інакше як за зверненням особи, поданим відповідно до ЦПК, в межах заявлених нею вимог і на підставі доказів, поданих

ухвали про арешт майна. Зокрема, щодо складання протоколу за результатами накладення арешту на майно, можливості провести обшук у разі відмови добровільно виконати ухвалу про арешт майна або наявності достатніх підстав вважати, що власник або володілець приховує майно. Крім того, слід окремо врегулювати процедуру накладення арешту на цінні папери та грошові кошти, що знаходяться на банківських рахунках.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 року // Відомості Верховної Ради України. 2013 р. – №№ 9-10, 11-12, 13. – Ст. 88.
2. Куцкір Г.М. Засада недоторканності права власності: поняття, зміст і реалізація у кримінальному провадженні : дис. канд. юрид. наук : 12.00.09. Національний університет «Одеська юридична академія». Одеса, 2015. 242 с.
3. Уголовно-процессуальный кодекс Республики Молдова : Закон Республики Молдова от 14.03.2003 г. URL: http://pravo.org.ua/files/Criminal%20justice/-09_10_2009.pdf.
4. Уголовно-процессуальный кодекс Республики Грузия : Закон Республики Грузия от 09.10.2009 г. URL: http://pravo.org.ua/files/Criminal%20justice/-09_10_2009.pdf.
5. Уголовно-процессуальный кодекс Российской Федерации : Закон Российской Федерации от 22.11.2001 г. URL: <http://duma.consultant.ru/documents/703004>.
6. Уголовно-процессуальный кодекс Республики Казахстан от 04.07.2014 года № 231-V URL: http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31575852.
7. Уголовно-процессуальный кодекс Республики Киргизстан : Закон Республики Киргизстан от 30.06.1999 г. URL: http://online.adviser.kg/Document/?link_id=1000874930.
8. Уголовно-процессуальный кодекс Республики Узбекистан : Закон Республики Узбекистан от 22.09.1994 г. URL: http://www.lex.uz/pages/getact.aspx?lact_id=111463.
9. Уголовно-процессуальный кодекс Армении от 01.07.1998 года URL: <http://www.parliament.am/legislation.php?sel=show&ID=1450&lang=rus#32>.
10. Уголовно-процессуальный кодекс Республики Беларусь от 16.07.1999 года № 295-3 URL: <http://kodeksy.by/ugolovno-processualnyy-kodeks>.

рекету. 6. Про накладення арешту на майно складається протокол. 7. Майно, яке заарештовано, крім нерухомих і великогабаритних предметів, підлягає вилученню» [4].

Крім того, КПК Молдови також детально регламентує порядок виконання рішення про накладення арешту на майно. Відповідно до ст. 207 КПК Республіки Молдови представник органу кримінального переслідування вручає під розписку власнику або володільцю майна копію постанови або рішення про накладення арешту на майно та вимагає його видачі. У разі відмови добровільно виконати цю вимогу накладення арешту на майно проводиться примусово. Якщо є підстави вважати, що власник або володільць приховує майно, орган кримінального переслідування має право проводити обшук, маючи на це законні повноваження. Накладення арешту на майно за рішенням судової інстанції, винесеного після закінчення кримінального переслідування у справі, проводиться судовим виконавцем. Для участі в накладенні арешту на майно може бути запрошений фахівець-товарознавець, який визначає приблизну вартість матеріальних цінностей з метою виключення випадків накладення арешту на майно, вартість якого не відповідає вартості, зазначеної в постанові органу кримінального переслідування або рішенні судової інстанції. Власник або володільць майна, присутній при накладенні арешту на майно, має право вказати матеріальні цінності, на які можна накласти арешт в першу чергу на забезпечення суми, зазначеної в постанові органу кримінального переслідування або рішенні судової інстанції. Про накладення арешту на майно представник органу кримінального переслідування складає протокол з дотриманням вимог статей 260 і 261, а судовий виконавець - інвентарний опис. У протоколі або, в залежності від обставин, в інвентарному описі, зокрема: 1) перераховуються всі матеріальні цінності, на які накладено арешт, із зазначенням їх кількості, міри або ваги, матеріалу, з якого вони виготовлені, інших індивідуальних ознак і, по можливості, їх вартості; 2) вказується, які матеріальні цінності вилучено і які залишені на зберігання; 3) включаються свідчення присутніх і інших осіб про належність арештованого майна. Копія протоколу або інвентарного опису вручається під розписку власнику або володільцю арештованого майна, а в разі його відсутності - одному з дорослих членів його сім'ї або представникові виконавчого органу влади і самоврядування. При накладенні арешту на майно, що перебуває на території підприємства, організації або установи, копія протоколу або інвентарного опису вручається під розписку представнику адміністрації [3].

У КПК РФ [5] та КПК Республіки Киргизстан [7], крім встановлення загального порядку накладення арешту на майно, в окремій нормі визначаються особливості порядку накладення арешту на цінні папери.

КПК Республіки Білорусь [10] передбачає більш детальний процесуальний порядок накладення арешту на грошові кошти, що знаходяться на банківських рахунках.

Отже, проаналізувавши КПК деяких зарубіжних країн, можна зробити висновок про необхідність більш детального врегулювання питання виконання

учасниками справи або витребуваних судом у передбачених цим Кодексом випадках. Збирання доказів у цивільних справах не є обов'язком суду, крім випадків, встановлених ЦПК. Суд має право збирати докази, що стосуються предмета спору, з власної ініціативи лише у випадках, коли це необхідно для захисту малолітніх чи неповнолітніх осіб або осіб, які визнані судом недієздатними чи дієздатність яких обмежена, а також в інших випадках, передбачених цим ЦПК. Учасник справи розпоряджається своїми правами щодо предмета спору на власний розсуд. Таке право мають також особи, в інтересах яких заявлено вимоги, за винятком тих осіб, які не мають процесуальної дієздатності.

Стаття 5 ЦПК закріплює правило про те, що захист порушених прав та інтересів можливий відповідними способами захисту. Відповідно до ст. 16 ЦК вибір способу захисту порушеного права залежить від обраної потерпілим форми, порядку захисту та особливостей порушеного права. Так, відповідно до ст. 16 ЦК передбачено такі способи захисту цивільних прав та інтересів: 1) визнання права; 2) визнання правочину недійсним; 3) припинення дії, яка порушує право; 4) відновлення становища, яке існувало до порушення; 5) примусове виконання обов'язку в натурі; 6) зміна правовідношення; 7) припинення правовідношення; 8) відшкодування збитків та інші способи відшкодування майнової шкоди; 9) відшкодування моральної (немайнової) шкоди; 10) визнання незаконними рішення, дій чи бездіяльності органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб. Аналізуючи закріплені у ст. 16 ЦК способи судового захисту цивільних прав та інтересів, можна дійти висновку, що законодавець у даній статті виходить із широкого тлумачення категорії «захист», закріплюючи в ній способи, які спрямовані як на відновлення права, усунення порушень права, так власне і на запобігання, попередження можливих порушень права. Диспозитивний характер даної норми дає підстави припустити, що передбачений перелік судових способів захисту не є вичерпним. Правомочна особа може вдатися до іншого способу захисту, що встановлений договором або законом. Запропонований перелік способів захисту не є вичерпним. Так, відповідно до статті 16 ЦК, суд може захистити цивільне право або інтерес іншим способом, що встановлений договором або законом. До таких способів захисту належать в тому числі, бути застосування наслідків нікчемності правочину (ст. 216 ЦК), переведення прав та обов'язків покупця (ст. 362 ЦК), спростування недостовірної інформації (ст. 277 ЦК) тощо.

ЦК не містить легального визначення «способу захисту цивільного права», а в юридичній літературі його розглядають з різних точок зору. На думку деяких вчених-цивілістів, способи захисту суб'єктивного цивільного права – це закріплені законом матеріально-правові міри примусового характеру, за допомогою яких здійснюється відновлення (визнання) порушених (оспорюваних) прав та вплив на порушника [1, с.270; 2, с.108]. Зазначене визначення не охоплює повною мірою сутність, правову природу та основні

особливості цивільно-правових способів захисту. В ньому перераховані не всі цілі (завдання) правового захисту, не визначені такі цільові установки захисту як превенція (попередження) правопорушення, припинення порушуваного права, усунення перешкод у здійсненні суб'єктивних прав, компенсація втрат, завданих порушенням суб'єктивних прав. Не передбачає воно і можливості вдаватися до договірному методу встановлення того чи іншого способу захисту, використання якого допускає норма ст.16 ЦК. В.В. Вітрянським під способами захисту цивільних прав розуміє передбачені законодавством засоби, за допомогою яких можуть бути досягнуті припинення, запобігання, усунення порушень права, його відновлення і (або) компенсація втрат, викликаних порушенням права [3, с.776]. Але і в даному визначенні відсутня можливість встановлення способу захисту договірним шляхом, змішуються поняття спосіб та засіб захисту.

У юридичній літературі дослідниками проблем захисту цивільних прав пропонуються досить різноманітні групи (підгрупи), види (підвиди) способів захисту прав, залежно від підстав і цілей їх класифікації. На думку більшості науковців, способи захисту, перераховані у ст. 16 ЦК, носять універсальний характер, тобто можуть бути застосовані для захисту будь-яких цивільних прав. Між тим, якщо проаналізувати названі у ст. 16 ЦК способи захисту, можна говорити лише про умовну їх універсальність, оскільки відшкодування моральної (немайнової) шкоди не може бути способом захисту майнових прав, стягнення неустойки неможливе, якщо відсутня вказівка про це в законі чи в договорі, а також при завданні шкоди за деліктними зобов'язаннями.

Можна зробити висновок про те, що існуючі вчення про способи захисту переважно розроблені та належним чином нормативно закріплені лише щодо судової форми захисту. Водночас стосовно інших форм, – таке закріплення є недостатнім.

На підставі ретельного аналізу вказаних способів захисту цивільних прав та інтересів (ст. 16 ЦК) слід закріпити способи захисту, які властиві безпосередньо іншим формам захисту (статті 17-20 ЦК). Так, наприклад передбачений законом спосіб захисту шляхом вчинення виконавчого напису дійсно є одним із основних та найпоширеніших, але далеко не єдиним способом захисту у діяльності нотаріусів (ст. 18 ЦК). Звуження об'єкта нотаріального захисту, на нашу думку, є не виправданим. Слід визначитись, які із передбачених законом універсальних способів захисту, які застосовуються в судовому порядку, можуть бути використані при нотаріальній формі захисту. Стаття 19 ЦК взагалі не вказує можливі способи самозахисту, а тільки зазначає, що способи самозахисту мають відповідати змісту права, що порушене, характеру дій, якими воно порушене, а також наслідкам, що спричинені цим порушенням. Способи самозахисту можуть обиратися самою особою чи встановлюватися договором або актами цивільного законодавства.

ЦПК 2004 року в ст.4 «Способи захисту, які застосовуються судом» встановлював, що здійснюючи правосуддя, суд захищає права, свободи та інтереси фізичних осіб, права та інтереси юридичних осіб, державні та

З даного приводу Г.М. Куцкір посилаючись на проаналізовану судову практику зазначає, що суди у резолютивній частині ухвали про накладення арешту на майно, як правило, обмежуються лише вказівкою про покладення на слідчого обов'язку негайно виконати цю ухвалу або визначенням конкретного підрозділу органів внутрішніх справ, на який покладається її виконання. Така практика, як указує науковець, суперечить як нормам кримінального процесуального закону, так і вказівкам Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ [2, с. 89]. Вважаємо, що вказана негативна практика була сформована у зв'язку із недосконалістю нормативного регулювання порядку виконання ухвали про арешт майна. Так, законодавцем фактично не було визначено такого порядку, оскільки в ст. 175 КПК України, яка має назву «Виконання ухвали про арешт майна» вказується лише про необхідність негайного виконання ухвали про арешт майна слідчим, прокурором.

Досліджуючи дане питання у порівняльно-правовому аспекті слід зауважити, що кримінально-процесуальне законодавство зарубіжних країн (ст. 207 КПК Республіки Молдова [3], ст. 157 КПК Республіки Грузія [4], ст.ст. 115, 116 КПК РФ [5], ст.ст. 161-164 КПК Республіки Казахстан [6], ст.ст. 119, 119-1 КПК Республіки Киргизстан [7], ст.ст. 291-294 КПК Республіки Узбекистан [8], ст.ст. 232-238 КПК Республіки Вірменія [9], ст. 132 КПК Республіки Білорусь [10]) більш ґрунтовно регулює порядок виконання ухвали про накладення арешту на майно.

Зокрема, ст. 157 КПК Республіки Грузія досить детально регламентує порядок виконання ухвали (постанови) про арешт майна, а саме: «1. Сторона пред'являє ухвалу суду, а в разі нагальної необхідності - постанову прокурора про накладення арешту на майно особі, у якій знаходиться майно, і вимагає видачі цього майна. При відмові виконати цю вимогу або наявності переконливих даних, що не все майно видано, проводиться обшук в порядку, встановленому цим Кодексом. 2. При накладенні арешту визначається, які предмети і цінності підлягають накладенню арешту в межах сум, зазначених в ухвалі (постанові). 3. У накладенні арешту на майно може брати участь експерт, який визначить вартість майна. 4. Розмір шкоди, заподіяної злочином, і вартість майна, на яке накладено арешт, визначаються за середньоринковими цінами. 5. При накладенні арешту на банківські рахунки обмежується право особи розпоряджатися наявними або нарахованими на його банківському рахунку коштами, а при накладенні арешту на суми визначеного розміру обмежується право особи розпоряджатися наявними або нарахованими на його банківському рахунку коштами в межах обсягу арешту. Якщо майно придбано або збільшено за рахунок коштів, здобутих злочинним шляхом, арешт може накладатися на все майно або його переважну частину. Арешт накладається на майно обвинуваченого, членів його сім'ї, близьких родичів, пов'язаних з ним осіб або (і) рекетного угруповання (в тому числі – майно юридичної особи та його дочірніх компаній), незалежно від частки обвинуваченого в цьому майні, при наявності достатніх доказів, що це майно або його частина, здобуті шляхом

самоврядування, ратифіковано Європейську хартію місцевого самоврядування, прийнято низку базових нормативно-правових актів, які регулюють діяльність органів місцевого самоврядування.

Список використаних джерел

1. Конституція України | від 28.06.1996 № 254к/96-ВР
2. Європейська хартія місцевого самоврядування від 15.10.1985.
3. Баймуратов М.О., Батанов О.В., Кампо В.М., Музика О.А. Муніципальне право зарубіжних країн: Навч. посіб.: У 2 ч.: Ч. 2 / За заг. ред. П.Ф. Мартиненка. – К.: Знання України, 2006. – 120 с.
4. Місцеве самоврядування в умовах децентралізації повноважень: навч. посіб. / [А. П. Лелеченко, О. І. Васильєва, В. С. Куйбіда, А. Ф. Ткачук] – К. : – 2017. – 110 с.
5. Місцеве самоврядування в Україні: сучасний стан та основні напрями модернізації : наук. доп. / [редкол. : Ю. В. Ковбасюк, К. О. Ващенко, В. В. Толкованов та ін.] ; за заг. ред. д-ра наук з держ. упр., проф. Ю. В. Ковбасюка. – К. : НАДУ, 2014. – 128 с.
6. Зарубіжний досвід державного управління: доцільність і можливості застосування в Україні : наук. розробка / авт. кол. : І. А. Грицяк, Л. А. Шереметьєва, К. К. Баранцева та ін. – К. : НАДУ, 2012. – 56 с.

Музиченко О.В.

кандидат юридичних наук
старший викладач кафедри
публічного та приватного права
Київського університету
імені Бориса Грінченка

ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ВИКОНАННЯ УХВАЛИ ПРО АРЕШТ МАЙНА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Арешт майна є одним із заходів забезпечення кримінального провадження, що обмежує одне з основоположних прав людини - право власності. Тому науковцями та практичними працівниками постійно досліджується правова природа, підстави, мета застосування арешту майна, суб'єкти на майно яких може бути накладено арешт, перелік майна, що може бути арештовано тощо. Однак не дослідженим залишається питання щодо виконання ухвали про арешт майна.

Так, відповідно до ст. 175 КПК України ухвала про арешт майна виконується негайно слідчим, прокурором [1]. Згідно п. 5 ч. 5 ст. 173 КПК України слідчий суддя, суд в ухвалі про накладення арешту на майно, зокрема, визначає порядок виконання ухвали із зазначенням способу інформування заінтересованих осіб [1].

суспільні інтереси у спосіб, визначений законами. ЦПК 2017 року доповнив ст. 5 «Способи захисту, які застосовуються судом» принципово новим положенням. Нині, відповідно до зазначеної статті, встановлено, що у випадку, якщо закон або договір не визначають ефективного способу захисту порушеного, невизнаного або оспорюваного права, свободи чи інтересу особи, яка звернулася до суду, суд відповідно до викладеної в позові вимоги такої особи може визначити у своєму рішенні такий спосіб захисту, який не суперечить закону.

Є всі підстави зробити висновок, що наділення суду правом відповідно до викладеної в позові вимоги особи визначити у своєму рішенні такий спосіб захисту, який не суперечить закону, є нормою, яка дозволяє розширити можливості судового захисту порушеного права особи та уникнути в майбутньому судових помилок. При цьому слід зазначити, що суд в такому випадку не порушує правило, яке передбачене ст. 2 ЦПК (право особи на власний розсуд розпоряджатися своїми правами щодо предмету спору), оскільки він буде діяти відповідно до викладеної в позові вимоги особи, котра звернулася до суду.

Застосування закріпленої в частині другій ст. 5 ЦПК норми дозволяє позбутися в судовій практиці випадків відмови в задоволенні позову з підстав невірної обраною особою способу захисту порушеного права, що є неприпустимим в тих випадках, коли право особи було дійсно порушено. Доступність на національному рівні «ефективного способу» захисту, здатного втілити в життя сутність прав та свобод, що визначені Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод є державною гарантією реалізації положень статей 6 та 13 цієї Конвенції. Водночас, «ефективний спосіб» захисту має бути однаково реалізованим як у законі, так і на практиці, в тому числі щоб його використання не було ускладнено діями або недоглядом органів державної влади [4].

Список використаних джерел:

1. Гражданское право : Учебник. Ч. 1. – 2-е изд., перераб. и доп. / Егоров И. Д., Елисеев И. В., Иванов А. А., Кротов М. В., и др.; Под ред. А. П. Сергеева, Ю. К. Толстого. М. : Проспект, 1997;
2. Цивільне право України : Підручник. У 2-ч. Ч.1 / За заг. ред. Р. Б. Шишки Р. Б. та В. А. Кройтора. Х.: Вид-во Харк. ун-ту внутр. справ, 2008.
3. Брагинский М. И. Договорное право. Кн. I. : Общие положения. – Изд. дополн., стер. / М. И. Брагинский, В. В. Витрянский. М. : Статут, 2002.
4. Рішення Європейського суду з прав людини від 5 квітня 2005 року по справі «Афанасьєв проти України», заява N 38722/02.

Кулик А.Ю.
студентка Факультету права
та міжнародних відносин
Київського університету
імені Бориса Грінченка

ТЕРИТОРІАЛЬНІ ГРОМАДИ ЯК УЧАСНИКИ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН

Існування таких самостійних учасників цивільних правовідносин, як територіальні громади, вперше закріпила Конституція України. Згодом відповідні зміни прийняті й до існуючого законодавства України. Належне регулювання діяльності територіальних громад – це гарант розвитку місцевого самоврядування. Завдяки передачі значних повноважень та бюджетів від державних органів органам місцевого самоврядування, під час децентралізації, значно збільшилася роль територіальних громад у житті держави та суспільства. Недостатність врегулювання чинним законодавством України, питання участі територіальних громад в цивільних правовідносинах.

Українське законодавство закріплює два визначення територіальних громад: ст. 140 Конституції України визначає територіальну громаду, як жителів села чи добровільно об'єднаних у сільську громаду жителів кількох сіл, селища та міста. А ст. 1 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» закріплює визначення територіальної громади, як жителі, об'єднані постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, що мають єдиний адміністративний центр.

Правосуб'єктність територіальної громади полягає в тому, що вона вправі самостійно або під відповідальність органів та посадових осіб розв'язувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України. Цивільний кодекс України (далі - ЦКУ) передбачає, що територіальні громади є учасниками цивільних відносин, вони діють у цивільних відносинах на рівних правах з іншими учасниками цих відносин. Також територіальні громади відповідно до закону набувають і здійснюють цивільні права та обов'язки через органи місцевого самоврядування у межах їхньої компетенції. Територіальні громади наділені власними повноваженнями, набувають і реалізують свої цивільні права та обов'язки відповідно о закону, діють самостійно в межах своєї компетенції і несуть відповідальність згідно з законом. Також територіальна громада може виступати суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності згідно з Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність».

Закону України «Про місцеве самоврядування», передбачає, що територіальним громадам сіл, селищ, міст, районів у містах належить право комунальної власності на рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, землю, природні ресурси, підприємства, установи та організації, в тому числі банки, страхові товариства, а також пенсійні фонди, частку в майні

фінансову незалежність органів місцевого самоврядування від державної влади.[2]

Визначивши та розглянувши певні аспекти у місцевому самоврядуванні можу сказати ,що саме зараз Україна на тому етапі коли прийшов час до суттєвих змін. Мало тільки змінити закони,потрібно увести їх в дію та реалізовувати на кожному кроці. Адже місцеве самоврядування оточує нас всюди і є актуальною проблемою забезпечити його вагомість та важливість у суспільстві.[4]

Так,дійсно ,можна стверджувати ,що місцеве самоврядування пройшло нелегкий шлях до свого становлення,але в все ж таки воно змогло закріпитися у правовій системі. Найважливішою та актуальною проблемою є реформування місцевого самоврядування. Тут важливу роль мають посідати районні та обласні органи у яких має здійснюватись формування ефективної роботи. Вводячи будь-які зміни потрібно дійсно упевнитися,що вони будуть дієвими та на користь суспільству.

Місцеве самоврядування за своєю суттю має бути сильною системою у демократичній державі,саме тому так вважливо мати тісний зв'язок із населенням. Адже за їх допомогою буде вдосконалюватися весь механізм регулювання. Відповідно до цього розвиватимуться різні території та з часом буде зміцнюватися уся її велика складова.

Також велика частина вдосконалення має відбутися у функціях та повноваженнях місцевого самоврядування. І перш за все ,що є найголовніше,вони мають реалізовуватися у повному обсязі і виконуватися обов'язково їхніми органами. Необхідно здійснювати суворий контроль над цим пунктом ,адже саме це є одним із головних аспектів у встановленні міцного та надійного місцевого самоврядування.[6]

Отже,на сучасному етапі розбудови України як демократичної, соціальної та правової держави з урахуванням глобальних змін, які відбулися останнім часом, розвиток місцевого самоврядування є одним з пріоритетних напрямів державної політики. Розвиток держави неможливий без розвитку регіонів, від того, наскільки сильною є регіональна влада, як вона забезпечує надання соціальних послуг населенню. Розуміючи важливість цієї проблеми, на сучасному етапі розвитку всіх гілок влади постає питання про необхідність вдосконалення теорії та практики сучасного державотворення, зумовленого трансформаціями в політичній системі суспільства, проведенням адміністративно-територіальних, регіональних реформ, упровадженням конструктивного соціального партнерства між центром і територіями.[5]

Таким чином, проблема модернізації сучасної системи місцевого самоврядування в Україні набуває нового концептуального змісту. Її розв'язання сприятиме вирішенню важливих для населення питань у межах регіону. Місцеве самоврядування сьогодні виступає важливим фактором демократизації суспільного життя, децентралізації управління та необхідною передумовою становлення громадянського суспільства, наближення влади до її джерела – народу. В Українізакладено конституційнізасади місцевого

Погорілка, М. О. Пухтинського, А. О. Селіванова, М. І. Ставнічук, О. Ф. Фрицького, М. В. Цвіка, В. М. Шаповала, Ю. С. Шемшученка, Л. П. Юзькова та багато інших.

Як зазначає свою думку М.О. Баймуратов, якщо говорити про міжнародні стандарти то можна сказати, що в них з роками сформулювалося щось нове за допомогою певних аспектів розробленими державами. Серед всіх них головними все ж будуть ті стандарти, які існують у сфері прав людини. Цю важливість можна обґрунтовувати тим, що вони гарантують захист, охорону прав людини державою практично у всіх сферах життя людей, в умовах воєнних дій чи миру, у сфері місцевого самоврядування та у відносинах з державою. [3]

Аналізуючи систему деяких сучасних країн, можна сказати, що ними неможливо керувати зважаючи лише на центральні органи влади. Місцеві органи, які є нижчими, мають велику роль у демократичному розвитку держави та діють в інтересах суспільства, яке мешкає у певній місцевості. Місцеве самоврядування, що дійсно діє, насамперед сприяє зміцненню державної влади та вдосконаленню її роботи. Взагалі у місцевому самоврядуванні все має функціонувати чітко та без помилок. Найголовнішим у цьому є управління, яке повинно бути професійним, тобто здатність рівномірно розподіляти відповідальність.

Розбудова української демократичної держави значною мірою залежить від налагодження взаємовідносин між органами державної влади й органами місцевого самоврядування на місцях, від розширення сфери діяльності органів місцевого самоврядування, які здатні активізувати політичний, економічний, соціальний, культурний розвиток територіальних громад, забезпечити підвищення рівня життя та якості адміністративних послуг, що надаються населенню. Ті зміни, які сьогодні впроваджуються, передбачають реалізацію принципів субсидіарності, повсюдності місцевого самоврядування, фінансової самодостатності, широкого застосування механізмів демократії. Перед нами стоїть завдання приведення місцевого самоврядування та територіальної організації влади у відповідність до європейських стандартів і виконання взятих державою міжнародних зобов'язань у цій сфері.

Також варто зазначити, що з початку 90-х років в Україні поступово будується європейська модель взаємовідносин державної влади і місцевого самоврядування. На шляху децентралізації та реформування місцевого самоврядування в Україні ключовим орієнтиром є Європейська Хартія місцевого самоврядування. Хартія є основним міжнародно-правовим документом і для країн членів Ради Європи, оскільки містить стандарти щодо організації управління на місцях на засадах місцевого самоврядування.

Норми Хартії мають пряму дію й володіють верховенством щодо норм права, створених самою національною державою. Хартію спрямовано на захист та зміцнення місцевої автономії в Європі, оскільки зобов'язує сторони застосовувати основні правила, які гарантують політичну, адміністративну та

підприємств, житловий фонд, нежитлові приміщення, заклади культури, освіти, спорту, охорони здоров'я, науки, соціального обслуговування та інше майно і майнові права, рухомі та нерухомі об'єкти, визначені відповідно до закону як об'єкти права комунальної власності, а також кошти, отримані від їх відчуження. Спадщина, визнана судом відумерлою, переходить у власність територіальної громади за місцем відкриття спадщини. Право комунальної власності територіальної громади захищається законом на рівних умовах з правами власності інших суб'єктів. Об'єкти права комунальної власності не можуть бути вилучені у територіальних громад і передані іншим суб'єктам права власності без згоди безпосередньо територіальної громади або відповідного рішення ради чи уповноваженого нею органу, за винятком випадків, передбачених законом.

Територіальні громади наділені правом створювати юридичні особи публічного права у випадках та в порядку, встановлених Конституцією та Законодавством України, а також юридичні особи приватного права, брати участь в їх діяльності на загальних підставах, якщо інше не встановлено законом. Питання про створення, ліквідацію, реорганізацію та перепрофілювання підприємств, установ та організацій комунальної власності відповідної територіальної громади - виключна компетенція сільських, селищних, міських рад, відповідно до п. 30 ч. 1 ст. 26 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні».

Територіальні громади можуть набувати права власності на:

- безхазяйну річ - після спливу одного року з дня взяття на облік безхазяйної нерухомої речі вона за заявою органу, уповноваженого управляти майном відповідної територіальної громади, може бути передана за рішенням суду у комунальну власність.
- знахідку - якщо особа, яка знайшла загублену річ, подасть органам місцевого самоврядування письмову заяву про відмову від набуття права власності на неї, ця річ переходить у власність територіальної громади.
- бездоглядну домашню тварину - у разі відмови особи, у якій бездоглядна домашня тварина була на утриманні та в користуванні, від набуття права власності на неї ця тварина переходить у власність територіальної громади, на території якої її було виявлено.
- спадщина, яка визнана судом відумерлою - спадщина, визнана судом відумерлою, переходить у власність територіальної громади за місцем відкриття спадщини, а нерухоме майно - за його місцезнаходженням. У разі якщо на об'єкті нерухомого майна на момент відкриття спадщини знаходиться рухоме майно, що входить до складу спадщини, таке рухоме майно переходить у власність територіальної громади, якій передано нерухоме майно.

Відповідно до статей 175 і 176 ЦКУ територіальні громади відповідають за своїми зобов'язаннями своїм майном, крім майна, на яке відповідно до закону не може бути звернено стягнення. Територіальні громади не відповідають за зобов'язаннями створених ними юридичних осіб, крім випадків,

встановлених законом. Територіальна громада не відповідає за зобов'язаннями держави, Автономної Республіки Крим та інших територіальних громад.

Отже, територіальні громади приймають активну участь в цивільних правовідносинах, вони наділені правом власності на відумерлу спадщину, знахідку тощо. Вони також можуть виступати учасниками зовнішньоекономічної діяльності. Проте наразі ми не маємо належної потужної законодавчої бази, яка б повною мірою врегульовувала правовий статус, діяльність, межі відповідальності територіальних громад тощо. На даному етапі держава повинна приділити значну увагу цій проблемі, так як зараз активно впроваджується передача повноважень на місця. Територіальні громади відіграють важливу роль в житті суспільства, завдяки компетентній та сильній територіальній громаді, можуть врегульовуватися проблеми місцевого самоврядування.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Цивільний кодекс України від 16 січня 2013 року № 435-IV [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
3. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80/ed20190501>
4. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16 квітня 1991 року № 959-XII [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12>
5. Цивільне право України. Загальна частина: підручник / [С.М. Бервено, В.А. Васильєва, М.К.Галантич та ін.]; за ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової, Р.А. Майданика 2010.
6. Кузнецова Н. С. Поняття й класифікація юридичних осіб в цивільному праві України: теорія і практика / ред. Н.С. Кузнецова, Р.О. Стефанчук, 2012.
7. Ровинська К.І. «Правосуб'єктність територіальної громади: теоретико-правовий аспект» Науковий вісник Академії муніципального управління: випуск 3, 2013.
8. Цивільне право України / навчальний посібник: глава 5 / за ред. Г.Б. Яновицької, В.О. Кучера. 2011.

Музика В.П.
студентка II курсу
Факультету права та
міжнародних відносин

АКТУАЛЬНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ РЕФОРМУВАННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ ТА ОСНОВНИЙ ОРІЄНТИР НА ЗАРУБІЖНУ ПРАКТИКУ

Місцеве самоврядування це один із головних аспектів функціонування влади у суспільстві та є невід'ємною частиною у демократичній державі. Щоб точно розкрити поняття місцевого самоврядування необхідно звернутися до Конституції України - головного закону держави. Саме у частині 1 статті 140 визначається, що «місцеве самоврядування є правом територіальної громади - жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища та міста - самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України».[1]

Розбудова місцевого самоврядування в Україні відбувається з динамічним розвитком законодавства. Актуальність проблем, які пов'язані з місцевим самоврядуванням досить велика. Одна із них це є створення демократичної соціальної держави, що є неможливим без перебудови системи місцевого самоврядування. Взагалі становлення складного процесу муніципальної влади умовно можна поділити на два аспекти: позитивний та негативний. Позитивний полягає у тому, що приймаються нові документи, які є важливими, а також впроваджуються спроби до реформації системи. Негативний аспект висвітлюється у мінливості становлення процесів самоврядування. На сьогоднішній день місцеве самоврядування посідає особливе місце в структурі національної влади. Це набагато передумовлено тим, що на його органах, які тісно пов'язані саме з населенням, лежить відповідальність щодо вирішення практично всіх проблем, які стосуються локального характеру, наприклад: житлового і комунального господарства, сфери послуг, створення локальних систем освіти, екології, охорони здоров'я, транспортної інфраструктури, що майже звільнило державну владу і також дало їй певну можливість спробувати вирішити проблеми загальнодержавного значення.

Дійсно, варто зазначити, що на сьогодні система місцевого самоврядування в Україні, яка існує недосить ефективно виконує своє головне завдання. І тому є велика потреба у реформуванні системи місцевого самоврядування. Проблеми, які стосуються муніципальної влади були актуальними ще за довго до наших днів. Після проголошення України незалежною цією низкою різних тем почали цікавитися, такі вчені як: М. О. Баймуратов, О. В. Батанова, В. І. Борденюка, Ф. Г. Бурчака, І. П. Бутка, А. С. Васильєва, В. М. Кампо, О. О. Карлова, О. Л. Копиленка, М. І. Корнієнка, Л. Т. Кривенко, В. В. Медведчука, В. Ф. Мелешенка, М. П. Орзіха, В. Ф.

Першим із спеціальних способів захисту особистих немайнових прав фізичної особи є поновлення порушеного права, який полягає в тому, що орган державної влади, орган влади АРК, орган місцевого самоврядування, фізична особа або юридична особа, рішеннями, діями або бездіяльністю яких порушено особисте немайнове право, зобов'язані вчинити необхідні дії для його негайного поновлення. У випадку, якщо дії, необхідні для негайного поновлення порушеного права, не вчиняються, то суд може постановити рішення щодо поновлення порушеного права, а також відшкодування моральної шкоди. Однак, даний спеціальний спосіб захисту можна застосувати не до всіх особистих немайнових прав. Так, наприклад, неможливим видається нам відновлення порушення права на таємницю кореспонденції чи права на таємницю особистого життя внаслідок того, що з моменту розголошення відповідних відомостей зникає відповідне немайнове благо (таємниця), яке є об'єктом цього права. В таких випадках слід застосовувати інші способи захисту.

Спростування неправдивої інформації як спеціальний спосіб захисту особистих немайнових прав фізичної особи означає, що фізична особа, особисті немайнові права якої порушено внаслідок поширення про неї та (або) членів її сім'ї недостовірної інформації має право на визнання особою, яка порушила особисте немайнове право інших осіб, неправомірності своїх дій та визнання цієї інформації неправдивою, яке вчинюється у такий самий спосіб, у який була поширена неправдива інформація. У випадках, коли спростування неможливо чи недоцільно провести в такий самий спосіб, то воно повинно проходити в адекватній (схожій, максимально наближеній) формі, з урахуванням того, що спростування повинно бути ефективне, тобто охопити максимальну кількість реципієнтів, що сприйняли попереднє поширення інформації. Так, наприклад, якщо спростування в тому ж засобі масової інформації є неможливим внаслідок його припинення, то воно повинно бути оприлюдненим в іншому засобі масової інформації за рахунок особи, яка поширила недостовірну інформацію.

Подібним до спростування є відповідь, яка полягає в тому, що особа, особисте немайнове право якої було порушено внаслідок поширення про неї та (або) членів її сім'ї недостовірної інформації має право на висвітлення власної точки зору, щодо поширеної інформації та обставин порушення особистого немайнового права. Право на відповідь та право, а також на спростування інформації щодо особи, яка померла, належить членам її сім'ї та близьким родичам і іншим заінтересованим особам.

Лещенко Л.П.
Студентка II курсу
Факультету права та
міжнародних відносин

«ОСОБЛИВОСТІ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ТЕОРІЙ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЇЇ КОНЦЕПЦІЇ ПОХОДЖЕННЯ В УКРАЇНІ»

Дослідження походження й сутності будь-якого соціального явища, має починатися з того етапу, де воно утворилося і почало демонструвати свої потенційні можливості.

В історичній та юридичній науках виникнення місцевого самоврядування пов'язують із зростанням міст, яке розпочалося у Західній Європі в XI столітті і тривало впродовж XII—XIII століть.

Актуальність теми полягає в тому, що місцеве самоврядування відіграє вагоме значення в нашій демократичній державі, зокрема в економічній та політико-правовій сферах життя суспільства. Поряд з тим як розвивалася наша держава, був здійснений поділ влади на законодавчу, виконавчу й судову, також розвивалося місцеве самоврядування. Історія ідей формування місцевого самоврядування свідчить про те, що в процесі пізнання сформувалися різні теорії походження, які по-різному розуміють та трактують.

Актуальність дослідження проблематики місцевого самоврядування зумовлена тривалим процесом становлення даного інституту в сучасному українському суспільстві, його відповідальністю за демократичні перетворення в країні, а також потребами політичної та адміністративної модернізації. Необхідність та спрямованість реформ місцевого самоврядування важко пояснити та обґрунтувати без розуміння теоретичних основ даного феномену.

У науковий обіг поняття "міське самоврядування" було введено у XIX столітті німецьким вченим Рудольфом Гнейстом для позначення такого управління на місцях, при якому територіальні громади, що історично склалися, були наділені правом самостійно (в межах законів) вирішувати місцеві справи. При цьому діяльність громад залишалася вільною від втручання представників державної адміністрації.

В умовах децентралізації та впровадження європейських стандартів в законодавстві України гостро стає питання за формування в Україні певної теорії.

Започаткована реформа місцевого самоврядування є довгоочікуваною відповіддю на запит суспільства, яке потребує вироблення нової управлінської ідеології, спрямованої на оновлення адміністративної культури, формування готовності управлінського персоналу до прийняття рішень в умовах зростаючої свободи дій та підвищення особистої відповідальності з орієнтацією на служіння громадянам.[8] Безумовно, реформа місцевого самоврядування не матиме успіху без удосконалення адміністративно-територіального устрою держави. Відповідно розпорядженням Кабінету Міністрів України від 1 квітня

2014 р. № 333-р було схвалено Концепцію реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні. [9]

Місцеве самоврядування—це право жителів селищ та міст здійснювати й вирішувати проблеми місцевого значення

Дослідження органів місцевого самоврядування відбувається давно й успішно. Проте вирішити проблему неефективності роботи ще не вдалося, ще все в процесі.

Розробкою та аналізом даної проблеми займаються такі дослідники: А. Аркуша, О. Ашихміна, М. Баймуратов, О. Батанов, О. Бориславська, В. Віліжінський, Т. Гошко, В. Григор'єв, В. Графський, В. Горобець, Ю. Делія, І. Дробот, Я. Журавель, Т. Іванова, Н. Камінська, С. Квітка, І. Козюра, З. Крамарчик, В. Кравченко, С. Куйбіда, С. Кульчицький, Ю. Куц, Л. Лебединська, П. Любченко, М. Немов, В. Олуйко, О. Омельченко, В. Пількевич, М. Пітцик, Ф. Семенченко, С. Стременовський, Т. Чухліб, А. Швидько та ін. [5].

Проблеми теоретичних засад місцевого самоврядування вивчали і вивчають багато науковців, але попри наявність багатьох здобутків, питання місцевого самоврядування вимагає свого вивчення й вирішення, що і є його актуальною проблемою.

Я поділяю думку багатьох науковців, що дослідження органів місцевого самоврядування потрібно розпочинати ще з часів існування територіальної сусідської громади українського народу. Адже ще за часів Київської Русі розвивалося громадське самоврядування, на основі звичаєвого права. Конституція України в статті 140 вказує: «Місцеве самоврядування є правом територіальної громади - жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища та міста - самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України. » [1]

Першою теорією місцевого самоврядування була науково обґрунтована теорія природних прав вільної громади. Ця теорія базується на ідеях природного права. Вона ґрунтувалась на тому, що територіальна громада може самостійно вирішувати свої справи природного характеру, так як і права та свободи людини. Тобто в основі теорії лежать положення про те, що громада (самоврядний територіальний колектив) така ж самостійна як і держава. Тим більше громада раніше утворилася ніж держава. Держава не може створити справжньої громади, яка б мала свою власну сферу суспільного розвитку. Держава створюється для громади, а не навпаки. Якщо слідувати цієї теорії, то поряд з трьома гілками влади потрібно створити четверту—громадівську владу. Відповідно до цієї теорії, громада ніби могла сама існувати від держави, вона вважалася такою ж самостійною як і держава. На це також впливав той факт, що вже був зазначений в статті, а саме те що громада раніше утворилася ніж держава. Дана теорія ідентифікує завдання та функції місцевого самоврядування та громади.

держава або уповноважений суб'єкт не будуть мати можливості реалізувати своє право на захист внаслідок відсутності у законі відповідних заходів.

Способи захисту, які застосовуються до порушників цивільних прав, можна поділити на: способи фактичного характеру, що застосовуються уповноваженою особою самостійно (необхідна оборона, заходи крайньої необхідності); способи оперативного характеру, які хоча і є способами юридичного впливу, але застосовуються самою уповноваженою особою (відмова від прийняття простроченого виконання); правоохоронні способи державно-примусового характеру, застосування яких входить до компетенції державних або громадських органів, що розглядають спір. До них входять: цивільно-правові санкції як способи цивільно-правової відповідальності; способи державно-примусового характеру як визнання права за тією чи іншою особою (поділ загального майна між власниками, повернення сторін у первинний стан внаслідок визнання правочину недійсним тощо, які не можуть бути віднесені ні до цивільних санкцій, оскільки не пов'язані з покладанням на правопорушника цивільно-правової відповідальності, ні до способів оперативного впливу, бо застосовуються не самою уповноваженою особою, а тим органом, який розглядає і вирішує даний цивільно-правовий спір.

Особисті немайнові права не можуть захищатися за допомогою універсальних способів захисту. Навіть тоді, коли деякі із них можна застосовувати в названих випадках, останні повинні застосовуватися з урахуванням низки особливостей, що обумовлюються об'єктом захисту, пов'язаним із психологічними, соціальними, фізіологічними чинниками, притаманними кожній даній особистості.

Ведучи мову про характер заподіюваної людині шкоди, пов'язаної з порушенням її немайнових прав, слід зазначити, що остання має моральний, психологічний аспект і не завжди піддається повному відновленню. Так, розголошення відомостей, які становлять медичну таємницю, є незаконним вторгненням у сферу особистого життя людини, що порушує її звичний спосіб життя, піддає загрозі розірвання сімейних, ділових відносин. Вказана інформація може стати відома досить широкому колу осіб, і жодний спосіб захисту не спроможний цілком відновити її душевний спокій та повернути людину до звичного способу життя.

Оскільки порушені особисті права важко піддаються відновленню і захисту, то певне значення при охороні особистих прав має бути відведено запобіганню правопорушення шляхом встановлення системи заходів, спрямованих на пропаганду правових знань і посилення відповідальності винних посадових осіб.

Гарантією своєчасного та ефективного захисту особистих немайнових прав є передбачена ст.280 ЦК України можливість накладати на особу штраф, у випадку невиконання покладеного рішенням суду зобов'язання вчинити відповідні дії для усунення порушення особистого немайнового права, або ж у випадку ухилення від виконання судового рішення. При цьому, сплата штрафу не звільняє особу від обов'язку виконати рішення суду.

Законі від 21 травня 1997 р. «Про місцеве самоврядування в Україні». Однак, він має значний потенціал. Адже «принцип субсидіарності – загальний принцип, який передбачає передачу повноважень на прийняття рішень з центального на нижчі організаційні рівні». Відповідно, його застосування у процесі муніципальної реформи в Україні є дуже перспективним – наприклад, при диференціації місцевого самоврядування у містах у залежності від їхнього розміру.

Мотовіліна Я.В.
студентка 2 курсу,
факультету права та
міжнародних відносин,
спеціальності право

«ОСОБИСТЕ ЖИТТЯ ЯК ОБ'ЄКТ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ»

Право на життя є фундаментальним правом людини, існування якого обумовлене самим її буттям. Доводом цього є ст. 27 Конституції України, де проголошено, що «кожна людина має невід'ємне право на життя. Обов'язок держави – захищати життя людини». Через те одним із пріоритетних напрямів розвитку українського законодавства сьогодні є регулювання, охорона та захист права на життя, здоров'я, свободу та особисту недоторканність людини.

Особливу роль у правовій охороні особистого життя відіграють положення чинного Цивільного кодексу України, в яких задекларовано принцип неприпустимості свавільного втручання у сферу особистого життя людини та закріплені особисті немайнові права, що спрямовані на охорону життя людини. Зважаючи на новизну цих норм та недостатність практики їх застосування перед наукою цивільного права постала необхідність науково-теоретичного обґрунтування змісту, обсягу, особливостей здійснення та захисту цих прав, а також їх узгодження з нормами інших актів законодавства. Проблема цивільно-правової охорони особистого життя не є новою для юридичної науки, однак сучасні її дослідження проводилися лише щодо окремих її аспектів, зокрема, таємниці особистого життя, або ширше – в контексті загального дослідження особистих немайнових прав і компенсації моральної шкоди, завданої їх порушенням.

Цивільне законодавство, визнаючи за тією чи іншою особою певні суб'єктивні права і обов'язки, надає уповноваженій особі й право на їх захист. Суб'єктивне право, хоча і таке, що належить особі, але не забезпечене законодавчо від порушень необхідними способами захисту, "залишиться лише декларативним правом". Таким чином, право буде проголошено у законі, але не буде забезпечено державними правоохоронними мірами, відповідно буде додержуватися тільки на добровільних засадах з боку неуповноважених осіб і буде забезпечено лише нормами моралі, оскільки в разі його порушення

Ця концепція дала значний поштовх для розвитку теорій місцевого самоврядування. Теорія вільних громад мала недоліки, але вона була значним поштовхом для подальшого розвитку. [3]

Наступною теорією походження місцевого самоврядування була громадянська теорія, або як її ще називали громадянсько-господарська теорія. Ця теорія була розвинута німецькими вченими О. фон Гірке та В. Шеффнером. Також до представників даної теорії належать Р. Моль, А. Васильчиков, В. Лешков. Також одним із найбільших прибічників громадянської теорії місцевого самоврядування вважають французького філософа А. де Токвіля.

В основі теорії, як і в теорії вільних громад лежить ідея природного права.

Дана теорія порівнювала місцеве самоврядування з державою. Вона ніби ставила їх на одному рівні, але водночас говорила про те що місцеве самоврядування самостійна лише в громадській та господарській діяльності.

Громадянська теорія була не зовсім переконливою, не було жодної держави, яка б зовсім не втручалася в управлінські справи місцевого самоврядування. [7]

На зміну громадянської теорії прийшла державницька теорія. Ця теорія відображає сучасний стан в державі. Відповідно до цієї теорії, місцеве самоврядування—це управлінський орган, що здійснює владу від імені держави. Керуючого місцевого самоврядування мали обирати із самого округу де воно утворювалося. Цією концепцією користується багато країн світу, зокрема англосаксонська.

В основі створення державницької теорії, лежало створення місцевого самоврядування, яке буде підпорядковане державі.

Основні положення цієї теорії були розроблені у XIX столітті німецькими вченими Рудольфом Гнейстом і Лоренцем Штейном. [6]

Відповідно до державницької теорії, місцеве самоврядування це один із видів управління державою на місцях. Більшість вчених схильні до того, що згідно з цією теорією, місцеве самоврядування є однією з форм організації державної влади на місцях, головною відмінністю якої є активне залучення до вирішення локальних питань місцевого населення.

Державницька теорія є протиріччям теорії вільних громад та громадянської теорії, Тому що в перших двох теоріях відсутня управлінська участь в здійсненні завдань місць.

Державницька теорія місцевого самоврядування також має свої недоліки. Цей недолік відображається в надмірному впливі державних інтересів на органи місцевого самоврядування, його управління. Теорії ніяк не вдалося зменшити вплив державних інтересів на виконання державно-владних повноважень відповідно до місцевих умов.

Також є й інші теорії. Радянська теорія виникла в XX столітті. Вона базується на принципі, що місцеві ради є єдиними органами державної влади. Головне завдання місцевих рад полягає в забезпеченні виконанні державних функцій та функцій місцевого самоврядування.

Під час Громадянської війни Ради працювали як органи пролетарської диктатури. Прибічники радянської теорії надіялися що після закінчення Громадянської війни, Ради почнуть працювати самостійно, виконувати функції місцевого самоврядування. Проте вони залишилися ланками централізованого апарату управління і їхні теорії не підтвердилися.

Радянська модель збереглася у Китаї, Корейській Народно-Демократичній Республіці, Кубі всі ради є органами державної влади на відповідній території.

Теорія муніципального соціалізму була поширена наприкінці XIX на початку XX століття. Муніципальний соціалізм спрямований на повний демократизації місцевого життя, сукупністю установок та програмних положень.

Володимир Наконечний зазначав: “Представники теорії дуалізму муніципального самоврядування намагалися знайти компроміс між прихильниками двох крайніх точок зору на природу місцевого самоврядування.” [3]

Двоякість місцевого самоврядування вперше зазначив французький дослідник Туре в 1790 р. Такий підхід також підтримував російський дослідник Б. Н. Чичерін у своїх працях. Він розподіляв місцеві общини до громадських. Б. Н. Чичерін вважав що вони створюються задля особливих інтересів своїх членів.

Слід зазначити що мало хто підтримував теорію муніципального соціалізму, її підтримувала лише частина соціал-демократів. Противником цієї теорії був І. В. Ленін, він вважав її помилковою. Адже те що виходить за межі інтереси місцевого самоврядування, що стосується не управління державою, а його устроєм, цим воно виходить зі сфери муніципального соціалізму.[4]

Теорія дуалізму поєднує в собі громадську та державницьку теорію походження місцевого самоврядування. Ця теорія мала значну підтримку. М.П. Оріх зазначає: “що саме синтез громадської та державної теорій самоврядування надасть конституційну можливість «входити в правові ворота, а не трошити муніципальні огорожі, які небезуспішно споруджені на місцях під впливом революційної психології і суверенного бешкетування місцевих рад»”. Багато хто з дослідників підтримували думку вченого і поділяли погляди, що синтез громадської та державницької теорії дуже важливий для суспільства. На основі їх єдності засад цих двох теорій, вирішуються важливі питання, такі як: ліквідація розриву між державною та суспільством, збільшилась можливість для більшої частини людей брати участь в управлінні справами суспільства і держави, також припинялось роздвоєння влади, яке вело до послаблення держави.

В основі теорії соціального обслуговування на муніципалітеті головним завданням є: обслуговування населення та пропозиції послуг своїх мешканців. Головна мета муніципальної діяльності полягає в добробуті мешканців. Німецький вчений З. Баллейс зазначає:” що муніципалітети є передусім природними корпоративними одиницями, а їх автономність впливає не стільки

гіперцентралізації, коли всі дрібні питання вирішуватимуться союзними інститутами».

В Україні поняття «принцип субсидіарності» використовується у першому значенні в контексті європейської інтеграції (див., наприклад, Протокол про застосування принципів субсидіарності та пропорційності від 2 жовтня 1997 р. до Договору про заснування Європейської Спільноти), а у конституційному праві – у другому значенні, тобто в контексті децентралізації державної влади та муніципальної реформи.

Активізація процесів децентралізації публічної влади в Україні та пошук належного балансу між централізацією та децентралізацією призвели до підвищення уваги до принципу субсидіарності – принципу, відповідно до якого компетенція між органами державної влади та місцевого самоврядування розподіляється таким чином, щоб питання вирішувались на рівні, найбільш наближеному до рівня їхнього виникнення. Характеризуючи сутність принципу субсидіарності, Г.З.Бікулова зазначила, що вона полягає в органічному сполученні двох ціннісних начал – свободи та солідарності, взятих у розумних межах та співвідношеннях, та підкреслила, що досвід європейської політичної інтеграції свідчить про те, що практична реалізація принципу субсидіарності можлива у певному соціокультурному контексті, що передбачає готовність учасників процесу до узгодження загальних та приватних інтересів.

Інтерес до принципу субсидіарності пов'язаний і з тим, що він є парним з принципом єдності публічної влади. Взаємозв'язок між цими принципами є настільки тісним, що А.С.Баньковський навіть пропонує вести мову про принцип єдності і субсидіарності державної влади. Проте, він влучно визначає, що субсидіарність передбачає додатковість, взаємодопомогу і наближеність до населення публічно-владних органів.

Принцип субсидіарності закріплений у частині 3 ст. 4 Європейської хартії місцевого самоврядування, яка передбачає, що публічні повноваження, як правило, здійснюються переважно тими органами публічної влади, які мають найтісніший контакт з громадянином. Відповідно, принцип субсидіарності має дві складові – адміністративну та фінансову. Активний розвиток цих двох складових принципу субсидіарності характеризує сучасну динаміку вдосконалення його змісту та поглиблення його сутності, а також сприяє полегшенню його практичної реалізації.

Важливість цього принципу для сучасного етапу муніципальної реформи в Україні підкреслюється тим, що Проект Закону України від 15 липня 2015 р., реєстраційний номер 2217а «Про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади)» передбачає включення до Основного закону України словосполучення «принцип субсидіарності». Одна з частин ст. 143 встановлюватиме, що розмежування повноважень між органами місцевого самоврядування громад, районів, областей визначається законом на основі принципу субсидіарності.

Поки що поняття «принцип субсидіарності» у контексті місцевого самоврядування не використовується у національному законодавстві, у т.ч. у

3. Про міжнародний комерційний арбітраж: Закон України від 24.02.1994 р. №4002-ХІІ // К.: Парлам. Вид-во. - 1994 р. - № 25. - ст. 198.

4. Конвенція Ради Європи про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р. // Офіційний вісник України. - 2006.- № 32. - 270 с.

5. Г. Цірат. Державні суди та міжнародний комерційний арбітраж: український досвід/ Цірат Г.//Юридична газета online [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://yur-gazeta.com/publications/practice/mizhnarodniy-arbitrazh-ta-adr/derzhavni-sudi-ta-mizhnarodniy-kommerciyniy-arbitrazh-ukrayinskiy-dosvid.html>

6. Коч О.В. Визнання та виконання іноземних арбітражних рішень: питання теорії та практики: дипломна робота на здобут. ступ. магістра: спец. 8.03040101 право/ О.В. Коч.- Одеса, 2017.-137 с.

Мішина Н.В.

доктор юридичних наук,
професор, професор кафедри
конституційного права
Національного університету
«Одеська юридична академія»

ПРИНЦИП СУБСИДІАРНОСТІ В УКРАЇНСЬКОМУ МУНІЦИПАЛЬНОМУ ПРАВІ

Принцип субсидіарності (від лат. subsidiarius - допоміжний) – це один з принципів європейського конституціоналізму, який використовується по відношенню по-перше, до взаємодії між органами Європейського Союзу та органами державної влади держав-членів Європейського Союзу та по-друге, до взаємодії між органами державної влади та органами місцевого самоврядування. Принцип субсидіарності з'явився та отримав своє поширення на європейському континенті. З цього приводу Н. Т. Ебарлізде писала, що це «суто німецький продукт», народжений піклуванням німецьких федеральних земель про свою національно-державну самобутність, який став поступово міцною складовою частиною європейського договірного права».

З точки зору європейського права, «принцип субсидіарності вимагає, щоб всі питання, які можуть вирішуватися безпосередньо на місцях, були введені до органів влади нижчого рівня. На регіональний, загальнодержавний і наддержавний рівні повинні передаватися лише ті повноваження, які не можуть ефективно реалізуватися на нижчому щаблі публічної влади. Владна вертикаль, таким чином, будується знизу догори. Тому принцип субсидіарності також нерідко називають принципом додатковості, тобто верхні верстви публічної влади доповнюють нижні, ближчі до людей. Інтеграція і поступова централізація політичної влади в руках наднаціональних органів Союзу, таким чином, ані тепер, ані у далекому майбутньому не повинні призвести до

з державної влади, скільки із суверенітету народу, який має поважатися та забезпечуватися державою на практиці». В теорії сучасної комунальної політики головний акцент приділяється питанню свободи та невтручання з боку центральних влад у бік таких цінностей, як раціональність, ефективність, економія. Виходячи з цього, метою місцевого самоврядування розглядалося вирішення локальних проблем, а не як загальнодемократична. [4]

Отже проведене дослідження дозволяє зазначити, що вчені протягом багатьох століть намагалися визначити роль місцевого самоврядування в суспільно – політичному житті держави. В залежності від історичних, правових та політичних умов домінувала та чи інша концепція місцевого самоврядування. Формування і розвиток місцевого самоврядування в різних країнах світу в наш час доводить, що однозначно дати визначення місцевому самоврядуванню з позиції тільки однієї концепції неможливо. Місцеве самоврядування відразу містить елементи декількох концепцій, зокрема державницької та громадівської. В даний час Україна намагається провести адміністративно-територіальну реформу.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР
2. Закон України "Про місцеве самоврядування" від 07.06.2001 № 2493-ІІІ. Редакція: 28.02.2018.
3. Наконечний В. В. Управління містом : теоретико-методологічний вимір : [моногр.] / В. В. Наконечний. – Харків : Цифрова друкарня № 1, 2012. – 263 с.
4. Муніципальне право України: Підручник/ Кол. Авт.; За ред. В.Ф. Погорілка, О.Ф. Фрицького. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 592 с.
5. Григорьев В.А. Эволюция местного самоуправления. Отечественная и зарубежная практика: Монография. – К.: Истина, 2005.
6. Тищенко К. М. Поняття та основні теорії походження місцевого самоврядування / К. М. Тищенко. // Державне будівництво. - 2009. - № 1.
7. Демків Р. Я. Конституційне право України. Курс лекцій. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. - 333 с.
8. Лелеченко А. П., Васильєва О. І., Куйбіда В. С., Ткачук А. Ф. Місцеве самоврядування в умовах децентралізації повноважень: навч. посіб. / [А. П. Лелеченко, О. І. Васильєва, В. С. Куйбіда, А. Ф. Ткачук] – К. : – 2017. – 110 с.
9. Про добровільне об'єднання територіальних громад : Закон України від 5 лютого 2015 р. № 157-VIII / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/157-19> – Назва з екрану.

Логойда Я.В.
Студентка III курсу
Факультету права та
міжнародних відносин

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ВІДНОСИН В ЯПОНІЇ

Формування і розвиток інформаційного суспільства та інформаційного законодавства в Японії розпочались ще в далеких 1960-1970-х роках, саме тоді була сформульована теорія інформаційного суспільства і введені в обіг такі поняття, як «інформатизація», «інформаційна індустрія» та «комп'ютеризація».

Починаючи з 1964 року Японія обрала шлях до матеріального багатства через інформатизацію суспільства, створення та використання інформаційних ресурсів. Цей вибір дозволив Японії у найкоротший час зайняти друге місце в світі за валовим прибутком на душу населення і перше місце за багатьма показниками економіки, науки і техніки. Можна впевнено сказати, що саме з цього періоду веде відлік світова історія розвитку інформатизації суспільства, інформаційних ресурсів і технологій [1].

Важливим етапом в процесі інформатизації суспільства в Японії була розроблена в 1998 році програма, в положеннях якої йшлося, зокрема, про реорганізацію законодавчої системи. Основна увага зосереджувалась на проблемі формування інформаційного суспільства в світі, зазначалось, що подальший прогрес залежить не тільки від досягнень власне в технологіях, скільки від того, як швидко будуть пристосовані до нових змін старі правові норми, що регулюють традиційно різні сфери [2].

В 1999 році Уряд Японії ініціював формування такої політики в країні, яка ґрунтувалася на всебічній підтримці розвитку інформаційних технологій і так званого інформаційного та телекомунікаційного мережевого суспільства. Проте на той час спостерігався значний розрив між прогресом в даній сфері і її законодавчим регулюванням, тому з метою реалізації вказаної політики виникла необхідність оновлення законодавства. У зв'язку з цим з 1999 року його активно почали доповнювати новими важливими нормативно-правовими актами, що стосувалися інформаційної сфери, які поступово утворили окремий блок законодавства, що дав можливість повноцінно врегулювати існуючі інформаційні відносини. Серйозну увагу було приділено регулюванню доступу громадян до урядової інформації, інформаційних потоків в мережі Інтернет, захисту персональної інформації та іншим важливим питанням.

На сьогодні правове регулювання інформаційних відносин в Японії в залежності від способу передачі інформації здійснюється такими Законами, як «Про доступ до інформації, що знаходиться у веденні адміністративних органів влади» (1999 р.), «Про використання інформаційних і телекомунікаційних технологій для адміністративних процедур» (2002 р.), «Про підготовку відповідних законів для реалізації прямого доступу до адміністративних процедур через Інтернет» (2002 р.), а також законодавством про телерадіомовлення. Щодо

Міжнародний комерційний арбітраж, повинен при винесенні рішення, на початку розгляду справи, застосовувати відповідні норми права, до того ж виступає диспозитивна норма, яка надає сторонам можливість самим обрати норми права, як такі, що застосовуються до суті спору.

Статтею 3 Регламенту Міжнародного комерційного арбітражного суду при торгово-промисловій палаті, визначається компетенція Міжнародного комерційного арбітражного суду, до якої відносяться: спори, які випливають з відносин комерційного характеру, включаючи наступні угоди і не обмежуючись ними: купівля-продаж (поставка) товарів, виконання робіт, надання послуг, обмін товарами та/або послугами, перевезення вантажів та пасажирів, торгове представництво і посередництво, оренда (лізинг), науково - технічний обмін, обмін іншими результатами творчої діяльності, будівництво промислових та інших об'єктів, ліцензійні операції, інвестиції, кредитно-розрахункові операції, страхування, спільне підприємництво та інші форми промислової і підприємницької кооперації, а також спори, що виникають в наслідок міжнародних договорів.

З'ясуванню підлягає поняття комерційної діяльності. Оскільки пункт 2 ст. 3 Господарського кодексу України прямо вказує, що господарська діяльність здійснюється для досягнення економічних і соціальних результатів та з метою одержання прибутку, є підприємництвом, а суб'єкти підприємництва - підприємцями. Господарська діяльність може здійснюватися і без мети одержання прибутку (некомерційна господарська діяльність). Таким чином, комерційною діяльністю, з приводу якої можуть виникати зовнішньоекономічні спори, може бути лише підприємницька. Це ж положення визначено і статтею 42 Господарського кодексу України, а саме, що такий вид діяльності спрямований на досягнення економічних і соціальних результатів, а також отримання прибутку.

Виходячи із вище вказаних нормативних положень, доцільно сказати, що, національне законодавство, а також безліч ратифікованих міжнародних положень забезпечують можливість альтернативного способу вирішення спору шляхом подання заяви до Міжнародного комерційного арбітражного суду який діє при торгово-промисловій палаті України. Такий спосіб вирішення спорів значно простіший і легший ніж звернення до державних судів, оскільки передбачає найменше втручання із боку держави, при чому, обов'язок виконання рішення суду покладається на самих сторін. Значну увагу слід приділити саме термінології, пов'язаній з діяльністю міжнародного комерційного арбітражу, оскільки, принциповим буде той факт, що відносини з приводу яких виникають спори, завжди матимуть економічний характер.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Основний Закон України від 28.06.1996 р. – К.: Парлам. Вид-во, 1996. – №30. – ст. 141.
2. Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991 № 1798-XII // Відомості Верховної Ради України, 1992. - № 6,- ст.56.

Декларації прав людини проголошує, що «кожна людина має право на ефективне поновлення у правах компетентними національними судами в разі порушення її основних прав, наданих їй конституцією або законами».

Частиною 4 ст. 55 Конституції України встановлена можливість звернення громадян за захистом своїх прав до міжнародних судових установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна. Найчастіше до цієї статті посилаються у справах Європейського суду з прав людини. Проте, Україна 18 березня 1963 року ратифікувала Європейську конвенцію про зовнішньоекономічний арбітраж, де в ст.1 передбачено, що ця Конвенція може застосовуватись лише до арбітражної угоди. Арбітражна угода, згідно зі ст. 2 Конвенції, означає арбітражне застереження в договорі або окремий договір з питань арбітражу, яке було підписане сторонами, або мало місце в листуванні..., або у відносинах між державами, в національному законодавстві якого не міститься вимоги письмової форми для такого виду угод.

Правовий статус і компетенція Міжнародного комерційного арбітражного суду при торгово-промисловій палаті України, закріплені: Законом України «Про міжнародний комерційний арбітраж» від 24 лютого 1994 р.; Положенням про Міжнародний комерційний арбітражний суд при торгово-промисловій палаті України, що є Додатком 1 до зазначеного Закону; Регламентом Міжнародного комерційного арбітражного суду при Торгово-промисловій палаті України; Типовий закон ЮНІСТРАЛ Про міжнародний торговий арбітраж від 21 червня 1985 р.; Конвенція про визнання та виконання іноземних арбітражних рішень від 10 червня 1958 р.

До цього судочинства, що здійснюється міжнародним комерційним арбітражем можуть звертатися будь-які суб'єкти, що визначені ст. 2 Додатку № 1 до Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж» від 24 лютого 1994 р., згідно якого, вирішуються спори підприємств з іноземними інвестиціями і міжнародними об'єднаннями та організаціями, створеними на території України, між собою, спори між їх учасниками, а так само, їх спори з іншими суб'єктами права України.

Цей вид судочинства передбачає найменше втручання держави у такі відносини. При цьому, виконання рішення буде здійснюватися самими суб'єктами в межах національного права. Національні суди вимушені суворо дотримуватись правил підсудності. Коли сторони зовнішньоекономічного контракту укладають арбітражну угоду та підпорядковують спір арбітражу, вони виключають зі своєї компетенції будь-які спори, що можуть виникнути з такої угоди в подальшому. Державні суди не мають права розглядати спори, що є предметом арбітражної угоди, за винятком випадків, коли така угода є недійсною, втратила чинність, або не може бути виконана.

Такої думки дотримується і Цірат Г.А. Він вважає, що положення є одним з головних (базових) у системі міжнародного комерційного арбітражу, оскільки забезпечує обов'язковість арбітражних угод, та знайшло закріплення в основних міжнародних конвенціях з питань арбітражу [6].

інформаційних відносин, мотиваційна спрямованість яких – отримання, захист або збереження інформації, то вони регулюються такими Законами, як «Про захист персональних даних» (2003 р.), «Про електронний цифровий підпис і послуги сертифікації» (2000 р.), «Про перехоплення комунікаційних повідомлень» (1999 р.), а також правовими актами, спрямованими на припинення злочинів, вчинених з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема Законом «Про несанкціонований комп'ютерний доступ» (1999 р.) та «Про контроль використання інформаційних і комунікаційних технологій для збереження документів в приватному секторі» (2005 р.) [3].

До вище перелічених нормативно-правових актів також слід віднести «Другу національну стратегію інформаційної безпеки» (2009 р.), «Основний закон про кібербезпеку» (2014 р.) та другу національну «Стратегію кібербезпеки» (2015 р.). В даний час переглядається Закон «Про захист персональних даних» для того, щоб привести його у відповідність сучасним реаліям роботи з великими обсягами особистих даних.

Японія входить до числа країн з найбільшою кількістю нормативно-правових актів, що регулюють інформаційні відносини. У тому числі за даними 2017 року в рейтингу, сформованому за індексом розвитку інформаційно-комунікаційних технологій Японія займає десяте місце [4]. Проте на сьогодні їй ще важко претендувати на домінування у світовому інформаційному просторі, вона все ще поступається першістю США, Південній Кореї та деяким іншим провідним країнам. Тож зараз основне завдання не відставати та не збавляти темпи свого розвитку, а це зумовлює необхідність проведення аналізу стану використання інформаційних технологій в теперішньому японському суспільстві, визначення пріоритетних напрямів розвитку в цій сфері та у зв'язку з цим оновлення застарілого законодавства, що регулює інформаційні відносини. Останнє у свою чергу пов'язане з тим, що в процесі розвитку інформаційних технологій та збільшення потоку знань відбувається поступовий перехід до впровадження нових технологій з використанням систем штучного інтелекту у різні сфери людської діяльності, можна сказати світ перебуває напередодні включення до інформаційних відносин нових учасників, якими можуть стати сучасні інформаційно-комунікаційні технології, наділені штучним інтелектом, і як наслідок вже виникає необхідність створення відповідних норм для регулювання таких відносин.

Так, зі швидким розвитком роботизації та штучного інтелекту в багатьох країнах світу останні роки ведеться обговорення можливості розробки правової бази, яка б визначала правовий статус роботів. Наприклад, Європейський Союз розглядає можливість наділити роботів статусом цифрової особистості та законодавчо врегулювати стосунки людини з розумними машинами, відповідна ініціатива зафіксована у проекті резолюції щодо роботизації та штучного інтелекту, яку Європарламент схвалив в січні 2017 року. В Південній Кореї діє розроблена в 2012 році Етична Хартія Роботів, яка містить рекомендації, як для виробників так і для власників роботів. Ще однією країною, влада якої на даний час теж почала розробку законодавства, яке б регулювало діяльність роботів та

працює над питанням правового статусу штучного інтелекту як електронної особистості в Естонія.

В Японії також розпочато роботу в цьому напрямку, в лютому 2015 року затверджено п'ятирічну стратегію розвитку робототехніки, яка має назву «Нова стратегія роботів». В ній зазначається, що розвиток законодавства (як частини Стратегії) буде здійснюватись за допомогою правової реформи. Шостий розділ цього документа, що має назву «Впровадження регуляторної реформи роботів», містить вказівки щодо галузей і законів, в які потрібно внести зміни. В цьому розділі йдеться про те, що Японія є однією з провідних високорозвинених держав у світі, яка все ще зберігає свої технічні переваги, проте зараз її значно випереджають інші країни, такі як США, Німеччина та Китай, тож щоб прискорити впровадження і використання роботів по всій Японії, важливо сприяти реформам, які б встановили правила, щодо використання роботів та забезпечення їх безпеки з точки зору захисту споживачів [5].

Реалізація зазначеної Стратегії є досить важливою для Японії, яка прагне зберегти свої позиції та закріпити першість у світі щодо впровадження і використання робототехніки. Підвищений інтерес країни до неї пов'язаний зі стрімким старінням тамтешнього працюючого населення, саме тому в центрі уваги японських винахідників так звані роботи-помічники і не тільки, які повинні допомогти країні впоратися з нестачею робочої сили.

Загальновідомо, що Японію визнають однією із країн-лідерів в області робототехніки в світі, вона вже багато років використовує роботів в багатьох сферах, таких як медицина, освіта, промисловість, сільське господарство та сфера обслуговування. Так, до прикладу, в липні 2015 року в префектурі Нагасакі з'явився перший в світі готель, значна частина працівників якого – представники штучного інтелекту. В 2018 році в Японії стартувала програма впровадження роботів в будинки для людей похилого віку. Цього ж року Японський національний інститут передових промислових наук і технологій продемонстрував робота-будівельника.

У серпні 2018 року стало відомо про плани Міністерства освіти Японії запустити в 2019 році пілотну програму, в рамках якої в школах країни будуть впроваджені англійські роботи зі штучним інтелектом, що допоможе вирішити проблему нестачі педагогічних кадрів в країні. Також у школах Японії планують використовувати штучний інтелект для боротьби з булінгом, що допоможе вчителям оцінювати серйозність можливих випадків знущань у школах, початок втілення проекту заплановано на квітень 2019 року.

Неможливо також не згадати випадок участі робота зі штучним інтелектом у виборах мера одного з японських міст в 2018 році, для якого було проведено повноцінну агітаційну програму. Поряд із згаданими можна навести ще безліч прикладів, адже розвиток робототехніки в Японії розпочався багато років тому і наразі мова йде вже не про звичних для нас побутових чи промислових роботів, а про роботів-гуманоїдів. Цікавим є той факт, що розробки людиноподібного робота ASIMO, представленого світу в 2000 році,

Метчинська М.
студентка IV курсу
факультету права і
міжнародних відносин
Київського університету
імені Бориса Грінченка

МІЖНАРОДНИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ АРБІТРАЖ В КОНТЕКСТІ ВИРІШЕННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ СПОРІВ

Державна політика України, на сьогодні, спрямована на євроінтеграцію. Україна ратифікувала ряд міжнародних нормативно-правих актів. Проте, питання забезпечення господарсько-правової відповідальності найчастіше пов'язується з внутрішнім законодавством, а саме: положеннями Господарського кодексу України та Цивільного кодексу України. Що ж стосується міжнародного аспекту, не зважаючи на законодавчо існуючу можливість, вказана проблематика, майже не досліджувалася в такому контексті.

В Україні проблематику міжнародного комерційного арбітражу досліджували Цірат Г. А., Делінський О. А., Коч О. В., Притика Ю., Переверзєва О. С., Кисельова Т. С., Коч О. В. та інші.

Проблематика господарської відповідальності більше досліджувана, оскільки вона закріплена нормативними положеннями розділу V Господарського кодексу України. А на теоретичному рівні ці питання порушували М.С. Карпов, Т.Е. Каудиров, Є.В. Бріних, Ю.Г. Басін, А.Г. Діденко, В.В. Васькін, М.І. Клеандров, Б.І. Пугинський, Ц.Г. Юдашкіна, В. Коссає, С. Теньков, О.Б. Петренко, А.А. Верховець, С. Ю. Гупало, Н. М. Богомоллова, О. Е. Лейст, В. А. Тархов, Б. Л. Назаровта інші.

Вирішення спорів Міжнародним комерційним арбітражним судом є найпоширенішим способом врегулювання певного виду зовнішньоекономічних спорів, що виникають між сторонами міжнародних комерційних відносин.

Сучасна практика господарської/підприємницької діяльності передбачає можливість її здійснення не тільки на внутрішньому, а й на зовнішньому ринку, наприклад, шляхом виконання зовнішньоекономічних контрактів.

Для переважної більшості країн Європи, характерним є те, що під час виникнення спорів у зв'язку з виконанням зовнішньоекономічних контрактів, вони розглядаються у третейському порядку здійснення судочинства, спеціальним органом, яким виступає міжнародний комерційний арбітраж.

На території України звернення до міжнародного комерційного арбітражу, для суб'єктів господарювання є можливим завдяки Конституції України, а саме принципу щодо можливості правового захисту відповідними міжнародними судовими органами чи організаціями, членом яких є Україна. Зміст ст. 55 Конституції України відповідає міжнародно-правовим стандартам щодо гарантованого захисту основних прав і свобод людини. Стаття 8 Загальної

1) адміністративно-судовий процес, в рамках якого здійснюється розгляд публічно-правових спорів в адміністративних судах;

2) адміністративно-управлінський процес, в рамках якого здійснюється виконавчо-розпорядча діяльність органів публічної адміністрації;

3) адміністративно-юрисдикційний процес, в рамках якого здійснюється розгляд справ про адміністративні правопорушення та застосування заходів адміністративного примусу [3].

На мою думку, під час розробки адміністративних процедур діяльності Державної пенітенціарної служби України варто звернути увагу на необхідність упорядкування таких напрямів як:

- реалізацію владних повноважень керівників органів та установ Служби;
- внутрішньоуправлінську діяльність в системі органів та установ виконання покарань;
- зовнішньоуправлінську діяльність в системі органів та установ виконання покарань;
- організацію здійснення наглядових, соціальних, виховних та профілактичних заходів, які застосовуються до засуджених та осіб, узятих під варту;
- притягнення до дисциплінарної діяльності працівників органів та установ виконання покарань;
- організацію праці засуджених до позбавлення волі;
- порядок здійснення соціально-психологічної та виховної роботи в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах;
- діяльність кримінально-виконавчої інспекції із виконання покарань, на пов'язаних із позбавленням волі;
- роботу в Державній пенітенціарній службі України із зверненнями громадян тощо.

Як висновок, можна сказати наступне - діяльність Державної пенітенціарної служби України повинна бути врегульована за допомогою права у максимально значній мірі. Це має досягатись через розробку та впровадження адміністративних процедур діяльності Служби. Це дозволить суттєво покращити стан справ із забезпечення законності та дисципліни, сприятиме забезпеченню прав, свобод та законних інтересів як засуджених та ув'язнених, так і працівників органів та установ Державної пенітенціарної служби України.

Список використаних джерел:

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України ред. від 21.02.2019 – 1996. – № 30. – Ст. 141 .
2. Про затвердження Положення про Державну пенітенціарну службу України: Постанова Кабінету Міністрів України від 16 травня 2017 р. № 225 // Офіційний вісник України. – 2014. – № 54. – Ст. 1452
3. Стеценко С.Г. Сутність адміністративного процесу: теоретичний погляд // С.Г. Стеценко // Право України. – 2011. – № 4. – С. 39-46

який на сьогодні залишається одним з найбільш технологічно розвинених, велися японськими вченими ще з 1980-х рр..

Останні два роки в Японії активно обговорюється тема працевлаштування роботів і важливим питанням є саме правове регулювання їх діяльності. За останніми даними Міністерство економіки, торгівлі та промисловості Японії давно розглядає можливість створення певних інструкцій для роботів. Інструкції будуть втіленням відомих законів, які ще в 1940 році опублікував письменник-фантаст Айзек Азімов, і які гарантують безпеку роботів. Перший закон передбачає, що робот не повинен завдавати шкоди людям або не діяти, допускаючи, щоб люди постраждали. В другому зазначається, що робот повинен підкорятися наказам людей за винятком випадків, коли ці накази суперечать положенням першого закону. Згідно з третім законом робот повинен захищати себе від загибелі, якщо дії, пов'язані з таким захистом, не суперечать положенням першого або другого законів.

Використавши за основу ці закони планується зобов'язати виробників роботів оснащувати їх сенсорами, які допоможуть запобігти зіткнення з людьми, та виготовляти елементи корпусу з м'яких і легких матеріалів. А також, обов'язковою вимогою буде зобов'язання виробників встановлювати на роботах кнопки деактивації, для непередбачуваних випадків [6]. Розробка таких правил буде першим кроком для врегулювання відносин людей та роботів.

Загалом прогресивна Японія є яскравим прикладом країни в якій сюжети науково-фантастичних фільмів про роботів-гуманоїдів вже почали втілюватися в життя. Країна впевнено рухається в цьому напрямку і визначає роботизацію як шлях до вирішення низки існуючих проблем, зокрема згаданої проблеми стрімкого старіння населення та нестачі робочої сили. Тож основним завданням для Японії на даний час є вдосконалення чинного інформаційного законодавства, яке не відповідає реаліям сьогодення. До того ж, враховуючи показники щодо використання робототехніки і високий рівень розвитку саме людиноподібних роботів зі штучним інтелектом, для Японії на часі питання розробки закону, який би регламентував статус і діяльність роботів.

Звісно наразі мова не йде про штучний інтелект, який б зміг перевершити інтелект людини, проте ми вже можемо спостерігати, що рівень розвитку робототехніки не тільки в Японії, а й в багатьох країнах світу достатньо високий. Останнім часом постійно збільшується перелік професій в яких звичайних працівників можуть замінити роботи., і в зв'язку з цим питання врегулювання їх діяльності з метою забезпечення безпеки людей починає набирати актуальності. Японія вже має над чим працювати і в подальшому її досвід може бути досить корисним й для інших країн, зокрема для України.

Список використаних джерел:

1. Особливості інформаційної політики Японії [Електронний ресурс] // – Режим доступу: <https://studfiles.net/preview/2401238/>. – Назва з екрана. – (Дата звернення 24.03.2019).
2. Правове регулювання інформаційної сфери за кордоном [Електронний ресурс] // – Режим доступу: https://studopedia.su/17_88752_pravovoe-

regulirovanie-informatsionnoy-sferi-za-rubezhom.html. – Назва з екрана. – (Дата звернення 24.03.2019).

3. Правове регулювання інформаційно-телекомунікаційної сфери і напрямків розвитку інформаційного товариства Японії [Електронний ресурс] // – Режим доступу: http://telecomlaw.ru/articles/Savin_japantelecomc.html. – Назва з екрана. – (Дата звернення 25.03.2019).

4. Рейтинг країн світу за рівнем розвитку інформаційно-комунікаційних технологій 2017 [Електронний ресурс] // – Режим доступу: <http://www.euroosvita.net/index.php/?category=1&id=5445>. – Назва з екрана. – (Дата звернення 26.03.2019).

5. Нова стратегія роботів [Електронний ресурс] // – Режим доступу: https://www.meti.go.jp/english/press/2015/pdf/0123_01b.pdf. – Назва з екрана. – (Дата звернення 26.03.2019).

6. В Японії вийде закон для роботів [Електронний ресурс] // – Режим доступу: http://mignews.com/news/technology/world/270506_180553_86699.html. – Назва з екрана. – (Дата звернення 28.03.2019).

Лошкарь А.В.

Магістр

Факультет права та
міжнародних відносин
Київського університету
імені Бориса Грінченка
Група РПм-1-2018-1.4д

АДМІНІСТРАТИВНІ ПРОЦЕДУРИ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Відомо, що процес євроінтеграції вимагає суттєвого удосконалення багатьох сфер суспільного життя України, що в свою чергу обумовлює необхідність переосмислити традиційні поняття, стереотипи та існуючі вектори розвитку.

Аналізуючи становище суспільних відносин, що торкаються забезпечення прав, свобод та законних інтересів громадян та діяльності органів публічної адміністрації, розуміємо, що вони потребують подальшого упорядкування.

Права і свободи людини та їх гарантії – це ті речі, які визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави [1].

Зокрема, система виконання покарань теж має необхідність у вдосконаленні державного апарату з метою приведення до відповідності європейським стандартам.

Виходячи із вимог чинного законодавства, державна пенітенціарна служба України – це центральний орган виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра юстиції і який реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань.

Основними завданнями Державної пенітенціарної служби України є:

1) реалізація державної політики у сфері виконання кримінальних покарань;

2) внесення пропозицій щодо забезпечення формування державної політики у сфері виконання кримінальних покарань;

3) забезпечення формування системи наглядових, соціальних, виховних та профілактичних заходів, які застосовуються до засуджених та осіб, узятих під варту;

4) контроль за дотриманням прав людини і громадянина, вимог законодавства щодо виконання і відбування кримінальних покарань, реалізацією законних прав та інтересів засуджених та осіб, узятих під варту [2].

Підсумовуючи, можна зробити висновок, що контроль за дотриманням прав людини і громадянина є одним із ключових напрямів діяльності відомства. На практиці цей припис чинного законодавства реалізується за допомогою наступних заходів, а саме: нормативно-правових, організаційних, фінансових та наукових.

Не зважаючи на особливий характер діяльності пенітенціарного відомства, адміністративні процедури можуть і повинні стати основою для реформування повсякденної діяльності служби виконання покарань, адже на даний момент діяльність Державної пенітенціарної служби України ще не дістала належного теоретико-правового та адміністративно-правового опрацювання.

У вітчизняній та зарубіжній правовій науковій літературі ці питання розглядаються фрагментарно, торкаючись, як правило проблем удосконалення кримінально-виконавчого права, реалізації прав засуджених та ув'язнених, правозахисної діяльності. Адміністративне право із його потужним теоретико-методологічним арсеналом, на жаль залишалось осторонь цих важливих питань діяльності пенітенціарного відомства.

З точки зору теорії адміністративного права, адміністративна процедура – це різновид процедури, а та, у свою чергу, різновид процесу. Це дає змогу припустити, що адміністративна процедура – це варіант адміністративного процесу. Водночас, досліджуючи сутність адміністративної процедури, варто вказати, що важливими є напрацювання стосовно процедур публічного управління узагалі.

У цілому ж, поняття процедури державного управління відображає порядок підготовки, розгляду, обговорення, виконання ряду операцій у процесі управління, вказівки (регламенту) стосовно порядку виконання окремої роботи (робіт) в апараті управління.

С.Г. Стеценко, зазначає, що адміністративний процес має три складові: